Вернітеся до мене, юні друзі
І звеселіть мою самотню хату,
Шоб не марнів я у старечій тузі
І научився юність шанувати.

1952—53

ДУХ ПОЕТА

Бабусі, що відчитують з чуттям
Старі, сучасним невідомі вірші,
Які були ні кращі, ані гірші
За ті, що дишуть молодим життям.

Та мало хто подумає про те,
Шо автор їх, старий дідусь безсилий,
Шо вже стоїть над прірвою могили,
Іще і досі юністю цвіте.

Зів'яло в нього тіло, мов било
Струнної мальви, вкрите все квітками,
Та дух поета, томлений думками,
Горить, палає, як горів було.

Бо дух поета — це живий вулкан,
Вогонь його ніколи не згасає.
Дарма, що кратер в нього мов дрімає,
Окутаний у спокій і туман.

Із збірки «ОСІННІ ЗОРІ»

Шастя, дівчино, твоє, що прославлена ти в моїй книзі,
Кожна-бо пісня моя — пам'ятник вроді твоїй.
Проперцій // М. Зеров. Елегії III, 2

Любов — це зло, хвороба невлічима,
Та як-не-як, нам хворіти приємно.
З бразільської поезії
(Де Сікоте, Вітряки)

Дурить і зводить дочка уродлива
Піни *— наші щасливі літа;
Та й у буденне й сумноправдиве
Сну золотого картини впліта.
Фр. Шіллер, Месіанська наречена

ЕРОС

Ерос, найліпший поміж богами,
Ти, що зміняєш землю на рай!
Не покидай нас, будь межи нами —
В нашому серці не умирай!

З-поміж безсмертних ти одинокий,
Шо залишився поміж людьми,
Шоб лікувати рани глибокі,
Тим, що попадуть в мороки тьми.

Найласкавіший! Вже не без цілі
Дивна потуга в тобі зросла.
Тричі щасливий, в кого поцілить
З лука твойого срібна стріла!

І незабутні дні сонцесяйні,
Сповнені туги до божества!
Чом же сьогодні дух неохайний
Святість кохання спрофанував?

---

* Афродіта — в старогрецькій міфології — богиня кохання і вроди, виникла з морської піни (афрос).

ЗАСПІВ

На обрії, продроглому від стужі,
Осінні зорі мерехтять тремтливо
І споглядають в прірву днів вдумливо,
До наших мріянь і страждань байдужі.

Забуло небо за синів невдалих,
І тільки Ерос спочуває бідним.
Самотнє серце, будь же ласки гідне,
Шоб не дісталось смерті на поталу.

Кохай, як довго двері не заперті
Профанові до храму Афродіти.
Ти кидаєш коханням визов смерті.
Лиш хто кохає, вміє справді жити.

* *
*

Жив — кажуть — Фідіас, що різав з кості слона,
І в кожний твір вливав краси неземний чар.
Був батько, що казав: я з жінчиного лона
Добуду архітвір, зроблю юнацтву дар.

Не знаю, дівчино, хто батько той щасливий,
І хто щаслив юнак, що скаже: вже пора...
Проте повір мені, що Фідіас ревнивий,
Побачивши тебе, сказав би: я програв.

Шасливий той юнак, який при твому боці
Турботи сірих днів безжурно покладе,
І поглядом пірне в твоїм глибокім оці!
Чи скоро цей ловець на слід твій попаде?

* *
*

Не знаю, хто ти, і цілком не дбаю,
Чи в тобі знайдуть відгук ці слова.
І не прохаю: «Пом'яни м'я в раю»,
Який для тебе світ заготував!

Люблю тебе, як сонце люблять люди,
Хоча воно й без того сяє всім.
Куди не йду, твій образ бачу всюди,
Так наче світ увесь вмістився в нім.

Смієшся? Шо ж! Тобі, звичайно, можна
Не слухати немудрих теревень.

А все ж дозволь, щоби душа тривожна
Дурманилась наркотиком пісень.

Співатиму, хоч навіть і фальцетом,
Хоч для пісень не найду слухача.
(Прости, що я Петрарковим сонетом,
Як слід було, цю сповідь не почав).

Співатиму, звичайно, без прикраси,
Так, як мені підкаже серця гін.
Чужа мені романтика тераси,
Не до лиця гітари передзвін.

* *
*

До І. Р.

Хоч ти не пуплях, ні надмірно гарна,
Проте яка ти серцю дорога є!
Твоє обличчя — це блакить безхмарна,
Шо в ній вечірнє сонце потухає.

Шось душу тягне й хочеться у тобі
Втопити тугу, зроджену в нічниці,
І я — не бійся, горда Іра, пробі! —
Чогось у тобі бачу глиб криниці.

Нехай і так, що ти добачиш в мені
Лиш спізненого блазня, Дон-Кіхота,
Та з уст моїх не вийдуть теревені
Ні про розпуку, ані про Голгофту.

Для роль трагічних я вже припізнився,
Та не чужа мені й сьогодні туга.
І в самотині — тільки озирнися,
А завжди знайдеш коло себе друга.

* *
*

Зійшлися ми знічев'я, випадково,
І вмить відчули близькість наших душ.
А там упало довгождане слово,
І ми до себе прилягли ще дуж.

Так дві краплини на безкраю моря
Зустрінуться і в безвісті пливуть,
І вже назавжди щось єдине творять —
Назавжди їх єднає спільна путь.

Благословлю той день і ту хвилину,
Яка тебе до мене привела!
Тобі назустріч соколом я линув,
До ніг тобі я серце й душу клав.

І зацвіли для мене дні весною,
І цілий світ немов добріший став.
Який я сильний чуюся з тобою!
І як тепер журба мені пуста!

Скажи, чи ти залишишся назавжди
Для мене небом, що не знає хмар?
Чи ти ніколи не сплямуєш правди
І не наллєш отрути в мій пугар?

ЕЛЕГІЯ

І. Р.

Ти пам'ятаєш чудо-день
У золотій хламиді?
Десь соловейко з гіль вишень
Бляшками кидав з міді.

І сад розмріяний вливав
В легені аромати.
Кружляла в мене голова,
Хотілося співати...

Нагадуєш день запашний,
Для мене незабутній,
Що закликав мене: живи!
Вір в райдужне майбутнє!

Для нас тоді був цілий світ,
Як вимріяна казка.
Не знали ми, що нам услід
Надій ішла лиш маска.

Ми розмовляли — погоди...
/Я був, як той лунатик —
Цей сад Іван Франко садив.../
Про Лавру і Хрещатик.

— Поїдемо?— спитала ти,—
Я так бажаю дуже
Узріти Київ золотий!
— Авжеж, поїдем, друже!

Та бачити не довелось
Коханої країни.
Ударили громи — і ось
З Хрещатика руїни.

Ти пам'ятаєш чудо-день
У золотій хламиді?
Десь соловейко з гіль вишень
Бляшками кидав з міді...

Посиротів Поетів сад,
Де я з тобою марив.
А в Києві фашистський гад
Посіяв смерть і згари.

* *
*

Чи з неба кримського, як гори білить сніг,
Взяла ти, мила, цей лазур очей?
О скільки довгих зимових ночей
Від цих очей заснути я не міг!

Шось душу тягне в цю глибінь без дна,
В якій застигла лава юних мрій.
Та чується: займать мене не смій:
Я йду життям одна, сама-одна.

Хіба тобі того не вистача,
Що дивишся в морів і неб блакить?
Пірни, як в морі, у моїх очах,
Та не силкуйся тайну їх зглибить.

* *
*

Дивуюся, які ти маєш чари,
Що я при тобі бачу світ яснішим,
Що через тебе я навчився марить
І видаюся сам собі рідніш им.

Я був якийсь чужий собі самому,
І все життя вже мав я за пропаще.
Тепер немов вертаюся додому,
Де я, бувало, чув себе найкраще.

Тепер я знову радість пригортаю,
Якої в грудях помістить несила,
І вірю, що знаходжуся у раю,
Бо в мому серці мрія загостила.

* *
*

Киньмо розмову надто патетичну
І сядьмо дружно біля себе ближче.
На небі місяць має романтично,
І в гіллях вишні соловейко свище.

Чи є що краще, як закрити очі,
Не чути слів нещирих уст людини
І прислухатись, як ручай шепоче
І як співає гомінка ялина?!

Навіщо слів, коли в усій природі
Про нашу тайну чути розговори?
Коли словами висловити годі,
Як хміль кохання з нами чуда творить?

Дай руку, мила, пригорнись до мене
І мріймо, поки мріяти ще можем.
Дивись, кохана, все таке зелене —
Чого ж ми мрії осінню тривожим?

* *
*

Зустрілися, поговорили —
І промінь світла в душу впав.
Надії мов дістали крила
І дух молодший наче став.

Війнув на мене запах травня,
Весною осінь зацвіла,
Минулася зневіра давня,
І хмари спурхнули з чола.

І так мені у серці ясно —
Ношу, здається, в ньому рай.
Та розум каже: передчасно
Чуттю не потурай!

Гей, що там логіка холодна
І арифметика життя,
Як туга, спрагла і голодна,
Ридає, мов дитя!

* *
*

Питаєшся, що я люблю у тобі
І чим сп'янила ти мене...
Чи соняшник по власній уподобі
Свій квіт до сонця поверта і гне?

Навіщо, мила, зонду запускати
В глибінь незбагнену чуття?
Чого, шукаючи, блукати
По лабіринті майбуття?

Я соняшник, а ти промінне
Величне сонце чарівне.
Твоє призначення незмінне —
Нагріти радістю мене.

І я люблю у тобі, мила,
Цей радісний душі розмай:
Мене ти щастям наділила.
Люби ж, без пам'яті кохай!

* *
*

Така ти сонячно-погідна,
Немов під тропіком зросла,
Така кохана й серцю рідна,
Як спогад тихого села.

І хочеться мені припасти
До тебе, мила, до грудей,
І хоч хвилину щастя вкрасти
З твоїх замріяних очей.

А ти приманюєш очима
Мене, що вже для світу вмер.
Загадко дивна, незглибима.
Чого прийшла ти аж тепер?

* *
*

Я з мрій про тебе вимережив килим,
І ним до тебе тугу шлю щоночі,
А сам бреду сновидою похилим
І за тобою видивляю очі.

Не соромлюсь признатися до того,
Що я при тобі хворію похміллям,
Та не зумію зрозуміть одного:
Яким ти серце вчарувала зіллям?

Я був, як вітер, що не знає стриму
І для спочину не шукає місця,
Кресав із мріянь силу незбориму
І, повен віри, в невідоме нісся.

І ти сказала: «Стримайся, безумний!
Дивись, талан твій близько коло тебе».
І я спинився і чекаю сумно,
Коли заквітнеш, як дуга на небі.

* *
*

Скажи, чого ти відновила крила
Моїм весняним, буйним почуттям
Тепер, як старість вже давно покрила
Мій юний світ габою забуття?

Кому повім, як прагне серце хворе
До приязних і теплих дружніх слів?
І хто йому свій храм душі отворить?
І як би я туди ввійти посмів?

Я був поет. Шукав для серця пари,
І обнімав дівочий стан не раз.
І руки я при тім не раз попарив,
Бо хто зазнав кохання без образ?

І так літа плинули в суворій школі,
Бо я стрічав звичайно вампірів.
І врешті я сказав собі: доволі.
Хоч я поет, а все-таки змудрів.

Скажи, чого ти відновила крила
Моїм весняним, буйним почуттям
Тепер, як старість вже давно покрила
Мій юний світ габою забуття?

* *
*

Лютує шторм на Чорнім морі,
І в муках стогнуть береги.
Скоритися нема снаги,
А хвиль — безкраї неозорі.

Люблю дивитись на змагання
Зазятих двох нерівних сил
(Одній замало бистрих крил,
А друга любить плазування).

Об скелі б'є сердите море,
Та одне одного не зборе,
Й обоє чахнуть од жаги.

Так двоє серць до себе прагнуть,
Та хоч собі любов присягнуть,
У дружбі жить нема снаги.

Коктебель, 1940 рік

* *
*

Нехай не сходить сонце, хай не бачу
Твоєї насмішки над серця палом.
Бо я твою й без того знаю вдачу,
Шо con amore * грається кинджалом.

Хай ніч безмежна нас п'янить досхочу,
Бо ранок помсту мрійникам приносить,
Любов є завжди привілеєм ночі,
А вдень веде нас завжди до Каносси.

Хай ніч до раю двері нам отворить
І захова нас перед заздрим оком.
А втім, облишмо людські поговори
І стяг кохання піднімім високо.

Хай хміль любові виростить нам крила
І винесе нас в піднебесні хмари.
І що це в тебе серце зажурило?
Поглянь на небо: бач, як зорі марять...

* *
*

Дай руку: підемо удвоє
У затишну оазу мрій,
Де спеленаємся спокоєм
І пісні підберемо стрій.

Серця заб'ються згідно, дружно
І заспівають в унісон,

* З любові (*латин.*).

І дійсність буде нам байдужна,
Як буря, бачена крізь сон.

Дай руку: кинем визов долі,
Потопчемо життя шаблон
І заживем по власній волі.
Дай руку, чарівна Міньйон.

* *
*

Хоч це романтика, не зрозуміла
Тим, що серця в бетон замурували,
Повір, мене не так принади тіла,
Як чари духа твого вчарували.

Очам твоїм немає в світі пари,
І не одного поглядом ти вбила.
Та хто ж змалює твого духу чари?
І де береться в тобі дивна сила?

Зійдусь з тобою — дійсність забуваю,
Гостюю в небі та в безсмертя вірю,
І вже не прагну до розкошів раю —
Горю і вічність замірами мірю.

Який ще рай, як в мене в серці повно
Захоплення, що ти його збудила?
Коли в душі так ясно й молитовно,
Шо чую в собі соколині крила?

* *
*

Мені є зайві всі аксесуари —
Спів соловейка, захід сонця й квіти.
У тобі стільки запаху та чару,
Що вже й від того можна оп'яніти.

Мені доволі скромної кімнати
(Говорю щиро, вір мені, кохана!),
Шоб із тобою розкоші зазнати,
Яка не сниться навіть Дон-Жуанам.

Пусте — плаксиві соловейків трелі,
Як з уст твоїх солодкий щебет чую.
І вже не час романтики мінстрелів:
Нам нині в жилах тайфуни бушують.

Тож пригорнися, наче повій, цупко,
І призабудьмо злидні та турботи.
Люблю тебе, люблю тебе, голубко!
Хоч не збагну, хоча не знаю, хто ти.

* *
*

Читаю в книзі твого серця вперто
І раз у раз питаюсь: хто ти? хто ти?
Бо хоч багато в книзі цій затерто,
Яка в ній прірва тихої скорботи!

Так все стоїш мені перед очима,
Як змучена оранжерійна квітка.
Хтось молодість твою в розгоні стримав,
Якась тебе замкнула в собі клітка.

І ти здавила в собі жар вулкану
Раніше, ніж розкрився кратер в ньому,
І носиш в серці роз'ятрілу рану,
Якої не завірила б нікому.

І коротаєш вічність днів сльотавих,
П'ючи полин — росинка по росинці.
О, як тебе жорстоко хтось розчавив?
І хто ті люті нелюди-злочинці?

* *
*

У тобі стільки свіжості та палу,
Що все при тобі радістю цвіте.
Зійшлися ми, і мов кайдани впали
З пригніченого серця. А проте —

Для інших ти всі скарби розповила
Твоєї сонцесяйної краси,
Для мене ж ти — лише кохана мила,
І я — мов квіт, що в'яне без роси.

Хай буде й так, що доведеться в собі
Носити камінь туги й самоти,
Молю тебе (не відмовляйся, пробі!),
Дозволь мені при собі тінню йти.

І часом кинь який жмуток проміння
На шлях мій сірий, під габою хмар,
Шоб я повірив, що з мого горіння
В твоєму серці спалахне пожар.

* *
*

Щодня злітались до вікон сороки
І скреготали — гралися зо мною.
І наливавсь я в серці гіркотою
І бунтувався: доки ждати? Доки?

Здавалось, вічність зупинила кроки,
Так довго ждав я зустрічі з тобою,
І спалювався тугою-нудьгою.
Дні волоклися, кожен довший року.

Чи ти ніколи присуду не ждала?
І не тремтіла від його загрози?
Чи страх у тобі крові не морозив?

Чи ти ніколи нишком не ридала,
Від насміху заховуючи сльози?
Скажи, не краще бути нам без пози?

* *
*

О знаю, ти примхлива та уперта,
Бо виростив тебе буремний час.
А я люблю рівненький шлях, утертий
(За буйство духу я платив не раз...)

Люблю тебе за цю химерну вдачу
(Бастілію здобути кожен рад),
Бо я боєць старий. Та добре бачу:
Для мене ти — нестиглий виноград.

Можливо, що, здобувши перемогу,
Я був би гордий — місяць, може, й рік.
Та в бастіоні все творить залогу —
Ні! Це, кохана, не на мій вже вік.

Нехай юнак завзято кришить зброю,
Шоб ти йому відкрила серця храм.
Мені ти будь коханою сестрою.
Так оминем болючих хатніх драм.

* *
*

Як цвіт троянди, повен аромату,
Люблю тебе і радуюсь тобою,
І як тебе, кохана, не кохати,
Коли у тобі все цвіте весною.

Мені байдуже, що у серці твому
Для мене місця залишилось мало,
Все так складалось, що в житті усьому
Мій дім, бувало, щастя обминало.

Та я від долі мало вимагаю,
Й мені до щастя небагато треба;
Лиш усміхнися, і зречуся раю
Та подарую всі розкоші неба.

Троянда запахом усіх дурманить,
Вона йому ніколи не відмовить,
Й мене твої захоплюють примани,
Хоч знаю, що не ждать мені любові.

* *
*

О ти, що личком пристидаєш сонце,
Й воно на вид твій порина у хмару,
Скажи: чи є хоча би волоконце,
Що в'яже нас на путь життя у парі?

Говориш: так. Та я тобі не вірю,
Бо слово жінки — легке, етеричне.
Скажу тобі у дружньому довір'ї,
Що в тебе серце трохи заліричне.

Ладна ти сльози лити над рікою,
Яка несе кудись листок вільшини,
А враз ладна ніжненькою рукою
Скалічить серце рідної людини.

— Мені полегшу — кажеш — це приносить,
Коли відчую смак твоєї крові.
Самих зітхань і пестощів не досить,
Шоб спорожнить до дна бокал любові.

Спасибі, мила, за любов безмежну,
Однак вона здоров'ю мому шкодить.
Волію буть в коханні обережний
І відійти від тебе без пригоди.

* *
*

Коли з беріз повиснуть голі віти,
Коли замовкне музика крилата,
І сонце в мряках анемічно світить —
Так хочеться когось при собі мати.

І хочеться все серце розповити
Якійсь душі, що слухати уміє,
Комусь, що ржею сточений, поритий,
У прірві серця ще голубить мрії.

І хочеться всю книгу відчитати,
В якій життя і вдень і вніч писало,
І хочеться спитатися як брата:
Чому людського так в людині мало?

Чому так сумно, як вмирають квіти,
Як журавлів мандрівних стадо тужить,
Зате людина, пан усього світу,
Іде життям самотня, всім байдужа?

* *
*

Хай завтра принесе страждань безодню,
Я з рук твоїх прийму охоче ад.
Лиш подаруй мені оце сьогодні,
Розкрий мені всю повноту принад.

Таж ти є та, що я про неї марив
І що до неї все життя тужив!
Творець тебе створив мені до пари.
З'явилась ти — і я немов ожив.

Ожив я в тобі і набрався віри,
Що можна жить прекрасно на землі.
У тобі я до дна всю радість змірив,
І цілий світ мені повеселів.

Як бджілка в квіт лелії, поринаю
В твою істоту й насолоду п'ю.
Моя ти доле, що приходить з раю,
Щоб самоту розважити мою!

* *
*

Ні, не любов це, лиш душі потреба
Втекти від пустки, що мене тривожить.
Я знаю: ерос — це не усміх неба,
Що легіт мрії стелить нам під ложе.

Ерос — це лучник, що стрілою ранить
І, мов та п'явка, кров із серця точить.
Він для самотніх приятель поганий,
І повертає в пекло їхні ночі.

Та гірше нього, як розваги холод
На нашу душу замороззю віє.
Нехай святиться вічний серця холод
І в храмі серця невмируща мрія!

Щасливі ті, що прагнуть все до раю
І мають душу, як дитя, капризну,
І ті, що мудро серце зберігають
Усе життя без зморщок і сивизни.

* *
*

Я з уст твоїх, як бджілка з чаші квіту,
Пив насолоду і в екстазі млів.
І як я дбав, чи в небі сонце світить,
Чи опріч нас хтось ходить по землі.

Я з уст твоїх пив насолоду чудодійну
І молодів, і, бачилось, веснів.
Чому ж мій рай замкнувся ненадійно?
Чому це все, на жаль, було у сні?

Лишень у снах мені буяти вільно
І пити опій фантастичних мрій,
Наяві ж можу лиш тужить безцільно,
Бо розум каже: дядю, не дурій!

Ти рай життя, як той Адам, прогавив,
Вкусивши пізно з дерева знання,
Прийми ж сьогодні нагороду слави,
Що ти Симону Стовпнику рідня.

* *
*

Ніч місто саваном накрила,
І я немов летів на крилах,
Не чув, здавалося, землі.
Я йшов до тебе... Місяць стежив
З-за срібних зоряних мережив,
Від заздрощів, здавалось, млів.

Я йшов до тебе. В серці мому,
Немов на флейті золотому,
Хтось сонячну сонату грав.
І я для тебе теж готовив
Піднеслий дифірамб чудовий —
Байдужий до буденних справ.

Я був неначе в сьомім небі,
І, повен мрій, прийшов до тебе —
Та тільки затиснув уста.
Дивуєшся моїй досаді?
Я в тебе, наче на естраді,
Цілий ансамбль музик застав...

* *
*

Не спокушай мене приманами
Твойого тіла, що цвіте весною.
Навіщо розставатись з ранами
І зайвий раз тужити за собою?

Будь мрією, навік незмінною,
Яку кохаю так, як запах квіту,
І зіркою ясній промінною,
Шо мандрівцеві в темні ночі світить.

Любім у собі те приховане,
Шо нас різнить від людської отари:
Зворушливе, непошмінковане
Чуття, яке невинно тільки марить.

* *
*

Привабливість твоя не жде пера
І хисту вдалого панегіриста,
Твоя душа напрочуд чиста,
Шо з неї наче небо визира.

Який малюнок в силі відтворить
Твою високу осяйну істоту?
З тобою бути — хоч би й вік — достоту,
Це коротенька неповторна мить.

Дивлюсь на тебе й думаю при тім,
Шо ти неземна, вимріяна з'ява...
Яка ж велика буде тому слава,
Кому собою ти звеличиш дім!

* *
*

Гей, розспівався ранок вересневий,
Наче весільна дружина сп'яніла,
І розтужився обрій опалевий.
Мила, чого ти личком помарніла?

Журишся, може, що холодна осінь
Скоро позбавить квіти аромату?
Хай! Ти для мене носиш у волоссі
Запаху більше, ніж садок край хати.

Квіти пов'януть і заквітнуть знову,
Скоро лиш травень літеплом повіє,
Тож роз'яснися личеньком чудовим,
Будь мені, мила, запахом лелії.

* *
*

Хотів тобі послати в дарі квіти,
Шоб їх носила замість діадеми.
Пішов до саду і — на жаль — помітив,
Шо в ньому квітли тільки хризантеми.

І як же можна квітами покійних
Затьмарювати сяйво твого личка?
Пробач, кохана, настрій елегійний
Моїх еротик, це вже давня звичка.

Якось складалось, що в піснях любові
Мені найкраще все вдавались ямби.
Лиш ти одна — ладна розбить окови
І викресати з серця дифірамби.

Змахни же з личка олімпійські хмари,
Розкрий серпанок і не супся грізно.
Зроби зо мною довгождані чари,
Створи це чудо — поки не запізно.

* *
*

Барвінком постелюся на дорозі,
Яка тебе до любка понесе.
(Та краще я скажу те саме в прозі:
Метафору — второпаєм не все).

Мені знайома роль слабої мишки,
Шо нею квітка проганяє сплін.
Я знаю: ти для мене маєш лишки
Ласкавих слів і усмішки. А він?..

Як пасічник із вулика пожиток,
Він підбирає з твого серця пал.
Та годі: я — на морі днів — розбиток,
Який прогавив свій дев'ятий вал.

Люби його, люби весну у ньому,
Бо осінь мало знає днів ясних.
А в мертвих душах викликай оскому,
Та май хоч трохи співчуття до них.

* *
*

Зійшлися ми якось, як завжди, випадково,
І знову розійшлись, без думки, щоб зійтись.
А потім я почув чиюсь таємну мову:
«Чи чуєш крик життя? Прокинься, розбудись!»

І я в душі відчув жахливу порожнечу,
І затужив до сліз, напоєних чуттям.
І вийшов я на світ, і, випрямивши плечі,
Пустився доганять тікаюче життя.

Несу немало літ, і вже непевно ноги
Ступають по землі, якій платив я дань.
І чи дійду аж на кінець дороги?
Чи доля капосна не скаже: друже, стань?!

Не знаю, ти одна могла би це сказати,
Могла би помогти найти до щастя шлях.
І пощо я — фантаст — так пізно вийшов з хати,
Коли вже грудень сніг розсипав на полях?

* *
*

Чи це любов — їй-богу, я не знаю,
Яким ім'ям назвать це почуття.
Я знаю тільки, що, немов до раю,
До тебе прагну всім моїм життям.

Нехай це буде туга ереміта,
Якому страшно вмерти в пустирі
(Хоч я не маю нахилу терміта),
Життя без тебе — обрій без зорі.

Ясній же, зоре, на моєму небі,
Де навіть місяць вигорів і згас.
Я загубився, як Орфей в Еребі,
І бачу в ньому тільки двоє нас.

Олена Кульчицька.
ЛІСОВИК
Із циклу «Легенди гір та лісів».
Гравюра на дереві.

Олена Кульчицька.
МОЛЬФАР
Гравюра на дереві.

* *
*

Твій усміх... В ньому брила льоду тане,
Весна ним двері відчиняє в гай.
У ньому стільки сонця і принади,
Що лиш дивися й нищечком зітхай...

Так хочеться у ньому затонути,
Згубитися, як в тій нірвані, в нім.
Забути, що важкі, гнітючі пута
Поклала осінь на житті моїм.

Дивлюсь, не надивлюся — небо бачу
В тім усміху, що в тебе заквіта.
Захмаришся — неначе сонце втрачу,
Шезає в мене життьова мета.

Якби ти знала, скільки насолоди
Мені цей усміх сонячний дає,
Ти б розгорнула всі примани вроди,
Сказала б: «Друже, все те, все твоє!»

* *
*

Сьогодні в мене превелике свято:
Сьогодні я привіт од тебе мав.
І я радію, мов у небо взятий,
Нехай лютує штормами зима!

Сьогодні в мене празник і весілля,
Сьогодні в мене в серці чар весни,
І я щасливий, сповнений похмілля,
Виспівую: засни, журбо, засни!

Вмовкни, журбо! Твій голос не доходить
До серця в цей великий чудо-день,
Бо в ньому повно радості й погоди,
Бо в ньому пахне квітами вишень.

Прийшла до мене яр давно забута,
І все довкола травнем зацвіло.
І опадають з мого серця пута,
І горя в ньому мов і не було.

* *
*

Я знаю, не для мене квітнеш ти,
Трояндо пишна, повна пахощів.
Повз тебе можу тільки перейти
І спалюватися від заздрощів.

Не я — юнак тебе носитиме
На серці гордому, розмріяному.
А в мому серці жаль горітиме,
Затруєний думками зміїними.

Що ж, міг би я сказати: все пусте!
(Цей лік не раз вже помагав мені),
Та в цій недузі найприкріше те,
Що лік мені поможе аж в труні.

ЧОМУ?

Як той лунатик, городом блукаю,
Вдивляючись у тисячі облич.
Так серед бурі човен на безкраю
Шле в морок ночі свій тривожний клич.

Та рокіт хвиль цей крик тривоги глушить,
І він вмирає в морській глибині.
І спочуття твойого не порушить
Той сум, що в мені в серці скам'янів.

Повз тебе котиться бурхливе море,
І ти пливеш на хвилях вдалину
В надії, що бажання з мрії створить
Якусь прекрасну райдужну весну.

Чому ж не хочеш того ти пізнати,
Що ця весна заквітне в нас самих,
Як тільки ти захочеш об'єднати
Твій юний жар зі щирістю старих?!

* *
*

Хотів би я портрет твій змалювати
І вдати те, про що да Вінчі марив *.
Лише не знаю, звідки фарб узяти,
Шоб твого личка закріпити чари.

---

* Натяк на славний портрет Мони Лізи.

Узяв би в сонця золота-проміння
І викував би ореол для тебе,
Якщо було б у мене зрозуміння
Для містицизму й ходження по небі.

Та вже нездатний дух мій для екстазу,
Коли волосся в мене грудень сніжить.
Не цілувались ми, мабуть, ні разу —
Який же спогад нам серця розніжить?

Немає (знаю) місця в серці твому
Для ще одного спізненого гостя.
Для тих, які спізняються додому,
Увесь бенкет кінчається на кості *.

* *
*

Немає в мене змоги зобразити
Всю міць мойого щастя-хвилювання,
Коли дурманюсь і раюю — ситий
Надією прийдешнього кохання.

Я знаю: ти для мене недосяжна,
Як недосяжний рай для маловіра,
І доведеться бій вести звитяжно,
Задовольнившись ролею факіра.

Не для моєї затишної хати
Цвітеш розкішним квітом запахучим.
Я тільки можу твій фантом кохати
І спалюватись у вогні жагучім.

Що ж, сонце теж не всіх однако гріє:
Живуть же люди і в країні стужі.
А втім, мене не покидає мрія
Про день тріумфу. А коли — байдуже.

* *
*

Зустрінемось, і миттю забуваю
На самотині різьблені слова,
Що ними гімн в душі собі співаю,
Бо все приходиш інша та нова.

---

* Латин. приповідка: Sero venientibus ossa,— Тим, що пізно приходять,— кості (*приміт. авт.*).

Таке багатство, стільки в тобі чару,
Що всі похвали — тільки тінь того,
Що відчуває і в екстазі марить
Німа душа звеличника твого.

Даремно я вникаю в тебе духом,
Даремно я твою істоту п'ю,
Ти спурхуєш якимсь несхопним пухом
І висміваєш всю жагу мою.

І як тебе завабити до хати
І в клітці серця в себе зберегти?
Який величний гімн тобі співати,
Щоби коханням спалахнула ти?

* *
*

Солодке личенько твоє
В долоні взяти, мов камею,
Забути, що на світі є
Щось поза мрією моєю,
Що ніч кінчається світанком —
Життя сховати за серпанком.

Як фантастичний, гарний міф
Нагадує давно забуте,
Тоді до нас сміявся світ,
І нам бажалося не чути,
Як вдаль відходили хвилини,
Як день за днем у безвість линув.

Коби-то можна воскресити
Те, що навіки відійшло!
Ще раз до губ твоїх схилити
Важке, мов олово, чоло
І вірити, що я у раю,
Що в серці янгола вітаю.

* *
*

Хотів я пам'ятник здвигнути довговічний
Твоїй неземній, янгольській красі,
Та бачу в тебе усміх іронічний,
Та й романтизм уже не на часі.

Ні, не мастак я, що йому коряться
Слова, як мармур карарійських гір.

Горю хотінням, та даремна праця,
Бо хто досягне до небесних зір?

Щось є у тобі, що не слуха слова,—
Привабливість якась не від землі.
Та й що казати? — ти така чудова,
Що в сяйві твому я згорів, зотлів.

Як сонце роси, з мене п'єш безвпину
Всі радощі життя, і в боротьбі
З цим сонцем я скорюсь — нещадно згину.
І хай це буде пам'ятник тобі.

ЗАПІЗНО

Здається, ти давно мені знайома,
Хоча пізнались ми неначе вчора.
Твоя душа якась така прозора,
Що в ній я чуюсь, як у себе вдома.

Десь в прабутті єднались ми серцями,
І прагнули до себе, і шукались.
Та на дорозі, мабуть, заблукались
І до мети добились манівцями.

Спішився я. І хоч душею рідні,
Хотіли б ми з'єднатись із собою,
І хоч нам тяжко жити самотою,
Та вкупі йти нам трудно й невигідно.

Немає місця в серці молодому
Для того, хто в волоссі іней носить,
Кому життя вже скоро скаже: досить,
О знаю: я запізно вийшов з дому.

* *
*

В душі моїй озвалась ти струною
І розбудила радісне тремтіння.
О, як давно шукав я за тобою,
Хоч знав тебе хіба як сновидіння!

Сьогодні ти уже не мрійна з'ява,
Однак дороги стеляться нам різно.
Чому ти, гарна Лореляй русява,
Прийшла на світ на тридцять літ запізно?

Чому, хоч в серці твому все готово,
Шоб повітати гостя якнайкраще,
Ніщо не вдіє навіть боже слово,
І я з бенкету мушу вийти натще?

* *
*

Прийдеш до мене, й зустріч родить свято,
Вбирає будень у весільний стрій,
І я раюю, мов «у неба взятий»,
Хоч в серці мому вихриться бурвій.

О знаю, знаю, що твоя гостина
Не серця примус, тільки примхи плід;
Що кожна спільно мріяна хвилина
Несе отруту, як шальвії квіт.

Чого ж тремчу я, мов листок трепети,
Коли почую під вікном твій хід?
Чого цокочуть в серці кастаньєти,
Як руку в тебе тисну на привіт?

О знаю, знаю, кожна наша стріча —
Це похорони мрій і сподівань.
Та що є краще над стрімкі узбіччя,
Де небезпеки ждуть на нашу дань?

* *
*

Дай руку цю, хай милуюся нею,
І хай її цілую, і пещу.
З'єднай її (тендітну) із моєю,
І я — могутній — велетня строщу.

Хтось в ручку цю врізьбив усю істоту
Твою лагідну, ніжну і ясну.
Вона (я вірю) дні журби й турботи
Перетворила б в сонячну весну.

Не уявляю, щоб могла ти нею
Людину зранить чи хоч би драснуть.
Шаслив юнак, що з ручкою тією
В долоні зможе безтурботно вснуть.

Дай ручку цю, хай милуюся нею,
І хай її цілую, і пещу.
З'єднай її (тендітну) із моєю,
І я — могутній — велетня строщу.

ІНТЕРМЕЦЦО

Жовтень у парку нудиться і тужить,
Шовком гаптує й молитви шепоче.
Жаль йому айстрів, що цієї ночі
Пелюстки стулять і помруть від стужі.

Листя криваві, як одкриті рани,
Стелять алеї, де куняє тиша.
Як же по варті жалують каштани!
Вітер як смутно гіллям їх колише!

Он журавлів летить останнє стадо,
Шоб оминути голод і морози.
Як же я з ними полетів би радо
В край, де не ллються днем і ніччю сльози!

* *
*

Тебе зустрів я в ясний день травневий,
Коли цвіли жасмини і бузки.
Парк був такий розмріяний, рожевий,
Шо для душі весь обрій був вузький.

Ми розмовляли, як нові знайомі,
Отак, щоб тільки заповнити час.
Доходив з міста невгомонний гомін,
І шум прохожих нісся попри нас.

Шоправда, більше очі говорили,
Бо їм, як дітям, вільно все сказать.
А все ж той ранок так мене окрилив,
Шо серце скоро проломило гать.

І на відхіднім ми вже цілувались,
Всю міць чуття вливаючи в уста,
І розійшлись, і навіть не питались,
Чи одне одного ще привіта.

І попливли роки журби і скрути,
І вже ніколи не зійшлись ми знов.
Та ти була — я міг би присягнути —
За всі моя найкращая любов.

* *
*

Ти снилася мені. Удвох на кручі
Стояли ми й дивилися звисока,
Як гризли берег буруни кипучі,
І бісилась загнуздана затока.

Ти обняла мене, як в'юн, за шию,
І похилилась тілом всім додолу,
І, слухаючи, як безодня виє,
Я чув, що мені серце захололо.

Невже мені призначено пропасти?
Невже в мальштромі життьовому втону
За те, що я порушив догми касти
І визволився з рабства забобону?

Дарма. Нехай під нашими ногами
Розкриється незмірена безодня —
Я йду вперед! З міщанськими богами
Я у незгоді вже не відсьогодні.

* *
*

Коли, бува, зустрінемось в трамваю
В юрбі чужих, насуплених облич,
Тоді від тебе погляд відвертаю
І шепчу: цить, не клич мене, не клич!

Мовчазністю шануймо дні, що вмерли,
Сп'янивши нас, як молоде вино,
І спогад їх, як найціннішу перлу,
У пам'яті складім на саме дно.

Перлина ця давно вже вийшла з моди,
І блиск її давно не той, що був.
Іди шукати нової пригоди,
Мене ж забудь, як я тебе забув.

* *
*

Цілу ніч не спав я, мила,
Аж боліла голова.
І не диво: ти просила,
Шоб прийти не забував.

Скільки радості на мріях
В довгу ніч я пережив,
Як дурманився, горів я
І до зустрічі тужив!

Як витав думками в небі
І до млості раював.
І нарешті був я в тебе —
І поникла голова...

Ожерелля слів хрустальних,
Низане в північний час,
Чорт узяв. Який банальний
Я при тобі став нараз!

* *
*

Божеська Іріс, кинь ширяти хмари,
Викреши з себе іскру щедроти!
Дух мій збудився та про щастя марить —
Як же без тебе щастя те знайти?

Чую потребу спертися на кого,
Багну жагуче дружнього тепла.
Тиждень не бачу усміху твого —
Й темінь гнітюча в мені залягла.

В сяйві твоєму я ставав Антеєм,
Серцем кріпився й духом молодів.
Чом не цвіту я цвітом орхідеї?
Чом не купаюсь в сонці ясних днів?

Обрій мій хмари саваном повили,
Холодом вії від зловісних хмар.
Іріс, ти знаєш, як самотність квилить,
Як тортурує здержуваний жар?

Скинь ту машкару гордої черниці,
Шо безнадійно в келії горить.
Так чи інакше дійдеш до границі,
Звідки вже треба сходити згори.

* *
*

Якби ти знала, скільки світла й чару
Мені приносять зустрічі з тобою!
Як після того серце б'ється й марить
Безсонною північною добою.

Якби ти знала!.. Та навіщо знати
Весні, що в неї сила насолоди,
Шо спокушає мрійника літати,
А враз у в'язня жаль і муку родить?

Чи демон ти, чи в тебе тільки маска,
Шо приховала янгола у тобі?
Чи жде мене чистилище, чи ласка
З тендітних рук твоїх? Одначе пробі!

Здійми із сонця панцир на хвилину
І будь такою, як про тебе мрію.
Коли ж сповняєш келих мій полинню,
Не піднімай хоч в серці буревію.

* *
*

Нам травень килим простелив зелений
І напував нас ароматом квітів,
А ліс співав нам тиху кантилену.
Замріяний, я навіть не помітив,
Шо був чолом у тебе на колінах
І чув на ньому запашні долоні.

В повітрі нісся свіжий запах сіна,
А в тобі чув я, мов у спілім гроні,
Прибій похмілля, стриманий насильно.
Вп'яливши пальці у моє волосся,
Ти лебеділа смутно, та прихильно:

— Нам тільки марить, більше не ялося,
Бо що є краще над святе єднання
Двох рідних душ в містичному акорді,
Двох душ, що чують дужий гін кохання,
Проте мовчать, приховані та горді?
Кохай мене, як ту лілею гожу,
Шо з себе ронить тільки аромати.

— Моя кохана, вір мені: не можу
Лише дивитись і лише зітхати.
І Адамові також було мало
На райську яблунь тільки спозирати.
І добра Єва ще й за те подбала,
Шоб міг сірома яблук смак пізнати.

* *
*

Востаннє захід кліпнув сонним оком,
Чоломкнувши замріяні тополі,
І я лишився знову одиноким —
Твій силует в імлі розтав поволі.

Ти тут була... Заледве мить-хвилина,
Як милувався погляд мій тобою.
Прогомоніла пісня лебедина —
Ми знов чужі — не знаємось з собою...

Яке ж банальне все те, споконвічне!
Сьогодні ми — одна душа і тіло,
А завтра йдем сказать собі цинічно:
Ми помилялись, визнаєм це сміло.

Ми помилялись? А тепер?.. А може,
Ми аж тепер насправді помилились?
Чи серце нас обманювати може?
А може, ми себе перехитрили?

* *
*

Цвітуть останні далії в городах
І знають, вже недовго будуть жити;
Задумано похнюпилась природа,
Вдивляючись у келих недопитий.

Востаннє вже в обіймах мліють пари,
Шоб розійтися вже до днів травневих.
І як же осінь розповила чари!
Який цей обрій дивно опалевий!

Хтось парк неначе вишив заполоччю,
І він такий лірично-сорокатий!
І як вмирати далії не хочуть!
Та як-не-як, а треба лаштуватись!

* *
*

Ти, як огонь, стихійна та жагуча,
Ти — мов нестримний, бистрий буревій,
Тебе бездонна потягає круча,
А я манив тебе в оазу мрій.

Вода й вогонь — і як було з'єднати
Те, що з собою вічно в боротьбі?
Та й чим я міг тебе очарувати?
Що я — убогий — дати міг тобі?

Я міг лише молитися душею
Твоїй весняній сонячній красі
І вірити, що сам, пірнувши в неї,
Відроджуся, як квітка у росі.

Та леле! Замість розцвістися в тобі,
В огні душі твоєї я зів'яв.
І не цвіту, лише хилюсь в жалобі.
Так мало сонця — й те утратив я.

* *
*

Не уведу тебе в салон з портретами
Прелатів і пихатих значкових,
Мої діди й батьки померли кметами —
На нивах вмерлих, хоч і піскових.

Ні, не чванюсь моїми антенатами
І гербами бундючних пращурів,
Та під сермягами (було, ще й затами)
Палкий огонь у їх серцях горів.

У щирій дружбі з птахами небесними
І з обрієм ласкавим, голубим
Вони жили та умирали чесними,
В серцях своїх не знаючи злоби.

Ні, не чванюся предками прелатами,
Що думні на походження своє,—
Мої діди й батьки були багатими
На те, чого тамтим недостає.

* *
*

Я не за те люблю тебе, кохана,
Шо ти така спокуслива та гарна.
Ні, не за те. Уся твоя примана —
Що ти невинна, полохлива сарна.

Тобі не знана ще брехні позлітка,
Що нею можна новака спіймати,
Ти черв'яком ще не торкнута квітка,
Найкращого сповнена аромату.

Ти без вагання можеш відслонити
Для серця друга всю глибінь душевну.
Тому до тебе, самотою битий,
Я прибігаю, як у гавань певну.

Благословлю тебе, душе прекрасна,
Якої світ брехнею ще не тьмарить!
Хай в серці твому сяйво не погасне
І переможе всі життєві хмари.

* *
*

Як в сонці вранішнім лілеї пелюстки,
Розтулюєш мені душі своєї квіт,
І без вагань проходжу я містки,
І наближається до мене чудо-світ.

Весна глядить на нас, і квітне, і пахтить,
І тисячам пташок велить співати нам,
Так, наче хоче нам піснями помогти
Полинути кудись назустріч мрійним снам.

О дівчино, скажи, який ти маєш чар,
Шо навіть і весна, здається, твій васал?
Чим розпалила ти в моєму серці жар,
Шоб розтопилося воно, як в горні сталь?

Як спогад юних літ, сповнила ти мене
До глибини душі зворушливим чуттям.
О феє чарівна, мій викоханий сне!
Чому приходиш ти, як я кінчу життя?

* *
*

Ти пам'ятаєш тихі дні осінні
І зустрічі в алеї ясенів?
Пливли відлітних птахів голосіння
І парк дитячим сміхом гомонів.

Десь осторонь від гомінкої зграї
Сідали ми на лавку сам на сам,
І, дивлячись, як хворий день вмирає,
Пили грудьми повітряний бальзам.

Я малював привабливі картини
З країн заморських, бачені колись,
І викликав захоплення дитини
В очах твоїх. Ті дні перевелись.

Тепер чогось ми бачимося зрідка
(В кімнаті, де від стужі все тремтить),
І дивно — хоч розмов не маєм свідка,
Шоб розмовлять, не бачимо мети.

Недармо ми колишнє відгрібаєм:
Ці зустрічі — це звичка лиш пуста.
Сьогодні ми єднаємось лиш чаєм,
Стіна якась між нами вироста.

СВІТЛАНІ

Як Лореляй, блакитноока фея,
Життям ідеш розмріяна, жагуча.
Твоя душа — розквітла орхідея,
А водночас — глибока, тиха круча.

Життя для тебе — це прекрасна казка,
Едем, що в ньому сонце не заходить.
Ти ще не знаєш, що в житті все маска
Та що сьогодні щастя «вийшло з моди».

Ти ще «світлана» і насправді добра
(Коби ще довго залишалась нею!),
Тобі до серця не вповзла ще кобра
І не сичить злобою та брехнею.

І будь такою завжди! Хай не знає
Душа твоя ясна спокуси Єви.
І не бажай зглибити тайни раю:
Будь запахущий білий квіт вишневий.

* *
*

Осінь малює в парку кіноваром
І золотом контрасти викликає,
І заворожене неземним чаром
Чиєсь кохання вмерлих днів шукає.

Задумалась душа осиротіла,
Згадавши дні захоплення і мріянь.
О, як далеко юність відлетіла,
Піднявшися на крилах буревія!

Минулися літа, ослабла сила,
І в серці повно гіркоти полину.
Навіщо осінь мрії воскресила,
Збудила спогад раю, що загинув?

* *
*

Я не журюся, що солодку манну
Пошле нам з неба всемогучий Бог,
Шо все життя співатимем «осанна»,
Упоєні похміллям перемог.

Не раз журба нам чола переоре,
І наші спомини заломить біль не раз,
Проте невже нас залякає горе,
Якщо кохання об'єднає нас?

Хай вихри виють, хай громи рокочуть —
З тобою навіть пекла не боюсь!
Лише скажи: з тобою, друже, хочу
Я зберігати все життя союз.

Ти не дивись, що я сьогодні вбогий
І ледве-ледь тягар життя несу:
Стелитиму тобі шовки під ноги
І дам тобі життя усю красу.

Не раз журба нам чола переоре,
І наші спини зломить біль не раз,
Проте невже нас залякає горе,
Якщо кохання об'єднає нас?

* *
*

В коханні ти розсудлива й рахманна,
Й нелегко з тебе тон чуття добути;
Ти знаєш, Ягве з неба сипав манну
Лише під час загрозливої скрути.

Та вірю, що наспіє та хвилина,
Коли тобі загляне в очі туга,
І погляд твій в минулі дні полине
І буде в них шукати серцю друга.

Та ти не знайдеш тих, що присягались
Іти з тобою до кінця дороги,
В той час, як в тебе пінились бокали
І угинались під гістьми пороги.

І льодом пустки повійне на тебе —
Нікому буде руку потиснути.
О, не шукай тоді куточка, де би
Твоя журба могла на мить заснути.

Не знайдеш тузі тихого лиману,
Бо людська пам'ять — ніжне павутиння.
Лиш я один тобі в пригоді стану
В твоїй осінній сірій павутині.

* *
*

Не знаю я, чи з'єднані з собою,
Хоч привид щастя ми були б знайшли,
Чи, стомлені нуждою й боротьбою,
Були б любов незмінно донесли
До наших днів, що, сповнені полину,
Під хмарним небом тужать журавлино.

Хто знає, може, віхоли та сльоти
Були б коханню відіймили чар,
І може, будні та за хліб турботи
Охолодили б серцевий наш жар.
І ми були б стомилися в дорозі
І покінчили б, як звичайно, в прозі.

Не знаю того і не можу знати,
Який гостинець час готовив нам:
Чи полюбили б наш очаг пенати,
Якщо б нас Ерос не увів у храм.
Я так ношу тебе, як мрію, в собі,
І тужачи, обновлююся в тобі.

Не жалуймо, що розійшлись ми рано,
Раніше, ніж відцвів кохання квіт.
Можливо, ти і досі носиш рану
Ту, що мене за тебе судить світ,—
Та вір, що краще марити-тужити,
Ніж грати фарсу і в неправді жити.

* *
*

Листя каштанів спурхує на стежку,
Тиша нудьгує в парку та зітхає,
Іней мережить на траві мережку.
— Ти пам'ятаєш лавочку під гаєм?

Тому три роки ми на ній сиділи,
Сповнені віри, вільні від турботи.
Клином на південь журавлі летіли,
Шось споминали, хлипали, а потім...

Ти пам'ятаєш? Сонце елегійно
Теплим цілунком уст твоїх шукало,
Шо розхилились мов спросоння, мрійно.
Здержатись далі в мене сил не стало...

Враз понад нами ворони заграли,
І поцілунок твій повис в повітрі,
Потім холодні почалися шквали
І розмахали спогади на вітрі.

Листя каштанів спурхує на стежку,
Тиша нудьгує в парку та зітхає,
Іней мережить на траві мережку.
— Ти пам'ятаєш лавочку під гаєм?

ДОРІ *

Ми зустрілися сьогодні,
Не стрічавшись тридцять літ.
Тридцять літ — часу безодня...
Як же в ній змінився світ!

Як змінився світ і люди —
Як змінилися і ми!
Впала нам з очей полуда,
Поруйновано храми.

Як звабливі квіти вишні,
Шо цвітуть і в'януть враз,
Всі ілюзії колишні
Залишили пустку в нас.

Ми зустрілись (обидвоє
Осінь в собі носячи),
І за робленим спокоєм
Чулось, наче крик сичів:

Вилиняли ваші крила,
Хоч буять не довелось...
А тепер літать несила,
А ще гірше — не ялось.

---

* Дорі Нєментовській, дочці Уляни Кравченко.

* *
*

Всю ніч висовує мохнаті лаби,
Шоб цілий світ ухопити в обійми.
І сум іде — непрошений нахаба.
Забудьмо, мила, всі турботи — мріймо!

Хай ніч загорне цілий світ в обійми,
І нам залишить тільки тихі зорі.
Забудьмо, мила, за усе і мріймо,
Пірнувши в собі, як в незглибнім морі.

* *
*

Не хочу, ні, щоб ти мене кохала:
Самотній я життям бажаю йти.
Твоє кохання — голод канібала,
Хай інший хтось твій втишить апетит.

Для мене те лиш цінне, що добуте
Ціною туги, мріянь і страждань,
Та й хто захоче гнути шию в путах
І, як васал, платити примхам дань?

О знаю, я предмет твого капризу
І іграшка в збитошниці руках,
І не збільшу громади блюдолизів,
Шо вколо тебе ходять навшпиньках.

Я знаю... Та даремний жест героя
Під вбивчим поглядом твоїх очей.
Vicisti me! * Лишається лиш зброя —
Ховатися з коханням в тінь ночей.

* *
*

Ти п'єш мене очей твоїх лазуром,
Як п'є веселка воду з джерела,
Хоч межи нами височенним муром
Твоя примхлива вдача залягла.

Ти п'єш мене, та враз мене морозиш
Байдужістю, що ранить, як стріла.
Скажи, кому потрібні наші сльози?
Чого ж ти сум на мене навела?

---

* Ти перемогла мене! (*Латин.*)

Я знаю, насріднить фатальна сила,
З якою годі нам іти на бій.
Чого ж мені ти в душу запустила,
Мов пазурі, убивчий погляд твій?

* *
*

Ше раз з тобою під жасмином сісти
У парку, що п'яніє від весни,
Забути про життя в гидотнім місті,
Розвіять в серці морок навісний,
Не знати, що війна шаліє в світі,
Усе життя добачувати в квітті!

Вже жовтень листя обриває з липи,
Шо вчора наших слухала розмов
(Між іншим, про трагізм царя Едіпа),
І парк пустіє, засинає. Знов
Зима нас люто роз'єдна з собою.
Скажи, чи ще зустрінемось весною?

Чи парк розгорне перед нами чари
Своїх затишних, мрійливих алей,
І знов навчить нас безтурботно марить,
І пригортати всесвіт до грудей?
Чи зможем вірить, що було раніше,
Дарма, що обрій з кожним днем темніший?

О незабутні гожі дні щасливі,
Коли весна жасминами цвіла,
І ми — дарма, що йшли часи бурхливі —
Не добачали, що гроза гула.
І як я заздрю тому, що з весною
У парку буде марити тобою!

* *
*

Я знаю, ти лиш граєшся зо мною,
Жадна розваг, тріумфу й насолоди.
Хіба здоров'ю твому не зашкодить,
Коли згорю я мукою-жагою?

Хто полум'ю робитиме докори,
Шо в ньому гинуть нетлі необачні?
І я тобі, мучителю, вибачний,
І рад не рад погоджуюсь на горе.

Не перший я, що Еросові платить
Ілюзій дань за краплю насолоди.
Я знав: кохання квіт шальвії родить,
Та хто не хоче квітку цю зірвати?!

Гірка отрута квіт ущерть сповнила,
Однак і меду в ньому є росинка.
Ох, скільки в тобі є гіркоти, мила!
Хіба це вадить? Таж на це ти жінка...

* *
*

Ти знов мене з летаргії збудила.
Зустрілися — і я немов ожив,
Влилася в мене чудодійна сила.
Який же я веселий і щаслив!

Так в сонці квітня оживають квіти,
Що цілу зиму спали без чуття.
Зустрінемся, і сонце з хмар засвітить,
Бо ти для мене — джерело життя.

При тобі дух мій дивно молодіє
І замірами неба достає.
Моя ти Діва, вимріяна мріє!
Моя ти пісне, все-усе моє!

А все ж боюсь, щоб зустрічі з тобою
З моєї мрії щось не відняли,
Шоб ми від щастя, мов від перепою,
До отупіння знову не дійшли.

Тож хай розлука нам кує кайдани,
І ріднить нас, як брата і сестру.
Кохання наше правдивіше стане,
Як дні кохання вже для нас умруть.

* *
*

Ні, не тебе я так люблю,
Люблю я власну мрію.
І. Франко

Творю тебе по власній уподобі,
Вливаю в тебе весь вогонь чуття,
Найкращу мрію втілюю у тобі —
Ти мрій моїх і мати, і дитя.

Не дійсність ти, а квіт уяви й туги,
Що вибуяв під мрійним сяйвом зір.
Тебе, правдиву, посідає другий,
Та я волію власних мріянь твір.

Люблю тебе уявно, платонічно,
Хоч це чуття не модне і старе.
Та так моя ти неподільно, вічно,
Й ніхто мені тебе не відбере.

Люблю тебе, люблю й любити мушу,
Бо ти для мене мій священний храм,
В якому я свою очистив душу.
Ні, я тебе нікому не віддам!

* *
*

Я не жалуюсь (чуєш, кохана?),
Що ти в серце запала мені,
Як пекуча роз'ятрена рана,
Я на тебе не жалуюсь, ні.

Я не жалуюсь, мила, на тебе,
Що ти мучиш мене нехотя
І плекаєш мій біль без потреби.
Без терпіння немає життя.

Лиш твоїй я дивуюся вдачі,
Що не знає ні крихти чуття.
Та за все я себе винувачу —
Я не жив, я ішов повз життя.

Я дурився, що ти ще дитина,
Яку можна цукерком купить,
Забував, що ти зріла людина
І що жінка у тобі не спить.

Та запізно пізнав я химерну
І нескорену вдачу твою.
Вже до себе тебе не приверну.
Ох, який я самотній стою!

ЕПІЛОГ

Ми розпрощались так ненадійно...
Один стиск рук, однісіньке «прощай» —
І розійшлися байдуже, спокійно,
З нещирим вигуком: не забувай!

Й мені на серці зразу легко стало,
Так, начеб камінь скинув я з грудей.
І аж тепер я зрозумів, як мало
Мене єднав з тобою світ ідей.

Хоч би одна струна в душі озвалась,
Неясний спогад зринув з прірви днів!
І чим мене ти так зачарувала,
Шо я при тобі ніби молодів?

Чому сьогодні всі твої примани
В моїх очах — дешевий, марний крам?
А може, я себе лише дурманив,
Для ляльки в серці будував я храм?

Нехай і так, що все було брехнею,
Шо я кохав дитину власних мрій.
Та як мені було чудово з нею!
Душе самотня, не будися — мрій!

* *
*

Ти від'їхав од мене без слова,
Нині пишеш: вже знаєш — чому.
Хоч дивує мене така мова,
Та від тебе, що хочеш, прийму.

Поміж нами роман вже скінчився —
Я на сцені співала колись.
Пісня стихла, чар мрії розплився —
Ох, чому ми, чому розійшлись?

Хто ж під вечір тобі заспіває
Ці пісні чарівні з-перед літ?
Хто на грудях дихне тобі раєм,
Сліз зцілує з очей твоїх слід?

Поміж нами роман вже скінчився...
Як же сумно рефрен цей дзвенить!
Край коханню, яким ти упився:
П'яних днів і ночей не збудить.

Нам з тобою було так чудово —
Чом це щастя тривало лиш мить?
Споглядаю із сцени без слова
І не знаю: для кого ще жить.

* *
*

Розвіялась моя остання мрія —
І знову, серце, знову сталишся...
Так мов знічев'я ураган повіяв —
Впав дим із карт, лишив лиш звалища.

Минулася хвилина неповторна,
Що потрясла істоту всю мою,
І знову прірва підо мною чорна.
З яким страхом над нею я стою!

І як це сталося — я сам не знаю,
Хто ворожнечу цю вродив і гнів.
Народжений і вигнаний із раю,
Іду, мов Каїн, з серцем у вогні.

Де ділась сила, вірою могутня?
Чом стерлись крила в буйного орла?
І що тепер? Як я піду в майбутнє,
Коли на серці пітьма залягла?

* *
*

Ми розійшлися — й не збагну причини,
Що відчужила й роз'єднала нас.
Лиш пам'ятаю: за гаєм вільшини —
Як я до тебе йшов останній раз —
День елегійно дотлівав і гас.

Не пам'ятаю наших слів останніх
(Оскільки ми прощалися тоді),
Чи сумував я, мила, на розстанні,
Не пам'ятаю. Мрії молоді
Щезають, наче піна на воді.

Ми розійшлися — а чого, не знаю.
Так, мабуть, нам написано було,
Щоб не було в житті земному раю.
Та хоч минуле в забуття пішло,
Я досі в серці мов ношу жало.

* *
*

Не маю, мила, я від тебе сина,
Й тебе я втратив, і лишився сам,
І серце в мене ржавить самотина;
І хто на біль подасть мені бальзам?

Ми перейшли повз себе легкодушно —
Задовольнились повнотою мрій,
Зате сьогодні ходимо бездушні,
Сумуючи по юності своїй.

Якби-то можна двічі заквітати,
Якби-то можна завернути дні!
Не завітаєш до моєї хати,
Не роз'ясниш моєї самітні.

Не маю, мила, я від тебе сина,
Й тебе я втратив, і лишився сам,
І серце в мене ржавить самотина,
І хто на біль подасть мені бальзам?

* *
*

Осінні дні мандрують, як черниці,
І вечори нудьгують в димарях.
Чи пам'ятаєш? Ліс, горби, ялиця,
І лісничівка над ставком стара...

Чи пам'ятаєш зустрічі щоденні?
(Суниці нас заманювали в ліс),
Дрімав ставок і буки височенні,
І легіт грався косами беріз...

Ти скажеш: пощо згадувать дурниці?
Чи раз таке вже співано було?
Та знай: для мене там, у стіп ялиці,
Здається, сонце назавжди зайшло.

Пришкандибають дні, як ті черниці,
Душевну пустку виповнить нудьга,
Лиш лісничівка інколи приснiться.
Яка ж вона для мене дорога!

* *
*

Забулися юнацькі п'яні мрії,
Що в серці мому розпаляли жар,
Сьогодні в ньому холод пустки віє:
Розвіявся, пропав екстазу чар.

Лишилися лиш спогади неясні
І жаль по втраті сонцесяйних мрій.
Не вернуться розмайні дні прекрасні,
Не зацвіте для мене усміх твій.

І все ж не знаю сам, чи я без тебе
Хоч день ясніший був би мав в житті,
І чи знайшов би тиху гавань, де би
Моя душа заквітла в самоті.

В душі тебе благословлю, чудова
Супутнице моїх найкращих днів.
Упоєний вином твойого слова,
Я молодів, заново зеленів.

* *
*

Ні, ні! Таки забути я не можу
Тих зустрічей, що вже не вернуться.
Чи ще твою побачу з'яву гожу,
В якій живе моя істота вся?

Нехай, що я, обманений тобою,
Твою звабливу прокляну красу,
Нехай! Скорюсь в нерівному двобою,
І жаль тяжкий у серці понесу.

Однак молю, лиши мені надію,
Що стрінемся в дорозі життьовій,
Що ще колись проснуся і зрадію,
Бо хоч у сні побачу образ твій.

Хоч доведеться, може, проклинати
Той день, який мене з тобою звів,
Буду тебе у серці зберігати
Як втілення моїх найкращих снів.

* *
*

В осінні ночі, темні і холодні,
Як серце гложе вампір самоти,
У спогадах торлюся, як в безодні,
Шоб в них розраду для душі найти.

Та як же радості тієї мало
Находить пам'ять у минулих днях,
Так начеб сонце дім мій обминало:
Довкола мене чорна самітня.

Лише хвилини щирого кохання
Зринають з пітьми невеселих днів.
Благословлю вас, мрії й раювання!
Без вас для мене цілий світ чорнів.

Ви запалили в мому серці світло,
Яке мене крізь темряву вело,
Й душа моя у вашім сяйві квітла.
Невже без вас можливе це було?

* *
*

Я знаю, наші розійшлись дороги
Іще до того, поки ми зійшлись.
Колись квітки я слав тобі під ноги,
Та це було давним-давно, колись.

Не вернуться ті дні юнацьких мріянь
І віри в те, що сном лише було.
Не здібні ми до буяння та діянь,
Як бур'яном життя нам заросло.

Не мію я шлях твій рожами стелити,
Бо сам завжди ступав лиш по тернах
І йшов життям, журбою вщерть налитий,
А ти — звичайно — прагнула розваг.

І розійшлись ми, бо життя з'єднати
З моїми злиднями — нелегка річ.
Про це подбали наші антенати.
Життя — це п'єса, повна протиріч.

* *
*

Вже попелом надії понялись,
Що при кінці дороги життьової
Заквітли в серці, як цвіли колись
Запашним квітом білої левкої.

В моєму серці не найти надій,
Я після них уже відправив тризну.
І хто той лютий ворог-лиходій,
Що знову в мене ллє гірку трутизну?

Це ти, моя русалко чарівна,
Яка мене привабила зрадливо,
Дала напитись пестощів вина
І відійшла — о доле нещаслива!

Як мрія, ти відвідала мене
І пурхнула, як полохлива пташка.
І почалось моє життя сумне.
Що ж! Будем жить, хоч жити буде важко.

І я тебе, кохана, не клену,
Ні днів пропащих, ні твоєї зради.
Ти привела в мій дім не раз весну
І воскресили в нім життя принади.

* *
*

Ми розійшлися, і не маєм сина,
Щоб він нагадував мені тебе.
Мені лишилась пам'ятка єдина —
Над головою небо голубе,
Що поблажливо з-поза хмар дивилось,
Як з вуст твоїх я насолоду пив.
А може... може, це мені лиш снилось,
І, може, я лиш привид твій любив?

Чого так мало залишилось в мене
Хвилин ясніших з неповторних днів,
Коли тобі носив я цикламени
І сам увесь від пахощів п'янів.

Коли в ногах орлині мав я крила
Й не чув під ними доторку землі,
Коли крізь сон шептав я слово «мила»,
Коли, тебе нагадуючи, млів.

Так, це було. І пилом все припало,
Як дім, що в ньому власник не живе.
Було... Тоді усе мені співало:
Живи, кохай, твори життя нове.
На жаль, не маю я від тебе сина,
Щоб в ньому ти для мене збереглась.
Та й ти була для мене лиш хвилина,
Що, наче мрія, димом понялась.

* *
*

Я уявляв: вернусь утомлений з роботи —
Погода в хаті, ти і щебет двох дитят.
Присяду поміж вас, і життьові турботи,
Як спогади лихі, від мене відлетять.

І радості сповнюся, наче квіт аромн,
І дім наш буде гаванню для нас,
Де нам не страшно буде слухать грому.
О вимріяні дні, як я тужив до вас!

Умерла мрія. Гіркістю налитий,
Нагадую колишні вечори.
Не довелося нам з тобою жити...
О спогади, неситі вампіри!

* *
*

Вечір замріяний, сріблом политий,
І баритона пісня сумна;
Сад заворожений, в росах обмитий —
В серці весільно, в серці весна.

Ти пам'ятаєш той вечір колишній,
Шо розманіжився і примлівав.
Поміж черемхами сніжились вишні,
Пахла землею свіжа трава.

Ти пам'ятаєш той вечір єдиний
І неповторний в нашім житті.
Потім... розлука, спів лебединий,
Спогади, осінь, все в забутті.

* *
*

Ше раз синь неба в твому бачить оці
І з уст твоїх солодких голос пити,
Ше раз п'яніти при твойому боці,
Ше раз тебе по-давньому любити —
І всі буденні прикрості забути,
І заспівати пісню, ще не чуту.

Яка ти гарна, а при тому мила!
І як тебе всім серцем не кохати?
Як страшно ти мене осиротила,
Покинувши самого в пустці хати!
Як лев у клітці, в лещатах кімнати
Сумую й б'юся об невидні грати.

Тебе нема... Які слова жорстокі,
І як же тяжко примиритись з ними.
Розтрощений, забутий, одинокий,
Проводжений лиш думами сумними,
Лунатиком у темряві снуюся
І між людей піти не насмілюся.

Я був щасливий. Мав тебе при собі,

І волочу тягар життя насилу.
Лиш ти могла би в мене радість влити
І прояснить мій сум несамовитий.

Вернись! я хату вистелив барвінком
І, стужений, чекаю на порозі
І жду. Я жду тебе! Зозуля дзвінко
Вістить мені, що ти уже в дорозі.
Вернись! Вернися хоч би на хвилину,
Хай виспіваю пісню лебедину.

* *
*

Я знов зустрів тебе, неземна з'яво,
І раював під поглядом твоїм,
Ти — мов південна розцвілась агава
І пахне сонцем, морем і — усім.

Я пив тебе моїм жагучим зором,
Від подиху й захоплення п'янів,
А заразом відчув неначе сором
І, мов школяр, якось зніяковів.

Невже я й досі не знаходжу сили,
Шоби розвазі вибороть права?
Чого мене філософи учили,
Шо почування — це пусті слова?

Зустрів тебе, і спалахнув, як ватра
На вітрі в полі, і відчув — мене
Ти полонила, наче Клеопатра,
Якій скорилось серце кам'яне.

Нехай! Охоче житиму в неволі
Химер своїх дитячих. Тільки ти
Не будь мінливим буйним вітром в полі
Й дозволь мені повік з тобою йти.

* *
*

Ти поїхала. Як посмутніло
В цілім домі і в серці моїм,
Так, неначе би сонце стемніло.
І кому мою тугу повім?

Роздивляюсь по голих кімнатах —
Як же пусто і холодно в них!

І могла ти мене понехати
І позбавити мрій чарівних?

Вийду в сад, де достигли вже вишні
І в малини вливається сік,
Нагадаю розмови колишні —
Скільки краще було тому рік!

І на серце насупляться хмари,
І ніде мені місця найти,
Де б я тихо і солодко марив,
Що знічев'я появишся ти.

Ти поїхала. Як посмутніло
В цілім домі і в серці моїм!
Так, неначе би сонце стемніло.
І кому мою тугу повім?

* *
*

Так, як звичайно, золоті світанки
Щодня вмивають гай і луг росою,
І смерч щодня простелює серпанки
На ліс, в якому марив я з тобою,—
Лише тебе немає вже зо мною.

І вийду в поле та й іду по стежці
В гай берестів, де бачились ми вперше;
І нагадаю твій рукав в мережці,
І заспіваю: «Мій зелений верше!
Вже так не буде, як було нам перше».

Не зацвітуть волошками в пшениці
Твої солодкі і ласкаві очі,
Лиш інколи у сні мені присниться
Твій задушевний теплий сміх дівочий,
І з мого серця ржу журби сполоще.

Ні сісти нам, ні з ким поговорити,
Доводиться лиш згадувать вчорашнє,
Бо в майбуття для мене світ закритий.
Усе цвіте, в повітрі так запашно.
А я самотній. Як же жити страшно!

* *
*

Як екзотичний квіт оранжерійний,
Я випестив тебе в моїх думках,
Увів тебе в якусь країну мрійну,
Яка існує тільки у казках.

Ми вірили, що нам доволі мрії,
І наші дні напрочуд зацвітуть,
Здавалось нам, що мрія нас нагріє
І вистелить нам оксамитом путь.

Та горе! Мрія — пташка полохлива,
Що, мов метелик, спурхує від нас.
О весно наша, райдужна, щаслива,
Чому так швидко твій міраж погас?

Збудили нас із летаргії будні,
І ми пізнали гіркоту життя.
І як же нам зійти на землю трудно!
А в хмари нам немає вороття.

Василь Пачовський

1878 – 1942

Із збірки
«РОЗСИПАНІ ПЕРЛИ»

Скорше жар землі застине,
Скорше висхне синє море,
Скорше згасне сонце ясне,—
Як любов на світі згине —
Наше щастя, наше горе!

РОЗСИПАНІ ПЕРЛИ

(В альбом Дзюні Х.)

Я нанизав ожерелля
З чистих перлів серед сліз
І приніс тобі, Ольдзюню,
Навесні тобі приніс —
Та й поклав тобі на груди
Тії перли серед сліз.

А ти, Дзюню, розірвала
І жбурнула до землі —
Мої перли покотились
По помості, гей по шклі...
Мої перли, мої сльози
Розсипались по землі.

Де розсипались ті перли,
Незабудки поросли,
Незабудки посходили,
Синім цвітом зацвіли
Та всі стежки, всі доріжки
Коло Дзюні поросли.

Та й їх топче моя Дзюня,
А топтати їй не жаль,
Бо кому їх жаль топтати,
Той пігнав світами вдаль —
Йому пісні полишились
Та й на Дзюню вічний жаль!..

Іван Северин.

ГУЦУЛКА
Пастель, картон.

Іван Труш.
ТРЕМБІТАРІ
Олія, картон.

* *
*

Вічно весни повертають,
В гаю маї розцвітають,
Як загріє сонця луч —
Буявіє жито яре,
Попід небо, понад хмари
Грає журавлиний ключ.

І кого весна цілує,
Личко рожами малює,
Тому блиснуть перли уст;
А кому весна минула,
З журавлями не вернула,
Тому ринуть сльози з віч.

Та всім в серці грають струни,
Бо весна в нім арфу труне,
Очі шлються у безкрай;
Всі з надією одною,
Всі з відвічною тугою
Ждуть і ждуть на щастя-рай...

* *
*

Моя Дзюню, моя роже,
Ти забудеш мене, може,
Ти забудеш, а я ні —
Хтось тебе візьме за жінку
В ярім вінку із барвінку,
Що ж останеться мені?

Я полину у чужину,
На чужині марно згину —
Як не згину, ще бодай
Дрібне листя про весілля,
Чи він дасть, чи ні дозвілля,
Шли мені в далекий край.

А я, Дзюню, моє сонце,
Пішлю тобі волоконце
З далекої сторони,
Волоконце злотом шите,
А сліз перлами покрите,
Не питай, чиї вони!

А я, Дзюню, мій ти раю,
Висхлі квіти позбираю,
Що їх дала ти мені,

Що ти дала, пов'язала
І до серденька прип'яла
Ще колись там — навесні!

Розітру на мак поволі,
Понесу їх в чисте поле,
Понесу в широкий світ —
І по світі їх розсію,
З буйним вітром їх розвію,
Шастя най загине слід!

Моя Дзюню, моя зоре,
Моє щастя, моє горе,
Моя мріє навесні,
Я любив тебе так ревно,
Ти забудеш мене, певно,
Ти забудеш, а я ні!

* *
*

Ой я маю вже надію,
Що біль серця геть розвію,
Геть розвію та й розсію,
З буйним вітром пущу тугу,
Бо найшов я любку другу,
Жалосте моя!

Ой не любка то, а мрія —
Така чиста, як лелія,
Називається Надія,
Та й від Дзюні привітніша,
Привітніша та й миліша,
Жалосте моя!

А як з нею жити буду,
Може, Дзюню я забуду,
Може, серце розігрію,
Як шалвію я розвію,
А ту руту там засію,
Жалосте моя!

Сійся, руто, засівайся!
Серце, в тугу не вдавайся —
Я лелію вже надію,
Ой надію на Надію,
А шалвію геть розвію,
Жалосте моя!

В АЛЬБОМ ГАЛІ С.
І НАДІЇ Ш.

Ой розвіялись мені
Ті надії, навесні
Так леліяні.
Та й доріжки розійшлись,
Нами мріяні колись,
Нами мріяні!

В тебе на устах ще сміх,
Позолочений горіх,
Ще не тиканий!
В мене вже життя не цвіт,
Я іду в широкий світ,
В бій покликаний.

Або верну, або ні,
Ти другому, не мені
Вже судилася,
Хоч полинеш попри нім,
Хоть згадай колись, у кім
Ти любилася.

В АЛЬБОМ ОЛІ Г.

Забудь мене, мене забудь!
Що нам колись жевріла грудь,
Що серце рвалося колись —
Ми розійшлись!

Ми мали сльози у очах,
Та ми ішли на різний шлях,
Я плакав з горя, але ти
З щасливости!

Тобі зозуля навесні
Кувала, а тепер мені
Ворониня крякало сумне —
Забудь мене!

* *
*

Скрізь весело труби трублять:
Всі дівчата мене люблять,
Я їх не займаю;
Одна трубка сумно трубить:
Та одна мене не любить,

* *
*

Сідаймо на човен обоє,
Шаліє буря — най шаліє!
Ми не лякаємось відвоє,
Най хвиля стогне, бовваніє,
Най море грає, вітер віє —
Я керми не попущу з рук,
Не бійся ворогів, ні мук!

Зіпри головку тут на груди,
Засни, Марусю, супокійно,
Хоч хвиля грозить нам усюди
Понуро, злющо, безнадійно,
Журби насіли душу рвійно —
Я керми не попущу з рук,
Не бійся ворогів, ні мук!

Ой хвиля грає і клекоче —
Човен об скелю розбиваєсь
І бовван суне нам на очі,
А серце бідне роздираєсь,
І жаль у пісню виливаєсь...

* *
*

І знов був я на забаві,
Чи на щастя чи на горе?
Знов розбурхалось у серці
Спокійнісінькеє море!

Ми з собою говорили
Два-три слова, решту очі —
Все те впало в моє серце,
І знов море в нім клекоче!

Ой, клекоче і хвилює
Знов розбурханеє море,
Бо знов був я на забаві,
Чи на щастя, чи на горе?..

В АЛЬБОМ ГАННУСІ М.

Як вітер повіє, то я похилюся,
Як ти усміхнешся, то я поклонюся,
На груди схилюся, на грудях твоїх,
Як хмара до сонця, сміюся!

У тебе на грудях не яре колосся,
Не яре колосся, а круче волосся
Розсипалось ген аж до ніг,
Як жито на лан поляглося!..

А я не росою колосся зливаю,
А круче лискуче волосся змиваю
У сльозах перлистих своїх,
Ганнусю, раю мій, раю!

* *
*

Ой як банда * загриміла,
Пари вирували в шалі,
Ціла зала задудніла,
Ми поплили вколо зали —
Як усі: франсе!

Ми тихесенько кружляли,
Лиш лякери меркотіли,
Тільки руки нам дрижали,
Тільки шовки шелестіли —
В мовчанці усе!

Але очі як палали!
Як нам личка паленіли!
Як нам груди хвилювали!
Як нам серця стукотіли!
Слів нема на се!..

* *
*

Минувся баль, минувся баль,
Минулася забава,
Лиш серцю жаль, важка печаль,
І знов нова обава!

Ше кілька слів сказати хтів,
А ти вже від'їжджаєш —
Стоїть сім'я ціла твоя,
В каретку вже сідаєш!

Коби я міг у ніг твоїх
Полинути з тобою,
Хоть стяжкою, пов'язкою
На мештику якою.

---

* Оркестр, група музикантів.

Хоть стяжкою, хоть пташкою
Летіти над тобою,
Мотильку мій, той усміх твій
Не верне супокою!

Ударив кінь копитом в рінь —
Поїхала Ганнуся!
Я руки склав та й заламав,
Як лоза, вниз хилюся...

* *
*

Знов журюся, ой журюся,
Від вітру валюся...
Куди гляну, подивлюся,
Що на думку не приходить,
Що із думки і не сходить,
Все Ганнуся та й Ганнуся.

Що Ганнуся знов казала
Та й не доказала...
Що сказала, що змовчала,
Що сказати не хотіла,
Не хотіла чи не сміла,
Що очима домовляла.

Як музики нам заграли,
Ми в парі кружляли...
Слова любі вилітали!
Як музики заніміли,
Ще нам серця стукотіли,
Ще нам груди хвилювали.

Хвиля щастя промайнула,
Забава минула,
А Ганнуся простягнула
Білу ручку на розстання...
Цілував би я, кохання,
Коли тітка з нами була!

* *
*

Ой, як море, стогне горе,
І, як море, хвилі носить —
Злетів орел понад море,
Б'є об хвилі та й голосить:

Ой як тяжко багатому
Бідну любку покохати,
А ще тяжче серцю свому,
Серцю свому приказати!

Ой як тяжко полюбити
Бідну, не до свого стану,
А ще тяжче голубити
Хоч багату, та погану!

А Ганнуся гейби рожа,
Гейби зірка, гейби ясна,
Така люба, така гожа,
Така добра, така красна!

Ой Ганнусю, я журюся,
Та тебе я не покину,
Най від нужди похилюся —
Станеш мені за дружину!

Нащо мені злоте зілля,
Нащо мені теє здасться,
Як не буде задовілля,
Як не буде серцю щастя!

* *
*

Зашуміли густі лози,
Синє небо хмуриться,
Чую, чую через люди,
Що Ганнуся журиться.

Як Ганнусі не журитись?
Родичі злукавили
Та й з нелюбом заручили,
А мене відставили.

Білі ручки поламала,
Оченька оплакує,
Все рукавцем обтираєсь,
А на все притакує.

Білі ручки поламала
До одного пальчика,
А не пише, а не вищле
Листу ні кавальчика!

* *
*

Чого крячеш, гайвороння,
Летючи над оболоння —
Мій коник підбився.
Чого плачеш без потреби,
Шоб я, Гандзю, через тебе
На смерть зажурився.

Чого плачеш, не забудеш,
Ти іще щаслива будеш,
А я — Бог те знає.
Подай ручку на розстання
І забудь мене, кохання,
Світ нас розганяє.

Подай ручку та й долоню,
Я в далекий світ погоню,
Ти мене забудеш,
Не питай, чи я забуду,
Чи коли щасливий буду.
Ти щаслива будеш!

Смійся, Гандзю, з того болю,
Розлетяться круки в полю,
Шо над нами звисли;
Шо не вернеться ніколи,
Те забудеться поволи —
Шо з очей, то й з мисли!

Твоя доля — раювати,
Моя доля — горювати,
То і розійдімся;
Ти зозулька, а я ворон,
Ми злетілись з різних сторон —
Різно розлетімся!

Вийдеш заміж в добрі люди,
Людське щастя твоє буде,
А я десь подіюсь —
Шлях далекий, світ широкий,
Як розвієсь біль глибокий,
То і я розвіюсь!

* *
*

Вітер гне вдолину явір і ялину,
Шелестить понуро кучерявий ліс;
Ой вже шепчуть люди, чуємо, що буде,
Я і ти, Ганнусю, гнемося від сліз.

Не хилися, лозо, з вітру і морозу,
Не хилися, Ганю, хоч як тобі жаль,
Бо як подивлюся, з жалю розіб'юся,
Кров тобі на груди бризне, як кораль.

Не квили так гірко, галко-чорнопірко,
Та не плач, Ганнусю, хоч як я дивлюсь,
Бо як надивлюся, піду утоплюся,
Шо з тобою вдію, сам себе боюсь!

Ліс шумить від яру на ялину яру,
Явір підгризає з корня горносталь;
Через поговори нам пішлось на горе,
Ми «собі не пара» — людям щастя жаль!..

* *
*

Я знов стрінув забуту,—
Забуту незабуту
Перлину перших мрій,
Знов плачу і журюся,
Журюся і сміюся,
Ольдзюню, жалю мій!

І ти така приступна!
Приступна неприступна,
Ольдзюню, що се є?..
Хто хоче, най повірить —
Най вірить, пок не змірить,
Як серденько моє!

І ти уже не горда!
Негорда, Дзюню горда,
Ти ручку подаєш,
Смієшся так вічливо,
Вічливо, заманчиво
Прихильність удаєш!

І ти мене пізнала!
Пізнала, а не знала,
Як я котився вниз,
Тепер, як я піднявся —

Піднявся, не подався,
Ти пізнаєш мій риз?!

Та перше ані мови —
Ні мови, ні відмови,
Загорда ти була;
Не те щоб засміялась —
Сміялась, розмовляла,
Рученьку подала.

Та що ж, мій жаль до тебе —
До тебе, не до тебе,
Від тебе відпиха
Мене назад насильно,
Насильно і безсильно
Сміюся: ха-ха-ха!..

Сміюся я і плачу —
І плачу, не проплачу
Перлину перших мрій,
Донині ще єдину —
Єдину до загину,
Ольдзюню, жалю мій!

* *
*

Надворі вітер дув холодний,
І ніч зближалася глуха —
Я плакав, змучений, голодний,
І вслухувався в вітру шум,
В нім чув я гордий любки глум:
«Ти любиш дуже?.. Ха-ха-ха!..»

Минулися дні мук і кари,
І ніч минулася глуха,
З яру піднявся я під хмари —
Втім чую, любко, голос твій:
«Люблю тебе, соколе мій!»
Та я сміюся: ха-ха-ха!..

* *
*

Ой гай, гай, шумить гай,
Шелестить ліщина,
Завертай, вороний коню,
Гей, проч утікай!

Завелась дівчина,
Зарюмала карі очі —
Мому серцю жаль!

Шумить гай, шумить ліс,
Гайвороння кряче,
Неси мене, ворон-коню,
Де б я жаль заніс.
Мені жаль на весь світ,
Бо Ганнуся плаче,
Розлучили нас навіки,
Підітяли цвіт!

Шумить ліс, шумить бір,
Звір за нами грає,
Утікай же, ворон-коню,
Світові не вір!..
Що за біль, що за жаль:
Звір від нас втікає!
Чорним очі я прислоню
Та й світами вдаль!

* *
*

Ой ти соловій, золоте перо,
Та не вилітай, гілля не ламай,
Та й не заглядай у зелений май,
Та не наноси пір'я на гніздо!

А зі мною линь ген світами вдаль —
І не щебечи, вгору летючи,
Та й не обтруси ранньої роси,
Не пригадуй сліз, серцю мому жаль!

* *
*

Чому-то, як море хвилює,
Не вибуртить з себе коралів?
Чому-то, як серце горює,
Не може повісти всіх жалів?

Як море шумне бовваніє,
На берег викочує перли,
Як серце з розпуки шаліє,
Слова на устах заумерли!

Ганнусю, рожевий коралю,
Ганнусю, лозино без сили,
Німію з великого жалю,
Нащо з ним тебе заручили?

* *
*

Я знов стрінув кохання
Життям оплачене,
Прокляте безталання
І щастя втрачене.

Столиця грала в шумі,
Шуміло у юрбі,
А я в своїй задумі
Між нею йшов собі.

Іде моя Ольдзюня,
До мамці каже щось —
Вже не така красуня,
Та люба все чогось!

Я повітав уклоном
І скоро їх минув,
А в серденьку прокльоном
Важким я проклянув.

Бо серце задригнуло,
Весь біль мій задригнув,
Та щось мене тягнуло,
Шоб я ся озирнув.

Ішли, ішли юрбою,
І слід їх в ній пропав.
А жаль мій наді мною
Знов руки заламав.

* *
*

Не зозулька пір'я ронить,
А Ганнуся ручки ломить,
Обручками скована,
І стирає чорні очка,
Припадає до слідочка,
До слідочка по мені!

До слідочка припадає

Сіє руту по мені!
Руту вітер геть розсіяв,
А слідочки всі розвіяв,
Ой розвіяв навесні.

Посходила яра рута,
Яра рута, і отрута,
І шалвія навесні,
По садочку Гандзя ходить
Та й когось за руку водить,
Когось водить по мені!

А як вечір, він не чує,
Так співає, так воркує,
Так воркує цілу ніч —
Яру руту обриває
І рукавцем обтирає
Тихі сльози з карих віч.

* *
*

Летів лебідь попід хмари,
А не мав той лебідь пари,
Не мав пари, тілько жаль,
Жаль на тих, що пару взяли,
З пари його розігнали —
Линув сам світами вдаль.

Линув лебідь із квилінням,
Лебединим лебединням
Свою любу розважав:
— Може, ти ще все забудеш,
Видіти мене не будеш,
Жий, як можеш,— я пропав!..

БУКОВИНСЬКІ ЗОРІ

На зеленій Буковині
Дві дівчині — зорі дві,
Дві дівчині, дві малині —
Вчарували мене нині,
Заманили обидві.

Ходжу з ними та й дивлюся:
Шораз більше йде таких!
До котрої ж прихилюся?
На котру не подивлюся —
Кожна є найкраща з них!

Всі, як рожі, як лелії,
Як брильянти блискають,
Всі, як зорі золотії,
Всі, як метеори тії,
Жаром в очі прискають.

В чім дівчата ті купались,
В чім вони купалися,
Шо на зорі всі придались?..
Чи не зорі обірвались
Та й порозсипалися?!

В АЛЬБОМ СТЕФЦІ Б.

Віяв вітер долиною,
Затремтіло перце —
Я стрінувся з дівчиною,
Задрижало серце.

Стало пір'ячко летіти,
Серденько щеміти —
Як ми стали жебоніти,
Як маленькі діти.

Жебоніли, незчулися,
Як маця зібрались —
І нащо ми стрінулися,
Як не цілувались?

Перце з вітром вилітало,
Поки не опало —
Серце бити перестало,
Як тебе не стало.

Тільки шляхи курилися,
Курилися курно —
Карі очі дивилися
За сивими дурно!..

ЗОНЬЦІ Р.

Ой ти смішку, смійся, смій!
Сонна мрія — усміх твій,
Сонна мрієчка,
Ти невинна ще така,

Чи ти будеш все життя
Реготатися, дитя,
Тими перлами?
Чи все будеш псути хліб,
Кульочками тріп і тріп!
Ніби зернами?

Чи все будеш мене ти
Цілувати з пустоти
Тими рожами?
Люди щастя заберуть,
Свободу твою скують
Оборожами!..

І те щастя перейде
Та й не будеш знати, де,
Де поділося...
Бога запитай, чому
Так хотілося йому,
Так хотілося!..

* *
*

Я не голуб сизокрилий,
Ти не білая голубка,
Ми з тобою голубились —
Я як любчик, ти як любка!

А твоя мала сестричка,
То не сокіл із-за хмари —
А вона нас налякала,
Як дивилась з-за котари.

* *
*

Із-за гори вітер віє,
Калиновий цвіт не спіє,
Калиновий цвіт!
Моя Дзюню, через тебе
Світ загирю без потреби,
Скапараю світ!

Нащо ти мене так смутиш?
Нащо воду каламутиш
Чисту, як хрусталь?
Що стрінуся я з тобою,
Плачу ревною сльозою,
Бо я маю жаль!

Маєш серденько студене,
А смієшся так до мене,
Ручку подаєш,
Що простягнеш ручку білу,
То все рану наболілу
В серці передреш!

Ой не будь така сердечна,
А будь певна, будь безпечна,
Що ми ся зійдем,
Ожидай мене на мості,
Я приїду, Дзюню, в гості
Вороним конем.

Ой приїду я у гості,
Як у тебе на помості
Трава поросте,
Ой приїду я вороним,
Як з каменя шлях червоним
Цвітом зацвіте.

Нехай тобі серце мліє,
Руса коса полиніє —
Я не вернуся,
Як стрінемся, моя мила,
Так, як ти колись робила:
Я відвернуся!

Бо ти мене відцуралась,
Як мені пригода сталась —
Як не мати жаль?
Вже направити не дасться,
Через жаль твій моє щастя —
Стовчений хрусталь!

* *
*

Не зозулька надлетіла,
Сіла, пала й відлетіла
Та й крикнула: ку-ку!
То Маруся проходила,
Кілька слів заговорила
Та й подала руку.

Я не міг нічо сказати,
Ледве руку встиг подати,
І ми розійшлися —
Ми для себе вже умерли,

* *
*

Сумно мені, сумно,
Сумно мені дуже...
Вітер свище шумно
Та й об шибки дзвонить...
Маню, любий друже,
Біль головку клонить!

Маню, моя пташко,
Все не варт нічого! —
Жити мені тяжко,
Борба надоїла —
Коло мого серця
Знов гадюка сіла!

Хто її відійме,
Як ти не відіймеш?
Хто мені підійме
Ті повислі крила,
Як ти не підіймеш,
Маню моя мила!

Слідом за тобою
Сходить ясне сонце,
А в моїм покою
Духи ночі грають,
Лампа моя гасне,
Тіні виринають!

В АЛЬБОМ ОЛІ Д.

Зала в цвіті, зала в зіллю,
Банда грає на весіллю,
Я за дружбу — хто за дружку?..
Хто за дружку, подай ручку —
Китицю даю за те!
Чуд, не дружка, ані слова...
Нащо слова, нащо мова,
Хоч і мамця за плечима,
Розмовляємся очима —
Грудь хвилює в декольте!

Банда грає ідеально,
Всі танцюють капітально,
Всі уклони разом шлються,
Сукні в'ються, фраки гнуться,
Елегантний лансіє!

Дружка у лелійнім строю
Vis-a-vis * в каре зі мною,
Стисну ручку, як стрінуся,
І галантно поклонюся —
Все навзаїм віддає!..

* *
*

Мій коник-вороник жене і дзвінками
Здалека вже любочці дзвонить,
Хтось дзвонить за нами, хтось їде за нами,
Хтось гонить за нами, хтось гонить!..

Мій коник-вороник заржав, а за нами
Ті коні зловіщо заржали —
Полями, лугами, ярами, лісами
Іржання ті сумно лунали.

Мій коник-вороник недобре віщує,
Заржав і копитами грає,
Він чув через коні, він знає, він чує,
Він знає, хто нас доганяє!..

Мій коник-вороник дзвіночками рванув
І вчвал! — тільки поле стугонить...
Земля задудніла за нами — я глянув:
Зі сватом суперник мій гонить!..

В АЛЬБОМ СТЕФЦІ П.

Вилискуються коні,
Вилискують вороні —
На шлях той подались,
Той шлях, що йде до тої
Дівчини молодої,
Куди йшов я колись!

Лискоче від проміння
Каретка і одіння
Старого жениха,
А чортик з-за сидіння
Так злобно без сумління
Сміється: ха-ха-ха!..

Олена Кульчицька.
ЖНИВА
Олія, полотно.

Олена Кульчицька.
ГУЦУЛЬСЬКА МАТИ
Лінорит.

* *
*

Віє вітер на калину,
По мою, мою дівчину
Їде лисий молодий!
Вже з каретки висідає —
Ззаду чортик підбігає,
Чистить ковнір золотий!..

На помості банда грає,
Вся родина засідає,
Всі весільні гості ждуть:
Моя люба в шлюбнім строю,
Злотий ковнір з лисиною
Родичам до ніг падуть!

Татко сльози обтирають,
Мамця голосно ридають,
А з вікна сміється хтось.
Шось котару відхиляє:
То сей чортик заглядає
Та й регочеться чогось!..

* *
*

Ведуть дружби до шлюбу
Мою дівчину любу
За ручку, за рукав —
Ведуть дружки і того
Старого молодого,
Шо моє щастя взяв.

Вже піп її питає,
Чи вольну волю має —
Збентежився жених!..
На мамцю погляділа
І тихо: — Так! — повіла,
А чортик з двору: пчих!..

* *
*

До вечері в шлюбнім строю
Сів старий із молодою,
А тоасти йдуть без тями,
Дві нажовто вбрані дами
Шепчуть у секреті всім:
Добру партію зробила,

Вона того-во любила,
Та він хліба ще не має!
Все на мене поглядає,
А я — ногу з гуски їм!..

Банда грає ідеально,
Всі танцюють капітально,
Всі уклони разом шлються,
Сукні в'ються, фраки гнуться,
Елегантний лансіє!
Я танцюю з молодою,
В парі шепчемо з собою...
«Шо?» Не будь такий цікавий,
Вість крилата, світ лукавий,
Хоч сам часто винен є!..

ДАМЕН-ВАЛЬС

Вальс. Та й молода гуляє,
Молодий старий дрімає —
Впало в око се тіткам:
Живо дружбу закликають.
— Дами, дами вибирають! —
Крикнув дружба мужчинам.

І зачалися вибори:
Комісари, професори,
«Укінчені» мали прім,
«Независимі» не мали
Нич в руках і перепали
При виборах — кривда їм!

Одна тітка голос дала
На старосту, друга встала
Та й от сего, що дрімав,
Піднесла кандидатуру:
— Panie młody *, одну туру!..
— Що, я вибраний зістав?!

— Дуже прошу! — підіймився,
Поклонився, наблизився,
Обіймив за стан, як міг,—
Всі вступалися в дорозі,
Бо йшла пара, а в підлозі
Гнулися дошки від ніг!..

А до мене приблизилась
І легенько поклонилась

Сама пані молода:
Стан високий, волос кручий,
Личко біле, зір лискучий,
Як у джерелі вода!..

Мені жалко тебе, галко,
Ми любилися так палко,
Все розвіялось як сон!..
Не на місці ті всі жалі —
Хоть при людях, хоть при залі
Заховати тре' bon ton! *

Я галантно відклонився,
Граціозно приблизився,
Обгорнув чужу мадам,
Як міг тільки, платонічно
І промовив іронічно:
— Гратулюю, пані, вам! —
Та й замовк, вона мовчала,
Скрипка сумно вальса грала,
Плакала, а бас гудів —
І знову ми поєднались,
Знов тихісько розмовлялись,
Шоб не чув хто наших слів.

Та й музика так гриміла,
Так лунала, так гуділа —
Чути нас ніхто не міг,
Хіба Бог, а Бог нам каже
Те робить, що церква каже,
Шо се є великий гріх!
Шо я пишу? Дисонанси...
Я утрачу всякі шанси —
Скажуть люди: «Атеїст!»
Та беріть се з тої норми:
Рими бракло там для форми —
Потерпів за форму зміст!

То є штука, я не пхаю
Тут ідей — настроєм маю
«Нагу душу» розбудить! —
Отже, скрипки сумно грають,
А розлучені гуляють —
Скрипки плачуть, бас гудить...

Скрипки плачуть, скрипки грають,
Струни струнам промовляють,
Гомін аж до церкви йде:
— Не всі тії ся кохають,
Шо їх шлюбом обручають! —
В церкві відгомін гуде.

---

* Добрий тон (фр.).

То не відгомін, то, власне,
Гніт спалився, свічка гасне,
Закрадаєсь ніч глуха —
Чортик взявся попід боки
І по церкві робить скоки
Та й гукає: «У-ха-ха!»

* *
*

Знов я бачу їх на муку:
З ним вона йде попід руку,
То пошлюбна promenade...*
Шось мене за нею тягне —
Вже пропало, вже не стягне —
Ні вперед мені, ні взад!..

Вулицями йду шумними,
А мене, мене за ними
Шось мов на шнурку веде...
Нагло: вибігає з брами
Хлопчик і кричить до мами:
— Мамо, тато, тато йде!

Чути крик дитини з хати,
Женщина, одіта в шмати,
З немовлятком на руках
Гонить і кричить: — Ти збую,
Ти забув, забув на тую,
Шо ти звів, що ти присяг...

Ти взяв паню, а я діти!..
Твої діти маю гріти,
Як ти сміла з ним іти?
Ти мені його украла,
Ти!.. А кров би тя залляла,
Ти остатна... Ти!..

Він поблід, стиснувши щоки,
«Ганьба!» — Чув він на всі боки
З уст натовплених людей,
А вона, вона — не чула,
Тільки руки простягнула
І припала до грудей.

До грудей мені припала
І захлипала — ридала
Моя втрачена любов,

Та слізьми вже не ридала —
Шлюбний дар в лице дістала:
Бухнула устами кров!..

* *
*

Стогне вітер, стогне важко,
А мені чогось так тяжко,
Чогось тяжко, жаль чогось!..
Ходжу, ходжу по покою
Та й думаю над собою —
Попід вікна плаче щось...

Шось так плаче, так заводить,
Чорна тінь за мною ходить,
Нагло: в лампі пукло шкло! —
А те «щось» заскавуліло,
Заридало, задзвеніло
В мої шиби і пішло!..

ДЗЮНИНІЙ МАМІ

Як жалко ридала українська думка,
Як жалко ридав твій рояль!
Бриніли всі тони: і погріб, і шумка —
Як дуже було мені жаль!

Мамунцю, ти грала — всі струни ридали,
А Дзюня, а Дзюня твоя
І він у салоні щось тихо шептали,
Мамунцю, потіхо моя!..

Як жалко розплакалась думка, як жалко,
Як жалко ридав твій рояль!
Нащо любив я твою Дзюню так палко?
Всім людям розкажу свій жаль!..

* *
*

На крила всіх пісень своїх
Візьму тебе лишень зі всіх,
Ольдзюню, жалю мій!
І понесу на світа край,
Бо через тебе взнав я рай
І рай утратив свій!

Дивився попід хмари вдаль,
Там, Дзюню, забринить мій жаль
У співі журавлів —
Ключем надлинуть журавлі,
Я буду на ключа чолі,
Співаючи, летів.

Полину з ними у безкрай,
Чей найду забуття бодай
В далекій стороні,
А як не найду, вчуєш плач
У шумі вітру — і заплач,
Ольдзюню, по мені!..

Бо хто в далекій стороні
Заплаче, Дзюню, по мені?..
А ти, а ти в той день,
Як вдарить похоронний дзвін,
Почуєш, Дзюню, відгомін
І плач моїх пісень!

* *
*

Гей, закуй мені, зозуле,
Шастя навесні минуле
Заверни мені!
А зозуля мов не чує,
Сіла, пала та й не кує,
Як кувала навесні.

Вже не кує голосочком,
Бо пшеничним колосочком
Удавилася —
По садочку Дзюня ходить,
Та й за ручку крука водить,
Не мені судилася!

* *
*

Ти була мені все рада,
Моя Стефцю, моя паво,
Ми з собою говорили
Так сердечно, так ласкаво.

Про що ми не розмовляли —
Тілько все нічо про тоє,
Що хотіли ми про себе

А воно так в серця рвалось,
Аж нам личка палеиіли,
Та все як зачав я тілько —
Серце і уста тремтіли!

Ти мовчала, я мотався,
І розмова проривалась,
Що говірко так, говірко
Про що інше нам складалась.

Ми спускали вниз повіки
У тій мовчанці несміло,
В тебе груди хвилювали,
В мене серце стукотіло...

* *
*

Ой вже їду з того дому,
Де я так щасливий був,
Кінь вороний у каретці
Спотикнувся, спотикнув...

Спотикнувся кінь вороний,
Хвилі щастя потряслись,
В лист кленовий овинулись,
З буйним вітром понеслись.

Хвилі щастя із тобою,
Моя Стефцю, раю мій!
Буйним вітром перегнали;
Буйним вітром серед мрій.

Перегнали наді мною,
Ше здалека чути шум,
А лишили мені в серці
Дивний жаль і дивний сум!

* *
*

Тілько щастя, що при тобі,
А як розлучилися,
Перебуті хвилі щастя
З вітром розкотилися.

Переїхав чисте поле,
До двірця вже доїжджав —
Б'ють сигнали залізничі,
Кінь вороний заіржав.

Ой не ржи, вороний коню,
Та й не ржи, а завертай
І на мості калиновім
Хвилі щастя доганяй!

Хвилі щастя розкотились,
В мому серці знявся шум —
Буде буря, грає хмара,
Грає хмара нових дум!

Буде буря в мому серцю,
Мої очі шлються вдаль —
В даль до тебе, моя Стефцю,
Мені щастя того жаль!

Тілько щастя, що при тобі,
А як розлучилися,
Перебуті хвилі щастя
З вітром розкотилися!

* *
*

Ой від вітру лози гнулись
Та й не похилилися —
Ми дивилися на себе
Та й не надивилися.

Шо з тобою, моя Стефцю,
Шо з тобою діється?
Бо за мною курявою
Чорна тоска віється.

Мої мислі з буйним вітром
Геть десь розкотилися —
Ми дивилися на себе
Та й не надивилися.

* *
*

Ой чого ж ти рожевієш,
Золота зірничко?
Шо, дівчино, ти не скажеш,
Скаже твоє личко...

Виглядайся крізь люстерко.
Сама як малина —
Твоє личко, як яблучко,

Я питався, чи ти любиш,
А ти мов не чуєш —
Чому ж личко паперове
Рожами малюєш?..

* *
*

Моя Стефцю, моя зірко,
Моя пташко-срібнопірко,
Не кажи мені, що «ні»!
Бо я знаю, що ти хочеш,
А ти голову клопочеш,
Кажучи все «ні» мені.

Кажеш «ні», а як поглянеш,
То сама, як рожа, станеш,
Усміхнешся так якось,
Шо я мушу засміятись,
Бо я можу сподіватись,
Сподіватися чогось!

ВІДНАЙДЕНІ ПЕРЛИ

В альбом Стефанії М.

Вибрав я тебе, дівчино,
На дружину на єдину —
Тільки рученьку подай!
Соловейко нам співає,
Всі садочки розвиває,
Маєм обмаївся май.

Підем разом по долині
Незабудки рвати сині,
Шо я сіяв навесні —
Хоч краса їх вже пропала,
Бо їх Дзюня потоптала,
Потоптала їх мені.

А для неї я їх сіяв,
Я їх сіяв, їх леліяв,
Їх сльозами підливав —
А вона їх потоптала
Та й на глум мене узяла,
Як я руки заламав.

Потоптала, а не знала,
А не знала, що топтала
Власне щастячко своє —

Ой, не знала тайни тої,
Що у кожнім цвіті мої
Незабудки перла є.

Я ті перла позбираю
І тобі віддам їх, раю,
Первоцвіте мрій моїх,
Шастям я тебе окружу —
Обзолочу, обжемчужу
Від головки аж до ніг.

Бо як вийду я на люди,
Моє щастя твоє буде,
Не журися о ніщо —
Вічно буде нам солодко,
Моє срібло, моє злотко,
Моє ти незнатищо!..

* *
*

Дзюню, моя зірко,
Моє сонце раннє,
Нарікаю гірко,
Гірко дорікаю —
Та прости, кохання,
Жаль великий маю!

Ти мені пропала,
Пташко моя мила,
Та й на крила взяла
Мою яру весну —
А мені лишила
Пісеньку небесну!..

Зоре моя, зоре,
Нащо пісня здасться?
Піснею я гори,
Гори переверну —
Та весни і щастя
Свого не поверну!..

Дзюню, листя жовкне,
Зимний вітер віє,
Кожна пташка мовкне,
Бо весна минула —
Дзюню, моя мріє,
Ти мене забула!

Жити я не в силі —
Що ти наробила?
Не можу забути,
Дзюню моя мила!

Що ти наробила,
Моя мила пташко —
В серце ти налила
Вічної отрути,
Жити мені тяжко —
Не можу забути!

Дзюню, листя жовкне,
Волос мій сивіє,
Моя пісня мовкне,
Струни арфи рвуться —
Дзюню, моя мріє,
Сльози вже не ллються!

Тільки вітер плаче
Попід вікна сумно,
Чорний ворон кряче,
Кряче на загаті,
Тесля теше трумно
В зимній моїй хаті...

ШУМКА *

Гей, все горе забувай,
Разом до гульні ставай,
Банда шумки грає!
Ручка в руку, грудь о грудь,
Що болить, тепер забудь,
Май нам процвітає!

Ах, як шовки шелестять,
Як намиста меркотять,
Як хвилюють груди!
Хлопче, смійся і жартуй:
Хто вкраде з нас поцілуй,
Царство той забуде!

А як банда не гримить,
Най вино в чарках шумить,
Встаньмо зі сидіння —
Всі ураз чарками брень!
Най лунають від пісень
Золоті склепіння!..

* Народний танець в західних областях України.

ОРЛИНИЙ ЛЕТ

Банда, коломийки грай!
В коломийці щастя-рай,
Молодість і туга —
Грай, мелодіє шумна,
Погуляєм, бо весна
Вже не буде друга!

Гей, ставайте всі у ряд,
Ми вперед, дівчата взад,
В колесо всі пари!
І всі разом наперед —
Танець наш — орлиний лет
Духа попід хмари!

Того лету дивний шум,
В нім бренить наш вічний сум
І жадоба щастя —
Круті гори провертай,
Шастя людське добувай —
Чей здобути вдасться!

Гура, гура, хмарою
Пара мчить за парою
Добувати долі!
Гей, на крилах всі летять,
Волі, волі всі хотять —
Ліку на всі болі!

Дівчина, як ластівка,
Дивиться на козака,
А взад утікає,
Він, примани силою
Пірваний за милою —
Гонить, доганяє!

Доганяє, дістає
Раменами і стає,
Роблячи голубчик!
Не гнівися за тото,
Шо до тебе, золото,
Тулиться твій любчик!

То найкраща ціль життя,
Одинока з тайн буття,
Тайна, людям знана,—
На землі лишити слід:
Видати найкращий плід —
З мого титана!

Бо, як прийде смерті час,
Діти лишаться по нас,
Наші епігони!
Покоління буде жить,
Поки сонечко блищить,
Дух наш не затоне!

Хоч далеко людський рай,
Мед любові випивай
З золотої чари!
Гуляй, світе молодий,
Поки вік твій золотий,—
Рвися аж до хмари!

Із збірки
«НА СТОЦІ ГІР»

ТВІЙ СОЛОВІЙ

Пісні від мене прийми, моя Нене,
В твоїм садочку я твій соловій!
Воли орють землю, луна йде до мене,
Так струни всі грають в душі молодій.

Луна йде, весна йде, я буду радіти
Дитинним сміхом з твоєї весни —
Люблю я так сонце, люблю ярі квіти,
Люблю, як весною сміються вони.

Хай вівці блеють: нащо соловія?
Він тільки любці співає своїй.
Незорана нива, а спів його — мрія,
Воли орють землю, а що соловій?

Садки розвиваю, що будуть шуміти
Дитинним сміхом з твоєї весни,
Люблю я так сонце, люблю ярі квіти,
Люблю, як росою ясніють вони.

Будь я непочутий в тім свисті роботи,
В тім скрипоті, брязкоті кіс і коліс —
Я буду співати пісень заохоти,
Аж сон мене склонить у шумі беріз.

Як сон мене склонить, всі будуть красніти
Дитинним сміхом з твоєї весни —
Люблю я так сонце, люблю ярі квіти,
Люблю, як росою сміються вони.

Заграє тим співом твоя вся родина,
Всі квіти, і птиці, і сонце святе,
Мені ж понад ложем червона калина
У головах цвітом у сні зацвіте.

Душа моя буде в тім цвіті тремтіти
Дитинним сміхом з твоєї весни —
Люблю я так сонце, люблю ярі квіти,
Люблю, як росою сміються вони!

НАД МОРЕМ

СОНАТА

Незабутній О. Б. в незабудь

I

Слав я очі у безкрає
На перловім стоці гір,
Там, де в сонці світлозорнім
Грає море в дальнозір...

Взрів я море і заплакав,
Плили сльози з віч моїх:
В них святив я свою душу,
Своє серце, сум і сміх!

II

Там, де в зорях море грає
В рубіновім блиску гір,
Цілувала в човні чорнім
Мене люба, краща зір.

Цілувала і спивала
Ревні сльози з віч моїх,
Та й випила мою душу,
Моє серце, сум і сміх!

III

Розстелилась моя туга
Білим снігом рідних піль,
Моя люба одружилась
І лишила в серці біль.

Йде за нею весна красна,
А за мною курить сніг:
Потеряв я свою душу,
Своє серце, сум і сміх!

НАД МОРЕМ СВІТЛА

Там, на стоці гір, тераси
Виноградні так блищать,
Кипариси, ананаси
Серед цвіту мерехтять!

Небо чисте, перлозоре
Аж до світла міниться,
А в долині ясне море
Злотоцвітом піниться!

З моря ніби виринають,
Як тополі, кораблі,
Їх вітрила в сонці грають,
Наче крильми мотилі.

А там хвиля щось понесла,
А там човен крутиться,
Сонце світить, грають весла,
Злотом хвиля мутиться!

А що весла піднесуться,
То з них золото паде,
А що впадуть — хвилі пруться,
Мов гадюка злота йде!

І за човном злота стежка
Іскорками грається,
Ціле море, як мережка
Злота, розливається!

І сміється — злото ллється,
Що пилинка — то огень;
Мені серце з втіхи рветься,
Рветься слово до пісень...

НІЧ НА МОРІ

Ясне небо сафірове,
Звіздами ціле гориш!
А ти, море смарагдове,
Усміхаєшся і спиш!

Тихо місяць сипле зорі:
Срібне коло міниться,
Війне леготом по морі —
Плесо плеще, піниться...

Шось у мряці затремтіло,
Наче блисло з неї щось,
Блисло, присло, заясніло —
І човенце піднеслось...

Під ним хвиля промениста
Берегом причвалює,
Край весельця — тоня чиста
Край весельця — тоня чиста

Ярослав Пстрак.
ДІВЧИНКА ЗІ СВІЧКОЮ
Олія, полотно.

Іван Труш.
ЖОВТІ РОМЕНИ
Із серії «Квіти»
Олія, полотно.

— Хто там? — кличе перевізник.—
Хто веслує там, а хто?!
Море плеще: «Се небіжчик» —
І горить, як золото!

Тисяч іскор цвітом грає,
Сріблом розливається:
Небо заревом палає,
Зірми розсипається!

ТУГА

Гасне сонце, плаче мева,
Лине мряка опалева
Понад море з берегів —
О, добраніч, рідний краю,
Я здалека засилаю
Свій тихенький спів.

Дзвонять дзвони, сходить зоря,
Чари світла шлються з моря,
А я хтів би бути там —
Мені сумно бути всюди...
Рідні села, рідні люди,
Шлю добраніч вам!

* *
*

Засміялася до мене
Просто в очі так миленько,
Чорні очі загорілись,
Як два вуглі у серденько!..
Але ж ми не знаємся...

І промовила півшептом:
Buona sera, signiore! *
Я хотів їй відказати:
Моє серце, моя зоре...
Але ж ми не знаємся...

Сонце слалося на море,
А душа моя за нею:
Ой чого ж ти, Signorina,
Все приходиш в ту алею?..
Але ж ми не знаємся...

ДРИЖАННЯ ДУШІ

Ти ходила по алеї, та займити я не міг! Чистий ангел-білосніг!.. Млів я, дивлячись на неї, пливли сльози з віч моїх, заросив я слідки ніг...

Поверталась, усміхалась —
та займати я не міг!..

Та й над море сіла, пала — задивилась сумно вдаль. Так на мене мала жаль — в шумі моря щось співала, з личка іскрилась печаль і мигтіла, як опал...

То тремтіла, то красніла,
то гляділа сумно вдаль...

Нагло пирхла щебетушка, вже займити я не міг! А лишила, мов на сміх, білу шарфу з капелюшка — пливли сльози з віч моїх, цілував я слідки ніг...

Улетіла пташка біла,
вже займити я не міг!

НА МОТИВ ГЕЙНЕ

Ой не питайся, голубко,
Ох, не питайся, хто я,
Як на ім'я називаюсь,
Звідки задума моя!

Я є ніхто, бо нічим є
Бідна країна моя,
Моє ім'я — тільки іскра з пожару
Її великого «я».

Сонця я жрець в пітьмі ночі
На найубожчій землі,
Ночі я раб в світлі сонця
На найбагатшій ріллі.

Дай собі серце стоптати,
Ввійдеш в задуму мою,
Будеш тужити спокоєм, терпінням
Мого глухого краю.

Здумай найнижчії звірства —
Взнаєш життя в тій землі,
Збагни найвищії душі —
Взнаєш стремління її!

В СВІТЛІ СОНЦЯ

В світлі сонця, море, граєш,
Дух мій рветься з низьких туг —
Плаче люба, обіймає
Мою шию наокруг.

Як та чайка голосінням
Понад морем лебедить,
Моє серце лебединням
Розжаліблене квилить.

Ми зійшлися на чужині,
Обманулися у сні,
Чим потішу тебе нині?
Голова тяжить мені!

Сон над нами чари сіяв
І розвіявся нараз,
Чуда діяв, розлеліяв,
Перемріявся і згас.

Цить же, люба, трубка грає,
Я полину в рідну даль —
Тебе другий покохає,
І загоїться печаль!

Те, що гарне, вже не зведу,
Те, що буде,— краще смерты!
Спорожнилась чаша меду,
Нудь сповнилася ущерты!

Плачеш, люба, обіймаєш
Мою шию наокруг —
А над море вилітає
Вдаль задивлений мій дух!

ЖАЛІСТЬ

На море сідає
Імла опалева,
Над плесом літає
І жалко кигиче
Тужливая мева,
І крильми тріпоче,
І б'ється до скель.

Над море зелене
Моління несеться,
Припала до мене

Лебідка, голубка,
Березою ллється
До ніг, моя любка,
Припала до ніг!..

Припала кохана і дивиться в очі, де наше кохання, де наша любов...
З риданням без тями на грудь паде знов...
І жалістю п'яна до серця шепоче:
— Скажи мені, серце, де наша любов?!
— Не плач, я не знаю, я, люба, чекаю, чи вернеться знов...

Пішла за весною
Моєю глядіти,
Що взяла з собою
Мій сміх, мої жалі,
Мої самоцвіти,
І щезла у далі,
Як ясна імла...
У море втікає
Імла опалева,
За нею літає
І б'ється крильцями
Тужливая мева,
І плаче без тями:
Вернися, вернись!

САМОТНІСТЬ

Тихо, тихо море в чайку плеще, ще тихіше буйний вітер шепче... Обіймав я любочку рукою: люлі, люлі, тихо за водою, моя люба спить!

Хвиля чайкою гойдає,
Шум лисніє, море грає:
Люлі-люлі, люлі-люлі,
Моя люба спить!

Тихо, тихо чайка ся колише, а ще тихше біла рожа дише, тільки сміхом море освітила — Ninna-nanna, Lino моя мила, смійся ще у сні!

Чайка черкається хвилі,
Грає піна в сонні скелі:
Ninna-nanna, ninna-nanna,
Смійся ще у сні!..

Тихо, тихо міняться кришталі, ще тихіше грають мої жалі,— грає море, як шовкова ряска... Тільки щастя, що дівоча ласка, цить, серденько, цить!

Шораз ближче до пристані,
Плач затихне у тумані —
Люлі-люлі, ninna-nanna,
Цить, серденько, цить!

ЛЮБОВ

Душа моя біла
З дитини у мене,
Як зірка зоріла,
Як пташка літала
Над море зелене
І сміхом сіяла,
Як мрія у сні!

Аж вздрів я русалку в морській глибині —
І першим риданням заплакав у сні!

Душа злебеділа
До неї від мене
І пала, і сіла,
Як білая мева
На море зелене,
Як мла опалева,
Як хмара сумна!

І впала русалці в сніжні рамена —
З шуми уродилась дівчина ясна!

І з шуму заграла,
Звинулась круг мене,
І так цілувала,
Аж млів я без тями,
А море зелене
Шуміло над нами
Риданням терпінь...

Я гинув у шалі солодких омлінь,
А море шуміло риданням терпінь!

Розплився я в піну
З її лоскотання,
Усточка з рубіну
Мені бальзаміли,
А мрійні зітхання
Мені розлетіли
На сріблястий шум!

Не чув я ні тіла, ні серця, ні дум...
Аж прис! — і пропала, як сріблястий шум!

І чую: бре море
Безмірним риданням,
Розплакалось горе
До мене і виє
Глухим безталанням,

І темінню криє
Всю землю, як ніч...

Так плаче, заслонює ямини віч —
Душа моя сплямлена, чорна, як ніч!

МІРАМАРЕ

В ніч під замком Мірамаре
Море плеще і шумить,
Блиснув місяць із-за хмари,
Срібне плесо мерехтить,
Плеще і шумить.

Серед замку у городі
Йде царівна молода,
Чути ляк у дивнім ході,
А на личеньку бліда,
Ох, така біда!

Йде на кручу, ручку білу
Приложила над чолом —
Дійсно видить: заясніло,
Гейби грався хто веслом!
Грався хтось веслом!

Серед моря човник лине,
А в нім лицар молодий,
А що місяць світлом кине —
Блисне панцир золотий,
Цілий золотий!

«Максиміліан, ти вільний?!
Ти приїхав? Пречінь раз!» —
Крик зірвався божевільний,
І той лицар щез нараз,
Шез, як дух, нараз!

І пішов по морю голос,
Серед моря знявся шум,
Побілів царівні волос,
Потемнів царівні ум —
Шо за дивний шум?!

З тої ночі в ніч блукає
Та царівна і глядить:
Срібний шлях на морі сяє,
Ясне плесо мерехтить,
Плеще і шумить.

ДО СХІД СОНЦЯ

На горах над морем схід сонця світає,
А мені сумно чогось, моя Нене,
Чогось мені, Мамо, душа так ридає...
Ось зазір небо блакитне рожевить,
Моргають зорі і море зелене
Красками грає, мов сам самоцвіт,
Рубіном сонце верхи опалевить —
Сміється до мене
Красою весь світ!
Лиш я не сміюся, думки за думками —
Душа моя плаче без тями!

* * *

Я знаю село, білу церкву і стріху,
Долину одну, все засипану цвітом,
І хлопця, що бігав по ній серед сміху
За мотилями... а нині, мій жалю,
За них дав би море з його самоцвітом
І небо, що грає в промінних усіх,
І сонце в лазурі і гори з опалу
Міняв би всім світом
За той його сміх —
За сміхом без плями у рідної Мами
Душа моя плаче без тями!

* * *

Якби я повірив, що в нашій країні
Тепер сходить сонце та вже не криваве,
Росли б мені в грудях пісні солов'їні
Під хмарою суму, співаючи гімни
До люду, що спить, як те море у сні...
Хоч міниться море в огні золотаве,
І небо озорює сонце нестримне,
Та никну в обави
І страшно мені:
Твій човен набитий самими сліпцями —
Душа плаче без тями.

* * *

Пройшов я свій край, іди місто від міста —
Ніхто не сказав мені рідного слова,
Маленьку дитину годує невіста
Словами чужинців, і сплакав я гірко...
Як рання заграва, тремтить наша мова —

Вона моя гордість, мій зоряний дух!
Як море — шепоче пестливо, говірко,
Як тоня багрова,
Ясує жемчуг,
Та вирід не чує душі під словами,
Душа моя плаче без тями!

* * *

По селах промовив до мене хтось, Нене,
Моїм рідним словом, та він не признався
До Тебе за сина, за брата до мене,
Палить воду лава, ненависть б'є з шуму!
Чи згодиться разом вода і вогень?
Хоч он в синім морю вогень розсіявся,
І море леліє одну з ним задуму —
Мій біль розридався
На згадку лишень:
Що кат в моїм краю зробив із братами?
Душа моя плаче без тями!

* * *

Якби я мав силу збудити героїв —
Ше, може, би чудо з падальцями вдіяв:
Наш дух розповив би ся з білих завоїв
І скинув би камінь проклятих тиранів,
Та вітер їх попіл по світу розвіяв,
А Ти, рідна Нене, цураєшся їх!..
Зак сонце загасло великих гетьманів,
Полин хтось посіяв,
Клевету і сміх
На їхніх могилах Твоїми синами —
Душа моя плаче без тями!

* * *

Не встануть герої в знеславній країні,
Де плювали на кості їх рідні онуки!
Знов найдуть поживу чужі на руїні,
А сонце, як рана, буде гореніти,
Над морем не меви заплачуть, а круки
Вам питимуть очі і кров із сердець —
І світ мого краю знов буде темніти,
Аж криком розпуки
Заплаче співець,
Як вийде і гляне на світ з тої ями —
Душа моя плаче без тями!

* * *

Не жалься на мене, я хтів віщувати
Тобі до схід сонця, схід сонця для Тебе,
Та голос паде мій камінням, Мати,
На тих, що уміють лиш їсти і вмерти!
Від Сяну до Дону засіли амеби —
Від Сяну йде пекло, від Дону туман,
На яснії зорі гуде ангел смерті
І трубить про себе,
Що скосить твій лан —
Хоч море так прище з Одеси огнями,
Душа моя плаче без тями!

* * *

Хіба мені тільки сміятися з болю,
І глумом їх бити в притуплені уха,
Так що ж чи кого ж я, глузуючи, вколю,
Чи гідний іронії люд, що є цвіллю
Руїни? А повзе яка там ропуха,
Годована вільгою невської тьми,
Шо предки для неї? Шо слава в безділлю?
Немає в них духа!!
Не знають, що «Ми» —
Полуботок все взяв з собою до ями,
Душа моя плаче без тями.

. . . . . .

. . . . . .

Не вір в мою пісню про Тебе, о Мати,
Я славити хочу, а слово глум давить,
А пісню про волю Тобі акробати
Юрби принесуть в пилі слів і полови —
Клюють попугаї порожній горіх!
Їх слів твоє слово до щаду знеславить...
А я плачу кров'ю, сміюся до крові,
Бо сонце кервавить
Мій болісний сміх,
Незгублене море і в небі всі плями —
Душа моя плаче без тями!

* * *

Чоло Твоє, стиду пурпуром окуте,
Випалює очі мені: твої діти
Плюгавлять уста запитанням: «Чи бути?»
До тої гієни-двозмії, що тім'я
Обгризла Тобі — так плазують чолом!!
О пекло гегенни! Лице де подіти?!
Всі зорі пісень своїх грають во ім'я

Гармонії, світе,
Твій вічний псалом —
А люд мій ще мислить тиранів думками,
Душа моя плаче без тями!

* * *

О Ти, мій народе! Се гордість, се слава!
Орел ти! Верхами ширяти умієш!
Високе чоло — коли спина плюгава
Так гнеться, що душу розплюла під ігом
І каже сусідам: «Ти бог, а я скот!..»
Творець пита глину: «Шо з мене ти вдієш?..»
О море, ти чисте, ти перлишся снігом,
Ти скарби лелієш
Під храмом висот —
Народ же мій скотам віддав свої храми,
Душа моя плаче без тями!

* * *

Прожерли нам тім'я, і я не є чистий —
Я — раб, як Ти, Нене, від крові і кості,
Несильний на діло, у цілях імлистий,
Як віск, моє серце, як сніг, моя туга,
А навіть на слово я лебідь, не лев —
Не вмію кусати зубами зі злості!
А льва ожидає Твоя вся наруга,
Шо шарпав би кості
Вже сам його рев,
І всіх, і мене перебив змій-бичами!..
Душа моя плаче без тями!

* * *

Куди ж бо не гоню в пустому безділлю
За мрійним фантомом на горе, на море?
Хоч стрільнули гори в промінню і зіллю,
А море глибоке, далеке, безкрає,
І небо на зорях від мрій перлозоре
Розкрилось красою з верха в дальнозір,
І що ж? Ше мій дух від туги ув'ядає —
І серце ще хоре,
І гасне мій зір —
Невже ж не згоїв би їх, Нене, ділами,
Душа моя плаче без тями!

* * *

А скільки там діла чекає у Тебе:
Віками без чину яловіє поле,
Твій люд отемнів і понурився в себе...

І я так понурився і горами лину,
Шоб в руку схопити найвищую ціль —
Веселка тікає, не зловиш ніколи!
А Мати чекає в товпі мого чину,
Так що ж, моя доле,
Хоч в грудь мені стріль:
Між мною а людом є пропасні ями,
Душа моя плаче без тями!

* * *

Даруй мені, будь я дитина негідна,
Та все я Твій син і мій дух Твого роду...
Твій дух — моя гордість, бо хоч Ти послідня
Заслугою, перша на світі — стремлінням,
Як море — глибока тугою народу,
Між світом а тьмою гориш у красках!
Безкрая думками і вічна промінням,
Смієшся в негоду,
Зоріє Твій шлях:
Народ Твій, як велет, буде йти верхами —
Душа моя плаче без тями!

* * *

О метана бурею, Нене злиденна,
Укріплю Тебе я на камені слова,
І будеш як церква ясна і сталева!
Зі сафіру стануть основи і стіни,
З кришталю всі вікна, вібло — чароцвіт!
Колони — сам рубін, ограда перлова...
І будуть народи всі йти до країни,
Де піснею — мова,
А думка — всесвіт,
Як море, заблиснеш усіми красками,
Душа моя плаче без тями!

* * *

Тоді хай пропаду, як зілля приземне,
Шо в спеці горить і у тлі спопеліє!
Хай згасне ім'я моє, кляте і темне,
За глум мій над людом Твоїм на зорінню,
А з ним хай пропаде і плям Твоїх слід!..
Як бачу ті плями, душа каменіє,
І жовч моя ллється в надмірнім терпінню,
А дух мій темніє,
Стинається в лід —
Сумний аж до смерті, хоч вільний думками,
Душа моя плаче без тями!

НА ГОРИ

Присвячую свому Добродієві
Д-ру Євгенові Олесницькому

СПІВ ВІДЛЕТНИХ ЖУРАВЛІВ

Як осінні вітри дунуть,
І на небо хмари сунуть,
Попід хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлів.
Хто з них верне, хто загине...
Чути їх прощальний спів,—
Попід хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлів.

Сумно лине, сумно грає,
І на крила забирає
Тепле літо, зелень яру
Під вірейний небосклін —
Спів несеться попід хмару,
В горах грає відгомін:
Забираєм зелень яру
Під вірейний небосклін!

В полі хмара темна плаче,
В небі кавка чорна кряче,
В хаті тесля теше трумно —
Мому серцю чогось жаль,
Чогось сумно, дуже сумно,
Очі шлються в мрячну даль:
Нащо тесля теше трумно? —
Мому серцю чогось жаль...

ОСВЯЧЕННЯ

Зелена долина, і гай, і жита,
Дивлюся на вас гей у сні —
Долина від сонця ціла золота...
О Мати-природо, о Земле свята,
В очах світять сльози мені!..

Тріпочеться листя і грає вогнем,
Шебечуть пташки у гаю,
Цвіркунчики срібно сюрчать під корчем,
Лисніють орошені трави дощем,
Йде свіжість на душу мою!..

Війнув легкий легіт по моїм чолі —
Розвіялась вся моя нуды!..
Б'є сонце до мене в яснім джерелі,
Припав я, цілуючи росу землі,—
З очей мені сльози пливуть!

ВЕСІЛЛЯ

Іде лугом гречна панна,
Усміхається,
Її слідом срібна стежка
Заквітчається —
Ой не є то гречна панна,
Але є се зоря рання,
Королівна і царівна,
Красная Весна!

Жемчужною водицею
Умивається,
Шовковою китайкою
Утирається:
Ти, китайко, линь на море,
Сійтесь, перли, та й на гори
Ясним світом, срібним цвітом
Як широкий Світ!

Світять стовпи золотії,
Знай, веселяться,
Срібні мости веселкові
В небі стеляться,
Гримить-бряжчить у тумані,
Їде-трубить на ридвані
Сам княженко, сам царенко,
Красний Громовик!

Жемчужина розсипалась
В полі квітами,
Замаєна китаєчка
Самоцвітами,
Злоті стовпи засіяли,
Срібні мости забряжчали —
Хто не гляне, злото кане,
Сонце-Ладо йде!

Веде гості: Грім і Весну
У тройзіллячку,
Ходить танчик сто три пари
На весіллячку —
Торох, торох, Україно,

11 0 262

Несуть тобі своє віно,
Свої дари усі пари
Під святий Огонь!..

ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ

Зелений гай і сонця світ
Розлився наді мною,
Де гляну — світ, де стану — цвіт,
Як пахне все весною!

Як пахне яр, як світить ліс,
Як шум іде верхами —
А сонця чар в брильянтах сліз
Аж перлиться листками!

Он водограй, поглянь, який,
Як він до сонця грає!
Який дзвінкий, який грімкий,
Як срібло розсипає!

В гаю на шлях паде світиль —
Чікі! чікі! в горісі:
То скаче птах, співає з гіль —
Луна іде по лісі!

Воронця дай — на сонця край
За любкою якою!
Спов'ю її головку в май,
Най тішиться зі мною!

ІГРАШКА

Ой шумить ліщина через три дні, гей!
Присягла дівчина квітів не носити,
Квітів не носити, а меду не пити,
Сміх та й горе, гей!
Ой меду не пити, хлопця не любити —
В монастирі жити присягла дівчина
Тому три дні, гей!

Ходим по горішки через три дні, гей!
У дівчини смішки, у дівчини квіти,
У дівчини квіти, шовки, оксамити,
Сміх та й горе, гей!
Шовки на спідниці, світяться очиці —
Йде на вечорниці штири милі пішки
Та й за три дні, гей!

Доспіва ліщина через три дні, гей!
Присягла дівчина квітами вінчатись,
Квітами вінчатись, медом упиватись,
Сміх та й горе, гей!
Медом упиватись, хлопцеві кохатись —
На весну віддатись присягла дівчина
Гей за три дні, гей!

* *
*

На гори, на гори
Дивіться зі шпиля!
Леліє красками
Узлісся, як море,
До мене з долин —
Йде хмарка верхами,
Йде гомін, як хвиля,
Йде шум до вершин,
Трембіта гуде з полонин...
До вершин із долин,
До вершин!

Як пахне від зілля
Весна в небосклоні,
Як прищуть огнями
Потоки з розділля
У вічі мені!
Як дзвонять дзвінками
Отари на склоні,
Вівчарські пісні
Сопілкою ллються у сні...
Ой Весні сі пісні
Навесні!

Он мчиться зі сміхом
Вівчар над ручаєм,
Десь сиза голубка
В ліску під горіхом
Гуде: — Бурку-ку!
Ади, його любка
Виспівує плаєм,
Іде над ріку,
Та чув я вже пісню таку...
Не таку, а гірку,
Ой гірку!

Та цур їй! Дурниця,
Сто гір мені сяє
До сонця верхами —
Хто вольний, як птиця,

Гуляй серед хмар!
Мій край весь лунає
Новими піснями —
Я гордий, як цар!
Онтам моє щастя і яр —
Я гордий, як цар,
Серед хмар!..

* *
*

У сумерку літньої тиші
Спить вілла в прогалині гір,
З криштальної синьої криші
Гей, сиплеться сотнями зір,
А місяць уповні так світить —
Спить вілла в прогалині гір.

Від лісу йде шум над ручаєм,
А мавка купається в нім,
І перли падуть з водограєм
Та й міняться в тілі сніжнім,
А місяць уповні так світить,
А мавка купається в нім.

До неї тихцем під горіхом
Крадеться кудлач-лісовик,
А зуби поблискують сміхом,
Очима заграв — і поник,
А місяць уповні так світить,
Крадеться кудлач-лісовик...

ЦАРІВНА МЛАКА

Над лугом долинна царівна
На млаках перлистих летить,
В устах її пісня розспівна,
В руках її ткань мерехтить,
А місячний серп так сіяє...
Аж небо горить!

І тче срібну ткань білоручка,
І стелить на ліс ковірцем,
До місяця блисне обручка,
В волоссю горить діадем,
А звізди від зависті гаснуть
Потусклим огнем!

На ткань її срібну імлисту
Хтось стрілив сім стріл золотих,
На грудях царівни намисто
Заблисло у перлах ясних,
А зоря від гніву спалилась
В лучах огняних!

Красується Млака рожева,
Царенко на гори іде,
В мушлінах, ціла опалева
Свій танець-приманець веде —
На місяць, на звізди, на зорю
Затміння паде!

Все гасне — Цар-Сонце ступає,
Пристанув, поглянув униз,
Де Млака приманою грає,
І щитом осяйним заблис,
І золотом гори і доли,
Весь світ обіприс!

А Млака розплилась в нірвану.
. . . . . .

ДОЩОВА ЗАГРАВА

Із синього моря з-поза крутих гір
Жаром Сонце Зорю гудить, кличе на весь бір:
— Дочко моя, рожечко, йди у танець
Вранці рано,
Та не ставай край Туману —
Туман дитя без пуття,
Сам кацап-поганець!..
Розпустила Зоря косу
Золотоволосу,
Степ широкий освітила у жемчужну росу.
Де не взявся
Буйний Вітер та й не розіграв,
Займив ляшок-обідранець
Ясну Зорю в танець,
Хоч кивнула, хоч махнула білою рукою,
Та віночок,
Трепіточок
Пірвав за собою!
Тільки вроду попсувала стидом як дитина!
Її личко, як золото, стало, як калина!
Ой-бо до неї прибіг, бо до неї до ніг
Поклонився Туман, на нім срібний жупан,
А той сміх, його сміх —
— Я, мамунцю, не можу, не можу!..—

Коником іграє, за вітром летить,
Та срібними копитами по мості біжить;
Має злотогривою, замітає
Шовком гори —
А дивися: впав на море,
За мій вінок трепіток
Вітра побиває!
Сміхом Зоря спаленіла
Та й замерехтіла —
Утікає від Туману, сама запаліла!
Та він Зорю
Доганяє на синьому морю,
Зняв шапочку, приблизився,
До ніг поклонився:
— Віддам тобі павин вінчик, дай мені обручку! —
Повернулась,
Усміхнулась
Та й подала ручку...
В її личку на оченьках блисла жемчужина:
— Вже я, мамо, моє Сонце, не твоя дитина!
Ой вже віночок зняла — та чіпець одягла
За Туманом Зоря — грають сині моря,
Сонцю хмара з чола,
Чорна хмара гасить Україну!..

ЗА ШУМОМ БУРІ

В гущавині лісу летить Демон бурі,
І реготом біса у пралісі грає —
І трубить в понурі пранетри труба,
І гонить вітрами,
І бір зариває у вир хмаровиці,
Б'є в дуби верхами
І ломить ялиці
Рокотом-ревом: Судьба!
З гір трубить дощами уливна труба...

Гей, кулями в гори стріляє Нечистий —
Йде грохіт на бори...
Сто скалів розприсне на град каменистий —
Земля дудонить...
Скрегітне зубами
І реготом блисне —
Сто гір серед гуку розблисне верхами,
А Страх до розпуку
Реготом світ розсадить...
Б'ють тучі дощами — земля дудонить!
Ой гей, розігрався!
Танцює з вітрами —
Скрутився, помчався —

Присюдами чеше
І скаче верхами
Розбішений Див;
Копитами в скалах стоблискавки креше,
А вівкне —
Стогроми ревуть у провалах...
Всю Нуду Содоми
Сіркою жах попалив —
Термосить царями розбішений Див!!
Зірвалися гори до танцю зі шумом —
І ломляться бори,
І котяться ріки...
І тріскають глумом
Важкі небеса!
Валиться розпадом на людські повіки
Весь світ, як безодня...
Кривавим безладом
Горить преісподня —
Бухає Месть і Краса!
Розпадуться градом старі небеса!
Хвала тобі, Буре,
О Демоне грози!
Чоло Твоє хмуре вітаю як Бога...
Ти змієш всі сльози і кров із лиця!!
За шумом пожежі
Нудьга і Тривога пропаде без щаду —
І встане дух з лежі,
А тіло розкладу
Вітхнеться духом Творця —
Він змиє всі сльози і кров із лиця!

ПО ТУЧІ

Шумом грається бір, шумом ломиться ліс,
Шум колише дерева на горах,
В дебрях стогне ріка, розревілась, як біс,
Котить звали каміння на зворах.

По верхах хмари йдуть, десь далеко ревуть
Дикі стада за гомоном бурі,
На шпилі лісові вже проміння падуть,
І золотяться мряки понурі.

Пролетів гураган і вертає спокій,
А поламаний дуб над рікою
Перевалений стогне у хвилі мутній:
Все стоїть, а я впав у тім бою!

ПАПОРОТИН ЦВІТ

Володимирові Бирчакові

Чи грім біжить, земля дрижить
В пралісі з півночі —
Хто бігне, хто свище, регоче
З гущавини в темних ярах:
— А дивись! а дивись! а дивись,
Заблиснула іскра в кущах!
А довкола ходять танець
Дерева в лісах!..
. . . . . .
За громами, за тучами
Родиться душа!
. . . . . .
Переграло — тихо стало,
Ні лист не шепоче,
Скарб сіяє в пітьмі ночі,
Над ним світять якісь очі,
Страшні очі — тихо ша...
Зачарована тишá!

А цвіт горить, а ліс шумить,
А сова гукає,
Хто тихо кущі розхиляє —
Красуня біленька як сніг:
— А во цвіт! Що за цвіт? Чароцвіт!..
А гуш! — і розсипала сміх —
Зашуміло, задудніло
По кущах усіх!
. . . . . .
Над чорними розпуттями
За думамй, за мряками
Морочиться дух!
. . . . . .
Рев завила темна сила,
Змія засичала,
Підскочила, дубом стала —
Мавка щезла, заспівала:
Все ущухло — тихо ша...
Зачарована тишá!
Тишá бренить, а спів летить
І тягне в пітьму ночі,
Хто бігне, видивляє очі
За піснею мавки услід...
— Повернись! повернись! повернись!
Тріщить стовогнем чароцвіт,
Сліпа змія мідяниця
Іскрить очі вслід...
. . . . . .
Не вернеться, не вернеться

Втрачене життя!
. . . . . .
Шо се, хто се тне покоси?
— Ох! — і заридало,
Сяйво цвіту задрижало:
— Прис! — і згасло, прошептало:
Ангел смерті — тихо ша...
Спить озорена душа!

НАША ТІНЬ

Петрові Карманському

Небо мріє, світять зорі,
Море в світлі мерехтить,
Тайна світла спить у морі,
Тінь її за нами мчить...
. . . . . .
А над нами вік-віками
Вічність мерехтить!..

Шлються очі у безкрає,
Серце смутить темна тінь —
Давня казка виринає
Про вітця всіх поколінь,
. . . . . .
Шо жив в раю в тім безкраю,
Аж побачив тінь!

Взад подався серед жаху,
Та за ним та тінь ішла,
Став тікати, повний страху —
Тінь, здавалося, росла...
. . . . . .
Де ні гнався, де ні мчався —
Всюди тінь ішла!

Збіг над дебру, нагло з ока
Десь гей щезла темна тінь,
Коли гляне — вздовж потока
Лягла смуга вдалечінь...
. . . . . .
Грозить з ями раменами
Довга, довга тінь!

Став кидати тим камінням,
Дебру скалами забив,
Кожний камінь під промінням
Тільки більшу тінь робив...
. . . . . .

Звалив гори, зглибив море,
Тіні не убив!

Заглибився в темне море,
Думав, там затоне тінь,
На дні моря страх і горе —
Вернув берегом на рінь...
. . . . . .
О тривого, жде на нього,
Жде вже його тінь!

Все понура, все таємна,
Та знов більша вже якась —
Небо вкрила хмара темна,
Як із місця піднялась...
. . . . . .
Горе, горе! Біг на гори —
Коб де хлань якась!

Ляг над пропасть — тінь припала,
Та що встане — встає тінь...
Аж се діва зчарувала
Його чаром лебедінь!
. . . . . .
Вже сміється, та ззирнеться:
На дні хлані тінь!

Привела йому на втіху
Діва діти, новий рай,
Та в тім раю бракло сміху,
Скніло серце, чахнув май!
. . . . . .
Вічно темна тінь таємна
В хлань забрала рай!

Шо смеркало — тінь більшала,
Ціле небо крила тінь,
А світало — десь ридала
Тьма, тьма, тьменна голосінь,
. . . . . .
Аж злетіла біла, біла —
— Хто ти? Біла тінь!

Крикнули всі покоління...
Тінь прошепнула: «Я — Смерть!»
Знялась буря — голосіння
Заливали хлань ущерть!
. . . . . .
В тім риданню над вітхланню
Й я ридав на смерть!

І тому мій дух темніє,
Як за мною стане тінь —
Гори світять, небо мріє,
Грає в морі світлотінь...
. . . . . .
Вічність горі йде на зорі,
А за нами — Смерть!..

* *
*

Мамо, я впав на стоці гір,
Хлипає плач мені в груди —
Рвався мій дух в країну зір,
Жити на долах нікуди!

Листя паде, дуб чи лоза —
Придавить туча і зломить!
Дні мої йдуть, рине сльоза —
Як же той шлях мене томить!

Мамо, чому на горах лють,
А світять у сонці з долини —
Змерз я і впав, вітри гудуть,
А ще далеко вершини!

Зсунуся вниз, звалюся з ніг
На багна у темінь застою —
Шезну, як черв, припаде сніг,
Квітів не сип наді мною!..

Мамо, нащо зродила ти
Мене в гирлі тої скрути?!
Найвища ціль — звідти піти,
Шастя найбільше — не бути!

ВИДІННЯ

Тіням Стефанії Е.

Схиляється вічність розсяєвом зір
На мене, на срібні берези,
Мов шепіт мамин, суятиться з гір —
І слези, і слези, і слези...
Якісь теплі слези зі сяєвом зір
Леліються в листях берези!

Шось шепче до мене в лелітках беріз:
Я добра, я вірна, я чиста!

Мла шовком несеться з брильянтами сліз,
Ах! тінь срібнозора, перлиста...
Поклін Тобі, мила, в тремтінню беріз
Я чую: «Душа твоя чиста!»

Шось шепче до мене з засвітніх вершин:
«Було йти за нею в сім світі!»
І ллються берези геть-геть до долин —
Ах, тінь та зіходить по цвіті!..
Куди ведеш, люба, з засвітніх вершин?
Ти чуєш мій плач на сім світі?!

Шось шепче до мене: «Побачимось там!..»
І тінь озирнулась кохана:
Ах, очі! Ті очі, незнане щось нам...
Засвітінь розблисла незнана —
«Добраніч, серце, побачимось там,
А як там?!» — І присла омана!

Відсунулась вічність розсяєвом зір
Від мене, і плачуть берези —
І мамин десь голос зридав серед гір —
І слези, і слези, і слези...
Усюди ті слези під сяєвом зір,
Я буджусь — берези так плачуть...

* *
*

О. М. Світенькому

Я дрався на сам верх і падав від утоми,
Над головою глухо рокотіли громи,
В чоло бив дощ, навіяний з долин —
Кругом біліло млисте темне море,
В тумані мряк ховались ясні гори,
Я знав, що там є сонце, цар вершин!

Аж ось загомоніло — вітер в трубу грає,
Імла з верхів на темні доли утікає,
Як кінниця сполошена із гір!
Одна гора і друга вийшла, третя синя
Продерла море, мли і блисла, як святиня
Лісів, орлів, і скель, і ясних зір!

Заблисло світло в горах, вітер херувимом
Жене з мечем огненним яснобілим димом
З вершин на діл навалу мли і хмар —
Гаї розкрилися, і заясніли гори,
Ось-ось і золоте засвітеніє море
Долин зі шпиля гір, і стану там, як цар!

Та з долу щось завило: «Ти чого на гори?!»
І стовбур тьми жене, гуде, паде, як море,
І струтило мене і понесло —
Хапався я кущів, держався і кричав я:
«Не спиниш, темна сило!» Та упав я,
Я впав у хлань на Летове русло...

І знов я йду на верх, і знов паду з утоми,
. . . . . .

А Я ПРОКЛЯВ БИ ПРОМЕТЕЯ

Гаї пропали, як фата моргана —
Я йду в безмежній пісковій пустині,
А сонце жаривом розпалює чоло,
Аж іскрами мигочуть зводи сині
І приском сипляться, як розгоріле шкло...
Холодна ноче, ноче, де ти, де?

Немає тут ні вечора, ні рана —
Ніколи сонце-пекло не заходить!
Все той сам жар, все в очі прище жар —
Горить мій дух, очима блудно водить:
Ні корчика, оази, вітру, ані хмар...
Лиш сонце йде, прокляте сонце йде!?

А все в лице горить мені, як рана!
Коби спалило душу наболілу —
Коли живе той труп і чує сей огень
І тупо дивиться на землю білу, білу...
Все ясний день, той день болючий, вічний день!..
А потім що? Шо там на мене жде?!

ДВА ДЕМОНИ

На хмарах, що димляться з людських плачів,
Два демони світла несуться —
Пливуть у простори безкраїх світів
І дико, і зимно сміються!

Що перший — сей білий, що нас сотворив
І в голові мозок придавив,
Що другий — сей чорний, що очі втворив
І смерть за плечима поставив!

Пливуть межи звізди за вітром буйним
І зимно, і дико сміються:
І той чоловік ще гада, що над ним
Два демони світла все б'ються!

ЗОЛОТИЙ СУМ

«Молодій Музі»

Не дивуйтеся, друзі,— дивує
Вас мій все усміхнений сум,
Хоч смуток у серці царює,
Там радість золотить мій сум.

Там озеро світить бездонне,
Під озером місто блищить —
З кришталю збудоване, сонне,
Ціле зачароване спить.

* * *

В нім є перлозора святиня,
Сам Бог на престолі сидить —
На стінах народу гординя:
Сто наших героїв мигтить.

В притворі блищать ваші лиця
Задивлені в божу світлінь —
В склепінню жар-напис палиться:
«І прийде огонь з темних хвиль...»

* * *

В помості лежить моя смута
Хрестом уже двадцять сім літ —
І плаче на Бога, на пута,
Які мені дав його світ.

Над нею зняла моя мати
Померла рученьки свої,
Шось хоче в потіху сказати,
Та Бог відняв голос її.

* * *

В святая святих зі сафіру
Спить любка, царівна моя —
Осліпла, утративши віру,
Що рай на землі засія!

Край неї на злотім помості
Сів Демон, прекрасний, як ніч,
І різьбить з слонової кості
Царівну, красуню без віч!

* * *

Сей дух мій сумний, що не плаче,
Свій плач дає любці своїй —
Рилець по різьбі йому скаче,
Душа її плаче у ній.

Тоді він зі щастя сіяє,
Те сяйво я чую, як шум,—
В душі мені музика грає,
І радість золотить мій сум.

* *
*

Я плакав у сні, мені снилася мрія,
Десь ніби я пташка, лечу уві сні,
А долом сія Україна красками,
Красується вольна, своя, у весні!
Я з радості плакав у сні...

Я плакав у сні, мені снилася слава,
Десь ніби я в трумні, сміюся у сні,
А там на горі Україна співає,
Весь світ після неї складає пісні —
І ревне ридав я у сні!

Проснувся я в сльозах і ревне заплакав,
Всі люди побачать, здавалось мені,
Вільну Україну! А я ще невольник!
Останній невольник — умру навесні...
І хлинули сльози рясні!

ПУРПУРОВИЙ ТАНЕЦЬ

Присвячується артистові-різьбяреві
Михайлові Паращукові

ПУРПУРОВИЙ ТАНЕЦЬ

Ой шумить під вікном невгаваємий шум —
Я боюсь хуртовини під ніч:
Чую плач між дерев,
Рине кров з моїх дум —
Чорний шум снує жах з моїх віч!

Ось заглянув з вікна помарнілим лицем
Закривавлений в грудях мужик,
Свіжа жертва тих мук,
Шо палять нас огнем —
Заридав попід вікна і зник!

Мої вікна трясуть голосіння і квиль,
Тілько сліз, тілько мук і терпінь;
Ох, лице за лицем
Попід вікна з-під гіль
Висуваєсь за тінею тінь!

О, йде тінь сама кров, друга біла, як сніг,
Третю — чорну — смолою веде...
Б'ється плач з-між дерев,
І червоний наш сміх,
Пурпуровий наш танець іде!

Йде за тінею тінь і глядить до вікна
З очових переплаканих ям
Ціла наша душа
Наболіла, сумна,
Тілько сліз, тілько крові і плям!

Ох, закрив я лице, попід вікна з-під гіль
Переходить за тінею тінь,
Мої вікна трясуть
Голосіння і квиль,
І розпука усіх поколінь!

Затрусилось вікно, відтворилось навстіж —
Похилився лицем січовик,
У руках блис кинджал,
А за поясом ніж,
Із очей приснув жаром і зник!..

ВИДИВО

Олексі Кущакові

Цар-Мороз мече стріли огнисті
По полі, аж дзвонить в повітрі,
Небеса аж горять, такі чисті,
Ні сніжок не запирхне на вітрі,
Тільки іскрами прище, блищить —

А пророк іде полем в лахміттю,
Так і дивиться в небо, гей спить...

Ув очах йому стрільнули гори,
А над горами гори ще вище —
А всі сині, як небо прозоре,
На них сонце промінням прище
І хтось дзвонить кришталем у дзвін —

То не дзвін, то десь сурми там трублять,
Аж дзвенить від тих сурм небосклін...

А під сурмами в гомінних хвилях
Дивна ясність над горами грає —
Та не видно нікого на шпилях,
Тільки голос могутній лунає,
Шо ті сурми несуть в небесах:

Ох, чому ти понурився в себе?
І спалився твій чин у думках?!

І той голос росте за горою,
А та ясність ширшає на склоні,
Обдала ціле небо луною,
А пророк зняв лице у долоні
І упав, як зморожений птах...

Але сурми все грають і грають,
І той голос дзвенить в небесах...

* *
*

Вічний народе, генію туги,
Ставлять тирани для тебе стіс,
Рвуть тобі серце, випекли очі,
Ллються потоки крові і сліз!
Зродиться месник з кривавих туг —
Встане народ мій, вічний наш дух!

Вся Україна в шумі пожежі,
Від болю сиві волосся рвем,
Здавили горло, чоло стоптали,
Шарпають душу, та ми живем!
Зродиться месник з кривавих туг,
Встане народ мій, наш вічний дух!

Луна пожежі кривавить Бога,
До його трону бухає дим —
Мучені всіми муками світа,
Кличемо правди стоном страшним!
Зродиться месник з кривавих туг,
Встане народ мій, вічний наш дух!

Спалила очі нам та пурпура,
Вирвав нам серце кліщами плач,
Згину на стосі, та з мого серця
На всіх тиранів бухне картач!
Зродиться месник з кривавих туг,
Встане народ мій, вічний наш дух!

ФІНАЛ

Гей, на доли та й на гори
Труби трублять, наче море,
Іде військо — буде бій!
Труби трублять, сурми грають,
Хоругвки наші мають —
Не пора на смуток свій!

Хоругвки наші мають,
Наші в похід виступають,
Хто не в битві — той не наш!
А хто має з вас дівчину,
Кинь дівчину, кинь родину,
Своє щастя чином важ!

Б'ють литаври, стяги мають,
Ставні полки виступають,
Сурми грають кличний зов —
Жони мають хусточками,
Старці кличуть за сльозами:
Вгору, вгору хоругов!

Із збірки

«ЛАДІ Й МАРЕНІ ТЕРНОВИЙ ОГОНЬ МІЙ...»

* *
*

Не вернеться заквітчана в червоні маки
Гаряча молодість моя —
І жовчю сміх мій, як сонце з-поза мряки
Потусклим золотом сія.

Затронеш дещо з хвиль, записаних кервою,
І жаль пробудиться в душі,
Сльоза тремтить і жаль — з безрадною тугою
Хтось шепче спомини в тиші:

Гей, Ладі й Марені терновий огонь мій горів,
А танець ішов наоколо!..

* * *

З імли гей виринають ясні постаті весільні,
Хибкі, як тіні в полусні,
Ах, з ними я прожив сі хвилі божевільні
Кохання свого навесні.

Дрижить душа, а млисті тіні, як мімози,
Круг мене в'ються, суятять,
І пісня ллється з уст, з очей спливають сльози,
Мережані букви тремтять:

Як Ладі й Марені терновий огонь мій горів,
А танець ішов наоколо!

* * *

Ось блиска чар заклятий в дорогім камінні —
З краси, і крові, і терпінь,
І пише золотом в пурпурнім пергаміні
Огонь терновий поколінь.
Ликуй, богине Ладо, хотя й Марена з мряки
Очима смерті промовля:
«Не вернеться заквітчана в червоні маки
Гаряча молодість твоя!»

Та Ладі й Марені терновий огонь мій горів,
А танець ішов наоколо огнів:

Благослови ж, Ладо, ой Ладо-мати,
Весну зустрічати!..

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ А. РАЇСА

* *
*

В тебе личко — як лелії,
А усточка — рожі цвіт,
Очі — зорі, шовки — вії,
А волосся — оксамит.

Як в леліях сміх повисне,
Рожі дишуть і тремтять,
Як на зорях роса блисне,
Шовки перлами мигтять.

А хвилясті оксамити
Пахнуть пахом різних зіль —
Що всі квіти — самоцвіти,
Що всі радощі весіль —

Проти тебе, моє сонце!
Глянь віконцем мені вслід,—
Гаснуть рожі, гаснуть зорі,
Гасне цілий світ.

* *
*

Як грає лице твоє ясне,
Проміння леліє, як море,—
Біль смутку, надія, що гасне,
І щастя краси яснозоре
Сіяє в тремтінню чуття.

А очі твої — такі темні,
А світять, як чорнії зорі,
Глибокі, як гріб, і таємні,
В них тоне душа, як у морі,
Як в вічності тайна буття.

Іван Труш.
САМІТНЯ СОСНА
Олія, картон.

Іван Труш.
ПЕЙЗАЖ З БЕДУЇНОМ
Олія, полотно.

* *
*

Як був би сказав, що хотів я,
Не мав би жалю по тій стрічі,
Та жах стиснув серце — зомлів я,
Як я позирнув тобі в вічі,
Хоч ревно ридав твій рояль...

У вічах казало до мене,
Щось темне понуро затлілось,
Що серце у тебе студене,
І я не сказав, що хотілось,
Хоч ревно ридав твій рояль...

Навіщо я маю розкрити
Свій біль на шумні поговори —
Тепер ані вмерти, ні жити,
Що я затаїв своє горе,
Хоч ревно ридав твій рояль...

* *
*

Я присягав при блиску зір,
Я рученьку стискав твою,
А ясний сміх, як білий сніг,
На душу сипався мою.

Той срібний сміх із уст твоїх
Упав, як іскри з ясних зір,—
Душа моя тепер сія,
Як чароцвіт в проваллі гір!

* *
*

Коли йду до тебе, у грудях так б'ється,
стривожене серце моє,
застукаю в двері — так мова ввірветься,
звітатися слів не стає.

Як ті уста твої лиш усміхнуться,
я бачу, що зміни нема —
мені мало сльози з очей не поллються,
що ти мені ще та сама.

Смієшся до мене, говориш до мене,
щебечеш так любо про щось —
не знаю, чого моє серце шалене
так дуже боялась чогось...

* *
*

На гори в гай золотокрилим
Веселим духом вилітай,
Там різноцвітних квітів килим
Простелить нам шовковий плай;
Яка ти красна, Боже!

Там защебечуть соловії,
І зашепочуть ручаї,
А легіт листя довгі вії
Твої спов'є в уста мої;
Яка ти красна, Боже!

Вітхнуся ангелом спокою,
У твою душу з уст своїх
Квітками в перлах рос ігрою
Розллється наш веселий сміх;
Яка ти красна, Боже!

В осонценому сліз тремтінню
Сповірю все тобі, дитя,
Тебе я щастям опроміню,
О зоре ясная моя,
Яка ти красна, Боже!

* *
*

Ой стогне у грудях, кохана,
Шось б'ється і плаче в мені,
Там плаче та тайна незнана,
Жде нас по тій стороні
Маренина тінь...

Ти ще молоденька, не знаєш
Про горе всіх бідних людей,
Той біль і той плач ти згадаєш,
Як вирве надію з грудей
Маренина тінь...

А в плач той вчуваються люди
В життю бодай раз на весь вік,

І біль той розшарпує груди,
Як смерть свою взрить чоловік —
Я взрів її тінь...

* *
*

Гей дівчино, гордовино,
Линь за мною в верховину,
Де живу я серед гір;
Серед гір мій голос грає,
Ріки мутить, бір ламає,
Трусить з неба сотні зір.

А як зійду на долину,
Горду душу тобі кину,
Стаю смутен, невесел —
Стаю смутен, не говорю,
Сам безсилен свому горю,
Як підстрелений орел.

Ти не знаєш мого суму,
Не боюся твого глуму,
Ані Бога, ні людей,—
Як проллється чаша болю,
Впаду, схоплю, заневолю —
І пропадеш всім з очей.

* *
*

Шепочуть вишні, сяють квіти,
В кущах щебече соловій,
На небі місяць в повні світить,
Так ясно у душі моїй.

Виходжу в луг, клекоче річка,
Сріблятся хвилі, склиться шум —
Від соловіїв тьохка нічка,
Від зір до вод пливе рій дум.

На горах мла снує діброву,
На долах тихо, спить село,
В садку шепоче хтось розмову,
І пісня ллється, гей срібло.

З землею небо розмовляє,
А місяць танець зір веде,
Перляться сльози, серце грає —
Десь мов вона до шлюбу йде.

Іде зі мною, я дивлюся,
А ясна, біла, гей той сніг,
Дивлюся в неї, і молюся,
І плачучи паду до ніг!

* * *

Я буджусь, я в місячній ночі,
Скрізь перли і перли — то сон,
То сон був! — в сльозах мої очі,
Мороз прище перли з вікон.

* *
*

Знов ллється сердечна хвиля пісень,
І сльози спливають на очі,
В душі загорівся стоіскрий огень,
Як звізди на зоряній ночі.

Як звізди на зоряній ночі, тремтять
В душі нові думи і мрії,
Немов жайворонки на весну летять,
Віщуючи сни золотії.

Ми ж прецінь навіки уже розійшлись,
А нині стрінулись з риданням,
Так гарно, ласкаво, неначе колись
Любились безмірним коханням...

* *
*

Жалю ж ти мій, жалю, зоре на розсвіті —
Та краса на тобі, що роса на цвіті.

Та роса пропаде, як вітрець повіє,
Але мого серця краса не злиніє.

Бо краса на цвіті зі шовку м'якого,
Але моє серце з кременя твердого.

Скорше ся розпукне з великого жалю,
Як буде просити, стиснене печаллю.

Скорше ся розпукне з болю-пересердя,
Як буде просити твого милосердя.

* *
*

Царівна моя розказала:
— Пришліть таку пташку мені,
Щоб душу по ній я спізнала,
Як буде співать у вікні.

Послав я їй соловія,
Співав їй вранці щодень,
І спів його був, наче мрія,
Слова його — пісня пісень.

Аж раз соловій мій вернувся
І каже: — Згубив я твій рай,
Царівні до ласки добувся
Не я, а якийсь попугай.

* *
*

Трубіли блакитні гусари,
Ротмайстра кінь ждав на шляху,
А пан його впав до ніг пані,
І щезли обоє в альтані,
Лиш сипались перли сміху.

Чи смерть, чи козак із косою,
Як вихор, коня налетів,
Що ржав, кликав пана, став дуба;
Їздець без очей і без зуба
Мов реготом вітру шумів.

Трубіли блакитні гусари,
Ротмайстер побіг на терас,
А смерть уклонилась галантно:
Ще бавтеся, панство, пікантно,
За хвилю поверну до вас!

* *
*

Як мовлять мені про кохану,
Що зле її жити за ним,
Я бачу в душі її рану
З обличчям до смерті сумним.

В шезлонзі лежить вона квола,
Над нею Марена бліда
Шось грає на скрипці спроквола,
А голос так сумно рида...

І в'ється той голос за мною
Смутним, де не йду того дня —
А в ніч розіллється сльозою
З душі ціла жалість моя.

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Б. ГЕЛЕНА

* *
*

Хто є ти, красуне чудова,
Чорнява, як зоряна ніч,
А ясність якась лазурова
Ясніє з розсяяних віч?

У бюсті хистка, як лелія,
А в лоні гнучка, як змія,
В обличчю — мороз і надія —
Дивлюся мов вкопаний я.

Хто-небудь ти є, за тобою
Проверну столицю наскрізь —
Так тягнеш мене за собою,
В очах маєш чари якісь.

Прошибла мене ти і стала
Віч-на-віч — рум'янець зійшов —
І дрож в твоїх ніздрях заграла,
Мов в тигра, що вчув свіжу кров.

* *
*

Сміється луг і річка, і сміхом ходить гай,
Се ти в моїх обіймах регочешся, як рай,
Позволиш відслонити цілу дівочу грудь,
Та лоно лебедине мов ручки не дають,
А русалка крадеться в кущах...

Та сміх твій позволяє всі шовки розпинать —
Яка ти красна, леле! — уста мої дрижать,
Уста мої цілують сніжну огненну грудь,
Волосся оксамитом рамена білі в'ють,
А русалка глядить у кущах...

Вже й з лона пух лебедя зціловую крізь сміх,
Гориш вогнем пурпури, хоч біла ти, як сніг,
В обіймах нас приймає до купелі ручай,
І граємся на хвилях, і сміхом ходить гай,
І русалка сміється в кущах...

* *
*

Ти мислиш, що всі мої мислі,
Які я про сонце лелію,
Для тебе зложились у мрію
І щастям мене обіприсли.

А я все борюся з собою,
Чи маю віддать тобі душу,
Чи маю іти там, де мушу,
Де мушу, бо кличуть до бою.

Я гордий спинався на гори,
А ти мені шлях заступила,
Так жити з тобою несила,
А геть відійти — чую горе,

Душа моя плаче чогось...

* *
*

Пались в поцілунках кривавих
І пий мою душу,
Стисни мене в стисках лукавих,
Тебе не нарушу —
Я чую, за гріх той для тебе
Я згинути мушу.

На ягодах уст пурпурових
Я духа кривавлю,
В обіймах твоїх пречудових
Я плач свій оставлю
І, кинувши душу із себе,
Тебе обезславлю!

* *
*

Смійся, мила, кращий сміх
Від солодких слів твоїх
Та й від поцілунків,
Обгорнувши білий бюст,
Буду пити з твоїх уст
Чар гарячих трунків.

Буду цілувати сміх
Твого тіла у моїх
Обіймах — ніч по ночі,
Аж народжена з шуми,
Засіяєш з полутьми,
Відслонивши очі...

Очі, шию, волос твій,
Грудь, сповиту з двох лелій,
Буду пить дощаду
Сонне сяєво сміху —
Поки в згарищах гріху
Без сил не упаду.

* *
*

Питаєшся, чи правда се,
Чи правда, що говорю,
О, не питай, не все, не все
Правдива правда принесе
Спокій у людськім горю.

Спокій душі — найкращий цвіт,
Будь се обман чи зрада,
Неправдою від тисяч літ,
Але обманом стоїть світ —
Се одинока правда.

МИХАЙЛОВІ ЯЦКІВУ

Жив тихий пустельник на горах,
З ним син його в лісі ізріс,
Невинний, як біла лілея —
Та все тягнув батька за ліс.

Прийшли у село та й вступили
До кузні узріть коваля,

Просився синок свого тата:
— Спрібую кувати і я!

Схилився хлопчина до горна,
Червоне залізо схопив,
Кує голіруч — а всі люди
Від дива скричали, хто жив.

Ідуть вони далі, аж в річку
Дівчина як зоря іде.
— Се що таке? — батька питає,
А з неї очей не зведе...

— То скуска, мій сину! — понуро
Пустельник йому бурмотів...
— Коб в лісі де мати такую...—
Невинний синок відповів.

Задосить мандрівки — чув батько:
— Вертаймо, мій сину, назад! —
Прийшли за село та й до кузні —
Синок знов кувати був рад.

Схилився хлопчина до горна,
Червоне залізо схопив —
Ой леле! — рука стала вуглем...
То гріх його силу згубив.

* *
*

Чи зломить тебе моя зрада,
Чи шлюбом здвигну тебе я —
Пропаде на тобі принада,
А пісня не згине моя.

Що було солодке — ми спили,
Полин полишився лишень —
Як шлюбом би нас обручили,
Пропаде мені сто пісень.

Та знай, що я з тих нехрещених,
Що має ту хибу страшну,
Що й десять таких наречених
Продав би за пісню одну.

* *
*

Гориш ціла, горю і я
Від тебе, пурпурова!
Яка страшна душа твоя,
Хоч солоденька мова.

Та з кожним словом прище жар
І в серце б'є камінням,
Що шал наш вип'є всьой нектар,
Падем під отупінням.

І ти мовчиш — стоїш ціла,
Як крига леду біла,
На душу попелом лягла
Любов перегоріла...

* *
*

Розкрий мені груди з обслони,
Хай склоню утомлену скрань,
Зима йде — і серце холоне,
Огрій мене теплом зітхань!

Твій жар загорівсь аж по шию,
А грудь застелив білий сніг;
Зима йде — я очі закрию
Під снігом на грудях твоїх.

* *
*

Місяць світить, сипле сніг
Іскорками срібно,
Граєш на устах своїх
Словечками дрібно:

«Йду до тебе, ще той раз,
Ще раз поцілуєш!»
Срібний сміх жемчужить нас,
Мов дитя, пустуєш...

«Чи ти тямиш, ту мені
Ти любов леліяв,
А там смішки, там у сні
Грішки перші діяв!»

І смієшся знов, як змій,
Гомін в парку чути:
«Завтра шлюб мій, нині мій,
Мій ти мусиш бути!»

Сипле, сипле, сипле сніг,
Місяць в хмарах кружить —
Срібний сміх гадючий гріх
Іскрами жемчужить...

* *
*

Дві подруги посварились,
Аж їм іскри скачуть з віч:
Одна біла, друга чорна,
Перша — день, а друга — ніч.

Перша — ангел, друга — демон,
Та їх годить мій огень:
Ангела люблю я в нічку,
Демона кохаю вдень.

Вдень на грудях демонічних
П'ю солодкий виноград,
Вніч на зорях в думах вічних
З ангелом виходжу в сад.

Та підглянув демон вчора
Мене з ангелом під ніч —
І на мою грішну душу
Піднялася люта січ.

Не сваріться дві богині,
Спогадайте се лишень:
Моє серце — куля земна —
В ній зміняєсь ніч і день.

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Г. ЛЕЇЛА

* *
*

Змалюю тебе я у драмі кохання
На вічність усім поколінням,
Оперлю пісні сі сльозами ридання,
Осончу огнистим промінням.

І все, коли-небудь мені ти казала,
В сузір'я звізд укладаю,
Щоб ти, як та арфа стострунна, заграла,
Сонату розпуки і раю.

Слова твої будуть в повітрі тремтіти,
Як музика зір полусонна —
І в тій авреолі ти будеш ясніти,
Немов Ботічеллі Мадонна.

* *
*

Глумлюся над жінками я,
І знов до них вертаю,
Що кращій кличу: — Ти моя! —
І знову мед спиваю...
Так сім русалок стає у танок,
А я на гуслях граю...

Як шумовини морських хвиль,
Ідуть вони повз мене,
Із піни творю кілька хвиль —
І море б'є зелене...
Аж сім русалок виводить танок
На радощах круг мене...

Зелене море — то життя
Моє все буйно яре,
Жінки — то піна, а життя
Несе мене за хмари...
А сім русалок в'є мені вінок
І Ладі приносить дари...

* *
*

Полюбив я дві дівчини
І рішитися не міг:
Одна біла, друга чорна
В грудях вилася моїх —
А лелія гасла...

Кожна мала щось у собі,
Що леліялось в душі,
Однакові слова ревні
Виливались у тиші —
А лелія гасла...

Біла була заручена,
Розручилась від тих слів,
Чорна була засмучена,
Стала ясна від огнів —
А лелія гасла...

І розбило мені душу
Їх кохання навісне,
Пішла біла у черниці,
Чорна зрадила мене —
А лелія гасла...

* *
*

Вився голос скрипки тонкий, кучерявий,
Я стиснув їй ручку, їдучи з забави,
Та й вже коні, як орли, знялись —
Вибігла за мною біленькая з хати,
Було дуже зимно і я став прохати:
— Ой вернися, серце, не студись! —
Зловіщо глухо знявся шум топіль...

— Ой не вернусь, милий, бо нема до кого,
Хочу застудитись, аби вмерти з того!..
А очима мовила мені:
— Чую через люди, що інші кохаєш! —
А я кинув згорда: — Яку гадку маєш,
Не вбирай у слова навісні! —
Зловіщо глухо ніссся шум топіль...

Рвонулися коні. Будь, мила, здорова!
Замаяли поле, і ліс, і діброва,
Моє серце била глуша піль;
Моя мила сіла сумна аж до смерті,

Плакав голос скрипки у серце роздерте,
Рюмав, ламав руки її біль...
Зловіщо глухо гудів шум топіль...

* *
*

— Старайтеся кращими бути,
Як були 'сьте! — шепчеш мені,
І ледве я міг се збагнути,
Мов блиснули громи ясні —
А музика грала
Марш Бетховена...

Втворилося небо — і тайна
Розблисла нечайно в душі,
Мовчала царівна осяйна
Крізь сльози в самотній тиші —
А музика грала
Марш Бетховена...

І встав гріх життя...— Моя зоре,
Ти плачеш? — сльоза впала з віч
У серце моє, наче в море
Глибоке під зоряну ніч...
А музика грала
Марш Бетховена...

* *
*

Із-за неї душа моя чиста
Стає, як вода в джерелі,
І задума якась урочиста
Сіяє мені на чолі —
Як вічність на зорях...

Зі серця зробилась святиня,
Вона на престолі у ній
Сія, як світляна богиня,
І сіє святий супокій,
Як вічність на зорях...

Спокій на душі без порока,
І серце брильянтом сія,
І радість, і щастя б'є з ока,
Душа в нім ясніє моя,
Як вічність у зорях...

* *
*

О, я, небачний, линув в ясні зорі,
Забув тебе і весь буденний шум —
Ти ждала мого слова в чорнім хорі
Тих чарівниць, що нас взяли на глум.

Гієнна руса кинулася рити
Під нами всіми сверлами образ,
І раз посміла тебе обидити:
«За брамою вам місце, не у нас!»

Ти вибігла з кружка дівчат за двері
І впала, заливаючись плачем,—
Хтось викинув твій плащ на крик мегері,
Заперлась брама, замкнена ключем.

Дрижуча ззимна плакала, ходила
В гарячці понад річкою вночі —
Обида чорна за тобою вила,
Гукали в лісі навісні сичі;

А, я, небачний, линув в ясні зорі...

* *
*

Ой як піду, люба, подавати руки
Ув обличчю смерті й вічної розлуки,
Не кажи ні слова...
Не кажи, кохана, ні одного слова,
Бо на серці стане каменем та мова,
Каменем та мова.

Я по тобі маю пам'ятку кохану,
Маю білі рожі і на серці рану,
Рану невлічиму...
А як скажеш добре чи гіреньке слово,
Кинеш в рану камінь, бризне кров наново —
І не буде стриму.

Де б слова сі впали, лишать мені плями,
Бо на камінь впадуть — попалять знаками,
Попалять знаками,
А впадуть на рожі з білими листками —
Рожі чорні стануть, а мій жаль без тями,
А мій жаль без тями...

* *
*

Вікном під вечірню годину
Жар сонця у неї горів —
Хтось плакав, ридав без упину,
А я там поглянуть не смів.

Як сонце погасло на склоні,
Від неї птах білий злетів
І сів на троянди вазонні —
І дух мій чогось затремтів.

Заснула, затихла безумно,
Всю ніч я над нею сидів —
Поклав її цвіт в вічне трумно,
Та в личко поглянуть не смів!

* *
*

Тихо вечір у садочку,
Десь подівся соловій,
А по твоїм по слідочку
На травиці на рясній
Видно сльози...

Місяць світить, сплять лелії,
Білі рожі мерехтять;
Де ступали наші мрії —
Темні тіні суятять
Білий смуток...

Смуток сей, як мряка, лине
Через поле на гріб твій
І снується повз калини,
В ній щебече соловій,
Що нас бачив...

* *
*

Як стріну фіалку у гаю,
Розжаліюсь серце моє,
Із жалю пісень я складаю,
І пташкою кожна стає.

Летять тії пташки на вишні,
Що там на цвинтарі цвітуть,
Падуть на могилу — і пишні
З їх співу фіалки ростуть.

Фіалками вкрилась могила,
Фіалки — то очі її,
І ними так дивиться мила
На мене з сирої землі.

На них роса світить, як сльози...

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Г. ХРИЗАНТА

* *
*

Вийшов з гір я на плай,
Кінь біжить попід гай,
Кінь біжить, а на нім
Грає в сонці яснім
Як козак, не козак —
А дівчина — як світ,
А дівчина — як мак,
Як маковий цвіт
І як іскра
Золотосвіт...

Поклонився я до ніг,
Аж розсипала сміх,
Озирнулась і вчвал —
І мені стало жаль,
Стало жаль: як мана,
Щезла краля і кінь,
Щезла краля дивна,
А злинула тінь
Мого смутку,
Моїх терпінь...

* *
*

Чому лиш шум вітру іде на діброву,
А буря не грає грозою,
Чому мені серце вриває розмову,
Як сам я лишився з тобою?

Слова мої тихі — сердечне шептання,
В очах мені крутяться сльози;
Де сміх мій веселий? Надмірне кохання
Подібне до тихої грози.

* *
*

«Він добру опінію має,
Порядний собі чоловік».
Я програтулюю Вам, пані,
Та аж по весіллю, за рік.

Він їсти уміє і пити,
Тому й проживе довгий вік —
Жиє він на те, щоби згинуть,
Як сніг той, що згинув торік.

Він низько начальство вітає,
Як мул той, що знюхав обрік;
Я міг би щось більше сказати,
Та я би Вас дуже попік.

За рік я скажу Вам: о пані,
А Ви з мене кпили торік
За те, що я хтів Вас зробити
Щасливою довше, як рік.

* *
*

Не коли мене шпильками
І тупим душі не ріж,
Бо як блисне глум між нами,
В мене є гостріший ніж.

Я не буду накидатись
Вам, о пані, трудна річ!
Чей умію спізнаватись,
Що любов сліпа як ніч.

Хто полюбить, той в полуді
Бачить сонце й в світляку,
Що заблимне в ніч, а в бруді
Згине ранком у піску!

Хто полюбить — вибирає
Те, що й йому не рівня:
На осляку проміняє
І арабського коня!

* *
*

Не можу повісти про себе
Щось більше, мій біль занімів,
Душа моя лине до тебе
І молиться німо без слів.

До ніг твоїх стеляться ревні
Ридання, як Каїнів дим
Зі жертви — благальні, непевні,
Як хмара під громом важким!

Не жалься, що жалісним сумом
Сміються криваві пісні —
Любов моя бореться з глумом —
Прости, чорна галко, мені!

* *
*

Ой не сплю, не сплю, ніч за ніччю горю,
Від безсонниці гасну, як свічка,
А як сплю, то у сні сниться мама мені,
Як схиляється край мого ліжка.

І цілує мої згаслі очі сумні,
І питає, і гладить рукою:
«Чо ти, сину, змарнів, як земля почорнів,
Чи не підеш ти, сину, за мною?»

«Ой матусю моя, то розпуки змія
Край серденька гніздечко сповила».
«Не журись, сину мій, дух прочиститься в ній
І поверне твоя давня сила!»

І на серце мені кладе руці свої,
І зціляє весь біль, і колише,
А я плачу крізь сон, гори бачу з вікон,
А на нас сон-трава в росі дише.

* *
*

Ой приснилась мені мила
Сеї ночі в дивнім сні:
Пташка біла прилетіла,
Пала на лице мені.

«Що се? — каже,— чи ти хора?
Як змінився голос твій,
Що за горе, моя зоре,
Моя пташко, світе мій?»

«Твоя пісня вслід за мною,
Як заклятий дзвін жене
Дивним шумом, свистом, глумом —
Зжалься і прости мене!»

Я простив — і впала біла
Одіж із рамен її —
І медуза семивужа
Кинулась в лице мені!

СРІБНА ЦАРІВНА

Тихо, тихо Дунай воду несе,
А ще тихше дівча косу чеше,
Край синього моря,
Як ранняя зоря,
На кручі сіяє,
Чеше косу, чеше русу,
Чеше і співає...

Що прочеше, на Дунай пускає,
А гребінчик мов золотом грає,
Грає злотий волос,
А сріберний голос
Дзвонить і лунає,
З сміхом сонця перли в струни
Срібні розсипає.

Тихо, тихо Дунай в море тоне,
В сяйві дзвонять чудодійні тони,
Ось козак до бою
Пливе за водою,
Слуха і не знає,
Чи дзвін дзвонить, місяць сходить,
Чи зоря зоряє!

І краса як сонце засліпила очі,
Лине проміж кручі, де вода клекоче —
Мені сумно, сумно,
Що хтось так безумно
Мчався за красою —
Розбив човен та й поринув
В кручах під водою...

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Д. ОНІЛЛА

* *
*

Щебеч мені, щебеч мені,
Як щебетушка навесні —
Від слів твоїх веселий сміх,
Як срібло, ллється з уст моїх,
А серце мліє в райськім сні —
Щебеч мені!

Кажи що-будь, кажи що-будь,
Як мірга, дише твоя грудь —
І будь гірке, гей той полин,
Солодко ллється з уст-малин,
Сміх-жемчуг сиплеться на грудь —
Кажи що-будь.

Та й смійся, смій, о раю мій,
Хоч я не твій, не буду твій —
Та світять сльози мені з віч,
Остане спомин з наших стріч —
Як нас лучило небо мрій,
Ти смійся, смій!

* *
*

Пахла ясна ніч маєва
В самоцвітах дум і мрій,
Грала в лузі опалева
Мла в очах нам, світе мій!

Як ти вдіта в синім шовку,
П'яна мріями душі,
Клонячи на грудь головку,
Вся тремтіла у тиші.

Пристрасть золота кохання
В ореолі сплела нас —
У тремтінню раювання
Поцілуй в зітханню згас.

І присяга виливалась
З наших уст до ясних зір —
Ніч маєва розспівалась,
Вічність нам горіла з гір.

* *
*

Полинеш зі мною, подібна царівні,
Полинеш над Гангес у срібній обслоні,
Полинеш на лоні моїм на три коні —
Три яблука візьму для тебе чарівні,
І злинем в край казки і звізд!..

І коні помчаться, що їх не проглянем,
На ворона сядем — до моря доїдем,
На лебедя злинем — море переплинем,
На сокола сканем — до Гангу дістанем,
Де лотос розквітлий горить!

Над берегом Гангу у ніч процвітає
Стоіскрами лотос, як з казки чар-зілля,
Хто найде, той вічний, той світ увесь має,—
Ти найдеш, ти зірвеш той цвіт на весілля,
І втілиться в сина наш дух!

І в лотос положим його серед чару,
Кинем срібне ябко — стане перстень лісу,
Кинем золотеє — стане перстень-річка,
А діамантове — стане перстень жару —
Там буде ходити наш син!

Йому будуть дзвони бриніти чарівні,
Йому буде райдуга грать водограю,
Йому будуть пахнуть всі пахощі раю —
І будуть служити три ясні царівни,
І сокіл, і лебідь, і крук!..

* *
*

В Рів'єра ді Гарда місячна ніч
Красується ясно у блисках,
Горить срібне плесо міріадами зір
І плеще в брильянтових присках.

На березі тихо. Спустила до хвиль
Верба полусоннії віти,
З лампадів між рожами сипле світиль,
Ми граємся в хвилях, як діти.

Як двоє лебедів, що в тоню пірнем,
То виринем в перлах у світлі —
Чоломкають хвилі нам груди огнем,
Сміються троянди розквітлі.

* *
*

Як смуток на мене, то я похилюся,
Як вітер по тучі у лузі,
На тебе дивлюся, до тебе молюся,
Ти сонце моє в ясній тузі.

Ти ангел спокою, ти світ серед ночі,
Ти сміх мій і плач мій дитинний;
Як сльози упадуть на стомлені очі,
Я бачу твій образ невинний!

* *
*

Не гладь чола мого, чудова
Дружино, як ясний лазур,
Не вигладить ручка шовкова,
Що зморщене силою бур.

В чола мого морщинах сіяв
Хтось дужчий від тебе той сум,
Щоб сміх твій дитячий розвіяв
Ту мряку тяжких його дум.

В тих морщинах знак мого роду
І гордості наших терпінь,
В тій мряці спить тайна народу,
Що зродиться з мук поколінь.

РОЗГУБЛЕНІ ЗВІЗДИ

* *
*

Надоїла чужина, аж благає дівчина,
Як та квітка під спеку:
— Ой козаче, соболю, візьми мене з собою
На Вкраїну далеку.

— Стопромінная зоре, через землю і море
Вибирайся в дорогу!
Підем разом обоє через пекло самоє
Ставить храм своєму богу.

Де горітимуть зорі у бурхливому морі,
Там ми будем ступати,

Будем разом стреміти в понадхмарні орбіти
І світи запаляти!

Будем разом палати зоряні будувати
Серед рідного моря,
Будем разом терпіти, будем разом радіти
Серед щастя і горя!

Маю пісню, як думу з превеликого шуму,
Будем разом творити,
Будем душами мріять, світло духа леліять,
Доки будемо жити!

Разом злинем на зорі в позасвітнім просторі,
Як замкнуть нам повіки —
Наші душі зійдуться, в одну ясність зіллються,
Щоб ясніти навіки!

* *
*

Як в космічній сфері злучаться дві зорі,
То в сузір'ях разом творять новий світ,
А в коханню згідні, душі собі рідні
Шлють від себе тіні на розстанню вслід.

Раз ми зустрінулись, душами близнючі,—
Перед нами сонцем рознялась глибінь.
Нам сіяли очі, як ті громи в тучі,
І в огні незчулись, де є наша тінь.

По твоїм розстанню я глядів за тінню —
Аж ти з мого тіла взяла мою тінь;
Жду з тобою стрічі, моя Беатріче,
Хоч ми розійшлися в темну далечінь.

Тепер де не гляну, лине скрізь за мною
Бачена душею тінь твоя услід;
Ясність б'є зорею їй над головою —
Чую, що сотворю з пекла новий світ!

* *
*

Ой мене ти не забудеш,
Як з чужинцем жити будеш
В райдузі вражінь —
Буду линути душею
Скрізь за постаттю твоєю,
Наче твоя тінь.

Буду тебе обіймати,
Буду губи цілувати
Ангелом у сні,
Буду демоном устами
Груди пити до нестями
В сонній тишині!..

Буду очі ясувати,
Ясним сонцем випивати,
Як цвіт п'є росу,
Буду думами шуміти,
Буду струнами дзвеніти
Про твою красу!..

Буду місяцем під глушу
В ніч леліять твою душу
Блиском ясних зір,
Буду тебе обожати,
І молитись, і ридати
Снігом наших гір...

Будеш жити, як сновія,
Наче з'ява чародія
В піснях вітчині,—
Як волосся посивіють,
Чорні брови полиніють,—
Сплачеш в чужині:

— Ти кохав мене душею —
Я остала все твоєю,
Хоч ми розійшлись!
Там, на зорях у безкраю,
Бог нас верне з брами раю
В рідний край колись.
Втілимось в онуків діти,
Тоді будем розкішніти
У красі жаги —
І жарітися з кохання,
І вмирати з раювання,
Як грецькі боги.

* *
*

Розгублені звізди, розсипані перли,
Розвіяні квіти із мого краю,—
Хто вас позбирає, аби ви не вмерли
Для рідного краю в чужому раю?

Хто може збагнути тьму нашого горя:
З розвіяних квітів розвал сіл і міст?

З розсипаних перлів глиб темного моря?
Сум нашого неба з розгублених звізд?

Розгублені звізди на чужі орбіти
Падуть в метеорах в нерідній землі —
Дають їй брильянти, дають самоцвіти
І світять в коронах чужим на чолі!

Розсипані перли з корон, з діадемів,
З паладіїв наших розбитих святинь
Блищать в ожереллях розкішних теремів
На тронах сусідніх князів і княгинь!

Розвіяні квіти на чужі дороги,
Що вирвані з корня від рідних низин,
Десь впадуть під ноги якоїсь безроги
Або під колеса чужинних машин!..

Хто може збагнути тьму нашого горя:
З розвіяних квітів печаль сіл і міст?
З розсипаних перлів рев нашого моря?
Крик нашого неба з розгублених звізд

Не звіздяться звізди, не перляться перли,
Не квітнуть нам квіти у рідним краю,
Де хижі терміти наш край пережерли,
Розжилися черви з чужого гною...

* *
*

Не в'ються квіти у барвінку
Красками в сонці у вінку,
Сміється молодь на зарінку,
Пісні осріблюють ріку.

Пісні лунають, грають сміхи,
Мов золото горить в огні —
Я молодію з їх утіхи,
Радію серцем їх весні.

Жариться в очах їх мрійних
З їх душ закоханих огень,
І сиплються з розмов надійних
Найкращі квіти до пісень...

Їх жар паде на мою душу,
І серце знов сія від мрій —
Із ними я любити мушу,
Хоч сріблять літа волос мій!

Душа моя, як ніч блакитна,
Розквітла зорями в думках —
А моя пісня ріжноцвітна
Сія, гей райдуга в красках.

* *
*

Ой кілько по світу
З огнем самоцвіту
Розгублених звізд?
А кілько розбитих,
В чужині заритих
Утрачених гнізд?
А кілько нездарів
Ростить яничарів
В перстенях змія —
Для рідного краю,
Де ріс лотос раю,—
Царівна моя?!

Не квітка чар-зілля
В проваллі безцілля
Заблисла в огні —
Краса з України
Із ростом раїни
Явилась мені;
У темряві ночі
Горіли нам очі,
Як світ і зоря,
Для рідного краю
Розцвів лотос раю —
Каліпсо моя!

В сповір'ю кохання
Прорвалось бажання
Із серця мені:
— Ходім на Вкраїну
На маску зміїну
Кидати вогні!
В огнистім зазиві
Грім блиск в її зриві:
— Де ти, там і я!
Для рідного краю
Горів лотос раю —
Каліпсо моя!

Чи з'ява, чи сон це?
В душі грало сонце
В чужині мені —
Жарілись любов'ю,

Сльозами і кров'ю
Облиті пісні.
І виллялись в думу
Народного шуму,
Де вічність сія,
Для рідного краю
Сіяв лотос раю —
Каліпсо моя!

Заходжу до хати,
Де плакала мати,
Яку має вість?
Продала в чужині
Не своїй дитині
Свою кров і кість,
З українських дарів
Ростить яничарів
В обіймах змія,
Для рідного краю —
Пропав лотос раю —
Царівна моя!

* *
*

Україно, рине кров червона,
Як багровий цвіт із твого лона,
Як багровий цвіт —
Зліч у небі всі падучі зорі,
Кілько твоїх душ пропало в морі,
Але де їх слід?!

Кілько їх розсипано по світу,
Кілько в бою впало твого квіту
Чужим на ралець?!
Кілько чинів твоїх з поля слави
Розікрали в тебе круки й гави
Собі на вінець?!

Кілько сяє в чужім пантеоні
Викоханих в муках в твоїм лоні
Талантів і звізд?!
Кілько поту й сліз твоїх пролитих,
Кілько плаче серць твоїх розбитих
З мурів чужих міст?!

Кілько крові рине в їх теремах
В обріях з рубінів, в діадемах
Із твоїх ребер?!
Кілько сліз ридає в ожереллях,
Видертих зі скарбів в підземеллях
Із твоїх недер?!

Та й пишаються ті круки й гави
В твоїх перах, граючись, як пави,
З золотих палат.
А ти миєшся в кривавім поті
Серед нужди у тяжкій роботі
В норах темних хат!

А всі скарби, що на тих харцизах,
Колись грали в твоїх княжих ризах
З тронів і святинь,
Аж твій гріх віддав їх на розвалля,
Облювавши насміхом шакала
Князів і княгинь...

Що за слід полишиш ти в орбіті?
Кров твоя бозплодна в верховітті
За великий гріх,
Що з ненависті до свого пана
Все пригнешся до якогось хана
Під чужий батіг!

Сотні літ ти заросла бірзіллям,
Аж з могил розквітнула чар-зіллям
Кров, багрова кров,
Що єднає всіх у рідним краю,
Ставить храм для Бога свого раю —
В творчую любов...

Як би бризнула тим багром з твого лона
Водограєм чинів кров червона
За тисячу літ,
Забагровив би твій слід всі зорі,
Закрасив би до дна хвилі в морі
Наш багровий цвіт!

* *
*

Склав тобі я зорю слави
З авреолі ясноями,
Як чуткий мистець,
Рідний край дав за науку,
За красу, за твою штуку
Золотий вінець.

В рідний край любов манила:
Стрілять нам орлині крила
З генія долонь —
З пекла перейдем до неба
Крізь чистилище, де треба
Йти через огонь!

Та за ласку між панами
Ти пошилася у дами,
Де царює хам,
І любов до України
Ти змінила на зміїне
Під його ім'ям!

І змінила зорю слави
Між чужих за пір'я пави
На м'який чіпець!
А за чеське скло і шовки
Проміняла із головки
Золотий вінець!

* *
*

Ой прости прокляття, кинуте у вічі
Тобі перед світом за великий гріх,—
Я у сні увидів тебе, Беатріче,
Як ти вийшла з пекла білая, як сніг!

Десь читаєш в листі, співанім піснями,
Як я проклинаю твою кість і кров,
Що, як Богуславка, вирeклася мами,
Змінюючи мову, віру і любов!

А на шиї перли, в волоссю рубіни...
Звідки ти їх маєш, лист мій оповість —
З перлів плаче кров'ю жалість України,
Кому ти продала її кров і кість!

Буде уганяти кров, заклята мною,
Услід за тобою глумом моїх струн,
В чужині сконаєш згаслою звіздою,
Земля твої кості викине з всіх трун!

І бризнули сльози з віч твоїх глибоких
Струями над листом «Розгублених звізд»,
Рвала ожерелля ти з грудей високих,
Розсипались перли з шиї на поміст...

Вирвала з волосся гердан рубіновий,
Сипались рубіни з дорогих обков —
Бризнув тобі з листу водограй багровий,
І лице марморне обілляла кров...

Я на лист поглянув, що писав я кров'ю,
Зникли мої звізди, лиш білий папір —
Ти стояла біла, сяюча любов'ю,
Моя Беатріче, серед ясних зір!

ПАПОРОТИН КВІТ

* *
*

Кам'янець у млі леліє,
Смотрич грає і шумить,
З мурів замку місяць мріє,
Там душа царівни спить,
Грає і шумить.

Кілько в нас красунь в коронах
Світ обдало в чароцвіт!?
Що принесли ми на тронах
Україні в рідний світ?
Яничарський цід*!

Грає шум під водопадом,
Козак слуха серед дум,
Поїть коні над свічадом,
В його сумі блисне глум —
Загадочний сум!

З брами замку по зарінку
Йде кохана з ранніх літ,
Як царівна — в злотім вінку,
Аж в нім грає самоцвіт...
А козак поблід!

Клониться у діадемі:
— Мене викрасти не мрій!
Я потурчилась в гаремі,
Де вінок згубила свій!..
Скончив він, як змій:

— Паня ти в чужого хама,
В мене ти з півсвітку дама! —
Попрікнув я їй.
— Але я людина з кров'ю,
Скнію, чахну за любов'ю,
Як квіт без роси!

Станула, як Афродіта,
Із мармуру в тюлі вкрита,
Тягне в гріх, як змій:
Так мене ти приголубиш,
Коли схочеш, бо ти любиш
Мене для краси!..

---

* Фермент *(Черкаський повіт)*.

Скинула усі мушліни,
Мов уроджена із піни
Фріне перед суд.
— Ні, краса — для України,
Дати кров і кість в руїни
На геройський чин!

Від краси святого тіла
Вся кімната заясніла
На приману в блуд:
— Бери тіло, як взяв душу,
Хоч з чужинцем жити мушу,
Твій буде мій син!

Очарований красою,
Я обняв її рукою,
Впав на мене ляк —
З піни тільки шум остався,
Лиш кістяк зареготався,
Труп'ячий кістяк!

* *
*

«Ти продала без каяття
Зміям душу для вигід —
Змий же кров'ю тінь з прокляття!
Кров розквітне в лонах літ
В рідний сонцецвіт!»

Меч заблиснув — біле тіло
Забагріло у кораль!
Кинув в воду — забуртіло...
На коня! У поле, вчвал,
В бій топити жаль!

Грає бій за Україну
З того часу триста літ —
Йде руїна на руїну,
Аж заблисне на весь світ
Папоротин цвіт!

Кам'янець у млі леліє,
Смотрич грає і шумить,
З руїн замку місяць мріє,
Там душа царівни спить,
Грає і шумить...

* *
*

Із'явилась в ніч по шлюбі
З медом усміху на губі
В сні мені як дух,
Наче з піни біле тіло
Крізь мушліни шамотіло:
«Будь же мені друг!»

КОСМІЧНИЙ КРУГ

Триптих, присвячений О. Кобилянській

I

Читаю книги чинів і стремління
Всіх поколінь у лонах тисячліть —
І шибне думка блиском просвітління:
І шепче: — Тат твам асі!*

Століття йдуть в думках тисячоліття,
Встають забуті предки із могил —
Ряхтять їх панцирі в золотоквіття
І віє дух безсмертя з шести крил
І шепче: — Тат твам асі!

Переживаю, що прожив, наново:
Мій дух горить промінням їх стремлінь,
І за сльозами ллється в пісню слово
І в кождім слові грає його тінь
І шепче: — Тат твам асі!

II

Був, є і буде дух мій споконвіку,
Записаний в скрижалях у творця —
Втілявся в лицаря нового віку
І був між вами мов не той з лиця,
Де панта рей **.

Не нам збагнути позасвітню волю,
Яка кермує летом душ і звізд,
В сузір'ях пише всім народам долю,
І духам стеле зорі на поміст,
Де панта рей.

---

* Шлях до визволення (*санскрит.*).
** Все тече (*гр.*).

Поміст до Бога не збагнутий світом,
Проходить дух мій через труд землі
І в полусні єднається з засвітом,
А вічність сяє на його чолі,
Де панта рей!

III

Я знов умру, похований між вами,
І дух мій струсить весь тілесний бруд
І пролетить по зорях небесами,
Де труд і гріх осудить божий суд
Між альфа і омега *.

І верне знов, очищений з засвіту,
До давнього життя в людськім живлі —
Спокутувать свій гріх проти завіту
І втілиться в якесь дитя землі
Між альфа і омега.

І буде так верстати шлях терпіння
До Бога і сповняти гідну ціль —
Аж стане совершенним з просвітління
Крізь гріх землі і крізь засвітній біль
Між альфа і омега.

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ

Як Агасфер **, мій друг сумний до смерти:
На собі чув прокляття поколінь —
Вигнаних з раю, щоб ні жить, ні вмерти!

Мікроб часу розточить їх на тлінь,
Бо не живуть, щоб волю переперти...
Як символ смерті, їх лякає тінь!

Я ставив храм Михайлика *** святого,
Що стереже їм Золотих воріт,
Збирався гурт наш круг стола одного...

Хоч кожен мав в душі свій власний світ,
І кожен власну віднайшов дорогу
Сповняти предковічний заповіт!

---

* Від початку до кінця; альфа і омега — перша і остання літери грецького алфавіту.

** Агасфер — жид, вічний скиталець за відмову Христові місця відпочинку в ході на Голгофу — душа жидівської бездержавності.

*** Михайлик — легендарний лицар, оборонець Києва перед ордою, що взяв на спис Золоті ворота і заніс до Царгорода, де їх стереже донині як символ української держави.

Сіяло всім з Великої Руїни
Століть в краю безіменних могил
Містичне сяйво Граля * України.

До нього слав Михайлик шестикрил...
За кожним з нас ішли великі тіні
Шукати Граля в тьмі чужих світил!

І кожен з лицарів відчув душею
Те світло Граля як надземний дзвін,
Що грав в повітрі сяєвом вирею.

Ніхто не знав з нас, звідки грає він,
І кожному в душі творив ідею:
Скарби, добуті з предківських руїн.

І кожен з нас найшов у пітьмі пущі
За світлом Граля інший скарб землі,
Що його скрили руки загребущі.

І приносив нам з гордістю в чолі
З рідного поля квіти невмирущі,
Розквітлі в нивах рідної ріллі.

Мій друг жалівся: — Надоїли люди,
Піду від них і кину денний шум,
Бо всюди зле мені і сумно всюди.

Як тінь, за мною ходить чорний сум —
Скрізь зле мені було і зле все буде...
Самотній я пройду світ в пітьмі дум!

Прощався в храмі Сфінкса край престола,
І свою думку кидав кожен з нас,
Як розв'язати квадратуру кола...

Казав я: — Ціль сам найде кожен з вас,
Як скине пута Україна квола,—
Всім загадку життя розв'яже час!

Та він ішов від нас. Блукав світами,
Пройшов моря й краї з людьми всіх сфер,
Шукав там світла Граля з земляками.

Дивись між нас, мов клятий Агасфер,
Та не найшов спільної мови з нами —
І відходив від нас, немов для нас умер!

---

* Граль — міфічна смарагдова чаша Христа з Тайної Вечері, захована в лісах Британії, де найдення її віщує визволення з неволі (*приміт. авт.*).

Аж вдарили до бою сурми-труби,
Здавалось, ради Золотих воріт
Ішли народи в бій, як дроворуби!

І від гармат затрясся цілий світ —
Їздці Апокаліпси рвали дуби,
Ми всі сповняли божий заповіт!

Народ повірив нам в слова пророчі,
І з нас ніхто не станув осторонь —
Хто світло Граля кидав в темінь ночі,

Хто в пекло Данта йшов через огонь,
Кому китайка смертю втерла очі —
Від жертви з нас ніхто не крив долонь!

Гей з-під землі, явилась в дні понурі
В нас армія стотисячна як в сні —
Збудилась Україна з ревом бурі.

Протерла зір, окрадена в огні,
Під гук гармат стрільців лягла в пурпурі
Від ран і куль затоптана на дні!

Верталися до рідної країни
Всі скласти кості на своїй землі,
Та не в своїй, не в славі України...

Злетілися з вирею журавлі,
Розбиті бурею без права — тіні
Від себе кидать на своїй ріллі...

Наш Агасфер, прибитий рідним горем,
«За честь і волю» крик підніс в безкрай,
Не хтів вернутись, плачучи за морем...

Та притягнув за душу рідний край —
Упав на гріб мій з своїм серцем хорим,
Узрівши пекло, де мав бути рай!

Гукнув я в гробі: — Петре, любий брате,
А де ж подів ти тінь своїх терпінь?
— Я на границі мусив тінь продати...

Ми морітурі, суджені на тлінь,
Не вільно нам своєї тіні мати —
Хіба ти в гробі маєш свою тінь?

— Прокравсь крізь гори я з своєю тінню,
Та земляки до влади донесли
З жаху, що впою смілість поколінню...

Живцем мене до гробу загребли,
Щоб тінню я не бив їх по сумлінню
І «со святими» мені затягли.

Та я живу у гробі світлом Граля:
Минулим і майбутнім переможу час! —
Гукав я з гробу нашого розвалля.

— А що ж ти, друже, зробиш серед нас?
В нас на могилах розвелось шакалля,
В них що ти є? Минулого оглас?!

— Терпіння більше від часу і тління,
Я є терпіння! — Агасфер загув,—
З вічності в вічність тягнеться терпіння —
Я буду все, як споконвіку був!

1.XI.1935

СРІБЕРНИЙ ДЗВІН

/Уривок з поеми/

Ой дзвін дзвонить, місяць сходить,
Срібна Русь у світлі грає,
Де ударить його голос,
З-під землі Русь викликає.

Ой дзвін дзвонить, робить чуда,
Глухі чують, сліпі бачуть,
Німі стануть говорити,
А відступники заплачуть...

Звідки ж в нього така сила?
Звідайтесь в Богоревиці * —
Тут дзвонив він сімсот років
Під землею у темниці.

Як на Русь орда летіла,
Його скрили перед нею —
А й всі люди тут пропали,
Дзвін лишився під землею.

Третій рік війна велика
Яла кровцю людську пити —
Підійшов він як заклятий
З-під землі народ будити.

---

* В Богоревиці на Закарпатті добуто 1917 р. срібний дзвін із часів Ярослава Мудрого. Мадяри завезли його до Братіслави та розбили. Я зложив поему «Сріберний дзвін», яка була популярна серед молоді 1920—30-х рр. (*приміт. авт.*).

Кінь біг полем та й ударив
В дзвін сріберний копитами —
Як дзвонити срібний голос
Понад сонними полями.

Вчули люди, що дзвін дзвонить,
Хто жив, біг і дивувався:
Цілий срібний дзвін великий
Серед поля звідки взявся?

Цілий срібний руський напис
Сяє жовто в день погідний,
А під бурю з хмар синіє,
Як блакитний стяг наш рідний.

Цілий срібний руський напис
Рік за князя Ярослава:
Тисяч тридцятий четвертий —
Ось де, люди, наша слава!

Ярослав, наш князь великий,
З Києва слав уграм зятя,
Та заслав той дзвін сріберний
Срібній Русі Закарпаття.

Настя, дочка Ярослава,
Йшла до угрів за Андрія,
Привезла той дзвін сріберний,
Ясний, чистий, як лелія.

Привітав народ царівну
Серед співу та веселля,
Як зронила віще слово
Через злота ожерелля:

— Срібна Русе, прийми в дарі
Дзвін сріберний Ярослава —
Нехай дзвонить, поки буде
Гомоніти твоя слава!

Як загубите ту славу,
Не дай Боже, в чужім полі —
Дзвін дзвонити перестане
І зів'янете в неволі.

Буде ждати; аж повстане
Нове горде покоління,
І тоді він знов заграє,
Повен блиску та проміння!

Ось він дзвонить, тисяч років
Тому ми тут панували,

Де дзвеніла наша слава,
В церкві срібні дзвони грали!

Де дзвеніла наша мова,
Наші ниви золотіли,
Наші городи та села
Виноградами леліли!

. . . . . .
Ось він дзвонить — сонце сходить,
Срібна Русь у світлі грає,
Дзвін сьогодні чуда діє,
Наша слава оживає!

Ужгород, 1921

КНЯЗЬ ЛАБОРЕЦЬ
/МІТ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ/

Перша пісня

1

Місяць світить у Карпатах,
А Лаборец-річка грає
По камінням-поколінням
Про їх князя повідає
Казку дивну на весь світ:
Було тому тисяч літ...

Тому тисяч літ з горою
Князь Лаборець з Ужгороду
Раз Дунаєм плив у гості
До царя до Царгороду,
А вернувся мов не князь —
Взяла нудь його якась!

І не видить, як чудово
Світять наші сині гори,
І не чує, як клекочуть
Срібні води в темні звори,
Ходить-блудить день і ніч
І тікає з людських віч.

А в нас в горах на Купайла
Зорі світять, місяць сяє,
Дишуть зілля, пахнуть квіти,
Гора Зелемінь іграє,
Наче золотом горить:
Хто се їде — кінь біжить?

Князь Лаборець в срібній зброї
Йде під гору, сам душею!
Ах, як світять йому очі,
Цілий молиться під нею,
А капище в вершині
Ціле топиться в огні.

Дажбог ясний, наче сонце,
Об'явився в нім і сяє.
Йде, ступає і підносить
Йому перстень, що палає,
Гейби папоротин цвіт —
Верже слово, мов граніт:

— Не завидуй грекам скарбів,
Маєш перстень, що покаже
Тобі скарби гір високих
І відгонить плем'я враже
Од Сріберної Землі —
Жаром, скритим у скалі!

І вложив йому на палець
Ясний перстень з огнецвітом,
А де впаде його світло,
Там заблисне ріжноцвітом
Срібло, злото, сіль землі,
Скарб, заклятий у скалі.

А бог каже: — Так отвориш
Усі скарби у Карпатах,
Буде нарід твій щасливий,
Буде жити у палатах,
Буде славний на весь світ,
Тільки тям той заповіт.

Лиш на одну гору Пікуй
Ти не смій, ні твої діти
Йти з перстенем бога сонця...
Там одурять тебе цвіти,
Там є тайна! Не питай,
Там є людській думці край!

Слово те мов Перун кинув,
Дощ ударив, грім заблиснув —
Дажбог з очей навік згинув.
Айні словом князь не писнув.
«Що за тайна? Думці край?»
Гомін в горах крикнув: «Рай!»

Зорі світять, місяць сяє,
Їде князь із огнецвітом —
З його світла з гір стріляє

Дивним блиском-ріжноцвітом
Скарб за скарбом серед гір —
Мов розсипано тьму зір!

2

Ой на борах непрохідних,
І на горах на високих
Князь Лаборець ставить царство
Для хорватів вірлооких,
За верхами синіх гір
Ставить трудом архітвір.

Об'їжджає кожну хижу,
І всіх людей переймає,
Учить, як любити землю,
Що великі скарби має,
Вчить, як потом на чолі
Їх добути з-під землі.

Так осушує всі багна
І корчує ліс на горах,
Засіває доли збіжжям,
І вино садить на зворах,
Добуває з камня сіль,
Люд стягає з людських піль.

Після кождої роботи
Вийме перстень з огнецвітом —
На читавім * новім полі
Блиснуть скарби самоцвітом
Роздає їх поміж люд —
Ось вам праця за ваш труд!

Срібна земля зароїлась
Од народу з Закарпаття.
Всюди ситно і прибитно,
Всі щасливі, всі як браття.
Всі хіснують ** у хвалі
Скарби Срібної Землі.

В горах ставить храм Дажбога,
Де явивсь на Зелеміні,
Та святиня із мармору
Світить на всі гори сині
Злотоверхом круглих бань,
Коли сонце кине грань.

---

* Великий, значний. (*Тут і далі приміт. авт.*)
** Користуватися.

Око золоте Дажбога
Над вівтарем всіх вітає,
А склепіння синє в звіздах
Вікнами з кришталю грає —
Срібні сохи в звіздах крил
Рвуть у небо в млі кадил.

В свято літа на Купайла
Там народ приносить в дарі
Вино, злато і пшеницю
І складає на вівтарі —
Грають гуслі до пісень
Про Дажбога святий день.

А у ніч святу на горах
Горять ватри сонць в колеса,
Скачуть пари кривим танцем
І пускають вінці в плеса:
Хто до любості, хто ні?
І вінчаються в огні.

А на свято Корочуна *
В Ужгороді стяги мають,
Князь вітає гості з краю,
У палаті світла грають,
В злотих стінах з тисяч свіч
Зустрічають святу ніч.

Там старці з верстов народу
Йдуть до князя з колядою,
З ним сідають до вечері,
Йде дванадцять страв чергою,
Ллються вина з срібних чаш:
— Многа літа, князю наш!

«Многа літа!» — спів лунає,
Князь кидає кутю в стелю,
А всі люди колядують
Про Дажбога у «веселю»,
Як велика ти єси,
Земле Срібної краси!

3

Та й ідуть купці від греків,
І від німців, і з Морави
І купують, що їм треба...
І б'ють всюди у дзвін слави,
Що Лаборець дикий край
Замінив у земний рай!

* Свято в найкоротший день за поганських часів, нинішнє різдво.

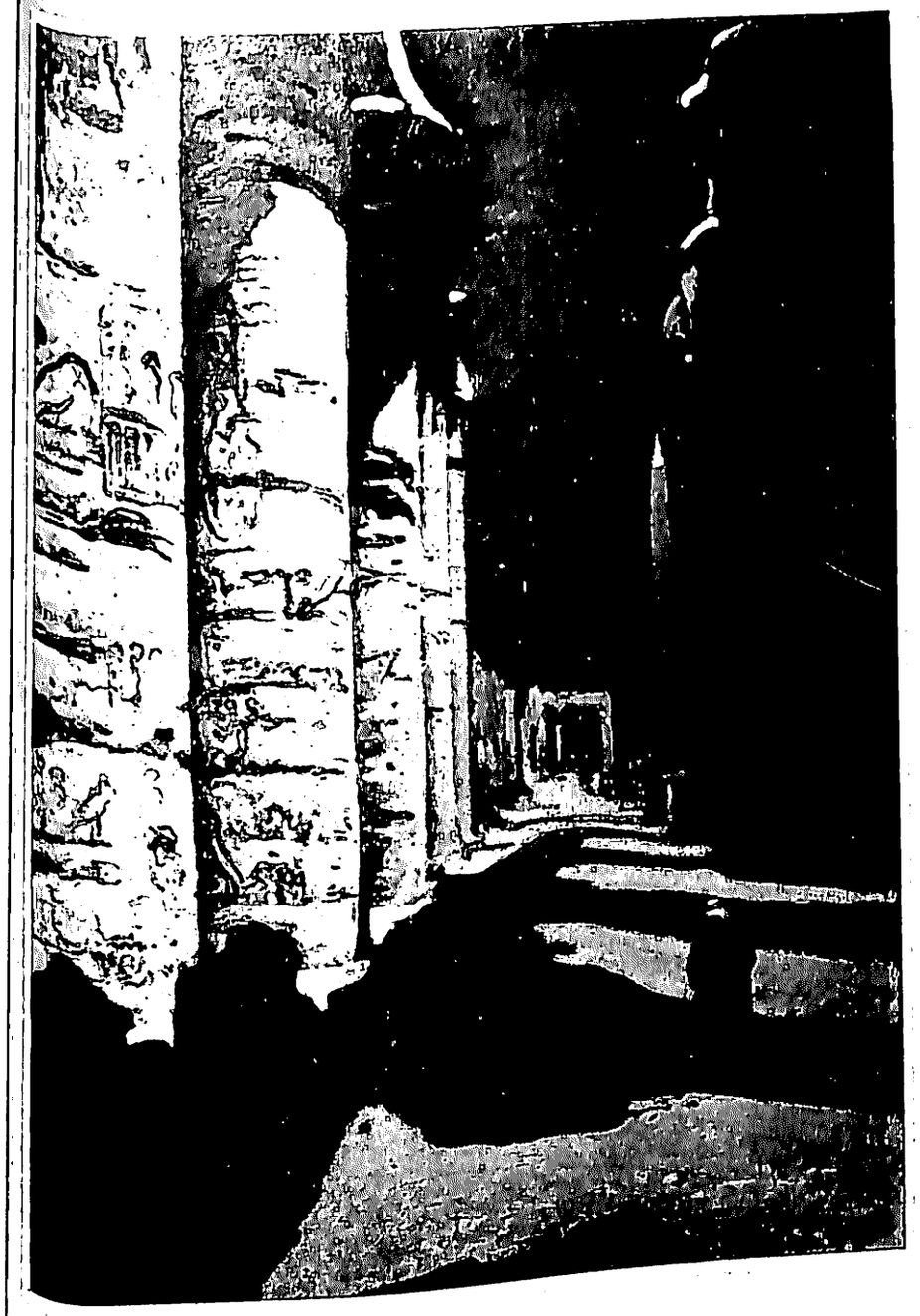

Іван Труш.
ЄГИПЕТСЬКИЙ ХРАМ ВНОЧІ
Олія, полотно.

Іван Северин.
ПЕЙЗАЖ З БУДЯКАМИ
Пастель, папір.

Олег, князь великий Руси,
У Києві дзвін той чує,
Племена всі взяв у руки...
Та хорватів не воює,
Бо хорватів один дар
Більший дані од хозар.

Чують угри, як на Руси
Золотом Лаборця дзвонять,—
Та й зірвалися, як хмара,
Свою орду з Дону гонять...
А й доперлись до Карпат,
Але жах їх гнав назад.

Князь на горах чув шум орди —
Скочив з гір на Русь Черлену,
Блиснув з горбів огнецвітом —
Мов пустив дугу огненну,
Знявся стовп огню зі скал —
Запалив ворожий вал.

Ліс огненними стовпами
Запалили дивні чати,
То олій горів підземний,
Димом заслонив Карпати.
Угрів кинув в жар і дур —
Закричали: — Тиз — Гадур!*

Глянув в Сонце Олег Віщий,
Із Кавказу блиснув громом,
Скочив левом, побіг туром,
Заграв ураm хмароломом:
Впав орлом на один змах —
Сипнув перлами в степах...

Утікали куди очі...
Аж спинилися над Доном.
«Срібну Землю Тиз сокотить!» —
Гомоніли із поклоном,
З диким жахом ув очох:
— Тиз — огонь — великий бог!

Дзвенить слава у Києві,
Труби трублять в Велеграді **,
Грають сурми у Предславі ***,
Сичать змії в Цареграді:

---

* Тиз — (мадяр. tiz, огонь) Гадур — одинокий бог поганських, угрів, бог війни, що пускав огненні стріли з лука.
** Столиця Великоморавської держави.
*** Столиця Болгарії.

Князь Лаборець — чародій,
Най прослідить тайну змій!

І приходить грек премудрий
В гості ніби, з лестю змія
І солодко промовляє
До Лаборця-чародія —
І читає по очам,
Що нещасний князь є сам!

На чолі його задума
Не втаїлася від грека,
Його мучить чорна дума,
Що за тайна в горі Пека,
Де є людській думці край —
Може, там є вічний рай!

Грек провідав се про князя
Через чари красавиці,
Танечниці з Закавказзя,
Що стрункіша від ялиці,
А гінкіша від струї,
А в'юнкіша від змії.

І солодко змій говорить,
Що думкам немає краю —
Хто охреститься водою,
Той дістанеться до раю,
Бо хто душу богу дасть —
Над ним пекло тратить власть!

І зродилась в князя думка
Прослідити тайну світа —
Вмився грецькою водою
І чекає свята літа,
Як проблисне в дивну ніч
В горі Пека тисяч свіч.

Друга пісня

4

Нічка в горах на Купайла.
Зорі світять, місяць сяє,
Дишуть зілля, пахнуть цвіти,
Гора Пікуй в світлі грає,
Наче золотом горить...
Хто се їде — кінь біжить?

Князь Лаборець йде під гору,
А й вагується душею,
Жахом світять його очі,
Сховав перстень під кирею,
Слідить тіні у корчах —
Кождий шелест будить страх.

Пахнуть цвіти, дишуть зілля,
Аж повітря душить пахом,
Йому серце в грудях мліє...
Він поблід і глянув з жахом —
Дажбог слідить його з гір,
Його очі — тисяч зір!

Десь у зворі звірі виють,
Там запугало совою,
Див на верху древа свиснув,
Застогнала ніч грозою —
Кличе з ліса бісів біс,
Виє свистом цілий ліс!

Осина в лист зашуміла —
Світ довкола закрутився...
Під землею задудніло —
Змій стоіскрий підіймився,
Закрутився коло ніг —
Князь звалився на моріг.

Хмара бісів збігла з ліса
Різнопиких, стоязиких...
Князь закрив лице рукою —
Луна гомін криків диких.
Хоче світлом вбити тьму,
Чур йому а Пек йому! *

Гора Пікуй розвернулась,
Засіяла жаром-блиском,
Вийшов Пек. І зором супа
Глянув, крикнув, скочив з виском,
Вирвав з перста огнецвіт —
Вив зі щастя темний світ.

Скочив Пек на верх і блиснув
Огнецвітом понад миром —
Заклинав всі скарби світа,
Чур окрутив скарби виром,
В скали вдарив буделім —
Перун оком верже грім!

---

* Чур і Пек — боги наших предків, як Перун, і Дажбог, і Лада та Осина.

То не буря громом грала,
Аж тріщали темні бори —
Розбивали скарби скали,
Аж трусилися всі гори,
Западались в глибінь гір,
Де не вздрить їх людський зір.

Тьма копитна танцювала
В скалах з реготом і глумом,
Перун крикнув — Пек запався,
Залунали гори шумом,
І все щезло — тихо ша!
Зачарована тиша.

5

Зорі світять. Місяць мріє
І на князя сіє чари...
Князь запав у сон глибокий,
Видить в небі: через хмари
Дажбог лине з ясних зір
І говорить шумом гір:

«Що ж ти вдіяв, любий сину?
Ти повірив лесті грека,
Що взяв в тебе віру в себе,
Твою силу гнав до Пека:
Рай найти з усіх турбот —
Замість вести свій народ!

Нема раю й між богами
Ні у власті, ні у славі,

Ні в коханню, тілько в серці
Найдеш ціль за діла праві
Для грядучих поколінь —
Найдеш ціль для всіх терпінь!»

Ціль людства не є терпіти,
А стреміти до зеніту,
І горіти, і дзвеніти
Однодумкою всесвіту —
Мус підняти на весь ріст
Свого духа вище звізд!

Не для вас я, мої внуки,
Добув перстінь з огнецвітом?
Викув Хорст мені той перстінь
З гір Карпат для керма світом,
Цвіт той — камінь всезнання,
Ви були б богам рівня!

І піднявся бунт на мене,
Всі боги були ворожі,
Що я внукам, людям Руси,
Хочу дати сили божі...
Перун скинув із Карпат
В гніві цілий Вигорлат! *

Зрікся я на річ Перуна
Трону світа між богами,
Але їм не дав перстеня,
Бо душа моя між вами,
Мої внуки, сину мій,—
Я тобі дав мрію мрій!

Та не вірив ти у діда,
Ти хтів раю, ти хтів раю...
Хто природі видер тайну —
Того серцю нема краю,
Рай замкнувся з того дня
Огнецвітом всезнання.

Що ж тепер? Кістьми і кров'ю
Мусиш, сину, пильнувати
Перстінь, схований в Карпатах.
Хто той перстінь буде мати,
Той задержить серед туч
Сходу і заходу ключ!

І схилив над головою
Князя свою божу руку,
Благовійною рукою
Зняв зі серця його муку —
Князь збудився серед слез,
А бог сонця тихо щез.

6

З тої ночі князь Лаборець
Велів свій терем заперти,
Тивунам дав власть в громаді,
Воєводам жезло смерти —
Сам душею серед гір
Князь ховає блудний зір.

Часом в горах у задумі
Його видять люди в лісі,
Припадають і цілують,
Дають волю своїй втісі —
Князь не важить слів, ні сліз,
Верже очі в темний ліс.

---

* Вулканічне пасмо по тім боці Карпат.

А на свято Корочуна
Нащівляють * з краю гості,
Засідають до вечері,
Шум і шепіт на помості —
Князь впер очі в кут у сніп
І мовчить сумний, як гріб.

Струнко клониться красуня,
В шумнім танцю гнеться в'юнко,
І сміється, оком грає,
Мрійно в'ється до цілунку —
Князь шле очі в темну даль,
Б'є з лиця його печаль.

Олег, князь великий Руси,
Шле послів до Ужгороду,
Аби ладився на човни
На Дунай до Царгороду,
З ним ідуть всі племена —
Русь як лава йде одна!

Князь Лаборець мов не чує,
Він за Олега не дбає,
Приєднався до болгарів,
В Царгороді ласку має,
Він за горами сидить —
Він душею біль терпить.

Олег душу не полівить ** —
Грек підносить йому ліки:
Грецька віра — ласка божа,
Заспокоїть сум навіки,
Нею здвигне рідний край,
А по смерті найде рай.

Привів князю чорноризця
З-між болгарів з того міру,
Він читає всі їх книги,
І їх мову, і їх віру —
І цілує книги князь,
Свята мудрість рознялась.

Хитрець грецький ставить церкву
В городищі на Горянах ***,
А умілець пише фрески
Злотом в стінах і тимпанах.
Царські врата і вівтар
Горорізьбить золотар.

---

* Відвідати, піти в гостину.
** Облегчити, вилічити.
*** У Горянах під Ужгородом є слід городища (укріпленого місця), в якім є церква з фресками візантійського стилю, нині... каплиця.

Грек прощає князя в церкві:
«Буде Олегові горе!
Пруть хозари, йдуть мадяри,
Цар на сході збурить море,
Знявсь на Русі буревій,
А вам божий мир-спокій!

Князю, будь благословенний,
Що оставив тьму поганську,
Ти як місяць блис від сонця
Через віру християнську —
Будеш славен з роду в рід,
А покров твій — грецький світ».

Князь із церкви не виходить...
Там щоднини дзвонять дзвони,
Серед фресків і мозаїк
В'ється ладан на ікони,
Б'є поклони князь чолом
І лежить вночі хрестом...

Третя пісня

7

В Царгороді б'ють у дзвони,
Що болгари йдуть з Дунаю,
Симеон * став цар ромеїв
На три моря в грецькім краю —
Чернь в столиці клекотить,
Ой бре море — гнів шумить.

А в палаті мармуровій
Цар Лев Мудрий ** грека слуха:
«Князь Лаборець з волі греків
Прийняв віру — стратив духа,
І болгарам на клятву
Послав воду і траву.

А на Русі був в повазі,
Зв'язав перстенем Карпатів
Русі городи Червенські,
Взяв Дунай під ключ хорватів,
Був під Олегом орел —
Став болгарський перепел».

---

* Симеон (893—923) — цар болгарів і автократор ромеїв, мав державу від Адрійського до Чорного моря, від Егейського до Карпат.
** Лев Мудрий (VI.—886—911) покликав угрів проти болгарів.

«Амінь, дурню! — Цар Лев каже.—
Ще далеко Олег віщий!
А болгари нам за дари
Стали ворог найгрізніший —
Ми їх звали на слов'ян,
Вони стали — їх таран».

Лев думає на престолі,
На три шляхи посли шлються,
На болгарів гнів хозарів —
Най за нього угри б'ються,
Най падуть верхи Карпат —
Аби спасся Цареград!

В золотій троновій залі
Посли угрів сторопіли:
Гнуться в парчах всі дворяни,
В царських вратах заревіли
Злоті льви на дзвін жар-птиць —
Всі дворяни впали ниць.

Стіна з шовку розгорнулась —
Цар піднявся в повній славі,
В чижмах з багру, в діадемі,
В самоцвітах, в злотоглаві,
Тримав жезло всіх країв,
Спів затих — він гомонів:

«Цісар світа дає уграм
Край від Тиси до Дунаю,
Виєднає в царя Руси
Вільний шлях до того краю!»
Цар зник в димі блискавиць —
Посли угрів впали ниць.

Грек за угрів Олегові
Приніс Срібну Русь у дарі:
«Князь Лаборець клявсь болгарам,
Хтів зрівнятись тобі в парі —
Але грекам кращий мир
Ручить Олег-богатир».

Олег скочив із престола,
Скипів гнівом: «Ось де зрада!»
На Лаборця громи сипле...
Грек зве посла від Арпада *:
«Пустіть угрів крізь той край
На болгарів на Дунай!

* Провідник орди угрів у поході на Дунай (896—897).

Підуть з вами мої вої!
Не цареві робим ласку,
Князь Лаборець дав болгарам
Землю Срібну, наче казку,
З пня одрізував галузь —
Піде взяти її Русь!»

За сім неділь перли з Дону
Орду угрів печеніги,
А під Києвом, як хмара,
Заскрипіли їх теліги —
А від коней їх і стад
Супи неслись до Карпат.

8

Коло церкви на Горянах
Зняв сліпець до світла очі
І молився Богу Сонця,
Щоб зцілило їх із ночі —
Та й у рани край повік
Сонце лило злотий лік.

Князь ішов на службу божу
Та й почув його моління
І промовив благовійно
Серед смутку і терпіння:
«Молись богу, віру май,
Смерть принесе в нав'ю * — рай!»

А він каже: «Тяжка доля
Сліпом жити, мов не бути,
Всім нам смерті не відперти,
В нав'ю суду не минути,—
Буду й там, як за життя,
Сліпом жити без пуття!»

Князь як сіяв слово боже,
Що приносить грецька віра:
Що терпіння — то спасіння,
Там пак рай не з того міра...
А дід каже: «Очі дай,
То повернеш мені рай!»

Князь замовк. Мов обпалений,
З неба впав у темне море...
Кинув гривну, біг до церкви
І тікав кудись на гори...
Блудив лісом сам-один,
Аж зайшов під Зелемин.

* Місце побуту за гробом у вірі поганських предків.

Нічка в горах на Розігру,
Зорі світять, місяць сяє,
Дишуть зілля, пахнуть цвіти —
Гора Зелемінь іграє,
Наче золотом горить —
Князь під храмом Сонця спить.

Налітають повітрулі *,
Крильми б'ються для розради,
А повійні, а лелійні,
Як лебеді білі Лади:
«Айбо гляньте: спить князь мрій,
Сльози перляться із вій!»

«Чого плачеш?» — шепче срібна
Повітруля в сні до уха.
Князь мов молиться спросоння:
«Дайте мені силу духа,
Аби рік я: очі май —
І вернув сліпому рай».

І здіймили повітрулі
Князя на повійні крила,
І несли у срібні струї,
Де леліла жива сила,
І скупали в джерелі —
Він вчув в нього дух землі.

Князь почув, як шепчуть зілля,
Шепчуть ягоди, і цвіти,
І коріння, і насіння:
«Ми лікуєм на пристріти,
Ми на чорну смерть, а ця —
Лік на очі у сліпця».

Де не взявся сліпий старець,
Князь зірвався, вирвав зілля
І поклав йому на очі —
Дід провидів на весілля,
І на радість усіх зіль,
Повітруль і срібну хвиль.

Князь заплакав, мов дитина,
Був щасливий у тім раю.
Задзвеніли повітрулі
Пісню Сонцю у безкраю:
«Ой Дажбоже, всім єси
Сяйвом сили і краси!»

* Русалки з крилами, вроді сербських віл, донині живуть в усних віруваннях Закарпаття; кого скупають, «той не був ніколи бетежний (хорий) і пізнає усе зілля на ліки від усеї хвороти».

9

Князь прокинувсь — спів лунає,
Сонце сяє на окрузі,
Нарід, мовби мовня, грає,
Славить бога в темнім лузі:
«Ой Дажбоже, всім єси
Сяйвом сили і краси!»

Йдуть дівчата попереду,
Наче маки, червоніють,
А на шатах грають взори,
Вінці в чолах їх леліють —
В'ються горами пісні,
Радуються всі Весні.

Міст руками в'яжуть пари
Та й Весна іде по мості,
На руках пливе, як пава...
Всі вітають любі гості,
Весна-красна йде на міст,
Рай землі несе зі звізд.

А весна кидає цвіти,
Всім сміється, всіх честує,
А всі граються, як діти,
Люд радіє, люд хвилює,
Грають гори, грає ліс —
Князь сміється серед сліз.

Що за радість, що за розкіш
Розпирає йому груди!
Ах, він жити хоче, жити
І радіти, як ті люди,
Що співають ті пісні
Богу Сонця і Весні...

Вбіг, мов гнаний, до святині
І упав Дажбогу в ноги,
Хтів молитись цілим серцем,
Нести дяку без тривоги
За ту радість, за той чар,
Що слав сонцем світлий цар.

Заридав там, як дитина
В свого батенька на лоні,
І молив устами сина,
Розняв блуд свій на долоні —
А душа до божих ніг
Сповідала цілий гріх:

«Отче добрий, наш Дажбоже,
Полудив * мене гріх блудом
В темні нетрі поза гробом...
Я карався божим судом,
Що відняв у мене ярь,
І я впав у темний яр».

«Якби смерть було стремління,
То не слід було родитись,
Якби ціль було терпіння,
То не слід нам з горем битись
І зглибляти всі моря,
Коли згаснем, як зоря».

«О пресвітлий наш Дажбоже,
Нащо зрадив ти людину
І закрив її у тайну
Правду світа до загину,
Заслонив нам свою ціль,
Всім на край поставив біль?

Ось відкрив нам тайну раю
В своїм блиску і промінню,
Тим живу, що нині знаю:
Ціль життя не є в терпінню,
Тільки в радості життя —
Се одвічна ціль буття!»

А над кучерями князя
Дажбог сипав ясні лучі,
Лице князя промініло,
Як веселка після тучі,
А душа крізь сонця сміх
Забіліла знов, як сніг...

Четверта пісня

10

В Срібній Русі труби трублять:
Хто живий, ставай до зброї!
Будем битись, боронитись!
Ліси, гори — твої вої,
Земле Срібная краси,
Ти за горами єси!

Ідуть полки за полками
З Мукачева в сині гори,

---

* Заманювати (*говір Закарпаття*).

Коні грають, стяги мають,
Шумить військо, наче море...
Аж тривога де взялась:
Де ж Лаборець, вождь і князь?

Князь Лаборець у святині
Молить дарами Дажбога:
Мольби шлються, думи в'ються,
Його серце б'є тривога,
Кров'ю капає від ран,
Що згубив він їх талан.

Поки слухав серця люду,
Був князь Олегу май рідний,
А послухав царя світа,
У болгарів став послідний...
Вліво цар звернув стерно —
Він з човном впав під судно.

Гей, коби мав дар Дажбога,
Запалив би огнецвітом
Знов стовпи огненні в горах,
Став би в бою з цілим світом —
Земле Срібная краси,
Ти ж за горами єси!

Просить віщуна з'єднати
У Дажбозі оборонця —
Схилив голову зболілу
Перед щитом бога Сонця,
І кривавими слізьми
Плакав з жалю серед тьми.

Жрець Дажбога, як лунь, білий,
Виступає зі «святая»
І говорить, що бог каже,
Каже правда світовая,
Що законам дає зміст
І кермує ходом звізд:

Через гріх свій, князю, в собі
Ти вбив силу, впав в зневіру,
Як змінив ти віру предків —
Ти у нарід втратив віру,
В вірі тій ти вдіяв чуд —
Тепер чуєш божий суд.

Тепер в тебе ніт одваги,
Ти бороніш замість бити,
Ти ховаєшся за гори
Замість орду прогонити!

Ти охабив * дар богів:
Олег віщий — божий гнів.

Йди на гори, стань до бою,
Коли твоя правда, княже,
Не проженеш, тягни в гори
За собою плем'я враже —
Позапалюй всі ліси,
Димом-жаром подуси.

Дажбог дав для твого краю
Перстень чарівний Карпатів,
Цілий світ не одоліє
Його вирвати в хорватів —
Земле Срібная краси,
Ти за горами єси!

Жрець скінчив і заховався
За кадилом у «Святая»,
А з кришталів засіяла
Ясність Сонця золотая,
Розлеліялась ущерть —
Князь упав блідий, як смерть.

Пруть хорвати на Карпати,
Броню гори укріпили
І черленими щитами
Звори перегородили,
Земля стогне, бір шумить
Князь під стягом в тьму глядить...

Крикнув Див на горі Пека,
Застогнала ніч понура,
Звірі виють, орли крехчуть,
Діти бісові Гадура
На Дажбожі внуки йдуть —
А під ними коні ржуть.

А Див свистом путь їм каже,
Женуть угри ставом супів...
Брязкіт копій, дзенькіт стрілів
Зовуть звіра з гір на трупів —
Дрижать гори: гуде бій!
Бути тучі громовій!

Ой вже три дні і три ночі
Летять стріли закалені,

---

* Потеряти, згубити, старе слово, звісне в повісті про Святослава, уживане на Закарпаттю.

Гримлять мечі об шоломи,
Тріщать коп'я об черлені
З криці ковані щити —
Трясуть горами хребти!

Діти бісові яруги
Жовтим трупом загатили,—
Течуть ріки а кроваві,
Кричуть крики а без сили,
Князь, як витязь, пре їх взад,
Утікають із Карпат.

А в неділю до схід сонця
Несуть добич з гір хорвати
В храм Дажбога узороччя,
А князеві хочуть дати
Срібні стружжя й хоругов,
Що оббризкала їх кров.

«Слава вам, хорвати білі! —
Князь Лаборець гордо каже,—
Нуте пити і гуляти:
Вже побите плем'я враже!»
Радість криком понеслась —
Всіх вином частує князь.

Над берегом Латориці
Ллються вина а відрами,
П'ють токайськеє хорвати
І співають стоустами:
Земле Срібная краси,
Ти за горами єси!

Сонце гасне, не співають,
А шаліють усі п'яні...
Даром кличе знак Дажбога,
Всі верхи — мов кров у рані.
Гей, паліть ліси на страх:
Діти бісові в лісах!

Вином твердо погостились
Та й заснули, сном побиті.
Не вина, а крові чають
Діти бісові укриті,
Дишуть на кровавий пир —
А Див кличе їх на жир.

Наче лисиці, корчами
Доокола оббігають,
Розсівають чати в горах,
Всі дороги заставляють —
А плаями усіма
Бісова валиться тьма...

12

Сплять сліпі Дажбожі внуки
І не чують, що довкола
Гайворонням грає орда,
Зняла крила рать Монгола —
Трублять труби, бубни б'ють
І на пир звірів зовуть.

Сонце сходить — князь зірвався,
Глянув, скочив, зблід з тривоги,
Впав із криком на дружину —
Всі зірвалися на ноги:
«Князю, князю, на коня!»
І зчинилась западня.

Князь допав на коня свого,
Скочив, крикнув, розняв руки,
Сюди гляне, туди гляне:
Всюди коні, коп'я, луки.
«Вже над дітись нікуди,
Хто на смерть — за мною йди!»

І зірвалися хорвати,
Списи рвонули й на коні,
І женуть на темну орду,
Може, виб'ються в розгоні.
Криком їх накрила тьма,
Смерть над ними усіма!

Летять стріли на них градом,
Прищуть коп'я об черлені,
Гримлять шаблі об панцирі,
Виють криком пси скажені,
Де не вдарять — вал як мур,
Верже громами Гадур.

Суджені на смерть рубають,
Летять голови і руки,
Кров'ю бризкають їм груди,
Трупом падають з розпуки,
Вся дружина поляглась —
З пекла перебився князь.

І жене, жене без тями
Через гори, через доли,
А за ним летить ватага —
Та хто зловить орла в поли?
Де не впаде його зір,
Знає нетри своїх гір.

Що ж орел, що втратив гори?
В його серці тьма без краю.
Угр проскочив, добігає
До Свіржави у відчаю —
Та над нею упав кінь,
Свідок слави і терпінь.

І заплакав князь Лаборець,
І обняв коня руками,
І не чує гайвороння,
Що закрякало полями...
Летять угри наздогін
Хмарою з усіх сторін.

Ані його не побили,
Ані в чверті порубали,
Тільки з нього, хороброго,
Живцем серце виривали
І з'їдали по кускам —
Трупа кинули орлам.

Та Свіржава забриніла,
Спеленила його в сині —
Душа чайкою злетіла
І там дзвонить в верховині,
І на очі поколінь
Кине росу його тінь.

І дитина кожда скаже:
Його слава не поляже!
Бо Свіржава кришталева
Його ім'я взяла княже
І леліє у імлі
Казку Срібної Землі...

* * *

Місяць світить у Карпатах,
А Лаборець-річка грає
По камінням-поколінням
Дивну казку повідає,
Славить князя на весь світ,
Що був тому тисяч. літ...

Грудень 1923

ЗОЛОТІ ВОРОТА

(Уривки)

ЗАСПІВ

Покараний з висот наш люд роздертий
Розсипався в атоми на весь світ —
Не вміє жити а не може вмерти!

Впав гірш Ізраїлю, що мав завіт —
Всі його можуть повним ротом жерти,
Аж найде шлях до Золотих воріт.

Ті Золоті ворота Ярослава
Сіяли сонцем з київських валів —
Доки ж у нас була своя держава.

Храм злотоверхий з тих воріт яснів —
Об них розбилась все ворожа лава
Під гордим стягом київських князів.

З воріт тих князь Михайлик бив татарів,
Марко Проклятий наустив киян
Їм видати його для ханських дарів.

Конем князь-лицар скочив на майдан:
— Останній раз вас крили від ударів
Ворота Золоті — навчить вас хан!

Як сніп святого жита, взяв ворота
З валів на спис і в Царгород заніс —
В проломину удерлась вража рота...

Держава наша впала на заріз.
Престіл упав — і вкрила соромота
Народ, що сам на шию взяв заніз.

Шість соток літ шукав Марко Проклятий
Тих Золотих воріт і не знайшов —
Аж впав у пекло рідний край багатий.

Аж сотий раз у Царгород зайшов,
І перший раз заплакав дух завзятий
На гріх, що зродив всі гріхи з оков...

Кроваво плакав, впав під своїм горем...
Сходило сонце. Море, як кришталь,
А плай у рідний край стелився морем.

А Царгород мінився, як опаль.
Пінився берег шумом перлозорим,
Дух його рвавсь над море в гірну даль...

Піднялось сонце — гордо слова впали:
— О Золоті ворота! — крикнув в сні.—
Стояти вам знов там, де ви стояли!

І сталось чудо. Нагло вдалині
Ті Золоті ворота засіяли,
Їх золото заблисло ув огні.

Край них Михайлик. Лицар, що мав крила,
А скрізь горіли очі із тих крил —
З його лиця ясніла вічна сила.

Весь в срібній зброї, як князі з могил,
Черлений щит з тризубом руч носила.
— Маркові слава! — гримнув шестикрил.

— Зробила, Марку, це сльоза кривава,
Що ти узрів мене за шістсот літ,
Спізнавши в пеклі, що за скарб — держава.

І затужив до Золотих воріт:
— Перенесу їх вал, як горда слава
Поставить їх у Київ на граніт.

Марко зірвався, онімів від жаху,
Побачив в крилах очі тих голів
Народу, що упали серед шляху...

Вони ж давали свою кість і кров,
А він їх всіх валив у темнім страху
У грязь з державним стягом стрімголов.

Архангел одчинив йому ворота.
Медвідь, і тур, і лев з них заревів:
Не бійся туч, ні громів, ні болота!

Марко ввійшов і зразу зрозумів:
З його очей зісунулась сліпота,
Бруд світу з його духа облетів.

* * *

Майдан без краю. Українське панство
Грає красками, наче море вніч:
Князі, гетьмани, гордеє лицарство,

Де не взялася Запорозька Січ —
Пропала кволість, розтіч і коварство,
Шум, регіт, танець, співи, іскри з віч.

Довічні вороги засіли в раду
До одного стола, складають план,
Забули свари, зависть, лесть і зраду.

Хто князь, хто гетьман, хто мужик, хто пан.
Всім одна ціль: держава свого ладу —
Веде Володимир, рече Богдан:

— Здоров був, Марку! Буде тобі шана,
Поклич усіх живих у Січ на дух! —
І затрубив Марко в трубу Богдана.

І дух його облетів світ навкруг —
Зірвались лицарі, як хвиля гнана...
У всіх державах знявся дивний рух.

Війська із Царгорода виступали.
— О Золоті ворота! — крикнув хтось,—
Стояти вам знов там, де ви стояли!

І золото мов полум'ям взялось,
І Золоті ворота засіяли,
І тисячі голов вгору знялось.

Та вражі орди знов зареготались:
— Ні-бо! Вже в Києві не бути вам! —
І щезли тим ворота, що сміялись.

Медвідь, і тур, і лев ревіли з брам:
— Великої України злякались?! —
Архангел блиснув крилами вірлам.

Дев'ятий вал підняв козацькі чуби,
Видющі всі, як плав, плили на Січ —
Марко на Україні вдарив в труби...

І щезла в небесах московська ніч.

ПІСНЯ ПЕРША

МАРКО ПРОКЛЯТИЙ

Наш дух — Марко Проклятий споконвіку,
Шо матір вбив кинджалом Батія —
Не має сну, спочинку, ані ліку...

В боях за землю злочин одкупля,
Що вмре — воскресне, а його довіку
Не прийме рай, ні пекло, ні земля.

Безсмертний! Губить силу Одіссеєм
В безкраю. А що стане в рідний світ,
Землі торкнеться, в бій стає Антеєм.

Як князь Михайлик з Золотих воріт
Розкриє скарб держави Прометеєм —
Він стане нашим Фавстом в лонах літ.

Михайлик, фенікс воскресення раю,
Що з міту предків заховав сезам —
Збирає кров, пролиту в рідним краю.

Як світ валився, блиснув всім орлам
На всіх фронтах крізь жаху і відчаю,
У всіх боях нам в рани лив бальзам.

А наш Марко в волинському запіллю
Ішов хильцем, як ранений орел,
А довгі вуса й чуб сріблились біллю.

Повисла торба з пліч до чересел,
А ноги грузли по коліна в ріллю,
А був по смерті смутен-невесел.

Сильний, як дуб, хоч рана, як пурпура,
Багрила груди,— гострий, як коса,
Лицем, мов лев, та духом — ніч понура.

Де стане — рух, і сила, і краса...
Дай гак йому на небі й шнура —
Всю Україну двигне в небеса!

Ось кинув торбу. Жили напружились
В руках і в шиї, мов скидав Кавказ —
З очей огні, мов жеретії, бились.

Душа збирала в торбу і сей раз
Нові гріхи по світу, що зродились
З керви народу знов в довічний час.

В ніч фронт горів. Явився дух Богдана —
Такий, як умирав німий колись
Від гніву на Марка, за бунт у Ждана.

Ой, там державні стяги поляглись!
Здригнув Марко, аж кров'ю бризла рана,
Хропів: — Чого ти хочеш? Одкаснись!

— Проклятий Марку, знов гріхи збираєш
В торбу сумління, тяжку, як скала —
Знов на умови всю вину складаєш...

А ти сам винен! Хамство — корінь зла:
Ти всю державу власну розваляєш,
Бо орда вража тебе найняла!

Маркові з рота пекло реготало,
Аж задрижала рідная земля —
А з уст проклятих слово чорта впало:

— Я знав свій гріх! Та хочу волі я!
Звалив державу. Добре, що не стало,
Бо не люблю я свого короля!

— Не любиш свого, а чужого любиш!
І кров за його ллєш у всіх боях —
А свій народ на вражі замки губиш!

— Безсмертний я, не згину! І не страх
Мені за вічний мій народ! Затрубиш —
Народ мій встане, ми розгорнем стяг!

— Я повалю завзяттям їх палати,
На те їх лихо, щоб добро творить
Нам все! Ростем! В нас каяття не ждати!

Богдан скричав: — А нарід не болить
Твій хист розвалля?! За твій гін розплати
Він замість ставить — мусить все валить!

А що почнеш з народом діло добре,
То вийде все на зло! Руїнний гріх
Знівечить віру і живло хоробре!

Ревів, як тур, Марко, валився з ніг.
Налились кров'ю очі з неодобри —
Блиснув кинджал, та вдарити не міг...

Богдан гримів, мов наступ барабанний:
— Вали царя за нашу кров і біль —
Ачей відкупиш гріх свій окаянний!

І зник. Дзвін труб, як рев, ніс шум топіль,
А з-під землі знявсь гук, мов з пекла гнаний,
Заколихались скиби сонних піль.

Явилась Мати — в кудрях мов гадюки.
Біла як сніг, а ув очах, як гріб,—
І простягла до його мертві руки:

— Дай мені спокій! — крикнув, аж захрип.
Чуб знявся в стовп. І злетілись, як круки,
За нею мертвяки криваві з ріжних діб:

— Нема спочинку нам — й тобі не буде!
Спаси мене! Рятуй себе і нас! —
Марко ревів, аж піна сперла груди:

— Шезайте, відкасніться мене раз! —
Ватага зверещала звідусюди:
— Рятуй! Рятуй себе! Рятуй і нас!

Всі кинулись до нього — перша Мати.
Блиснув кинджал — і гепнула Вона!
Прокляв Мазепа — гетьман мертвих ратей.

А з всіх могил котилася луна:
— Проклятий будь! Проклятий будь! Проклятий!
Марко бебехнув мертвий. Тишина.

А на зорі воскрес. Пав на коня без толку...
Огненний кінь летів з ним вище хмар —
І впав, як дух, в Преображенськім полку.

А за три дні — звалився руський цар!

Богдан Лепкий

1872–1941

ІЗ РІЗНИХ ЦИКЛІВ

ДО ПІСНІ

ЗАСПІВ

Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля,
І зливав на сонні вії
Степового запах зілля.

Колисав мою колиску
Звук підгірської трембіти,
Що від неї зорі меркнуть
І росою плачуть квіти.

Колисав мою колиску
Голос недалеких дзвонів,
І веселий спів весільний,
І сумний плач похоронів.

Колисав мою колиску
Крик неволеного люду,
І — так в серце вколисався,
Що до смерті не забуду.

1901

СЕРЦЯ МОГО БІЛЬ

Серця мого біль,
Співів моїх жаль —
Вітер рідних піль,
Що несеться вдаль.

Вітер рідних піль,
Степових могил,
Що хоч родить біль,
Не вбиває сил.

Не вбиває сил,
Хоч болить душа,
Не торощить крил,
Не гасить огня.

Так — нім вдарить грім,
Нім прорвесь ріка,
Нім звалиться дім —
Стугонить земля.

Так — зак' бурі рев
Понесесь на ліс,
Лист летить з дерев,
З дубів і беріз.

Лист з дерев паде,
І тремтить трава.
В хмарі грім гуде —
Тож дрижить душа!

1901

МОЛОДІ ПІСНІ

Молоді пісні,
Молодечий жар
Я несу тобі,
Як сердечний дар.

Я несу тобі,
Матінко моя,
Часточку душі,
Частку свого «я».

Батьком тих пісень —
Безвідрадний сум,
Безутішний день,
Невмолимий глум.

Матір'ю — туга,
А кумою — злість
І тота жура,
Що гризе і їсть.

Що гризе і їсть
Втіху і любов —
От який то гість
До тебе прийшов!

От який то гість
До тебе прийшов —
Кості твої — кість,
Крові твої — кров!

1901

ПОЕЗІЯ

I

Поезія, друже, всюди є,
І в людях, і в природі,
І, поки чоловік живе,
Її умерти годі.

Вона сміється на устах
Маленької дитини,
Вона летить до нас у снах,
Як вітер з верховини.

Вона нам працю солодить,
Співає при роботі,
Алмазом ясним мерехтить
В кривавім людськім поті.

Вона у бурі, в реві фаль,
В збіжжях-ланах на полю,
Вона і там, де гостра сталь
Мигтить, б'ючить за волю.

Вона в дощі, в снігу, в імлі,
В курнім осіннім димі —
Найменше ж, друже, єсть її
В химернім ритмі й римі.

* *
*

Ні! Я не лізу на котурни,
На пальцях в небо не здіймаюсь,
Не роблю з свого серця урни,
Огнем бенгальським не займаюсь.

Я не дивлюсь на світ звисока,
Брудною не горджу товпою,
Закутаний у плащ пророка
Не ходжу стежкою крутою.

А йду у світ з бажанням волі,
З любов'ю ясного простору,
Я чую радість, чую болі,
Я розумію душу хвору.

Моя ж душа, як струна тая,
Багата на всілякі тони,

На ній і коломийка грає,
І похоронні дзвонять дзвони.

Мені байдужні всі правила,
Всі штучні строфи, ритми, рими,
Всі поетичні мотовила,
Покриті пасмами скрутними.

Я пишу те, що чую, бачу,
Що в серце або в мозок впало,
Часом сміюсь, часом заплачу,
Сміху немного, сліз немало.

Напишу — от і легше стане,
Немов тягар скотився з груди —
А як що вдасться непогане,
То прочитайте, добрі люди!

НАД РІКОЮ

* *
*

Одинокий сиджу над рікою,
Одинокий з думками, з журбою,

Вечоріє. За горами гасне,
Як небесна ватра, сонце ясне.

Від лісів холодний вітер віє,
Шуварі гне і квітки леліє.

Над селом, між горами, в долині
Висять мряки легкі, сіро-сині.

З коминів до неба дим снується —
Образ меркне, дійсність наче сниться.

Лиш ріка заодно грає, грає,
Щось в ній буриться, щось в ній зітхає.

«Гей ріко! Однакі наші шуми:
В тобі хвилі грають, в мені думи.

Берег взяв тебе в свої окови,
А мене — життя важкі умови.

В нас обох і броди, і безодні,
І обоє спинитись не годні.

Лиш ідемо крізь гори і бори
У невідоме нам чорне море».

* *
*

Над полем зимний вітер віє
і листям гонить,
Село у мряці ледве мріє,
ген дзвонять дзвони.

Далекі, тихі, легкі звуки
пливуть світами,
Немов калатання розпуки
до щастя брами.

* *
*

З кадильниць срібних дим снується
І гине в облаках склепінь.
В монастирі вечірній спів кінчиться,
Гасять свічки, ідуть. Якась черниця
Під образом клячить, мов тінь.

Сама-одна, посеред стін святині,
Не молиться, в іконі топить зір.
А на іконі трави, квіти сині,
І Мати Божа клякла при дитині —
Здалека видно пасмо гір.

А на іконі небо, сонце сяє,
Метелики літають на квітках,
В доспілім житі коник польний грає,
Пречиста Мати сина вповиває
І поцілуй складає на устах.

Воно ж таке маленьке — а сміється!
До мами білі руки простягло...
Посеред зимних стін клячить черниця,
Вдивилася в ікону — щось їй сниться —
Де? І коли воно було?

* *
*

Весна до нас рік-річно повертає,
Рік-річно кожне дерево цвіте.
Та серце людське раз лиш процвітає —
Коли настане верем'я святе.

Скажіть, чому весну ту одиноку
Колотять бурі, сльоти і гради,
Лишаючи брудну гнилу посоку
Там, де повинні би квіти рости?

Скажіть, чому усякий з нас безбожно
Весну любові від душі жене?
Настане осінь, і він жде тривожно
Її і кличе. Та вона не йде.

І лиш часом здається, ніби чує
Її святий, незримий, легкий хід.
Глядить в вікно — а там зима лютує,
Ревуть вітри, на ріках мерзне лід.

* *
*

Цить! То не хвиля шумить,
Не ріка котить срібні хрусталі.
То невпинно пливуть
У невідому путь
Людські сльози, терпіння, печалі.

* *
*

Намалюй мені, друже, картину,
Шоб я мав який спомин по тобі,
Намалюй мені гріб, а на гробі
Білий хрест і червону калину.

Або ні! Намалюй мені, брате,
Наддністрянську підгірську долину
І вечірню спокійну годину,
Синю-синю, задуману дуже.

А долиною яр нехай в'ється,
Глибочезний, скалистий, бездонний,
А яром най потік невгомонний
По камінню шумить, ніби злиться.

Намалюй над яром тим тернину,
Будяки, і кропиву, і глоги.
Поміж ними пусти дві дороги,
Одну вгору, а другу вдолину.

По одній най вона іде, друже,
А по другій його пусти, брате.
Перед ними ні лісу, ні хати,
А між ними яр глибокий дуже.

Так ідуть вони мовчки в долину —
Доокола спокій, наче в гробі...
Намалюй мені, друже, картину,
Шоб я мав який спомин по тобі.

* *
*

Вечірній дзвін, вечірній дзвін
Лунає за горою.
Добру поклін, а злу проклін,
І вічний мир — з собою.

Ось день минув, мов і не був,
Йде нічка, час спокою.
Шо ти почув, що перебув,
Не забереш з собою.

Хаос вражінь, втіх і терпінь,
Танок сміху й ридання
Від поколінь до поколінь
Йде в парі існування.

Твоє життя, твоє буття
Один звук в цьому хорі;
І ти, і я розвіємся
В бездоннім вічнім морі.

Дивний танок, грізний танок
Страшна музика грає.
Плетім вінок! Ще крок, ще скок
І — вічність нас чекає.

Плетім вінок, плетім вінок
З хвилин — перлин блискучих,
Шоб не замовк життя танок
Для поколінь грядучих.

Ще крок, ще мент, і сміх, й лемент,
А там — лиш знак питання.
Життя момент — малий фрагмент
В поемі існування.

* * *

Вечірній дзвін, вечірній дзвін
Лунає за горою.
Добру поклін, а злу проклін,
І вічний мир з собою.

* *
*

Світів бездонні океани,
Життя незглублений Мальштром!
Від Прометея до Нірвани —
Які великі ви, титани!
Який нужденний я атом.

А пречінь глобів метелиця,
Світів відвічна метушня,
І смерті ніч, й життя зірниця —
Усе в моїй душі міститься.
Який, який великий я!..

В РОЗТОКАХ

НАШІ ГОРИ

Гей, чудові наші гори!
Гей, чудова сторона!
Відживає серце хоре,
Обновляється душа.

І як ті вірли крилаті,
Так думки вгору летять.
В голові, як діти в хаті,
Вдержатися не хотять.

Лиш женуть все вище, вище,
На верхи і на шпилі,
Де чимраз до неба ближче,
Чимраз дальше до землі!

НІЧ НАД ЧЕРЕМОШЕМ

Висока сіра скеля,
Така стара як світ,
Під нею зимна хвиля
Сполокує граніт.

Над нею небо синє,
Отари білих хмар,
І місяць небом лине,
І ніч — як чарів чар.

Часом сова озветься,
Як грішника душа,
Та з неба відірветься
І полетить звізда.

Часом лилик стрілою
Перешибне воздух,
Й окутаний імлою,
Щезає, наче дух.

Часом сопілка в горах
Заплаче, заквилить,
А Черемош на зворах
Шумить, шумить, шумить...

ДО ЧЕРЕМОША

Черемоше, брате мій,
Прискори бігу!
На хребет холодний твій
Я пускаю як стій
Сплав важкий — тугу...

Сплав важкий — тугу́...
Гей тяжка, тяжка вона,
Як цілі ліси!
Де бездонна глибина,
Де підводная скала,
Там її неси!

Там її неси...

ГІРСЬКИЙ СТАВ

Я знаю став один бездонний
В гірській закутині глухій,

Мов потонулий у нічній
Симфоньї — знаю став бездонний.

Кругом його високі скелі,
Покриті мхами, ялівцем,
Мов з криці викуті й застилі.
Між ними місяць йде хильцем
Купатися в холодній хвилі.

І видно в північну годину,
Як по воді він тче мережку
І як крізь хвилю темно-синю
Сріблистосклисту стелить стежку
На землю з неба, з хмар в долину.

А тихо тут і так спокійно,
Як у душі, що збулась горя.
Лиш мрії-сни літають рійно,
І з-поза скель порання зоря
Встає таємно, боговійно.

ЛОВИ

Бий, лови, держи медведя!
Клич людей, подай рушницю!
У сараки дєдя Федя
З колешні пірвав телицю!

Гонять газди з палицями,
Гомін горами лунає,
А медвідь заліз до ями,
Поснідав і спочиває.

Гей, медвéдю! Шо ж ти вдіяв?
Глянь, надходить передновок,
А це Федя вся надія,
Весь маєток, весь приховок.

Чим він діти нагодує,
Як минеться бульб остаток?
Шо буде, як зафантує
Секвестратор за податок?

Тьфу! Встидайся! Гріх великий!
Досить хлопа кривдять люди,
То хоч ти, мій вуйку дикий,
Міг би серце мати в грудях!

ТАКА ЧУДОВА НІЧКА

Така чудова нічка,
Неначе сон о раю.
Чи єсть що краще в світі —
Єй-богу, я не знаю!

Хотілось би вселенну
До серця пригорнути,
Що гарне — пам'ятати,
А що лихе — забути.

Й кричати: зупиніться
Часу бездонні ріки!..
Ах гори! Хоч присниться,
Коли засну навіки.

ХРЕСТ НА КРУЧІ

«Гей керманичу! Чи бачиш
Той похилий хрест на кручі
І тоті над ним берези
Трепетливі і плакучі?

Гляньі Шовкові довгі коси
З волею вітрів пустили,
Як сестриці-жалібниці,
Що за братом голосили.

А над ними хмари гонять
І буйний орел літає —
Розповідж мені, легіню,
Хто в тім гробі спочиває?

Чи який стрілець завзятий,
Що пустився за сарною
І упав, ранений громом,
Ніби мстивою стрілою?

Чи дівчина, що вертала
Від ворожки з ліком-зіллям
І найшла у Черемоші
І розраду, і весілля?

Чи співак, що світом блудить
І на кобзі сумно грає? —
Розповідж мені, легіню,
Хто так гарно спочиває?»

«Ні стрілець, мій чемний пане,
Ні закохана дівчина,
Ні співак, що світом блудить
І від пісні марно гине,—

А лежить тут Гриць, мій родич,
Що дарабами теж правив.
Тут, в тім місці, на гілляці
Сам себе життя позбавив.

Орендар його опутав.
Обдурив, як ту дитину,
І по-п'яному взяв в його
Полонину і маржину.

І ходив відтак покійний
До адвоката, до суду,
Свого права доходив він,
Не дійшов: нема для люду!

Та тоді, мій чемний пане,
Гриня щось аж тут загнало,
І до цеї он берези
На гілляку прив'язало...

Та й таке-то! На перині
Рендар кості вигріває,
А наш Гринь небесним плаєм
В бога вівці завертає».

ДО ОДИНОКОЇ ЯЛИЦІ

I

Громом розбита ялице,
Ген на верху, одинока,
Рідна моя ти сестрице,
Горда й висока!

Скільки пісень ти навчила
Птахів весною в розмаю!
Птахам цим виросли крила,
Світом буяють.

Ти ж оставалась самотня,
З лоном, розбитим від грому...
Близька ти, сестро скорботна,
Серцю мойому.

II

Громом розбита ялице,
Ген на верху, одинока!
Рідна моя ти сестрице,
Горда й висока!

Скільки казок ти сказала
Квітам, що цвіли при тобі,
Нині самотньою стала
В тихій жалобі.

Квіти на сонці зів'яли,
Трави вода замулила.
Вколо каміння і скали,
Пустка, могила...

ЯК ШУМНО ХВИЛЯ ГРАЄ

Як шумно хвиля грає,
Як бистро в діл біжить!
Весельце хвилю крає,
А плесо мерехтить,
як жемчуг.

Весельце хвилю крає,
З човна несеться спів,
По берегах лунає
Мелодія без слів —
на весь луг.

«Керманичу, соболю!
Звідкіля ти і хто?»
«Я,— каже,— сум, син болю,
Я знав тебе давно,
я твій друг».

Як шумно хвиля грає,
Як бистро в діл біжить!
Усе, що є, минає,
Міниться, мерехтить,
як жемчуг.

Лиш смуток не минає
І не вмирає сум.
Над світом так літає,
Як над рікою шум,
смутку дух.

НА НЕБІ СОНЦЕ ГАСНЕ

I

На небі сонце гасне
В вечірній синій млі,
Останнє сяйво ясне
Кидає на шпилі.

Горять шпилі огнями,
Мов царський діадем,
Аж зорі над верхами
Займаються огнем.

Горять вечірні зорі
І місяць вирина,
Розкішно, пишно вгорі,
А долом тишина.

А долом мряки сині,
Неначе море там,
Над морем у долині
Стоїть казочний храм.

З порфірів має стіни
І вежі золоті,
І хрусталеві сіни,
І сходи — крем'яні.

Той храм — це хата твоя
Над берегом ріки.
Цвіте в городі тоя
Й люби-мене квітки.

II

На небі сонце гасне,
На землю нічка йде,
Зоряне небо ясне
По небесах жене.

Ідуть зірки юрбою,
А місяць серед них,
Як той вівчар з пугою
Серед овець дрібних.

«Пасіться, зорі-вівці,
Нім стане ясний день,
А вітер на сопівці
Заграє вам пісень.

Гей, вітре, ти, вітрило!
Не заводи, співай,
Щоби їм було мило
Іти на неба плай!»

Горять на небі зорі,
Від поля, від лісів
Несеться у просторі
Поезія світів.

III

Студена хвиля плеще
Об круті береги,
І очерет шелеще,
А хвиля плеще, плеще
І б'ється без ваги
Об камінь.

На хвилі місяць грає
Симфонію без слів.
З хвиль кучері сплітає,
Жемчуг переливає,
Симфонію без слів
Співає:

Чарівна ніч, чарівна!
Над річечку ходім.
Ти будеш, як царівна,
Русалкам водним рівна,
Ріка буде наш дім.
Ходімо!

НА СКЛОНІ ГІР

На склоні гір, де чорний бір
Думає тиху думу,
Стоїть сосна, сама-одна —
Символ мойого суму.

Вітай, сосно! Так, як давно
Для себе будьмо щирі.
Шуми мені свої пісні
В вечірнім тихомирді.

А я тобі свої жалі
По щирості розкажу,
Чей смутком тим важким-важким
Тебе я не зневажу.

Твій тихий шум, мій вічний сум
Нехай водно зіллються,
І хай разом вечірнім сном
В простори понесуться.

БУВАЙТЕ ЗДОРОВІ!

Бувайте здорові,
Гори барвінкові,
Бо вже мої коні,
Коники вороні
До дороги чекають готові.

Бувайте здорові,
Квітки у діброві,
Ви дебрі і скелі,
І ви, серцю милі,
Серед скель тих вечірні розмови.

Така моя доля,
Така долі воля,
Усе, що кохаю,
Навіки лишаю,
Гей гоя, мої коні! Гей гоя!

ОСІНЬ

ОСТАННІЙ ПТАХ В ВИРІЙ ЛЕТИТЬ

Останній птах в вирій летить,
Остання квітка в'яне,
Листками вітер шелестить,
Немов говорить: цить, ах, цить!
Тепер спокій настане.

Що процвітало навесні,
Гарячим літом спіло,
Шукало прожитку собі,—
Те восени, у боротьбі
Із смертію змарніло.

З краси й приман обдертий цвіт
Конає на болоні...
Такий-то вже цей божий світ!
На все, що лиш дійде до літ,
Смерть покладе долоні.

ВІДЧИНИЛИСЯ НЕБЕСНІ ШЛЮЗИ

Відчинилися небесні шлюзи,
День і ніч дрібонький дощ паде.
Жде листок останній на галуззі,
Поки вітер його відорве.

Жде листок останній і з тривоги
Безнастанно на вітці тремтить...
Ах, невже ж і ти, листочку вбогий,
Й ти також бажаєш вічно жить?

МИНУЛО ЛІТО

Минуло літо. На стерни
Полукіпки дрімають,
А доокола них плуги
Вже ниву підкидають.

На небі хмари. З-поза хмар
Каправе сонце світить,
Ненагодований товар
Женуть з пасовиськ діти.

Спокій довкола. Лиш плуги
Все землю крають, крають,
Зів'ялі трави і квітки
Під скибами ховають.

Лягають трави. Шелестить
Пожовкла бадилина.
А понад скибами летить
Сріблиста павутина.

Отак і молодість моя
В літах, як в скибах, гине,
Лиш спомини лишаються,
Як пасма павутини.

ОСІННЯ НІЧ НА СЕЛІ

Малюнок

Надбігла хмара чорна і закрила
Останній клапоть неба. Ніч і тьма,
Як птиця хижа, чорнокрила
На землю каменем лягла.

І не доглянеш, де хлів, а де хата,
Де річка в'ється, де чорніє млин,
Де хрест стоїть, а де верба крислата,
Утомлена схилилася на тин.

І не доглянеш, де багач, де бідний,
Де пан, а де комірниця-вдова.
У корчмі каганець погас послідний,
І почалося володіння сна.

Під шпихліром громадським, на колоді,
Вартівники святого сонця ждуть,
Розмовою полошать сон. Та — годі!
Скотилися на землю і хропуть.

Заснуло все. Часом лиш пес завиє
Або сова зловіщо заскиглить.
Осінній дощ на церкві баню миє,
І хрест на цвинтарі скрипить.

ГОСТИНА

Глибоким, тихим вснуло сном
Усе кругом,
Лиш вітер виє під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть
То там, то тут,
Як краплі дощові падуть,
Важкі, мов ртуть.

І в двері чутно легкий стук:
Стук-стук, стук-стук!..
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

— Хто йде? — питаюсь, мов зі сна.
«То я, то я,
Твоя товаришка давна,
Нудьга, нудьга».

НЕ ЛЮБЛЮ ОСІННЬОЇ НОЧІ

Не люблю осінньої ночі!
Той вітер, як ворон крилатий,
Літає, товчеться до хати,
Мов плаче чогось, чогось хоче —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі...
Дощ ллється струйками по стрісі,
Шушукають ворони в лісі,
І привиди лізуть на очі —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі.
Вилазить з-над ставу, з тростини
Топельниця. Йде до дитини,
Бо змерзло і їстоньки хоче —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі.
За милим дівчина шаліє,
А люди глузують: «Повіє!
Покинув, пішов світ за очі!» —
Не люблю осінньої ночі.

Не хочу осінньої ночі!
В городі цвітуть білі квіти,
Як в хаті безсонічній діти,
А доля ті квіти толочить —
Не хочу осінньої ночі.

Не хочу осінньої ночі.
Лишилась самотня пташина,
І знає, що ззимна загине,
Тож сумно крильцями тріпоче —
Не хочу осінньої ночі!

Не хочу осінньої ночі...
Дощ ллється струйками по стрісі,
Пугутькають сови у лісі,
І привиди лізуть на очі —
Не хочу осінньої ночі!!

Краків, 1900

ГІСТЬ

Малюнок

Глухе, бездушне отупіння
Напало землю. Квіти мруть,
Поля байдужно снігу ждуть,
А хмари висять, як каміння.

Часами вітер надбіжить,
Туман стурбує і розвіє.

Село в долині бобванієе
І п'яним сном дрімає-спить.

Погасло світло. Зачинились
На засув двері. Вірні пси
В солому з вухами зарились,
Лиш блуд блукає по межі.

Лиш стежкою попід плотами
Йде голод — сіл щорічний гість.
Держить в руках мужицьку кість
І грізно зиркає очами.

СПОГАД

Сумне осіннє сіре пополудне
Нагадує мені одну хвилину
З давноминулих молодечих літ...

На небі хмари висіли ліниві,
Ліси, повиті тугою, дрімали,
Цвинтар у мряці під горою мрів.

Ми йшли з тобою по ховзкій доріжці,
Що стежкою крутилася вузькою
Між смугами вузеньких хлопських нив.

Озиме збіжжя з землі прозябало,
Де-не-де поле їжилось стернею,
Незорана чорнілася рілля.

Вітри з-над ставу, з шуварів летіли,
Таємні шуми від лісів стелились,
А з неба смуток на поля спадав.

Ми йшли з тобою. Все дальше і дальше,
Немов нас хто в мандрівку безконечну
З села під ніч на дике поле гнав.

Часом листок зашелестів пожовклий,
Часом над нами гайворон закрякав,
По полю слався безконечний сум.

І хоч гадок було у нас чимало,
Хоч наді все любили ми розмову,
Тепер дібрати не могли ми слів.

Чи скорий хід спирав нам дух у грудях,
Чи, може, вітер розносив по полю
Від уст відорвані, украдені слова?

Досить, що йшли ми поруч себе тихо,
Немов бажали від людей, від світа
І від життя чимскорше утекти.

Та не втекли!.. І нині, що лиш нині
Я дуже добре бачу й розумію
Той мовчаливий наших душ настрій.

Це ми, серця скріпивши самотою
І нинішньої збувшися хвилини,
В будучності побачили себе.

Це ми в тім листю, що з вітрами мчало
І в квітах тих, що в'янули в безсиллю,
Побачили грядучую судьбу.

І зрозуміли, що крізь поле сіре,
Крізь непроглядні безконечні мряки
В незнану путь прийдесь нам мовчки йти.

ЖУРАВЛІ

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.

Чути: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру.

Мерехтить в очах
Безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

КОЛИ В САДІ

Коли в саді листок останній зжовкне,
І цвіт останній у городі зв'яне,
Коли остання пісня в полі змовкне
І осінь пізня і глуха настане,—
Тоді згадаєм все, що було миле
І від життя сховалось до могили.

Тоді згадаєм тії первоквіти,
Що так несміло весну зустрічали,

Весело граючись, квітки зривали
І в білу вазу клали їх, як в трумно...
Тоді згадаєм — і буде нам сумно.

Тоді згадаємо кождіське слово,
Що з серця вийшло і в грязюку впало,
І хоч цвіло і пахло так чудово,
І хоч любов'ю, як росою, сяло,
Ми попри нього перейшли байдужно...
Тоді згадаєм і буде нам тужно.

МІЙ ШЛЯХ

Широкий, рівний шлях
В пустий простір біжить,
Тополі по боках,
І вітер в них шумить:
Шу-гу! Шу-гу!

Мандрую сам. Куди?
Нікого не стріну,
Згубилися сліди
У рідну сторону —
На все? На все?

Осталися ген там,
Що були дорогі,
Йти мусиш сам, ах, сам
Назустріч злій судьбі,—
Вперед, вперед!

Лиш іноді струсне
Тополя листя жмут,
І листя шелесне,
І хрусне зсохлий прут,
І тихо знов...

Вецлар, 1916

ЛИСТКИ ПАДУТЬ

Листки падуть; падуть зів'ялі, зжовклі,
І з шелестом кладуться під ногами.
Якісь пісні, давно-давно замовклі,
Мов привиди снуються над полями.

Якісь квітки, бліді і недоцвілі,
З-між бур'янів обличчя вихиляють,

Чиїсь слова, забуті, але милі,
Над головою раз у раз літають.

Хто їх казав? Коли і де?.. Весною
Шептали їх уста, нев'ялі рожі.
Невже ж оці слова підуть за мною
По життєвім тернистім роздорожжі?

Невже ж вони літатимуть світами,
Слідів своїх пильнуючи безпечно?..
Нехай летять, най срібними нитками,
Як павутиння, в'ються безконечно.

БАЧИШ?

Бачиш, як листя паде?
осінь іде.
Чуєш той шелест і шум?
смертельний сум.
З півночі вітер летить,
квіти в'ялить;
Голови хилять д' землі,
плачуть в імлі.
Плачуть, що сонця нема,
що йде зима.
Плачуть — а листя паде,
осінь іде.

* * *

Прийде вона і на нас —
всьому свій час.

ЦИТЬ!

Море пожовклого листя,
Повінь зів'ялих квіток.
Бачу, а може, лиш сниться
Тихий цвинтарний куток.

В мряці сіріє могила,
Хрест на могилі скрипить.
Біля хреста — моя мила
Клякла і молиться. Цить!

СОНЦЕ ГАСНЕ

Сонце гасне. З його ясного ока
По полях широких, по діброві
Струї світла ллються пурпурові,
Як з глибокої рани посока.

Небо млою заходить, дрімає.
Пусто й тихо довкола. Аж з ліса
Вибіг вітер, голодний гульвіса,
До землі припав і кров спиває.

Страх пішов полями. Задрижали
Ниви, стернями покриті. А дороги
Піднялися, глянули — і в ноги.
Як шалені гонять й никнуть вдалі.

Даром їх хрести, терпінь символи,
Що стоять самотні над шляхами,
Завертають, кивають руками,—
Не вернуться!.. Чорно, страшно в полі.

Краків, 1907

ПЕРШИЙ СНІГ

Тихо, легко і спроквола
Білий сніг паде, як з сита,
Вже ціла земля довкола
Ним прикрита.

Забілілися діброви;
Сосни, берести і дуби
Вже дістали для обнови
Білі чуби.

Порівнялись людські ниви,
Кривди в поділі не слідно.
Всюди тихо, мовчазливо,
Всюди бідно.

І гроби там під горою,
Що їх смерть так пильно риє,
Вітер білою габою
Рівно криє.

Вже, мабуть, і ту дорогу,
Що по ній ми ходим, було,
Снігом занесло, небогу,
І — задуло.

FINALE

Розжалобилася душа
У смутках непомірних,
Що збулась радості життя
І що опущена сама
Йде по полях безмірних.

Йде в пізню осінь. Сніг паде
І на сирій грязі тає.
Ні тут, ні там, ніде, ніде,
Ніхто, ніщо її не жде,
Ніхто її не знає.

Довкола неї тишина
Така, що дзвоном дзвонить.
Така бліда, така німа,
Що в ній нічо-нічо нема,
Лиш смуток сльози ронить.

Лиш з тихим шелестом на шлях
Падуть листочки бідні,
Як той знічев'я вбитий птах...
Падуть зовсім, зовсім отак
Надій листки послідні.

ІЗ ЗАПИСНОЇ КНИЖКИ

МІЙ СПІВ

Дивуєшся, чому мій спів
Не той, що був колись.
Дивися! Сльози ріками
По краю розлились.

Сторощені гаї, ліси,
Замовкли солов'ї,
Змінилися, я знаю це,
І співанки мої.

Не цвісти квітам на снігах,
Коли мороз давить,
Не тішиться й мені в піснях,
Коли душа скімлить.

Життя, мов скрипку музикант,
Строїло все мене —
Сумний мій спів, товаришу,
Бо все кругом сумне.

Микола Федюк.
АВТОПОРТРЕТ
Олія, полотно.

Микола Федюк.
ПЕЙЗАЖ З КИПАРИСОМ
Олія, полотно.

ЧОГОСЬ ОЧІ

Чогось очі серед ночі
Ніяк не замкнуться,
Чогось сон прийти не хоче,
Лиш думки снуються.

Ніби тії сиротята,
Ніби ті без роду,
Що не мають мами-тата,
Лиш п'ють гірку воду.

Що не мають тата-мами,
Ні власної хати,
Лиш безлюдними шляхами
Йдуть долі шукати.

Чи та доля лежить п'яна
За семи горами?
Чи на Купала Івана
Зацвіте квітками?

Чи її ще не сіяли
В полі на могилі,
Чи, може, вже розвіяли
Вітри буйнокрилі?

Вітри буйні розвіяли,
Дощі сполоскали,
Не ми її посіяли,
Не ми й позбирали.

В[ецлар], 1918

КАРТИНКА

В думках не раз мандрую я полями
Доріжкою вузенькою крутою,
Якою бігав скорими ногами
Дитиною малою.

Кожніську межу знаю, кожну ниву,
І полину корч кожний, кожну квітку,
Отут сусіда, там бабуню сиву,
А там стріну сирітку.

Сусід пшеницю жне, стара бабуся
Столітніми руками вибирає
Лен синьоокий, сирота Катруся
Гусей пасе й співає.

Летить сирітська пісня над полями,
Мов восени те павутиння срібне,
А люди чують й кивають руками:
«Комусь й воно потрібне».

Комусь потрібне. Ось бабуся сива
Лен вибрала, в руці держить, думає,
Ніби це їй сирітка нещаслива
Про молодість співає.

Ніби цей спів далекими шляхами
Через ціле життя до гробу в'ється...
Посеред нив беззубими устами
Бабусенька сміється.

СУБОТА. ВЕЧІР

Субота. Вечір. Череда остання
Скотилася з зеленого узгір'я,
Мов з виднокруга сива хмарка рання.
Останній віз доїхав до подвір'я —
Роботі край. Ще тільки дим снується,
Мов жертва Авля просто аж до неба,
Ще тільки мати в хаті суєтиться,
Бо діти й челядь накормити треба.
Ударив дзвін. Поважні, повні звуки
Пливуть і за селом поміж лісами гинуть,
Немов голосять: «Най спочинуть руки,
І душі людські теж най відпочинуть!»
Палахкотять останні блиски сонця,
Немов грізний пожар, далекий дуже,
Горить на церкві хрест, палають скрізь віконця,
І тільки соловей в гаю щось тужить.
Вже й він замовк.
Казав би ти: природа,
Знесилена роботою важкою,
Зложила руки. На чолі погода,
Лице утіхи повне і спокою.

ВІЗ ЖИТТЯ

За Пушкіним

. . . . . .
Ранком ми до воза сіли,
На вигоду і на все
Забуваємо й без цілі
Гонимо лиш: в'є та в'є!

У полудне — годі, брате!
Нас болять усі кістки
Треба трохи уважати
На вибої, на горбки.

А під вечір — і привикли,
Віз жене, дрижить земля,
Ми дрімаємо і їдем,
А час коней доганя.

Я ВАС ЖАЛУЮ

Я вас жалую, яблуні, груші,
Вас, берези дрижучі, плачливі,
Що на цвинтарі виросли, в глуші,
Гробів сторожі мовчаливі.

В час літнього гарячого жару
Ваше листя тінь, холод кидає,
Та ніхто з благодатного дару
Хісна, ні пожитку не має.

Ні женці, утомившись на ниві,
Не прийдуть в вашу тінь спочивати.
Лиш гроби тут лягли мовчаливі,
Раз лягли і не хочуть вставати.

Ні серна, ані заєць трусливий
Не прийдуть в вас приюту шукати,
Як на ловах завзятий мисливий
Прожене їх із власної хати.

Не прийдуть, бо їх гірше жахає,
Чим мисливого певна рушниця:
Той спокій, що над вами витає,
І той черв, що під вами гніздиться.

Я вас жалую, яблуні, груші,
Вас, берези дрижучі, плачливі,
Що на цвинтарі виросли, в глуші,
Гробів сторожі мовчаливі.

Відень, 1892

Я ЗНАЮ

Я знаю, що нема мені
Між вами місця, браття милі,
В життя бурливій товкітні,
Як сироти, ідуть пісні,
Застукані, безсилі.

Та ярмарок отсей марний
Колись таки скінчиться
Настане свято. І давний
Поет, мов сон якийсь смутний,
Колись комусь приснiться.

ЖАЛЬ

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Листки летючі
В бурі-тучі
У незнану даль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Гадки дрімучі,
Як падучі
Роси в море фаль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Ви сльози жгучі,
Із серця йдучі,
Криваві, як кораль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Ви, душі мручі,
Даремно ждучі
Шастя. Ах, як жаль!

НЕ РАЗ ОБГОРНУТЬ БЕЗТАЛАННУ ДУШУ

Не раз обгорнуть безталанну душу
Незнані смутки сірі і тривога,
Й даремно серце рву і мозок сушу,
Людей питаю і питаю Бога:

Куди, куди? Чи там, де людське горе,
Де вічний біль, і плач гіркий, і стони,
І та розпука, як бездонне море,
Що в ній спокійно, безнадійно тоне
Весь біль життя і всі його прокльони?

Чи так, як другі, прислонити очі,
Забити серце і душу в кайдани,
Не дати мислі того, що захоче,
Байдужним стати на кров і на рани,
І там іти, де щастя жде рум'яне?
. . . . . .
Не раз обгорнуть безталанну душу
Незнані смутки сірі і тривога,
Й даремно серце рву і мозок сушу,
Людей питаю і питаю Бога:
Куди мій шлях? Куди моя дорога?

Бережани, 1894

ВЕЛИКИЙ БАЧУ ТИХИЙ САД

Великий бачу тихий сад,
За ним старі руїни,
Беріз плакучих довгий ряд
Кидає мовчаливі тіні
На бзи, черемхи і жасмини...
Великий бачу тихий сад.

Садом вузька доріжка йде,
На скруті зламана, зігнута,
До замкових руїн веде,
Заросла зелами, забута,
Ногою людською не ткнута...
Садом вузька доріжка йде.

Здалека чути грюкіт фаль,
Грізний, пронизливий, таємний.
В глуху і безконечну даль
Пливуть тоті зловіщі гімни,
Як олово плавке і зимне...
Здалека чути грюкіт фаль.

З чолом, піднесеним до зір,
І з усміхом, що сумно грає,
В очах, задивлених в простір,
Доріжкою звільна ступаєш,
Мов втрати любої шукаєш...
З чолом, піднесеним до зір.

Хиляється додолу квіт,
І невгамовно хвиля грає,
Та, що лиш раз піде під спід,
Наверх ніколи не вертає.
В корчах щось плаче і зітхає...
Хиляється додолу квіт.

Все дальше, дальше, дальше йдеш,
Землі ногою не торкаєш
І, наче арфу, так несеш
Проміння місячне — і граєш,
Тугою серце квітам краєш...
І дальше, дальше, дальше йдеш.

З розцвілих і пахучих рож
Душисті капають бальзами,
Летить садом таємна дрож
І дерева тремтять листками.
Заржавілі втворились брами...
Листки падуть з розцвілих рож...

Краків, 1912

СКІЛЬКИ РАЗІВ

Скільки разів тремтячою рукою
Я до своєї тихої хатчини
Промів дорогу і піском посипав,
Та ще накидав пахучого квіття,
Шоби гаразд до себе приманити,—
Скільки разів рука якась лукава
Мої ворота терням обтерняла
Та ще колоду клала на порозі,
І терміття, і гліг, і всяку нечисть
Метала щедро на стежку, що вела
До мої хати.

Скільки разів в своїому огороді
Я викохав пахучу білу рожу,
І дожидав в тривозі того ранку,
Коли вона розв'ється в квіт чудовий
Та звеселить моє жаждуче око,
А запахом вчарує в'ялі груди,—
Скільки разів душа якась погана
Вдиралася до мого огорода,
І відривала пуплях від галузи,
І безсердечно білий квіт кидала
В брудне болото.

А на леваді в мене, під горою,
Жерело било, чисте і прозоре,
Як хрусталеве і, як лід, студене.
Я поглибив його нору підземну,
Прочистив вкола моріг і цямриння
З дощок дубових поставив. Думаю:
Як мило буде води зачерпнути
До збанка в спеку!.. Так що ж?
Серед ночі прийшла туди якась людина злобна
І в мою чисту кирницю пустила
Змію погану...

Доле! Я в тебе не прошу підмоги,
Ані я в тебе не жебраю ласки,
Не був я твоїм пестієм ніколи,
Ані коханком твоїм я не буду.
Хочеш бороться? Добре! Я готовий!
В борбі упасти навіть, то не сором.
Але на твої хитрощі лукаві,
На підступ твій, що так, як пес з-за плота
Прохожого ненадійно кусає,
На те, чого не чую і не виджу,—
Не маю ради!

В ГОРОДІ ДУХА

В буйнім городі мого духа
Найкращі квіти повсихали.
Палила їх жара-посуха,
В'ялила студінь, завірюха
І безнастанні сльоти прали.

Тепер там тихо, непривітно,
Стежками вітер походжає,
Город, що цвів так ріжноцвітно,
Тепер так глухо, так самітно
В агонії красок конає.

Сконали ф'ялки і лілеї,
Бліді левкої в'януть тоже,
Зелена рута схне, марніє,
Одна лиш рожа паленіє,
Конає — і сконать не може.

ХОДИТЬ ВІТЕР ОЧЕРЕТОМ

Ходить вітер очеретом,
На листку осоки грає,
То на березі присяде,
То на бистру річку впаде,
То зніметься і над гаєм
Полетить вірлиним летом.

А по небі нічка ходить,
Тиха нічка, добра мати
І запалює у горі
Срібний місяць, ясні зорі,
А щоб краще було спати,
Мрії нам з-над хмар приводить.

«Спіть! — говорить,— най вам сниться
День погідний, сонця повний,
Власна хата, рідне поле,
Праця щира, бо на волі
Світ широкий, правдомовний,
Безоблудний... Най вам сниться!»

ЛЮБЛЮ Я ТИХУ НІЧ

Люблю я тиху ніч. Спокій німий, безмежний
Дає мені якесь враження смерти.
А все ж таки з життям він так собі сумежний,
Що їх обох зіллялись разом черти
В один великий спокій.

Люблю я тиху ніч. Спокій у груди ллється,
От-от, здається, серце в груді стане,
Як той годинник. Муха в шиби б'ється,
Часом несміло місяць в хату гляне —
І сон крадеться до вій...

ЗИМОЮ

На вікнах з'являються квіти,
А всі такі білі та білі,
Морозом листочки їх світять,
Бліді і немов скостенілі.

Мабуть, то не квіти, а душі
Тих квітів, що правди не знали,
Що літом всихали від суші,
А в осінь від зимна зів'яли.

ЖИТТЯ БУДЕННЕ

Життя буденне, брудно-сіре,
Безбарвні одностайні дні,
Немов прикроєні до міри
І щолиш здіймлені з ваги,—

Таке життя, сльотлива днина
Без блиску сонця — і оце
Душа скучає, мов дитина,
І криє в споминах лице.

ЗГАДКИ З ДИТЯЧИХ РАННІХ ЛІТ

Згадки з дитячих ранніх літ,
Ах, як ви дорогі мені!
Ви, мов метелики дрібні
В весни погідні ясні дні,
З цвітка літаєте на цвіт.

Згадки з дитячих ранніх літ,
Ах, як ви дорогі мені!
Ви, мов ті квіти чарівні,
Цвітете навіть і тоді,
Коли мороз зморозить світ.

НА НОВИЙ РІК

І знову рік один життя,
Як сон, минув,
І більше вже не буду я
Таким, як був.

І більше вже не вернеться
Ні сміх, ні сум,
Лиш дещо з них обернеться
У постать дум.

І, може, хто, чйтаючи
Письмо дрібне,
Замислиться, й зітхаючи,
Мене спімне.

БУРЯ

Шаліла буря. Грім за громом
У землю з луском бив з небес,
І, мов відорваний з припону,
Якийсь казочний лютий пес
Встікався, зливсь над моїм домом.

А блискавки, неначе змії
Пекельні, вились по землі,
І витягали ясні шиї
В небеснім ковані вогні.
А темрява — хай Господь криє!

Здавалося, хвилина суду
Прийшла, і наблизився час,
Коли без праці і без труду
Земля і небо, світ і люди
Пропадуть в безвістях нараз.

Та не пропали. Прогриміли
Над світом громи. Перейшла
Весняна буря. Лиш шуміли
Дощу краплини й до вікна,
Як мухи, билися, бриніли.
. . . . . .
Отак і молодість минеться,
Як тая буря навесні.
Погаснуть очі, карк зігнеться
І вже не випрямиться, ні!
Огонь погасне й не займеться.

І тільки в північну годину,
Коли тебе покине сон,
З жалем спімнеш минулу днину,
І спомини у ту хвилину
Роєм ударять до вікон.

ТІШСЯ!

Тішся цвітом, що розцвівся,
Тішся кожним днем погоди,
Парубком, що залюбився
І, мов королевич, ходить,
Дівчиною, що зарання
Чаром впилася кохання,
Кожним, кожним личком ясним
Радуйся, мов щастя власним.

Наше небо — дощ, морози,
Мало літа, сонця мало,
Зак' старі обсохнуть сльози,
Вже нове нещастя впало,
Зак' одна біда скінчиться,
Друга край порога в'ється,
Хоч не маєш щастя свого,
Тішся, радуйся з чужого.

Де не глянеш — там і тутки,
Всюди клопіт, всюди смутки;
Доокола, наче море,
Розлилося людське горе,
А на морі шум на хвилі.
Веселіші, ясні хвилі,
Тішся ними! Бо без щастя
Пощо нам життя придасться?!

НЕДІЛЯ. ВЕЧІР

Неділя. Вечір. На горі табор,
Тут Гаєрсберг, а дальше Обертор.

Старинна башня. Діри для гармат,
Минувшість визирає з-поза грат.

Минувшість, ніби сталевий лицар,—
Обличчя з кості, плащ пошитий з хмар.

Стоїть і з-під шолома в діл глядить,
Чи город не заснув, не задрімав на мить.

Ні, не здрімнувся, бо у кожний дім
Війна влучила, ніби з хмари грім.

Тут батька вбила, там синів, а там
Дівча остало в хаті сам на сам.

Від сліз червоні очі, на устах
Повис докір і причаївся страх.

Ніби вернула з поля і з квіток —
На весілля плете собі вінок.

Плете руками білими сама,
Дружок нема, квіток також нема...

Лиш фабрики гудуть, все гу! та гу!
Хіба їх мир спинить в страшнім бігу?

Який це мир? і де він, де той мир?
Минувшина стоїть на башні, як упир.

І з-під шолома в город все глядить,
Чи не заснув він, не здрімнув на мить.

Вецлар, 1917

ПІД ВЕЧІР

Не журися, моє серце,
Не журися, бідне,
Що в полудне мерехтіло,
У вечір поблідне.

Що в полудне мерехтіло
В злоті і в пурпурі,
Те нічкою приберется
В кольори понурі.

І не одно, що манило
Тебе в ясну днину,
Безвартісним покажеться
В вечірню годину.

І будеш ти дивитися
На небо, на зорі,
І будеш ти губитися
В далекім просторі.

І що тебе хвилювало,
Що тебе боліло,
Помалесеньки-помало
Забудеться ціло.

Мовби нараз крил дістало
Й кудись відлетіло
Те, що тебе хвилювало,
Що тебе боліло.

Вецлар, 1919

НЕ ВІДБИРАЙТЕ НАДІЇ

Не відбирайте ви мені надії,
Що прежнє, ніби квітка навесні,
Підніметься з снігу й зазеленіє,—
Не відбирайте мені!

У прежнім стільки гарного, святого,
І стільки чарів було і принад,
Що я у храм з намулу життьового
Перенести б їх рад.

Шоб із майбутнім прежнє так спліталось,
Як тії перші квіти весняні
З останнім листям, що іще осталось
На дубовім гіллі.

Щоби сходяче сонце привітало
Останній блиск вечірніх тихих зір,
Щоби, що гарне й добре не пропало,
Ти кріпко вір.

Ти кріпко вір, бо віра чуда діє,
Без неї скрізь пустар і суєта.
Угору дух, хоч серце пада й мліє —
Минуле — річ свята!

О СТРІХИ МОЇ НИЗЬКІ

О стріхи мої низькі,
О гори мої сині,
Які ви серцю близькі,
Я чую щолиш нині!

Я щолиш нині бачу
В чужім далекім краю,
Коли за вами плачу,
Коли про вас думаю.

Коли чужі добутки
Я з рідним горем мірю,—
А все ж таки і тутки
В будуче ваше вірю.

Я вірю, як у Бога,
В відродження країни —
Ще єсть, ще єсть дорога
З упадку і руїни!

Дорога праці, труду,
Братерського єднання,
Шоб на просвіту люду
Йшли наші всі змагання.

Щоби нас єдинила
Любов життя і волі,
Непоборима сила
Дрімає в нашім полі.

Вецлар, 1918

ЯК РАНКОМ НА ВЕСНУ

Як ранком на весну іде по полі
Якийсь вітрець, що будить і кріпить,
Так і на нас повіяв вітер волі,
Бажання обняло нас: «Хочем жить!»

Ми хочем жить, хоч попелом, димами,
Руїною покрився рідний край,
Хоч «вічную» співають вже над нами,
Ми віримо, що йде, що йде наш май.

О, він прийде! Прийде до нас конечно,
Гроби пахучим квіттям прибере,
Ми віримо глибоко й безконечно,
Що правда, і добро, і наш народ не вмре!

Вецлар, 1918

ВЕСНА

Весна, весна!
Листям зелена, квітами рясна,
Усміхнена, весела, голосна.

Кинь тугу, кинь!
Лиши у хаті сірі думи,
А сам, як ці весняні шуми,
Як вітер полем, линь,
Ген-ген на неба край,
Ген-ген у тую синь,
Там твоя мрія золота, твій рай!

Що злого перебув — забудь,
Що доброго — згадай,
Благослови, не проклинай,
Веселим будь,
Іде весна, йде май,
Кинь тугу, кинь!

1919

СЕРЕД НОЧІ

Чого ж ти, серце, хочеш?
Засни, засни!
В бурливій темній ночі
Найкращі сни.

Що блискавка засвітить,
Що вдарить грім,—
Згадаєш жінку, діти,
Свій рідний дім.

Згадаєш прежню долю,
Давнє життя,—
Й будеш ти витись з болю,
Як та змія.

І скажеш: чом ти, Боже,
Мене не взяв?
Був би я нині, може,
Тебе не кляв.

Був би я на сумління
Не брав гріха,
Таж люди не з каміння,
Не з порохна!

Таж люди пам'ять мають,
Таж серце в них,
Вони не забувають
Живих й вмерлих.

І ввік їм не забути
Ні кривд, ні ласк.
Мабуть, і в гробі чути
Кайданів бряск.

Як на стіну упаде
Невинна кров,
Біли, не даш їй ради!
Являєсь знов.

А скільки крові тої,
А скільки мук,
І скільки кривди злої
Й злочинних рук!?

І як же тут заснути,
Як прийде ніч?
Прожите й перебуте
Не сходить з віч.

СКІЛЬКИ СНІВ!

Скільки снів, а де ці сни,
Де ці сподівання?
Всміхається з вишини
Зіронька остання.

І останній мовкне птах,
Квіт останній в'яне,
Незабаром на полях
Тихо й глухо стане.

Тільки іноді в тиші
Десь сова озветься,
Тільки сумно у душі
Спомин відгукнеться.

В[ецлар], 1919

ТЕРЦИНА

Сніжок паде. Летять листочки білі,
Як у саді пахучий вишні цвіт,
Коли вітрець порушить злегка гілля.

Сніжок паде... Отак з забутих літ
Летять на мене незабуті мрії,
Біленькі-білі, мов лілеї цвіт.

Сніжок паде... Немов крізь мряку мріє
Якийсь далекий, гарний, добрий світ,
Де все цвіте, сміється, променіє —

Це спомини з моїх дитячих літ.

ДО РІДНОГО КРАЮ

Ой мій рідний безталанний краю!
Чи побачу я тебе? Не знаю.

Вечір — зорі — трави — срібні роси.
Де не ступиш — пахнуть сінокоси.

Йдеш, як в казку, і сам ти, мов з казки,
Повний туги і щирої ласки.

Повний ласки, що, мов та водиця,
Через край із серця твого ллється.

Сам не знаєш, де ти й звідкіля ти?
Люди — браття, а природа — мати.

О мій рідний безталанний краю!
Чи побачу я тебе? Не знаю...

Вецлар, 1919

ЦИТЬ, СЕРЦЕ!

Цить, серце, цить!
Таж ти кохало,
І раювало, й горювало,
І настраждалося досить —
Цить, серце, цить!

Весні кінець,
Пшениця спіє,
Зелене жито половіє,
Вже й серп готує пильний жнець —
Весні кінець.

Пора і нам
Зібрати з поля,
Що присудила божа воля,
Як не гуртом, то сам на сам —
Пора і нам!

ВЕСНОЮ

* *
*

Все, що тільки я чув,
Та сказати не вмів,
Я у тобі відчув,
Я у тобі узрів.

Ти гармонья красок,
Ти мелодія слів,
Ти багатство думок,
Джерело вічних снів.

Ти криниця туги,
Що в безмежний простір
До добра і краси
Пориває мій зір.

Ти підойма стремлінь,
Ти підмога для сил,
Відпочинок і тінь
Для знеможених крил.

Ти на вічний мій біль
І отруя, і лік,
Ти нездійснена ціль —
Будь моєю вовік!

СОЛОВІЮ МАЛИЙ

Соловію малий,
Перестань щебетати!
Бо не годен я в хаті своїй
Від твого співу спати.

Бо твій спів голосний,
Це твоє щебетання,
Розбудило минулі часи
І забуте кохання.

От здається мені,
Що літа не минули,
Лиш, втомившися жаром палким,
На хвилину заснули.

І здається мені,
Шо зак' місяць засвітить,
Розцвітуться наново в душі
Любові ярі цвіти.

Зашумить в жилах кров,
Як потоки на весну.
Ах! Бо має правдива любов
Якусь силу чудесну.

Запалають думки,
Мов зірки на блакиті,
І вірлом сизокрилим вони
Понесуться по світі.

А між ними одна,
Мов рання зоря-мрія.
І, як сонце, пречиста, свята
Розгориться надія.

І не буде мені
На всьому світі впину,
Як наскучить болото землі,
То до неба полину.

А навкучиться рай,
То знов на землю впаду,
І до тебе, найкраща, прийду
На вечірню розраду.

Й розкажу я тобі,
Де бував я, що видів,
Шо подобав собі, покохав,
А що я зненавидів.

Як взористий килим,
Кину думи під ноги.
І по ньому на стрічу судьбі
Підемо без тривоги.
. . . . . .
Соловію малий,
Перестань щебетати!
Бо не можу я в хаті своїй
Від твого співу спати.

МОЛОДІ ЛІТА

Молоді літа,
Калиновий квіт,
Мов одна велика казка,
Весь господній світ.

Розцвілись сади,
Розспівалися,
Ніби квіти всі і птахи
Закохалися.

І потоки всі
Розшумілися,
Нібито й вони за щастям
Розлетілися.

Грає молодість,
Мов у жилах кров,
Розпирає людські груди
Воля і любов...

Гей, цвіли сади,
Розцвіталися!
Та куди ж то тії чари
Заховалися?

Розпливлись вони,
Ніби вітру шум,
Та лишили за собою
Кілька тихих дум.

ЧИ ТЯМИШ?

Чи тямиш? Ясний, теплий день,
Шумить в ріці вода,
З блакиту капає огень
До людського нутра.

Ніде ні хмарки, тишина,
Лиш серце б'є, шумить ріка,
Чи тямиш?

Чи тямиш? Пара білих рук,
Як пара білих крил,
Рожевих уст солодкий звук,
Волосся — шум вітрил.
Крові удар і серця стук,
І повінь чарів, море мук —
Чи тямиш?

Чи тямиш?.. Ах, минає чар
І в'яне щастя квіт!
На небі сонця ясний жар,
Горить огнем блакит.
Життя сповняє чарів чар,
Тремтять уста, у жилах жар —
Чи тямиш?

В ОЧАХ ТВОЇХ Я НЕБО БАЧУ

В очах твоїх я небо бачу,
Горять на нім вечірні зорі
І відбивають світло своє
В моїй душі, неначе в морі.

І поки небо тихе, синє,
І поки ясно сяють зорі,
Блакитом чистим хвиля лине
В глибокім безконечнім морі.

А хай лиш небо хмари вкриють,
І хай погаснуть ясні зорі,
То враз і води потемніють
В глибокім безконечнім морі.

НЕ ПРИГАДУЙ МЕНІ ТОЇ ХВИЛІ!

Не пригадуй мені тої хвилі,
Най вона навік буде забута!
Таж вернути її ми не в силі...

Спомин щастя в нещастю — отрута,
Промінь сонця в темниці — меч ясний,
І невольника гірш давлять пута,
Як про волю згадає, нещасний.

НЕ ПРОКЛИНАЙ МЕНЕ!

Не проклинай мене!
Це доля,
Це невмолима а всесильна сила
Разом злучила нас і розлучила,
Мов два листки під осінь серед поля,
Мов хмари дві, що йдуть небесним плаєм,
І, мов вітрила, поруч себе в'ються,
А не стрінуться ввік і не зійдуться,—
Не проклинай мене!..

Невже ж ми знаєм
Сліпій судьбі невидимі закони?
Невже ж нащо здадуться ці прокльони?
Невже ж ми маємо свобідну вольну волю?
Невже ж я не терплю разом з тобою?
Не проклинай!..

Йдім в сумерки вечірні,
Любвою рідні, а тугою вірні,
Далекі ніби, та все ж таки близькі,
І зависокі радше, чим занизькі.
Ідімо й око звертаймо слезаве
В безмежну, вічну країну уяви,
Якої світ не вспів ще споганити,
Наперекір судьбі будем разом в ній жити.
Мов ті вечірні променисті зорі,
Мов хвилі дві в бездоннім вольнім морі,
В гармонії світів дві рівнозвучні нути —
Нам треба, треба поруч себе бути!

ЗЕЛЕНИЙ ЗЕЛЕМІНЬ

Зелений Зелемінь
Ховаєсь в хмарі,
Чому ж то, серце, нам
Не жити в парі?

Мине одна хмара,
Надійде друга.
Таке життя — кара
І вічна туга.

* *
*

Ані слова! Ні одного слова!
Втихла пісня. Пірвалися струни.
Положили надію до труни,
А була вона така чудова...
Будь здорова!

Доокола спокій, наче в гробі.
Сонце згасло, сховалося в хмарах,
Місяць білий, наче мрець на марах,
Зорі в мряці меркнуть, мов по тобі
У жалобі...

КУДИ НЕ СТУПЛЮ

Куди не ступлю, не піду,
Тебе я всюди бачу —
Чи тут чи там, чи там чи тут
З очей тебе не трачу.

І навіть, навіть в тихім сні
Мені ти вічно снишся.
То йдеш зі мною і пісні
Співаєш, то смієшся.

То дивишся на мене так —
Сумна і так тривожна,
Що того погляду ніяк
Позбутися не можна.

Бо він впаде, немов стріла,
Дивним докором в груди...
І так щовечора, щодня,
І так до смерті буде.

БУВАЄ, В ВЕЧІРНЮ ГОДИНУ

Буває, в вечірню годину,
Як сонце зійде і як роси
Упадуть на свіжі покоси,
Як склоняться квіти в долину,
Як вітром похилиться колос,
Здається, що чую твій голос.

Здається, що чую те слово,
Як квітка пахуча, пещене:

Олена Кульчицька.
КНЯГИНЯ РОМАНОВА
Лінорит.

Олена Кульчицька.
ВІЙНА
Лінорит.

«Вернися, мій милий, до мене,
А жити почнемо наново!»
Як срібло, так слово те ллється:
«Вернися, вернися, вернися...»

ЧАСОМ НА ПРОХОДІ В ГОРОДІ

Часом на проході в городі,
Де рожі цвітуть і лілеї,
Або у тінистій алеї,
В вечірній літній прохолоді
Помежи чужою юрбою
На хвилю стрінуся з тобою.

Присяг би, що бачу ті лиця,
Бліді, наче сяєво ночі,
Що виджу ті губи, ті очі,
Глибокі, мов чарів криниця,
Присяг би, як путник в Сахарі,
Що бачить оазис... на хмарі.

ЧАС РІКОЮ ПЛИВЕ

Час рікою пливе...
Я побачив тебе
На проході в міському огороді.
І дивився, дивив,
Довго очі трудив,
Бо пізнати чомусь було годі.

Та ж стать рівна, стрункá,
Та ж головка мала,
Очі сиві палкі, говірливі,
Лиш уста мов не ті,
Мов чужі, не твої,
Маломовні, сумні, нещасливі.

Ті дрібонькі уста,
Що мов пташка пуста,
Шастя повні були, всерозмовні,
Так упрямо мовчать,
Наче кару терплять,
Що були не досить правдомовні...

На той вид тяжкий сум
Обгортає мій ум,
Похоронні нути в серцю чути,

Невмолимий докір
Вилітає в простір:
«Як ти міг, як ти міг позабути?»

Не забув тебе я,
Хоть взивав забуття,
Не було позабути спромоги,
Лиш непривітний час
З серця квіти обтряс
І поніс їх на інші дороги...

БУВАЄ

Буває, тужу за тобою,
Як тужать квіти по весні,
Як тужать ті листки дрібні,
Коли осінньою порою
Летять у світ бліді, сухі —
Такою тихою тугою,
Буває, тужу за тобою.

То знову жаль ворушить мною,
Як гаєм бурі навесні.
Шаліє вітер, ллють рясні
Дощів потоки; в лютім бою
Падуть ялиці кремезні —
Такою лютою тугою,
Буває, тужу за тобою.

СТАЛОСЯ

Сталося, що мало бути.
Ще весільні співи чути
В твоїм домі,
А ти рада би вже знати,
Де будемо ся стрічати
Як знайомі.

Видиш той блакит над нами?
Там світи йдуть за світами,
Сонця, місяці і зорі.
Там стрінемося навіки,
Як стрічаються дві ріки
В синім морі.

ПОМЕЖИ НАМИ

Помежи нами море синє
Шумить бездонне,
По нім, як лодка, думка лине
І в хвилях тоне;
Над ним, як мева, жаль літає
І біла туга —
Була моєму серцю раєм,
Не буде друга!

Була для серця мого раєм,
Рожевим квітом,
Що десь далеко процвітає
За нашим світом;
Над тим буденним світом сірим
В чудовім краю —
Тому так дуже, так без міри
Її кохаю!

І хоч ніколи, ах, ніколи,
До того краю
Ні по неволі, ні по волі
Не завітаю,
І не стріну та й не побачу,
Даремна воля —
Тим більше люблю, чим більше трачу,
Така вже доля!
. . . . . .
Помежи нами море синє
Шумить бездонне,
По нім, як лодка, думка лине
І в хвилях тоне.
Над ним, як мева, жаль літає
І біла туга —
Була моєму серцю раєм,
Не буде друга.

НЕ ЗНАЮ, ДЕ ВОНА

Не знаю, де вона і як її назвати,
Який у неї голос, плач і сміх,
Не знаю, чи стріну її, щоб розказати
Свій біль найтяжчий і найгірший гріх.

А все ж таки за нею я скучаю
На самоті і в час гучних забав,
Серед степу і в калиновім гаю —
Немов мені хтось моє щастя взяв.

І тільки іноді в вечірнюю годину,
Коли в душі настане тишина,
Коли я шум і гамір світа кину,—
Здається, ніби при мені вона.

Здається, ніби синіми очами
Вдивляється у душу, ген на дно,
І промовляє тихими словами
Так, як колись давно-давно-давно.

КОЛИ ТИ, МИЛА

Коли ти, мила, дійсно з неба родом,
То чистою останешся навіки
І, попри зло ідучи мимоходом,
Примкнеш свої божественні повіки.

А зажене тебе недолі сила
Там, де життя грязюка бездорожна,
То розпрістреш душі сріблисті крила
Й перелетиш, куди пройти не можна.

Отак в брудній, в непривітній яскині
Горять проміння сонця золотії,
Так при багні, на болотній долині
Біліші від снігу цвітуть лелії.

РОЗВІЯЛИСЯ СНИ МОЇ РОЖЕВІ

Розвіялися сни мої рожеві,
І молодечі мрії так змарніли,
Як ранні квіти, зварені морозом.
І вже мені їх більш не позбирати,
Не привернути до життя, красою
Не звеселити ока, не втішати
Серця ніколи!

Одні упали прохожим під ноги
І непомічені ніким зів'яли,
Других пірвала судьби заверуха
І понесла їх в чуже дике поле,
Треті злетіли на плити могильні
Й до плит студених устами прилипли
На віки вічні...

А тільки деякі на білий лист паперу
Попалися, як сині незабудьки,

Положені люб'ячою рукою
Поміж листки старих молитвословів.
Вони одні остануться по мені
На світі сім, котрий колись покину,
Як тихий спомин.

І, може, ти, відбігши на хвилину
Від повседневних клопотів нікчемних,
Розгорнеш книжку і пічнеш читати
Тоті стрічки, ті квіти нев'янущі,
І не почуєш, як на них росою
З очей поллються чисті теплі сльози
З жалю за щастям.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

Сонце сховалося в гай за горою,
Як в зачарований храм.
Вчора, ах, вчора я був ще з тобою,
Нині, ах, нині я сам.

Вечір. Смеркається в моїй хатині,
Кину роботу на мить.
Думка, як муха в густім павутинні,
Б'ється й безрадно бринить.

Вийду в город. Там липи розцвілися.
Липи — це розкіш для бджіл.
Зорі! Чого ви так задивилися
З неба високого в діл?

Єсть у вас літо бурливе, гаряче?
Осінь, пора сує ти?
Єсть у вас розум і думка, неначе
Ці безконечні світи?

Єсть у вас квіти і зимне каміння,
Єсть у вас річечки шум?
Чи й у вас теж живуть умні творіння?
Чи й у вас теж такий сум?..

Сонце сховалося в гай за горою,
Як в зачарований храм,
Вчора, ах, вчора я був ще з тобою,
Нині, ах, нині я сам.

Вецлар, 1919

РОЖЕВИЙ КВІТЕ

Рожевий квіте, рожевий квіте,
Чого ж ти облітаєш?
Дівчино моя, мій милий світе,
Чому мене кидаєш?

Не рада б рожа, не рада б рожа
Рожевий лист ронити,
Так воля божа, судьба ворожа,
Її не відмінити.

Вітри повіють, листки розвіють
І понесуть світами.
Уста німіють, гадки трухліють —
Скінчилось всьо між нами...

СТАРА ПІСНЯ

* *
*

По дорозі стрілою мчать коні,
Такі чорні, як круки.
А ти вийдеш, заломиш долоні,
Ой заломиш долоні з розпуки!

Коні чорні, як буря, як хмара,
Везуть сивого пана.
Сміх сказати! Оце твоя пара,
Твоя пара, дівчино кохана.

* *
*

— Добрий вечір, паніматко!
— Добрий вечір, чемний пане!
— Чи приймете в свою хатку,
Заки дощик перестане?

— Поступіть. Нам мило буде.
Будьте ласкаві сідати.
Таж недаром кажуть люди:
Гість до хати, Бог до хати.

Лисий, грубий, наче бочка,
Зліз. Іде. Вже за порогом.
А за ним стара, як квочка.
Ах! бодай вам з таким богом!

* *
*

Не рад би я, дитино, сидіти
В твоїм серцю в ту прикру годину.
Коли буря ударить на квіти,
До землі вони гнуться, в долину.

Коли яструб на голуба впаде,
Голуб швидко втікає між стріхи.
Лиш для тебе нема вже розради,
Оборони нема, ні потіхи!

* *
*

«Іди, доню,— каже мати,—
Не вік дівувати,
Він багатий, одинокий,
Будеш панувати!»

Будеш, доню, панувати,
Лиш треба віддати
Своє серце за багатство,
За тії палати.

Треба душу позабути,
А серця не чути,
Щоби тільки за нелюбом
Щасливою бути.

* *
*

«Іди, доню!» — слова оті
Не раз ти говорила,
Та чи думала, що й тобі
Їх доля теж судила?

Чи ти думала, що колись
Слова ті стануть ділом,
І що торги будуть вестись
Над твоїм бідним тілом.

Над тілом, бо душі хіба
Ніхто тепер не хоче,
Вона опущена, сама
Мандрує в світ за очі.

Мандрує вічно, ніч і день,
Самотня, одинока...
І слези жгучі, як огень,
На землю кануть з ока.

* *
*

Калино-малино, чом листячко рониш
І мечеш на фалю?
Дівчино-рибчино, чому мене гониш
Від себе без жалю?

Зелені листочки попливуть з водою
Й не вернуться ніколи.
Я молодість твою заберу з собою,
Моя ти недоле!

* *
*

А як день той прийде,
Поцілують в уста
І попросять тебе,
Шоб послушна була.

«Цить, голубонько, цить,
Шкода твоїх очей.
Ну вспокійсь! Вже досить!
Не такий він страшний.

Таж і господь велить
У законах своїх,
Шоб на світі любить
Без різниці усіх...

Він проворний, меткий,
Не дурний, знає світ,
Ну, й не дуже старий,
Що ж то! Сорок п'ять літ!

Се якраз молодець,
То ж не трать дармо сліз».
І ведуть під вінець,
Як вівцю на заріз.

* *
*

Паде зів'яле листячко,
Немов тоті слова,
Шо шепчуть їх на прощання
Знеможені уста.

Паде зів'яле листячко,
Немов надії цвіт,
Шо з серця обтрясає нам
Недобрий зимний світ.

Паде зів'яле листячко,
Паде, паде, паде,
А з півночі далекої
Зима з морозом йде.

* *
*

Яке пониження страшне,
Який примір облуди.
До шлюбу він її веде,
Дивіть, дивіться, люди.

Вже вклякли разом, вже собі
Любов святу шлюбують.
Не вірте їм! не вірте, ні!
Вони лиш так, жартують.

Жартують, бідні; жарт страшний,
Убійство душ і тіла.
Спиніть їх! Гляньте, він блідий,
Вона, як сніг, збіліла!

Спиніть їх!.. Годі. Не хотять...
Се, прецінь, їх робота.
Святим кадилом обкадять
І кинуть до болота.

* *
*

До милої мені близько,
Йно через стависько.
Вчора дощик, нині дощик,
Завтра буде слизько.

Вчора дощик, нині дощик,
Завтра виллють ріки.
Либонь, ми ся, дівчинонько,
Розійшлись навіки.

* *
*

Шовкова хустка, шовкова —
Бувай, дівчино, здорова.

На пальчик перстень зо злота —
Втворяйте, дружби, ворота.

На ніжку чобіт з сап'яну —
Ведуть дівчину, як п'яну.

Доріжку стелять квітками —
Копають пропасть між нами.

Глибоку пропасть, бездонну —
Ведуть дівчину, як сонну.

Віночка з барвінку і рути —
Хоть хочу, не можу забути.

* *
*

Не залунає вже в ушах моїх
Твій срібнострунний ясний сміх,
Як жайворонка спів уранці навесні,
Не задзвенить мені.

Не на моїй вежі зависне він,
Той благовісний, чистий дзвін.
Другого, не мене, покличе в щастя храм,
Я лишусь сам.

* *
*

Крик і гамір, як на ярмарку в місті,
І музики не втихають троїсті.

Хороводом в танці пари снуються,
Під їдою столи довгі аж гнуться.

А від хати через сіни до хати
Поміж гості ходять батько і мати.

Мед, горілку в срібних збанках розносять,
Припивають, і говорять, і просять:

«Пийте, гості, пийте, любі, живіться!
На старих нас не зважайте, не дивіться.

Бо ми нині, люди добрі, не голодні,
Ми від щастя навіть їсти вже не годні».

* *
*

А молода бліда, бліда,
Не ткне ні меду, ні вина,
Головку клонить в діл,
На груди понад стіл.

А в тих грудях розпука, страх,
У серцю біль, а на очах
Тремтять, як перли дві,
Великі дві слезі.

Одна слеза — се ціль життя,
Столочена, змарнована,
А друга — з серця кров —
Запродана любов.

* *
*

Розливайтеся, солодкі вина,
Як ріки!
Та най вами уп'ється дівчина
Навіки.

Та най вами уп'ється дівчина
Навіки —
Розливайте ж ся, солодкі вина,
Як ріки!

* *
*

Я виджу її. Весела, говірлива,
З піднятою високо головою,
Іде помежи людською юрбою,
Немов говорить: «Гляньте, я щаслива!»

Щаслива. Має дім свій і родину,
Муж має рангу високу і плату,
Тримає коні і будує хату,
А любить, кажуть, жінку до загину.

Щастя — та й годі! А я вам говорю:
Облудний підступ і хитра ошука.
Жінкам властива висока наука
Вдавати щастя в нещастю і в горю.

Гляньте незримо в її тайні мислі,
В її бажання сердечні і мрії.
Де ж теє щастя?.. Кругом вітер віє,
Погасло сонце і хмари нависли.

* *
*

Повсихали сині квіти
За водою.
Полиняли мої очі
За тобою.

Повсихали сині квіти
У городі,
Заглядаю на край світа,
Але годі!

Ой як тужить за дощами
Тая каня,
Отак мені тяжко-важко
Без кохання.

Отак мені без кохання
Жити трудно.
Світ — як трумно. Всюди сумно,
Всюди нудно.

НА ПОЗИЧЕНІЙ СКРИПЦІ

ТАМ, У ЛІСІ

Там, у лісі, на горісі
Листячка не стало,
Там, у лісі, на горісі
Пташенятко спало.

Зима вколо. Доокола
Сніг і метелиця,
А пташатку-небожатку
Яр-веснонька сниться.

ОЙ ВИЙДУ Я

Ой вийду я під лісок:
«Подай, мила, голосок,
Через листя зелене
Подай голос до мене».

«Ой як мені голос дать?
В лісі всі листки шумлять,
Не від вітру буйного,
Від поговору злого».

ЯК БУЛА БИ Я ЗОЗУЛЯ

Як була би я зозуля
Да крилечка мала,
То я б тую Україну
Щодень облітала;
То я б свого миленького
По шапці пізнала.

Прилетіла зозуленька
Та й крикнула: «Ку-ку!»
Подай, подай мені, милий,
Хоч правую руку;
Та розжени, розвесели
Тяженьку розлуку!»

«Ой рад би я тебе, мила,
Та розвеселяти,
Ой рад би я тобі, мила,
Обидві подати —
Насипали сиру землю,
Не можу підняти».

НЕ РОСТИ, БЕРІЗКО

Не рости, берізко,
При дорозі близько,
Рости в темному гаї.

Бо при тій дорозі
В потребі, в тривозі
Тебе хто-небудь зрубає.

Не неси, дівчино,
Не неси, рибчино,
Свого серця між люди.
Бо хто-небудь зневаже,
Лихе слово скаже,
Остане рана в грудях.

ОЙ ЗАРЖИ, ЗАРЖИ

Ой заржи, заржи, сивий кониченько,
На пашу рано йдучи,
Та чи не вчує дівчина-серденько,
У саду вінка в'ючи.

Ой чи не вчує, віночка не кине,
Віночка на весілля,
Та чи до мене в думках не полине,
Як той запах із зілля.

Може, розірве віночок з калини
Та із зеленої рути
І погадає: за мною він гине,
Його я мушу бути.

Ой заржи, заржи, сивий кониченьку,
Та з росою у лузі,
Може, почує дівчина-серденько,
Що моє серце в тузі.

ВЧОРА КВІТКА, А НИНІ

Вчора квітка, а нині —
Жовтий лист на билині,
Вчора було так гарно,
Нині зимно і хмарно.

А як завтра? Бог знає.
Все, що було, минає,
Що минуло — не буде,
Жди, аж серце забуде.

Не забуде — хай тямить
Аж до гробу, до ями.
А за гробом?.. Мій Боже,
Може, щось нам поможе.

ТА ХТО Ж ТУЮ ДОРІЖЕНЬКУ?..

Та хто ж тую доріженьку
Терням обтернив,
Що я нею щовечора
З милою ходив?

Обтернили доріженьку
Та ще й перелаз
Ті вороги, що раз на все
Роз'єднали нас.

ОЙ ЗАЦВІЛА СИНЯ КВІТКА

Ой зацвіла синя квітка
У жовтім ячмені.
Та коли ж ти, мій миленький,
Вернешся до мене?

Ой зацвіла синя квітка,
На покіс упала —
Мабуть, наша добра доля
Раз на все пропала.

Лежить квітка на покосі
Та в'яне на сонці —
Забув мене мій миленький
В чужій сторононьці.

НЕМА РІКИ

Нема ріки без рибоньки,
Саду без калини,
Нема мені без милої
Веселої днини.

Нема мені вдень радості,
Ні ввечір спокою,
Бо вже мої всі радості
Пішли за тобою.

Пішли мої всі радості
До тебе в гостину,
А доля їм розсипала
По шляху тернину.

Ідуть вони доріжкою,
Терен ноги коле...
Мабуть, нам вже, моє серце,
Не зійтись ніколи.

ОЙ ЗРИВАЮ

Ой зриваю руту в гаю
Та й рожу та й рожу.
Любить тебе не гадаю,
Забути не можу.

Любить тебе не гадаю
(Не моя ти, мила!),
А забути сил не маю,
Доле нещаслива!

О, бодай я тої рожі
Не бачив у вічі,
Через тую рожу гожу
Пальці покалічив.

Не так пальці, не так пальці,
Як серце і душу,
Через тую рожу гожу
Терпіти я мушу.

ЗДОРОВА, МИЛА

«Здорова, мила! Чи ти чуєш?
Скажи мені правду, з ким ночуєш?»

«В полі калина з квітоньками,
Ночую, милий, з думоньками.

Настане вечір, я постелю
Для смутка біля себе стелю.

Ой спи, мій смутку, не будися!
А ти, миленький, хоч приснися!

Ой спить мій смуток, позіхає,
Мене до себе пригортає.

Цілує мої очі, лиця,
А весь він зимний, ніби криця.

Минула нічка — день зробився,
Чомусь мій милий не приснився.

Чомусь мій милий не приходить,
Лиш смуток скрізь за мною ходить.

Як тая чорна тінь, снується,
Як хміль той, по тичині в'ється.

Як хміль зелений в огороді.
Прийди, бо з смутком жити годі!»

ЗАМЕРЗАЄ РІЧКА

Замерзає річка зимними ледами.
Ой де ж ділась тая правда, що була між нами?

Паде сніжок білий на чорну долину —
Ой вернися, молодосте, на одну годину!

Зимний вітер віє, сліди замітає,
Та вже нашим прежнім думам вороття немає.

Як тяжко тій квітці в снігу процвітати,
То так тепер нашій правді поміж нас вертати.

З-НАД МОРЯ

ЗАДИВИВСЯ Я НА МОРЕ

Задивився я на море
І на небо преголубе,
І на тії ген далеко,
Ніби хмари, береги

Задивився — і не знаю,
Чи це хвилі б'ють об берег,
Чи по небі хмари линуть,
Чи пливуть мої думки?

ЧИ МОЖЕ ЩО КРАЩОГО БУТИ?

Чи може що кращого бути
Над небо, задивлене в море?
Мов велетні два проти себе,
Котрий з них котрого поборе?

Бушують, гудуть і піняться
Розбурхані хвилі на морі,
Задивлені в пропасть бездонну,
Спокійно горять ясні зорі.

Між ними хаос вічнотворчий,
Часів і світів хуртовина,
Між ними і ти, чоловіче,
Маленька, безсильна пилина.

ЛОДКО НА ГОЛУБИХ ХВИЛЯХ

Лодко на голубих хвилях,
Що колишешся так легко,
Як же ти подібна, лодко,
До хлоп'ячого віку!

Човне на валах бурхливих,
Що так борешся з вітрами,
Ти є образом правдивим
Теперішнього життя.

Лодка верне в тихий залив,
Човен розіб'єсь об скелі,
І останеться одно лиш —
Безконечний океан.

НЕЗГЛУБИМЕ СИНЄ МОРЕ

Незглубиме синє море,
Звідки в тебе стільки чару,
Що дивитися на тебе
Можна вічно ніч і день?

«Хочеш знати,— каже море,—
То поглянь на мої хвилі,
Як вони все линуть, линуть,
Мов хвилини, дні, літа.

Подивися перед себе,
Де блакит цілує плесо —
Так цілує у просторах
Дійсність мрію золоту.

А як пустиш зір додолу
Крізь пливучих хвиль опали,
То подумай: скільки в світі
Незглубимих вічних тайн!

Я тобі даю враження
Безконечності, безкраю,—
І тому ти так у мене,
Ніби в дзеркало глядиш».

МІСЯЧНА НІЧ

Місяць в хмари оповився,
Сонно вітер повіває.
На керму моряк схилився
І думає.

Хвиля лодкою колише,
Як колискою матуся.
«Дівчина чомусь не пише...
Обійдуся!»

Вітер хвилями шелеще,
Гомонять тайком вітрила.
«Чи кохаєш ти мене ще,
Моя мила?»

Виплив місяць. Через море
Золоту мостить доріжку.
«Цілував я б, моя зоре,
Ручку й ніжку».

Ніби сон якийсь приснився:
Ось вона і він під гаєм...
На керму моряк схилився
І думає.

МОЄ ГОРЕ

Чи поїду у гори,
Чи поїду над море,
Всюди їде за мною,
Наче тінь, моє горе.

В горах горе зелене,
А над морем солене.
Чом ти ходиш за мною
Й чого хочеш від мене?

ТІЛЬКИ ЗВУКИ

О моє чудове море!
Де ж мені красок узяти,
Шоб весь чар твій, всю принаду
На папері змалювати?

Як мала дитина, стою
І з утіхи плещу в руки.
Чую серцем, а промовлю —
Так це тільки звуки, звуки...

БІЛА ЧАЙКО

Біла чайко, що кружляєш
Над водою низько, низько,
Чом же ти так безупинно
Б'єшся й жалібно квилиш?

Подивися, біла чайко,
Як же ти, мала-маленька,
Проти моря, як нужденний
Проти гуку хвиль твій крик!

О подумай, серце моє,
Чим ти є супроти світа,
Проти горя світового
Чим є твій маленький біль?

ПЕРЕД БУРЕЮ

Дивись, дивися, око!
Зривається широко —
Буря іде.

Клекоче море, злиться,
Наїжилось, піниться,
Гуде.

Ось-ось на берег скочить,
Заллє його, сполочить,
І проковтне.
«Пощо до мене люди
Йдуть прати свої бруди?» —
Гуде.

«Суден набудували,
Хребет мій осідлали,

Вганяють скрізь юрбою,
Ні вдень, ні вніч спокою
Нема.

Земля їх породила,
Нехай би їх носила
Земля.
Нехай б їх годувала,
На вічний сон приймала
Рілля.

А то грішать на суші
І грішні тіла, душі
Аж тут несуть...»

На берег скачуть хвилі
І в лютому безсиллі
Плюють.

ЯКА ЧУДОВА НІЧ

Яка чудова ніч!
Як любо хвиля грає!
Спішімся — час тікає —
Життя не вічна річ!

При березі баркас,
Розпущені вітрила,
Подай же руку, мила,
Там море жде на нас!

На морі, ген у млі,
Якийсь острів сіріє,
Там наше щастя мріє,
Єдине на землі.

Полинемо туди,
На той острів кохання,
Далеко від страждання,
Від горя, від біди.

Троянди там цвітуть
І незабудки сині,
Як ріки по долині,
Так розкоші пливуть.

Як сонце, так горить
Любов велика, красна...
Спішімся, час біжить!
Ніч тиха, гарна, ясна.

ОКЕАН І ДІВЧИНА

Зимних вод твоїх регіт, шльох і сміх,
Безодне темносиння,
Так манить мене, тягне і жене,
Мов химерна дівчина.

Груддю білих хвиль тулишся до скель
І ласишся, мов львиця,
А в очах твоїх міріади втіх,
Безліч смутку міститься.

«Глянь, що там на дні!» — шепчеш ти мені.
«Тайна тайн незглибима,
Коралевий сад, огород принад,
Мов мрія херувима.

Не спійме там нас все голодний час,
Життя скінчиться сила,
В брильянтовій млі ген-ген від землі
Буду тебе пестила...»

А коли я йти рад — женеш назад,
Як сталь холодна, синя...
Так манить мене, кличе і жене
Океан і дівчина.

ПОНАД ХВИЛІ

Понад хвилі, понад море
Понесу з собою горе,
Може, втоплю, може, згублю,
Може, долю приголублю,
Хто знає?

Ой минають марно літа,
Даром я зійшов півсвіта,
Не згубив я свого горя,
Долі не везу з-над моря —
Немає!

РОКОКО

Приблукалася пісня до мене
З давніх-давніх часів.
Мала вбрання шовкове зелене,
В волоссю мак горів.

Мала гафту бренячу, як бджоли
В подільських пасіках.
І співала тихенько, поволи,
Мов заблуканий птах.

Про нещасну княгиню співала,
Княгиню молоду.
Князь старий був, вона пажа мала,
Ой мала — на біду!

Князь старий був, поїхав на лови,
Княгиня молода
Вела з пажем сердечні розмови,
А час плив, як вода.

Вела з пажем розмови й не чула,
Як князь нараз вернув...
А що дальше? Те пісня забула,
І я також забув.

ЧОГО Ж ТИ, МОРЕ...

Чого ж ти, море, так розхиталося,
Мов колиска новенька,
Чого ж ти, серце, так розридалося,
Мов дитина маленька?

Як тяжко море та уговорити,
Шоб більше не гуділо,
Так тяжко серце утихомирити,
Шоб з болю не скиміло.

ХОЧ...

Хоч як тут і гарно й розкішно,
Хоч як і весело, і втішно,
Хоч скоро й безжурно йде час —
Мої ви! Я тужу до вас.

Над море, що лагідно плеще,
Волю очерет, як шелеще,
Над лаври, гранати — наш бір,
Як шепче молитву до зір.

Над скиби вод сині перлисті
Волю хвилі нив колосисті,
Над панство бездільне — наш люд,
І працю, і клопіт, і труд.

Таке-то життя вже собаче,
Що серце десь рветься, щось плаче
На те, щоб з далеких доріг
Вернути до маминих ніг.

Опатія, 1911

INTERMEZZO

INTERMEZZO

I

Коли умру і в тихім гробі ляжу,
Щоб безконечний сон в бездонній пітьмі снити,
Остануться пісні, ті будуть говорити
Об тім, чого тепер нікому я не скажу.

І не одно чуття, що я здавив у собі,
Бажання не одно, знівечене судьбою,
Воскресне в тих піснях — і буде, як весною
Той самопадний квіт на позабутім гробі.

II

Неси в душі свою найкращу думу,
Свою сердечну мрію золоту,
Шляхом життя, посеред крику й шуму
У вічності глибоку самоту.

Та, ідучи, не розсипай проміння,
Не обтрясай небесної роси,
Щоби в момент найбільшого терпіння
Мав ти світило вічної краси.

III

Подруго моя мила,
Я знаю — тужиш ти.
Так що ж! Не моя сила
Полегшу принести.

Між нами річка крові,
Між нами море сліз,
Де ж той човен любові,
Щоби нас перевіз?

IV

Невже ж піду я сам на сам
Доріжкою пільною,
І вітер лиш заплаче там
Й заскавулить за мною?

Невже ж в якійсь чужій землі
Мене у гріб заріють,
І хрест березовий дощі
В осінню ніч обмиють?

Невже ж?.. О ні! Таж маю я
Подругу вірну дуже:
На гріб прийде поезія
І піснею затужить.

V

Отсе моя трагедія,
Сердечнії болі:
До неба рад злетіти я,
А лину до землі.

У сні я бачу ангелів,
Добро, і славу, й честь,
А збуджуся: довкола гнів,
І злоба, й завись, й месть.

VI

Життя — борба.
О щастя вічний бій!
Шодень журба,
Часом хвилина мрій.

Життя — похід,
Вперед нестримний гін.
Іде під спід,
Хто втратив свій розгін.

VII

Життя — як той потік
З невідомих джерел,
А гадка понад ним
Буває, мов орел.

Життя — як той потік,
А час, мов океан,
Як крапля, чоловік,
Життя слуга і пан.

VIII

Від зла тікай,
Не вимагай
Багато від життя.
От — жмут хвилин,
Цінних перлин
І — море забуття.

IX

Товаришу! Люби життя,
Люби людей, природу,
А кривду кинь у забуття,
Мов камінь в тиху воду.

X

Щастя — дитина мала
З оком, як клапоть блакиту.
Нарвала див-зілля, чар-квіту
В подолок і йде до села.

Люди на полі. З-під стріх
Сіра нудьга визирає.
Щастя квітки вибирає
З подолка й розкидує їх.

Вечір. Йдуть люди з робіт.
З паші худоба вертає.
Копіт дорогу вкриває,
В'яне столочений квіт.

XI

Розійшлися дві дороги в поли,
Й не зійдуться вже вони ніколи.

Розлучилися два серця вірні,
Душі дві, лихій судьбі покірні.

І пішли по двох шляхах розбіжних,
З роздорожжя по дорогах ріжних.

Поміж ними серед роздорожжя
Хрест остався і колюча рожа.

Доокола смерк, поля безмірні,
Розлучилися два серця вірні.

Розійшлися дві дороги в поли,

XII

Усе, що злого було поміж нами,
Забудь! Забудь!
Душі згадками, ніби злими снами,
Ти не троюдь!

Натомість кожну світляну хвилину,
Всі щастя дні,
У тямці, ніби дорогу перлину,
Ти схорони.

Дивися, скільки в світі кривди й горя,
Що сліз в очах!
Най гарний спомин, ніби з неба зоря,
Паде на шлях.

XIII

Самотня хмарка сива
Мандрує по блакиті,
Людина нещаслива
Скитається по світі.

Куди ти, хмарко, линеш,
У гори чи над море?
Куди ти йдеш, де згинеш,
Самотнє серце хворе?

XIV

Цвітуть квітки, шумить трава,
Бренять мушки в повітрю,
Немов якісь сумні слова
Летять на крилах вітру.

Немов якісь слова сумні,
Не сказані устами,
Що снилися колись у сні,
Що вмерли поміж нами.

XV

Гадали ми: зустрінемся
Ще колись з собою
В наших горах барвінкових
Під явір-горою.

Гадали ми: розцвітуться
Калинові квіти,
Ніби хвилі, розіллються
Голоси трембіти.

А Черемош під Сокільським
Загуде, заграє,
Тую думу предковічну,
Яку він лиш знає.

Гадали ми: місяченько
Зійде над ялиці
І станем ми в його світлі
Срібні, яснолиці.

І станем ми яснолиці,
Мов не з цього світа,
Присняться нам, як диво-сон,
Молодії літа.

Присняться нам розмріяні,
Нездійснені думи,
Ніби тії розвіяні
Полонинські шуми.

Гадали ми, думали ми,
А та наша доля
Повіяла туманами
З далекого поля.

Повіяла туманами,
Бурею з півночі,
Стогнуть гори, а Черемош
Зубами скрегоче.

Сторощені гаї наші,
Поранені чола
Верхів гордих — осталася
Руїна довкола.

Над руїною отою
Не місяць це сходить —
Наша мрія нейздіснена
Ціла в слезах ходить.

XVI

Зелений дуб стоїть посеред поля,
Мов зачарований з казок лицар,
А осторонь шумить струнка тополя
Й чолом високим досягає хмар.

Кругом збіжжя, спів птахів, вітру шуми,
То знов зима — лиш сніг і сніг кругом;
Дуб дивиться й думає вічні думи,

Хотіла би листочками дрібними
Торкнутися його сильних рамен,
Так що ж! Простір і поле поміж ними,
Вона одна, і він стоїть оден.

Не зблизить їх ні нічка зорішлива,
Ні заметіль, ні літом ураган.
Мабуть, і наша доля нещаслива
Така сама, такий і наш талан.

XVII

Сховай в душі глибоко, ген на споді
Свій слушний жаль і кривди почуття
Й скажи собі: га, що робити? Годі!
Такий цей світ, таке оце життя.

Цвітуть бажання наші, мов весною
Вишневим білим цвітом вкритий сад,
А злоба людська хмарою грізною
Іде на них і злість їх б'є, мов град.

Та ти не бійся: град на сонці стає,
І люта буря з вітром прогуде.
Коралями між листям запалає
Дозрілий овоч — тиха осінь йде.

XVIII

Якась блудна зірниця
В безмежному просторі,
Якийсь сон, що приснiться
Блідій дитині хворій.

Якесь квіток дрижання,
Як зимні капнуть роси —
Якесь дивне кохання
Ввижається ще й досі.

Вецлар, 1919

XIX

Піди в город і білі хризантеми
Плети в вінок, жемчужений росою,
Й питайся їх: о квіти, хто ми й де ми?
Шо сталося з минулою весною?

І принеси з городу у світлицю
Вінок, що білими сплела руками,
І поклади його на ту полицю,
Де хрест стоїть між ярими свічками.

Осінній смерк, і хрест, й зів'ялі квіти —
Ось відповідь на всі твої питання.
Хвилина — місяць зійде і освітить
Чоло твоє. Добраніч! Спи до рання!

XX

Прийди до мене. Не жахайсь спокою,
Ні самоти, що блудить між гробами
В осінню ніч. Прийди і будь зі мною
Так як колись, колись давними днями.

Не бійсь життя. Воно вже ген за нами,
Мов спомин цей, далекий дуже-дуже.
Вже ми для себе стали ніби снами,
І ніби піснею, що в небі тужить.

Прийди до мене й принеси з собою
Арому піль, засіяних збіжжями,
Прийди з жалями, смутком і тугою
Так як колись, колись давними днями.

Вецлар, 1917

XXI

Шелести осінні, шепоти розвійні,
Спомини давно минулих днів,
Ніби тріск тихесенький, ніби дим легесенький
Догоряючих в полі огнів.

В хаті смерк розсіяний, в серці сум розмріяний,
Сум за тим, що було, а нема.
На стіні годинник б'є, повторяючи своє,
Те саме: дарма, дарма, дарма.

XXII

Немов з віночка відорвався
Сухий листочок рути,
Немов мені день пригадався
З тобою перебутий.

Не знаю, звідки приблукався
Той день, давно забутий...
Немов з віночка відорвався
Сухий листочок рути.

В/ецлар/, 1919

XXIII

Зів'яне кожний вінок
Навіть з найкращих квіток,
З рож і лелій,
З туги і мрій
Зів'яне кожний вінок.

Тільки терновий вінок
Сплетений з горя квіток,
З жалю і болю —
Піде з тобою
Аж у могильний куток.

В/ецлар/, 1919

XXIV

Снуйся, снуйся, нитко павутини,
по стерни!
Ніби смуток сірої години
восени.
Ніби тії любі сни, що снились
нам колись.
Ніби спомин, що і ми любились
й розійшлись.

В/ецлар/, 1917

СЕЛО

Пам'яті батька

ІДИЛІЯ

Ніч кінчиться, гаснуть зорі,
Наступає біла днина.
Вже працює ген у полі
І конина, і людина.

— Гей, вйо, карий! Гатьта, гніда,
Краймо лемішем землицю.
Недалеко до обіда,
Я з'їм хліб, а ви пшеницю!

Сонце гріє, пригріває,
Утомилася конина,
І їдкий піт обливає
Ціле тіло християнина.

— Гей, вйо, карий! Ну ж орати!
Ми на те й на світ родились,
Шоб робити, гарувати,
А то вмерли б й не нажились.

День кінчиться, місяць сходить,
На подвір'ї коло тина,
В сні спокійнім ніч проводить
І конина, і людина.

Відень, 1891

СОНЕТ

Ліси дрімучі, тихі, сумовиті,
Ставок з водою ясною, як шкло,
Хати курні, соломою покриті,—
То рідний край і ріднеє село.

Збіжжя кругом; блават синіє в житі,
А панський лан, як море те одно;
Голодний хлоп в старій подертій свиті —
То рідний край і ріднеє село.

А там і церквов. Хрест на ній підтятий
До неба зняв блискучі рамена.
Довкола церкви в неділю і в свято

Гурток людей, немов сім'я одна,
Сердечно Богу дякує за всьо —
То рідний край і ріднеє село.

Відень, 1891

У ЖНИВА

Хвилює нива як вода,
Жита від вітру гнуться,
Бренять серпи, дзвенить коса,
Наїжилась густа стерня,
На ній снопи кладуться.

А де ж той вітер-похожай,
А де ж то він подівся?
Пішов собі в холодний гай,
А ти роби, не спочивай,
А жар мов напосівся!

Такий гарячий, ясний жар,
Неначе з пекла родом,
Під лист ховається комар,
І з паші криється товар
Під верби понад бродом.

І лиш одним, одним женцям
Немає прохолоди,
Нема спочинку їх рукам,
Нема пощади їх ногам,
Земля недаром родить!

Від неї кожний сніп, покіс
Насилу мус дістати.
Не жалуй поту, крові, сліз,
Оцей цінний, гіркий навіз
Ти мусиш їй віддати...

Кінчиться нива. Вже снопи
В полукіпки зійшлися,
В дугу зігнулися хребти,
Болять і терпнуть всі кістки,
А жили мов зісхлися.

На щастя, тихий вечір йде,
Біжить вітрець з-над яру,
Холодить спечене лице
І на крильцях своїх несе
Таємну силу чару.

Який дивний-дивний цей чар,
А ще дивніша сила!
Забувся днини лютий жар,
Забувся весь життя тягар,
Ростуть незримі крила.

Від них та постать, що весь день
Над нивою зігнута,
Робила, мов бездушний пень,
Летить тепер в край мрій, пісень
Велика, незбагнута.

А якби так, немов на глум,
Музики де заграли,
То в кут пішов би біль і сум,
Злій долі і життю на глум
До рана б погуляли.

Жуків, 1900

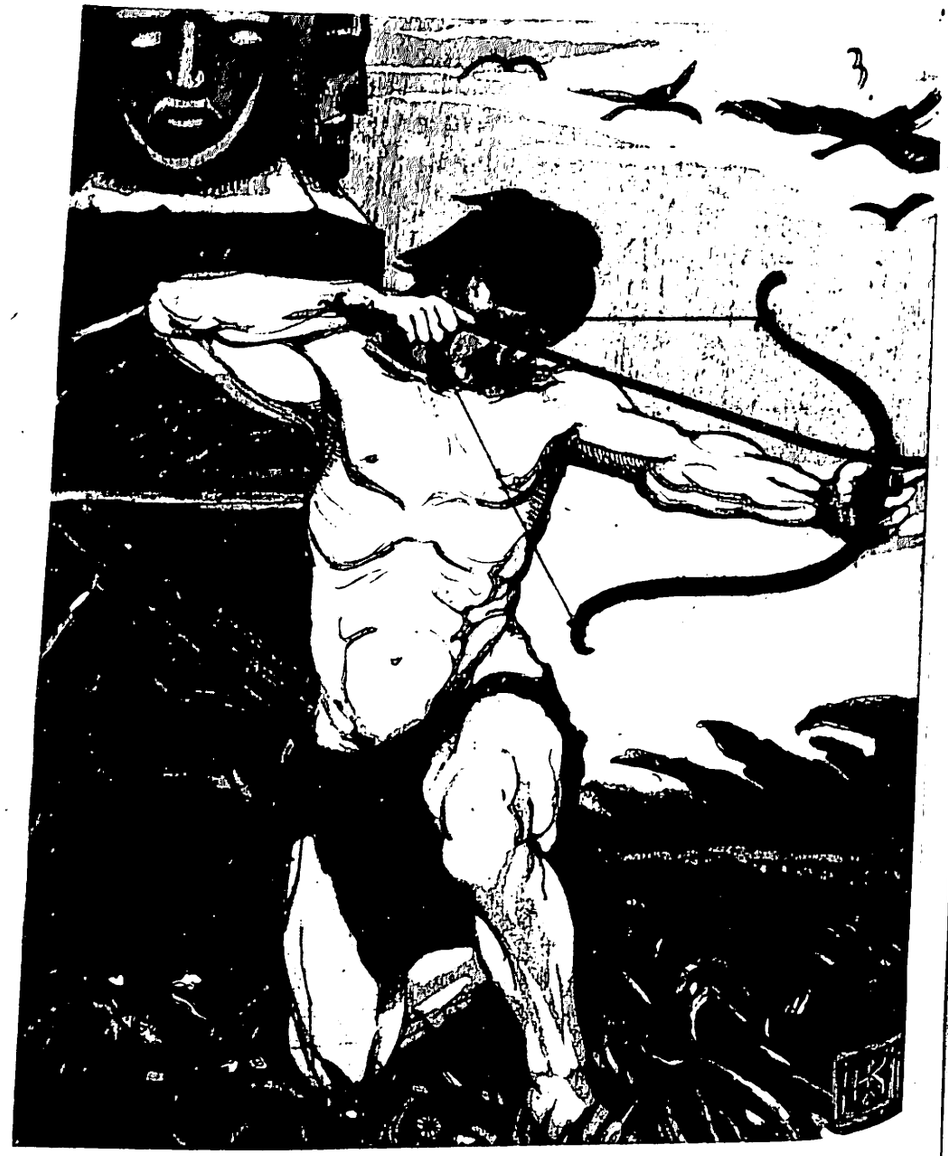

Олена Кульчицька.
СТРІЛЕЦЬ
(В обороні богів)
Акватинта.

СОНЕТИ

* *
*

Там, в долині, при битій дорозі,
Сумовитими двома рядами,
За ровами, помежи плотами
Мерзнуть хлопські хати на морозі...

А у кожній сидить на порозі
Сірий смуток з худими руками
І безмежно сумними очами
Доокола глядить у тривозі.

І говорить: «Пшениці останки
Вже змололи в млині нині рано,
Син найстарший поїхав до бранки

І не верне. Отець в корчмі п'яно
Світ цілий з корінням проклинає,
В хаті мати самотня конає».

* *
*

На порозі сидить смуток сірий,
Позіхає з нудьги а з розпуки,
Ломить довгі худі білі руки
І заводить сумним звуком ліри:

«Де ж ті люди великої міри,
Що зривали лоб долі-гадюки
У колисці, що йшли на смерть-муки,
Повні в серцю найкращої віри?

Де ж ті люди, що голови клали
За вселюдські святі ідеали,
А були з граніту і зі стали?

Нині кожний говорить розумно
І живе весело ніби, шумно,
А живцем кладеться в своє трумно».

Жуків, 1900

ВАСИЛЕВІ СТЕФАНИКОВІ

Ти, хлопе, землю край
І в землю зерно сій,
Най жито, як Дунай,
Покриє загін твій!

Най жито, як Дунай,
Пшениця золота,
Поллється на весь край,
Як та хлібна ріка.

Ти не дивись на те,
Що нивонька твоя,
Як полотно лляне,
Коротка і вузька!

Хоть як ти моря грудь
Веслом стальним пори,
Хоть як ти мудрий будь,
Не розітнеш води!

На хвилечку лише,
На ній ти вчиниш слід,
Гнеть хвиля надійде,
Піде той слід під спід.

Піде той слід під спід,
Розкинеться земля
Від заходу на схід
Неділена, ціла.

Від заходу на схід,
Як море, як вода,—
Ти дав їй кров і піт,
Вона буде твоя!

Краків, 1901

ПІД ВЕЧІР

ЯК СОНЦЕ ЗГАСНЕ

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробиться студене —
Чи ти прийдеш тоді до мене?

І чи поглянеш в мої очі,
Як вміла ти одна глядіти,

Як сонце лиш глядить на квіти,
Нім лишить їх в обіймах ночі —
Чи ти так глянеш в мої очі?

І чи пічнеш мені казати,
Куди ходила, що робила,
За чим зітхала і тужила,
Що де видати, що чувати —
Чи ти пічнеш мені казати?

І чи слова твої сердечні
Будуть мені як співи ранні,
Як вісті добрі а нежданні,
І як утіхи безконечні.—
Слова невинні а сердечні?..

А там і ніч прийде холодна
Без зір, без місяця, дрімуча,
Вітрами зимними ревуча,
Як звір, ненаситна, голодна —
Прийде ніч темна і холодна.

Та нас вона не налякає.
До себе я тебе пригорну,
І через пітьму зимну, чорну,
Підемо там, де день світає,—
Нас ніч ніяка не злякає.

В розгуканих потоків шумі,
В пожежі громів, в реві вітру
Останній слід тривоги зітру,
І наче звук в предвічній думі,
Потону у вселеннім шумі.

Ніщо, що є, не пропадає,
Значиться: наша вічна туга —
Це не сміх долі, не наруга,
Лиш твір, що почину немає.
Ніщо, що є, не пропадає.

Прийде пора, прийде година,
Вберуть на себе мрії тіло.
Де було слово — стало діло,
Де була ніч — займеться днина,
Прийде пора, прийде година!

З тих мрій, коли вони лиш щирі,
Світи повстануть ясні, красні,
І многолюдні, многогласні,—
Життя їх зродить в вічнім вирі
З тих мрій, коли вони лиш щирі.

З любові, що палить нам душі,
Колись пічнесь любов любови,
Жажда краси, добра, обнови,
Пічнесь росою серед суші
З любови, що палить нам душі.

А може, та любов засяє
Пахучим крином на леваді,
І, може, їй будуть так раді,
Як ми, коли квітки збираєм
Весною, вечором під гаєм.

А може, ясною зорою
Вона засвітить у всемірі?
А може, так в любові й вірі
Глядітимуть, як ми з тобою
За тою ясною зорою?

Все бути може, може буде,
Бо серце більше відчуває,
Чим розум зрозумів і знає.
Схили ж мені чоло на груди.
Все бути може, може буде.

* * *

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробиться студене —
Чи ти прийдеш тоді до мене?

ОСТРІВ СМЕРТІ

(До образу Бекліна)

Хто роботу зробив,
Хто відбув свою путь,
Хто свій день пережив,
Най чимскорше йде в путь.

Серед моря скала,
Чорний ліс там росте;
Хто терпів за життя,
Най собі відпічне.

Не подують вітри
З-над широких ланів,
Не доходять туди
Ні любов, ані гнів.

Одинокий пором
Біля берега жде
І хрустальним веслом
Зимні хвилі гребе.

Хвилі човен несуть
Через море у гай —
Що було, то забудь,
Що буде, не думай!

Тихо, тихо кругом,
На скалі смерті храм,—
Одинокий пором
Доїжджає до брам.

СПОВІДЬ ЗЕМЛІ

Погасло сонце. Світ померк,
Ніч звільна наступає.
Вже непрозорий сірий смерк
Всю землю обнімає,

І вже глухий глибокий шум
Несеться понад гаєм,
Блукає безнадійний сум,
А радість утікає.

Від лісу йде голодний вовк,
Глядить в село і виє.
Останній гомін дня замовк,
І пітьма землю криє.

І починається нічна
Хрестів і піль розмова,
І сповідаються поля,
А слухає діброва.

Говорять, що від тисяч літ
Людей живими жерли,
Що висисали кров і піт,
А люди в нужді мерли.

Що всю з них силу, волю всю
Виманюють зрадливо,
І за офіру пресвяту
Дають ничтожне жниво.

А люди роблять ніч та й день,
А піт все ллється, ллється,

А смерть рубає їх упень,
А доля з них сміється.

«Прости, о Господи, прости,
І не карай жорстоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!»
. . . . . .
І сповідалася вода
Спокійна і дрімуча,
Що літом на поля ішла,
Як смертоносна туча.

Що не вважала, скільки мук
На ті поля поплило
З кривавих бідних хлопських рук,
Нім збіжжя уродило...

А люди роблять ніч та й день,
А піт все ллється, ллється,
А смерть рубає їх упень,
А доля з них сміється.

«Прости, о Господи, прости
І не карай жорстоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!»
. . . . . .

І сповідалися ліси,
Гаї, дуброви, зруби,
Що людям не в хосен росли,
А тільки для їх згуби.

Що порохнявіли хати,
Що двері облітали,
Що розсипалися хрести,
А дерева чекали.

Що діти синіли в хатах
І з зимна костеніли,
Як безприютний хорий птах,
Вони ж їх не огріли...

А люди роблять ніч та й день,
А піт все ллється, ллється,
А смерть рубає їх упень,
А доля з них сміється.

«Прости, о Господи, прости,
І не карай жорстоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!»

. . . . . .
І починається грізна
Старих могил розмова.
Сідає біля них німа
Смерть — і слухає слова.

Могили стогнуть: «Вніч і вдень
Не маємо спокою
За біль, за муки, за огень,
Що вкрили ми собою.

За сором, зраду, за розбій,
Що серце з груди дерли,
За потолочення надій
Борців, що дармо мерли.

Що йшли крізь власний лютий скон
До слави і до волі,
І западали в вічний сон,
Не дочекавшись долі.

Що слава на мечах лягла
В керваве смерті ложе,
Що правди на землі нема,
Прости, прости нам Боже!»

А нарід б'ється ніч та й день,
А кров все ллється, ллється,
А смерть його рубає впень,
А доля лиш сміється!

Великий гріх, велике зло,
Гряде велика кара!
Хиляєсь дуб, дрижить стебло
І суне чорна хмара.

* * *

Така ніч сірих наших піль
Мене на світ родила,
І весь мій смуток, весь мій біль
На серце положила.

Краків, 1902

ДОЛЯ

В осінню довгу ніч безсонну,
Як вітер заводив від поля
Розпуки пісню невгомонну,
Прийшла до мене моя доля.

Бліда була. Та горді лиця
Горіли дивною красою.
В очах, мов сон, що раз приснiться
Й лишає тугу за собою.

Вдивилась в мене і сказала
Тим шепотом, що гірший грому:
«Тебе я здавна в тямці мала
І не віддам тебе нікому.

Ось п'ятий хрест кладу на тебе,
Ше тяжчий тих, що ніс донині.
Бери його! Забудь про себе,
Забудь про вчора і про нині.

Іди вперед, куди веліло
Іти предвічне провидіння,
А як посиплеться каміння,
То кривду ту прости всеціло.

Самотній йтимеш. За тобою,
Мов тінь, поволічеться туга:
Це твоя сила і потуга,
Це одинока поміч в бою.

Нічого більш не сподівайся,
Ні дяки людської, ні щастя.
Прібуй же, сину! Чей удасться...
З дороги ж, чуєш, не вертайся!

А станеш там, де шлях кінчиться,
Де гинуть в мряці одиниці,
Життя турботи і марниці,—
Нехай тобі добро приснiться.

Добро велике, безконечне
Якась загальна вільна воля,
І хліб смачний із свого поля
Й братання щире та сердечне.

Нехай тобі в очах засяють
Незначних зір нові світила,
Шоби не була в тьмі могила,
Де твої кості тліти мають!»

Сказала ці слова тривожні
Тим голосом, що гірший грому,
І відійшла від мого дому
В світи безвісні, бездорожні.

МОЇ ПІСНІ

Не голосні мої пісні:
Вони лунають, мов у сні,
У сні якімсь дивнім-дивнім,
В недоспанім, в нездійсненім,
У сні про щастя, про любов,
А дійсність кривда, дійсність — кров.

Й шумить до мене тихий гай:
«Повіки затули, співай,
Най сняться нам квітки, весна,
Хоч тут зима й квіток нема».
І кличе поле: «Тихо будь!
Піснями серця не троюдь!»

А люди? Люди?! Ті мовчать.
Ше кращі — в тихім гробі сплять,
Й не знаю: чують там вони
Мої пісні, ці тихі сни?
А другі — другим байдуже,
Для третіх — я співаю зле.

Вони сичать, немов вужі:
«Нечистий звук, слова чужі,
Співає не у слушний час,
Та пісня, брате, не для нас!»
Га! Не для вас. Я знаю те.
У вас в душі не те, не те!..

Не голосні мої пісні.
Вони лунають, мов у сні,
У сні якімсь дивнім-дивнім,
В недоспанім, в нездійсненім,
У сні про щастя, про любов,
А дійсність — кривда, дійсність — кров.

Із збірки
«ДЛЯ ІДЕЇ»

МРІЯ

В «духовних мурах» тихо. Під числами
Погашено свічки. Старенький воротар
Несе ключі від головної брами,
Повісив на кілку... Дрімає семінар.

Часом у шафі лиш поміж книжками
Зашепортить. Часом мертвецьки білу твар
Покаже місяць у вікні. Над снами
Він сторожить і сипле мрії-чар.

Та при однім вікні щось довше став. Глядить:
Чоло високе, біле, око ясне,
Як буря в хмарі, слово на устах тремтить.

Той молодець щось бачить дуже красне:
Серед зими йому приснилася весна,
З дністрових темних хвиль Русалка вирина.

«РУСАЛКА ДНІСТРОВА»

Перша книжка... Ах! Скільки принади,
Скільки чару і втіхи для вуха!
Хоть кругом шаліє заверуха,
Квіт розвився посеред левади.

Хоть кругом безпросвітна темниця,—
З неї воля мов леготом віє,
Хоть довкола ніч вуглем чорніє,—
З неї сходить поранна зірниця.

Перша книжка. Вона коштувала
Стільки праці і стільки зусилля...
О, бурхлива була в Дністрі хвиля,
Як Русалка з глибин виринала!

НА СУДІ

Сукном зеленим стіл накритий,
Папери, книги на столі,
І між свічками сумовитий
Христос, розп'ятий на хресті.

В кріслі засіли крилошани
І цензор Венедикт також.
«Шашкевич! Вшак то ви, мосьпане,
«Русалку» видали?.. Ну що ж?»

«Я книжку склав». Упало слово
Спокійне,тихе, мов святе.
Так в хопті іноді чудова
Пахуча квітка зацвіте.

«Русалка» вийшла у Будимі,
Щоб обминути нашу власть.
Такі діла недопустимі.
Який одвіт господин дасть?»

«Один одвіт я тільки маю:
Се справи рідної любов.
За тебе, мій коханий краю,
Готовий я пролити кров.

Я вірю, рідна наша мово,
Що твоя сила воскресне,
Що ти розвинешся чудово.
Коли се гріх — судіть мене!»

ВИ БАЧИЛИ ВІРЛА?

Він працював. В Христовім вертограді
Робітником був щирим, ненаємним.
Не фарисеєм засідав у раді,
І щастя не шукав в «дзвінкій награді».
Весь вік трудивсь... Горів огнем бездимним.

Хто почислить ті ночі клопотливі,
Хто дні сумні і вагітні журбою?
Тут житниці порожні, хоть по жниві,
Наглять вірителі немилостиві,
А тут журба, народе, над тобою.

Ви бачили вірла в желізній клітці,
Як він собою кидає, як б'ється,
Аж кров з грудей спливає по решітці!
Він був таким вірлом в неволі сітці,
А вірші — се та кров, що з серця ллється.

ПЛАЧ РІДНОЇ МОВИ

Плаче удова непотішена,
Син маленький за батьком банує.
А іще одну сироту марну
Він лишив, тая ходить, тоскує.

До двора піде, близь порога жде
(Можеш ждати до судного рана),
А як пан узрить, псами затравить:
«Що ти хочеш, мужичко погана?»

На приходство йде, може, там найде
Тихий кут і привітливе слово.
Аж там піп гука: «А ти хто така?
Рідна мова?.. Бувай нам здорова!»

Де ж її піти? Де приют найти?
В полі з птахом, з звірами у лісі?..
Повертай назад у вишневий сад,
Там у хлопській сховаєшся стрісі.

ВЕСНА НАРОДІВ

Аж прийшла весна народів,
Аж заграли в хмарах громи,
І від хат, і від городів
Залунало: «Хто ми? Хто ми?»

Ви є ті, що у покорі
Перед буком спину гнули,
Ви є немічні і хорі,
Що про щастя вже й забули.

Вам від голоду, прагніння
Сохнуть груди,пухнуть ноги,
Вас лишають покоління,
Як каліків край дороги.

Гей же враз! Простуйте кості!
З сонними дрімає доля.
Калинові стогнуть мости.
Чуєте? То їде воля.

ШЕВЧЕНКО

УМЕР ПОЕТ

Умер поет. Далеко на півночі,
У городі непривітнім, чужім;
А хто ж йому накриє сонні очі
Китайкою? Заплаче хто по нім?

Не клопочись! Як північна година
Мине, хтось двері втворить нароствір.
Прийде Петрусь, Оксана, Катерина
І Наймичка — найде їх повний двір.

Ярина з Степаном при домовині,
Двох хлопців сотник Гонта приведе,
Палій псалтир читає; свято нині —
Ясновельможний гетьман тут іде.

За гетьманом полковники на конях,
І куренями виступає Січ,
Булави, пірначі мигтять в долонях,
І від шабель розвиднюється ніч.

А там народ, цілий народ, як море,
Бентежиться, іде вперед, шумить...
Не вмер поет, його втомило горе,
Схилив чоло і задрімав на мить.

* *
*

Я примір вам даю. Мене судьба так била,
Як молот б'є залізо на ковалі,
Як у огні гартують силу сталі,
Отак вона мене у злиднях насталила.

Велика духа людського єсть сила.
Він, як скала, здіймаєсь понад фалі,
Як гураган, летить все далі, далі,
Як хмара, легкі розпинає крила.

Нема для нього ні стриму, ні впину,
Зігнилий воздух громом він ворушить,
Він скали оре, ріки, моря сушить,

Та лиш в недолі, в тривоги годину
Женіть від нього зневіри потвору,
Най не паде, лиш най летить все вгору!

* *
*

Я примір вам даю. З нужденної хатини
Я вилетів, як з попелища птиця,
Я розгорівсь на небі, як зірниця,
Щоб вести нарід, що в темряві гине.

Я примір вам даю. З сирітської хатини
В Давида виріс я, що з Голіафом б'ється.
Я, Раб, тиранам плюнув правду в лиця
Й вовік вони не змиють тої слини.

Я примір вам даю. В життя страшній пустині,
Мов на Голгофі, я писав закони.
Якими ви живете ще донині.

Я жив, терпів і вмер за міліони.
А ви?.. Ви мовчите? Де ж ваші лиця?
Чи ви живете, чи життя вам сниться?

МИКОЛІ ЛИСЕНКОВІ

На спомин 7.XII.1903

I

Відозвіться, ниви сонні,
І заграйте, чорні бори,
Свої думи невгомонні
Над верхами Чорногори!

Застогніть, старі могили,
Серед ночі на розстаю!
Відгукнися, рідний краю,
Звуком радості і сили!

Се прийшов до нас в гостину,
На заслужені поклони,
Той, що пісню, як дитину,
І як пташку у долоні,

І як рідну доню мати,
І як квітку серед суші,
Виховав, навчив співати,
Щоб кріпила наші душі;

Щоб безмежною тугою,
Звуком радості і болю
Зігрівала нас до бою
За добро, красу і волю!

Щоб знімала нас угору
Від буденного болота
До небесного простору,
Там, де сяє зоря злота,

Де пресвітлими лучами
Пломеніють ідеали!
Відгукніться громом, скали!
Се цар звуків поміж нами!

II

Іде в осінню ніч степами,
І сльози кануть з віч огнями.

Пускає пісні вдаль, як птиці,
Як струї срібних фаль з керниці,

Як громи чорних хмар, як тучі!
В долоні криє твар дрижучі...

«Чому мій вольний спів так гине,
Як гомін віщих слів в пустині?

Чому звук моїх струн конає,
Як відблиск ясних лун за гаєм?

Як той підтятий квіт на полі,
Як спомин кращих літ в неволі?

І чи діжду я днів чудесних,
Щоб вам пісень завів воскресних?..

Іде в осінню ніч степами,
І сльози кануть з віч огнями.

III

Минеться ніч, розвієсь тьма,
Прокинеться чорний сон.
Настане день! Життя, весна
Загляне до вікон.
Та нім мине недолі час,
Нім щастя зацвітуть квітки,—
О пісне! — не кидай ти нас,
Дзвени, дзвени, дзвени!

В лихій добі, в важкій борбі
Мутиться людський ум.
Нехай же він спічне собі
Хоть хвилю серед дум.
Най позабуде брязк оков
І звірства боротьби,
Під свою білу хоругов
Горни ти нас, горни!

Минеться ніч, розвієсь тьма,
Прокинеться чорний сон.
Настане день! Життя, весна
Загляне до вікон.
Та нім мине недолі час,
Нім щастя зацвітуть квітки,—
О пісне! — не кидай ти нас!
Дзвени-дзвени-дзвени!

КРУШЕЛЬНИЦЬКІЙ

Напровесні, у сонячну днину,
З ластівками, що линуть з вираю,
Прилинула'сь, чудова пташино,
З чужиноньки до рідного краю.

Видно, дуже серденько тужило
За полями, лісами, лугами,
Видно, щиро свій край полюбило,
Коли нині гостює між нами.

Не зманила Тебе чужа слава,
Що хоть світить, та серця не гріє,
І по лаврах ступаєш, слезава,
В рідну землю, що з горя марніє.

Не відняла у тебе чужина
Ні любові, ні серця у грудях,
Ти для Русі все рідна дитина,
І за те нехай честь Тобі буде!

Що ж? Ми нині убогі, забуті,
Що лиш втерли зі сну свої очі,
У кайдани в нас руки закуті,
Ми пробоєм ідем проти ночі.

Але прецінь нам світить надія,
Що труд-праця не піде намарне,
Що час жнива для нас надоспіє
І напричуд буде жниво гарне.

Бо намарне не підуть пророки,
Що провадять свій нарід до бою,
І цілять в нім гріхи і пороки,
А цілять їх добром і красою.

Поміж ними і Ти сяєш ясно,
Як весталка народного жару,
Того жару, що світить — не гасне,
Того вічного божого дару.

Тож коли нам час слушний наспіє,
І скінчиться время вельми лютє,
І здійсняться всі наші надії,
І рішиться: чи бути — не бути,

Отоді наш народ не забуде
Своїх борців для рідної справи,
Він пригорне їх щиро до груди
Й попровадить в безсмертний храм слави.

Поміж ними й Ти сяєш на троні
В нашім руськім новім пантеоні.

Бережани, дня 12 червня 1899

ПАВЛОВІ ГРАБОВІ

Не жду я щастя, ані тиші,
Не жду спокою, ні спочину,
Журба мене до сну колише,
Терплю і мучусь до загину.

І навіть, навіть якби доля
Привела щастя в хату мою,
Та поки не вернеться воля,
Не хочу щастя, ні спокою.

Бо серед щастя, серед втіхи,
Серед душевної погоди

Згадаються знущання, сміхи,
Невольницькі сумні пригоди.

І серед щастя, серед долі
Чужого відгомін терпіння
Робудить в моїм серці болі,
Возьме спокій душі сумління.

Тож грудь моя терпінням дише,
Я пташкою до щастя лину,
Журба мене до сну колише,
Терплю і мучусь до загину.

ІВАН ФРАНКО

Сорок літ, як Мойсей по пустині,
Він провадив нарід за собою,
В небо рвалися думи вірлині,
А життя вниз тягло, бо в долині
Бій запеклий кипів з темнотою.

Як мечем, воював він словами:
То пророчив, то вчив, як учитель,
То, як батько помежи синами,
Пробував і творив поміж нами —
Правди й волі досмертний служитель.

Аж зігнувся під праці вагою,
Але долі важкій не піддався.
За добро і за правду до бою
Все готов, він поляг головою,
Але духом в безсмертя піднявся.

1914—1920

Спочинь, серце, на хвилину
В північну годину,
А я думкою далеко,
Далеко полину.

А я думкою полину
В рідну Україну
На велике пожарище,
На чорну руїну.

Там буду я припадати
До кожної хати,
І що вона перебула,
Буду її питати.

І що вона перебула,
І що вона чула,
Щоби правда безпам'ятно
В світі не минула.

ЩО ТО ЗА ГРІМ?

Що то за грім, осінній грім?
Дрижить земля, валиться дім,
Світ гонить в пропасть стрімголов,
А всюди кров, а всюди кров!

Що то за град, огненний град,
Ллється олово, як водопад?
Що куля — гук, що куля — свист,
Паде народ, як з дуба лист.

Паде народ, як зрілий сніп,
І «вічної» не править піп,
Лиш гук рушниць, лиш рев канон
Вколисує на вічний сон.

Спіть, хлопці, спіть! Спіть, хлопці, спіть!
Про долю-волю любо сніть,
Про долю-волю вітчини!
Чи можуть бути кращі сни?!

ПОЖОВКЛО ЛИСТЯ

Пожовкло листя. Смерть і тлін,
Бездонний біль.
Летить в село з далеких піль
Червоний кінь.

Без ховстів, без сідла біжить,
Їздця згубив.
З дороги уступайсь, хто жив!
Червоний кінь біжить!

ХТОСЬ МЕНЕ КЛИЧЕ

Хтось мене кличе, хтось мене
З тихої хати пріч жене.

З тихої хати гонить пріч
В поле незнане, в темну ніч.

Хтось мені шепче: «Бачиш ліс!
Де твоя шабля, де твій кріс?

Предківську шаблю ржа гризе,
Внук її на ярмарок везе.

З кріса стріляє до ворон,
А ворог пре з усіх сторон.

Вже чути зойк, вже видно кнут —
А ти ще тут, а ти ще тут?»

Хтось мене кличе, хтось мене
З тихої хати пріч жене.

Не знаю, хто і звідки ти,
А мушу йти, а мушу йти.

ДЕ ЄСТЬ ТВІЙ ДІМ?

«Де єсть твій дім, твій тихий дім?
Скажи, мій любий брате...»
«Ударив нагло ясний грім,
Спалив мій дім, звалив мій дім,
Нема де зимувати».

«Де твоя жінка, діточки,
Де вірна челядина?»
«Он бачиш тії могилки?
Скиглять вітри, летять галки,
Оце моя родина».

І В МЕНЕ БУВ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

І в мене був свій рідний край,
Цвіли там квіти у діброві,
Шумів таємну пісню гай,
Збіжжя стелилися чудові

На паску і на коровай...
І в мене був свій рідний край.

А нині там земля порита,
Біля рова стрілецький рів,
Квітки столочили копита,
Ліс поторощений зчорнів,
Пшениця ніби градом збита —
Щаслив, хто бачив й не здурів!

І в мене був свій рідний край,
Хати в садочках потопали,
Коли настав чудовий май
І соловейки заспівали.
Здавалось — не земля, а рай.
І в мене був свій рідний край.

А нині з сіл сліду немає,—
Де схочеш, вітре, там гуляй.
З могили череп визирає,
Хрести стоять, як чорний гай,
Між ними смуток походжає,
І сльози ллються, як Дунай.

О краю мій! Свята руїно,
Новітня Троє в попелах!
Перед тобою гну коліно
І кличу: Боже в небесах,
За кров, за муки, за руїну
Верни, верни нам Україну!

Верни нам нашу прежню волю,
І добре ім'я нам верни,
Людською кривдою важкою
Землі святої не скверни,
Досить вже кривди, муки й болю —
Верни нам вітчину, верни!

НАПИС НА СТРІЛЕЦЬКИХ ГРОБАХ

Лежимо у гробах при дорозі,
Де за долю боролись і впали.
Браття! Знайте, що ми не в тривозі,
Лиш спокійно і гордо конали.

Браття, знайте, що ми не просили
Ані ласки в кого, ні пощади,
Лиш боролись, пок' стало в нас сили,—
Це говоримо вам для розради.

Нам не жаль ні життя молодого,
Що лягло, мов той квіт під косою,
Ані мрій, ні кохання палкого,
Що взяли ми в могилу з собою.

Нам не жаль, бо лягли ми за діло,
Гідне жертви життя і кохання,
«За Україну душу і тіло»
Ми недаром співали зарання.

Тож не жалуйте нас, не ридайте
(По нас тужить калина у лузі),
Ви чимскорше до праці ставайте,
Щоб леміш не заржавів у плузі.

Щоб шляхи не покрились тернами,
Щоб пощерблені мури не впали,
Щоб наш ворог не сміявсь над нами,
Що ми даром так славно вмирали!

БАТЬКО І СИН

Вивели їх обох ген за дворець,
У поле — батька і сина.
Батько — зневолений горем старець,
Син — осьмилітня дитина.

Вивели раннім ранком на зорі,
Ще сонце не сіяло.
Два дерев'яні стовпи на горі,
Трьох солдатів гріб копало.

Син, як побачив, збілів, мов папер,
І, як листок, став дрижати.
«Тату, мій тату! Що буде тепер?
Мати, моя рідна мати!»

Батько востаннє дитину обняв:
«Не бійсь, не бійся, мій сину.
Муки колись Христос за нас прийняв,
Ми вмремо за Україну».

СТРІЛЕЦЬ ДО ДІВЧИНИ

Як впаду, мила, не тужи!
На гріб самотній прибіжи
З вінком дубовим. Смуток крий,
Щоб не сміявся ворог злий
З сердечних сліз!

Й пощо грижа?
Дивись — хиляються збіжжя!
Для тих, що край свій боронити
Пішли, хліб треба розчинити,
Насущний хліб наш.
Кілько з них,
Війною втомлених, трудних,
Насилу добреде до хати?
Про всіх годиться пам'ятати
Вам, що остались.
Ну ж за коси!
Нім сонце вип'є ранні роси,
Спішіть у поле.
Нам, в могилі,
Будуть роботи ваші милі,
І шелест кіс, і бренькт серпів,
І той дівочий чистий спів,
Що пташкою над полем в'ється,
Може, в могилі нам приснитьсяя,
Як ясний спомин.
А коли
Пшеницю привезуть воли,
Коли скінчаться пильні жнива —
Вбирай вінок і будь щаслива!
Я щиро кажу.
Хто глядів
На безпощадний смерті гнів,
Той рад би міць життя скріпити.
Нам треба не вмирать, а жити...
Тож як скінчаться смертні жнива,
Вбирай вінок і будь щаслива,
Твори життя!
Най на гробах
На наших жертвенних кістках
Для вас пшениця колоситься,
Нехай життя жиє — не сниться!

СТРІЛЕЦЬ ДО МАТЕРІ

Мамо моя! За час до загину
Свиснуть кулі, заграють гармати.
Може, вийду цілий, може, згину —
Хочу твоє опрощення мати.

Ти не гнівайся, рідна, на мене,
Що пішов, не простившись з тобою.
Подивись, яке листя зелене!
Прийде буря й понесе геть з собою.

Я не годен був, мамо, дивитись
На твій жаль і на слези криваві,
І не годен був в хаті лишитись,
Коли другі боролися в славі.

Била північ... Місяць... ясно, як в днину,
Ах, як тяжко було вийти з хати!..
Мамо! кулі! Чи верну, чи згину,
Хочу твоє опрощення мати.

КАРПАТИ

Набік, дрібна журбо життя,
Набік, марні тривоги!
Крізь темний бір до ясних зір
Рубаємо дороги.

Гримить топір, валиться бір,
Тріщать гнилі колоди,
То там, то тут на шлях падуть
Останні перешкоди.

І стогне бір, як дикий звір,
Кінчить життя прокльоном,
А там, вгорі, грядучі дні
Дзвенять побідним дзвоном.

Який той спів будучих днів
Приманчивий і милий!
Який при нім недолі грім
Марний, смішний, безсилий!

Ти, громе, бий; ти, буре, вий!
Не знаємо тривоги.
Крізь горя бір у щастя двір
Рубаємо дороги.

ВНОЧІ

Збудився я вночі —
Осіння ніч була,
Гукали десь сичі,
Стелилася імла.

Ні місяця, ні зір,
Мов океан кругом.
Лиш вітер, ніби звір,
Гукає над вікном:

Вставай, вставай, вставай!
Не час тепер на сон,
Мов рана, рідний край,
Мов зойк один і стон.

Завзялась вража хлань,
Щоб люд з землі змести,
Куди лиш не поглянь:
Хрести, хрести, хрести!

Біліє в полі кість,
І червониться кров,
І веселиться злість,
І сльози ллє любов.

Бездомний чоловік
Іде в незнаний світ.
А кілько там калік!
А кілько там сиріт!

День темний від димів,
Ніч ясна від луни —
А кілько вже тих днів
І ночей у огни!

Вставай, вставай, вставай!
Не час тепер на сон,
Мов рана, рідний край,
Мов зойк один і стон.

ДЕ Ж ВИ?

Де ж ви, мої рідні ниви,
Що не годен вас пізнати?
«Чи не бачиш? Порівняли
Нас шрапнелі і гранати».

Де ж ти, гаю мій, розмаю,
Граби, берести, дубина?
«Розметала нас зимою
Небувала хуртовина».

Де ж поділась стріха тая,
Що до неї я без стриму
Все спішився, мов до мами?
«Де? Питайсь огню і диму».

Де ж батьків моїх могили
Ген за церквою у гаю?
Цитьте! Цитьте! Бракло сили,
Щоб дослухати до краю.

ДЕ НЕ СТАНЕШ

Де не станеш — могили, могили!
Де не глянеш — терпіння, терпіння!
Що аж дивно — звідкіль тої сили
Взяло наше слабе покоління.

Тої сили, щоби перебути
Ті надлюдські криваві зусилля,
Того гарту, щоб шиї не гнути
У ярмо — з розпуки і з безсилля.

Розлітались дуби трісками,
Розсипалися в дроби граніти,
А тім пеклі, десь під попелами,
Старці мерли й родилися діти.

ВОЗЬМИ МЕНЕ

Возьми мене з собою,
Коня тобі напою
Студеною водою.

Напою, окульбачу,
Всміхнуся і заплачу,
Таку вже маю вдачу.

В кульбаку скочу ззаду
Й за спиною присяду:
Не бійся — не упаду!

Їздець я знаменитий.
Хоч шлях новий, невбитий,
Мчу, мов несамовитий.

І з лука, і з рушниці
В лету стріляю птиці —
Вірли й перепелиці.

Товариша такого
Ти не знайдеш другого,
Бо другів днесь немного.

Дістанеш в серце кулю,
На сон повіки стулю
І до землі притулю.

Возьми мене з собою,
Мій стрільче, мій герою,
Возьми, возьми — смерть свою!

В[ецлар] 18.11.1917

СНІЖОК

Мов лебединий пух, паде
Дрібний сніжок спроквола.
Як збудишся — то вже буде
Білесенько довкола.

Вже не доглянеш тих ровів,
Котрими смерть ходила
І чорну месть й червоний гнів
З собою скрізь водила.

І не спізнаш, де ворог впав,
А де товариш вірний,
Бо білий сніг їх вколисав
У сон тривкий, безмірний.

Чим хто з них жив, хто що любив,
За що боровся в бою,
Дух прощення навік прикрив
Пеленою сніжною.

* * *

Опрощення великий дух,
Любові дух й покори,
Мов непорочний снігу пух,
Зрівняє доли й гори.

Вецлар, 15.III.1917

НІЧ ЯК ДЕНЬ

Ніч — як день; день — як ніч.
Пекольна річ, пекольна річ!

Ступиш — гріб, глянеш — кров!
А де ж любов? А де ж любов?

Вчора бій, нині бій,
Про мир й не мрій, про мир й не мрій.

Літо йде, йде зима,
Його нема, його нема.

Літо знов, осінь знов,
Він не прийшов, він не прийшов.

В хмарах смерть, в хвилях смерть —
Налита чаша горя вщерть...

18.III.1917

БЛИСК, ГУК, ПІВНЕБА ЗАПАЛАЛО

Блиск, гук, півнеба запалало.
Розприслася гранітна куля.
А ген у лісі, як бувало,
Кує зозуля.

Зойк, стон — і тихо. Крапля крові
Паде в бездонну чашу горя.
А над полями сходить знову
Вечірня зоря.

Як же ж ту землю збили, зрили
Всілякі кулі і шрапнелі!
А вже й ті ями прикрасили
Квітки веселі.

ВОРОНЕ ЧОРНИЙ!

Вороне чорний! Ти з якого краю
Линеш?.. «Кров! кров! кров!»
Тихо, я вже знаю.

Вітре, чого ти так сумно й розбільно
Виєш?.. «Шу! шу! ш-нур!»
Пст! говорити не вільно.

Річко, чом плесо твоє так рум'яне?..
Га! Розумію.
Випливаєш з рани.

ДУМКА ПОЛОНЕНОГО

Не знав же я щастя-долі
Ні вчора, ні нині,
Уродився я в неволі,
Гину на чужині.

В чужій землі поховають,
В чужій домовині.
Хто заплаче, заридає,
Затужить по мені?

Срібні дзвони не озвуться
З нашої дзвіниці,
Хіба квіти стрепенуться
Ранком до зірниці.

Хіба впадуть роси,
Хіба вдарять громи,
Хіба буря заголосить
Над гробом сіроми.

ФРАГМЕНТ

Ударте в дзвін!
Ударте на тривогу!
Таж від диму сонце тьмиться,
Нарід гине, світ валиться,
Пожалуйтеся Богу.

Най знає він,
Як тяжко ми страдали,
Як за наші муки-рани
Нам дали нові кайдани,
Бийте в дзвін!.. Нема... Забрали...

Дзвонів нема? Най дзвонять серця в груди,
Мов в озері ті потонулі дзвони.
Прийде пора — народ з глибин добуде
Батьків своїх зітхання і прокльони.

Добуде їх і на дзвіниці слави
Завісить ген під хмарами високо,
І скам'яніє з дива кат лукавий,
А усміхнеться праведника око.

Прийде пора, прийде колись година,
Буде там муж, де нині є дитина,
Буде там меч, де нині тихе слово,
Були ми вольні і будемо знова.

Були ми вольні і ходили в славі
Понад Дністром, Дніпром і синім Доном.
Були ми білі, а будем криваві,
Були тугою, а будем прокльоном.

Прокльоном всього, що марне і хоре,
Що поганило заповіти божі,
Клали ми смуток тихий на сторожі,
Поставим силу — чей вона поборе!

ЧУПРИНЦІ

«Сипте квітки!»
Що квітки? Вони скоро зів'яснуть...
«Сипте слова!»
Що слова?
Рік або два —
Й незрозумілими стануть.
«Сипте бажання!»
Що бажання?
Це як роса порання,
Поти блистить, мов дороге каміння,
Доки її серця не зацілує проміння.
Сипте ви добрі діла, сипте достойнії вчинки
На гріб Чупринки...

БУРЯ

Фрагменти з поеми

САМОТНІЙ ПЛУГ

Посеред нив стирчав самотній плуг.
Незорана земля лежить в округ.

Леміш заржавів, срібне чересло
Зчорніло й диким зіллям обросло.

А де ж властитель дівся? Де ж ратай?
Мабуть, пішов обороняти край.

Волів побили, коней взяли в трен,
Лишився плуг на полі сам-оден.

Чекає, поки тут не зогниє,
Або гранат його не розіб'є.

Леміш іржа гризе, а чересло
Травою й диким зіллям обросло.

ОДИНОКИЙ

Ніч, осінь, пустка. Їжиться стерня.
Сухе галуззя облітає з пня.

Шумить безлистий ліс, скиглять вітри.
Сльота, імла, нудьга — подруги три.

Побралися за руки, полем йдуть
З села в село. Скучна, безцільна путь.

Стрічає їх якийсь обдертий пліт,
Сухий бур'ян і недоцвілий цвіт.

Стрічає їх новий розмоклий гріб —
Сліди насильства, голоду, хвороб.

Бездомний пес наїжився, біжить,
Кругом луна горить, горить, горить.

Де хата була, там пустий димар
Стирчить вгору, мов кличе з неба кар.

Ні клуні, ні повітки, тільки пліт —
Під ним дідусь — без шапки, без чобіт.

Вірлиний зір кудись у пітьму впер,
Мов ума збувся, одубів, завмер.

Лиш на устах повис тяжкий прокліn,
Усі пішли, в селі оставсь лиш він.

Він не піде. Сконає краще тут,
Як біля пня відбитий вітром прут...

Луна горить, скиглять, ревуть вітри.
Сльота, імла, нудьга — подруги три.

НА ВАРТІ

На дроти і рови паде імла,
Іде до тебе смуток від села.

Обдертий, босий. В сплаканих очах
Якийсь безтямний, божевільний страх.

І жалується, мов дитя, квилить,
Що третій день село горить й горить.

Що з димом праця людська марне йде,
Що голови склонити їм ніде.

Що всюди плач дітей, худоби рев,
І луск падучих стріх, і тріск дерев.

Згоріла церква, впав з дзвініці дзвін,
А кулі б'ють і б'ють з усіх сторін.

Ані вперед тікати, ні йти взад,
Ні помочі, ні ради. Пекло! Ад!

І жалується тихо, і квилить,
Кругом дими, село палахкотить.

А ти стоїш, глядиш безрадно в ліс
І тулиш, ніби друга, зимний кріс.

ЗУСТРІЧ

Між дротами і між ровами, в млі —
Ніби дві жінки, ніби відьми дві.

Волосся — дріт, а тіло — біла кість;
Їх погляд — світ валить, їх віддих — їсть.

За ними дим волочиться, мов плащ,
Падуть слова, немов каміння з пращ.

«Що робиш, сестро?» — «Кошу ніч і день.
А ти?» — «А я іду й рубаю впень».

«Втомилася?» — «Ще й як! Не чую ніг,
А ти?» — «Що я! Тут чорт би ізнеміг».

«Передше, сестро, то було не те.
Все наверху, коса іде й мете.

А нині жовнір скрився, мов борсук.
Бери його! Не чую, сестро, рук!»

«Колись війна — з краю мандруєш в край,
А нині в воду лізь й до хмар літай».

«Багато ще роботи?» — «Чорт їх вість.
З обох боків велика дуже злість!

З обох боків неімовірна лють.
Такої ще не бачила, мабуть».

«Сестрице! Перше й ми були не ті.
Кров з молоком і коси золоті.

Манили ми до себе і тягли,
За наші ласки люди в бій ішли.

А нині — бач які! Старі-старі,
Беззубі і гидкі, мов упирі!»

«І скучно стало. Ох, як скучно! Нудь!
Зів'яло тіло і висохла грудь.

Снуєшся полем, ніби той павук,
Ще трохи — й косу випустиш із рук.

Кріпімся! Завтра до роботи знов!»
Чоломкнулись чарками — в них людська кров.

КРАЄВИД

З гори далекий вид. Дивлюся я:
Полями в'ється рів, немов змія.

Обпоясала силу сіл і міст:
Над морем — лоб, над другим морем — хвіст.

А в тулові, неначе в казані,
Щось клекотить в пекольному огні.

Вариться пімста там, і лють, і злість.
Той змій хіба всю нашу землю з'їсть.

І не оставить сліду з сіл і міст...
Над морем — лоб, над другим морем — хвіст.

Із циклу
«ЛИСТИ КАТРУСІ»

ОСТАННІЙ ЛИСТ КАТРУСІ

До тебе, милий, пишу лист востаннє
Дрижучою рукою.
Вікном паде проміння сонця раннє,
Мені ж здається, що твоє кохання
Прощаться йде зі мною.

Вітай мене, вітай солодке, ясне,
Як мід з райського квіття!
Ніколи кращим не було, як власне
Тепер, коли короткий день мій гасне,
Смертельні свічі світять.

Ніколи, ах, ніколи, я не чула
Так сильно, як в тій хвилі.
Які я дивні дива перебула
І як щасливою колись я була
З тобою, мій ти милий!

Й мабуть, ніколи наші ті розмови,
Слова твої сердечні

Не мали в собі стільки сили й крови,
Як ось тепер, коли я без любови
В світи йду безконечні.

Не знаєш, милий, як я ждала, ждала
На тебе з поля бою.
Здається, душу й рай була б віддала,
Щоби у Бога тільки щастя мала
Побачиться з тобою!

Не дав Бог щастя... Журавлі ключами
Летять і сумно кличуть.
Міста і села вкрилися димами,
По полі люди блудять між гробами
Й хрести вояцькі тичуть.

Стоять поля, несіяні два роки,
Покраяні ровами.
Стави руді від людської посоки,
На них шувар питається осоки:
«Що буде, сестро, з нами?»

Питається шувар, а люди, милий,
Й питаться перестали.
Ні, оповісти я не маю сили,
Скільки вони, аж скільки пережили,
Нім Богу духа дали!

Тут хисту треба справжнього і вправи,
Щоб вірно змалювати
Той образ від нічних пожеж кривавий,
А від невинних людських сліз сльозавий,—
Відвагу треба мати!

Може, я там, на другім світі, може,
Наберу сили слова
І сміло скажу: таж ти бачив, Боже,
Як ураганом військо йшло вороже
Через кордон до Львова.

І бачив ти, як наші бідні люди
Свій рідний край кидали,
Мами з дітьми маленькими при груди
Пускалися на безконечні труди
В краї, яких не знали.

І бачив ти, як дідо із онуком
За те, що не хотіли
Опоганитись зрадою, під буком
Кров'ю багрились. І як дід з онуком
На мотузку дубіли.

Ще й бачив ти, як діти, от дрібнота,
Без батька і без мами
Тинялися голодні біля плота,
Поки з ніжок звалила їх дрімота,—
Не між людьми — між псами!

Ти бачив, Боже, тії каравани,
Що на Сибір тягнули.
У серцю біль, а на руках кайдани...
Так за Христа терпіли християни,
Тому-бо вірні були.

Бо вірні були, вірні до сконання
Своїй святій ідеї.
І для ідеї тої, для кохання
Приймали мовчки муки і страждання,
Усе, усе для неї!

Ти бачив, Боже!.. Ну і що ж? Що нині?
Де ж є твої глаголи?
Невже ж блукатимемо по пустині
І до своєї власної святині
Не ввійдемо ніколи?

Невже ж вовік не прощена провина
Супроти слави й волі?
Невже ж намарне батько в бій слав сина,
Невже ж намарне і старець і дитина
Конали в полі!

Яких же жертв? Яких тобі? Скажи нам,
Промов велике слово!
Чекаємо. Най вдарить раз година,
Най заворожена проснеться Україна
І оживе наново!..

Отак хотіла б я сказать. Про себе
Буду, як гріб, мовчати.
Бо що ж бажання наші, що потреби
Супроти кривд тих?:. Милий, я до тебе
З жалем буду літати.

Як згасне день, а ніч голубі крила
Розіпне над полями,
Відчиниться нараз моя могила,
В зітлілі кості вступить прежня сила,
Цвинтарні кину брами.

Й полину в світ. До тебе, де не будеш —
В поході, чи у бою,
Поки мене при другій не забудеш,

Поки у снах ти біля мене будеш,
Вітатимусь з тобою.

І говоритиму тобі до уха
Устами піль, діброви,
Яка над ними віє завірюха,
Яка жара палить їх і посуха,
Як смерть іде на лови.

І говоритиму тобі устами
Тих всіх, що тут сконали,
Як бичувало їх життя тернами,
Як плечі їх вгинались під хрестами,
Як марно пропадали.

І говоритиму тобі тугою
Серць молодих, що рвались
До тих країв за тихою водою,
Овіяних надією святою,
Як йшли і не вертались.

Усе, усе, що гарне, а нещасне
У нашім рідним краю,
Я передам тобі як своє власне,
Нехай бажання в тобі не загасне
Крізь пекло йти до раю.

Нехай у тобі вічна іскра тліє
Визвольного стремління.
Нехай на мить одну життя не вмліє,
Поки на сході день не зазоріє
Грядучим поколінням.

Будемо поти разом. Я при тобі,
А ти будеш при мені.
Хоч я лежатиму у тихім гробі,
А ти в ровах стрілецьких, або — пробі!
Далеко на чужині.

А як скінчиться бій, як мир повіє,
Мов легіт по долині,
Прийди на гріб, мій милий. Звечоріє,
Запахнуть квіти і зоря зотліє,—
Посидь, посидь при мені!

До тебе, милий, пишу лист востаннє
Дрижучою рукою.
Вікном паде проміння сонця раннє,—
Мені ж здається, що твоє кохання
Прощаться йде зі мною.

Відень, вересень 1915

Із збірки «НА ЧУЖИНІ»

НА ЧУЖИНІ

Часом, буває, на чужині
Мені присняться гори сині,
Ліси зелені, ниви срібні
І люди щирі, непіхлібні,
Прихильні серцем і свої —
Присняться іноді мені.

Іду я полем. Мерехтить
Від сонця воздух. Аж горить
Мак межи збіжжям. Жито спіє,
Пшениця злегка половіє
І хилить колос до землі,
Неначе клониться мені.

Немов говорить: «Тіштесь, люди!
Ось незабаром жниво буде,
Гаряче жниво, час заплати.
Остріть серпи! Пора почати!
Хто сіяв — той буде збирав...
А ти ж, небоже, де бував?»

Де я бував?
Ох, не питайте!
І не питайте і не лайте...
Дивіться, сивіє волосся.
І не в добрі мені жилося
В чужім краю.
Кождіське слово,
Що поміж нами гомоніло,
І кожду гадку, кожде діло
Я чув і пережив наново
У самоті.
Я тішився з вами,
Я плакав серцем, не очами,
Над вашим горем.
Я тремтів,
Коли почув, що месть і гнів
Несеться бурею над вами.
Я очі закривав руками,
Питаючися сам себе:
Хто і коли їх проведе
На праву путь?..

Як раз оден
Я вас забув — «нехай забвен
Буду вовік!».
І най будуть
Слова мої забуті вами...

* *
*

Розривалося серце моє,
Як прощавсь я з тобою, мій краю!
Розривалося серце моє
На куски. І бігме, що не знаю,
Чи на світі що гіршого є,
Як туга за тобою, мій краю!

Чи на світі що гіршого є
Понад біль, коли тріскають струни,
Ті, що серце в'язали твоє
Від дитини малої до труни
З всім, що рідне, кохане, своє.
Чи на світі що гіршого є,
Коли рвуться сердечнії струни?

* *
*

Тямлю, як на свята великодні
Їздив я в село зі школи, з міста,
По дорозі баюри, безодні,
Звільна тягнуться коні голодні,
Грає віз, як музика троїста.

У повітрі вже пахне весною,
Та зима ще не хоче вступати.
Хоть березовий гай під горою
Умаївся дрібною травою,
В дебрах сніг лежить, як білі лати.

Між корчами цвітуть первоцвіти,
З гір струйками біжать зимні води.
Вже дудки з верби скрутили діти
І — ну ж грати! Ну ж тобі трубіти!
Аж луна по чорнім лісі ходить.

І хотілося б тоді, не знаю
Чому, злізти з воза і полями
Йти і кожде дерево обняти в гаю,
І цілувати кожду квітку при ручаю,
І до землі припасти, як до мами...

Земле! Моя ти рідна, люба нене!
Вітай мене зі святами, з весною!
Покрийся збіжжя лавою густою.
Най буря мимо йде понад тобою,
І най ім'я твоє буде благословенне!

Зрости в своїм родючім чорнім лоні
Кождіське зерно, що з сівні упаде.
Най приберуть тебе сади, левади,
І тихий вечір най між ними сяде,
Блаженні най будуть спрацьовані долоні!

* *
*

То 'сь ми далеко, рідний краю,
То 'сь ми далеко та не близько!
А як собі тебе згадаю,
На стіл головку клоню низько.

На стіл головку клоню в руки,
В думках, як в морі, потопаю,
Якісь далекі ловлю звуки
Від поля рідного, від гаю.

Якісь далекі ловлю тони,
Що йдуть, як хвиля олов'яна.
Жалі, зітхання і прокльони
Ревуть, як пісня, горем п'яна.

Здається, чую: стогнуть груди,
Тріщать, як струни, хлопські жили,
І з голоду попухлі люди
Валяться тихо у могили.

А та земля, що їх плекала,
Зневолена, суха, холодна,
Як мати до дітей, припала
І виє: «Діти! Я не година!»

Не година більше сил добути,
Замкнулися втомлені груди.
Якісь таємні шепти чути:
«Га, що то буде? Що то буде?»

І, наче вітер-завірюха,
Народ зірвався — й безпритомний
Тікає... Кличуть — він не слуха,
Лиш гонить, наче пес бездомний.

Як звір ранений, утікає,
Боїться, щоб не завернули.
Гей! Лиш один то пан біг знає,
Що тії люди перебули!

* * *

То 'сь ми далеко, рідний краю,
То 'сь ми далеко та не близько!
А як собі тебе згадаю,
На стіл головку клоню низько.

* *
*

Ой біда мені
На тій чужині,
Що не маю перед ким
Облегшити душі!

Наболіла вона,
Як та рана одна.
Ані ради, ні поради
На той біль нема.

Лиш до хмар і зір
Посилаю взір,
Може, жаль мій безконечний
Розіллєсь в простір.

Може, біль і жаль
Полетить удаль,
Та на твоє серце впаде
Той великий жаль!

НАШ МІНЬЙОН

Чи знаєш край, де кров, як море, ллється,
Куди не глянь — стоїть при гробі гріб.
Дитина, ніби квіт, нім розів'ється,
Змарніє з зимна, голоду, хвороб —
Чи знаєш край цей?
О, туди, туди
Хотіла б я з тобою, милий, йти!
Чи знаєш дім? Давно в нім не палиться
Огонь в печі; посеред білих стін
Давно ніхто не плаче й не сміється,
Як гріб, німий стоїть у полі він.
Чи знаєш дім цей?

О, туди, туди
Хотіла б я з тобою, милий, йти!
Чи знаєш храм? Сторощені ікони,
Осквернений, сплюгавлений престіл.
Мовчить дзвіниця, бо забрали дзвони,
А з бані хрест впав у траву, на діл.
Чи знаєш храм цей?
О, туди, туди
Хотіла б я з тобою, милий, йти!
Чи знаєш школу? Діти, пташенята,
Тиняються попід чужі плоти,
Бо школа ворогом тепер занята,
А вчительку замучили кати.
Чи знаєш школу?
О, туди, туди
Хотіла б я з тобою, милий, йти!
Чи знаєш полк? В рушницях куль немає,
Немає хліба, одягу, чобіт,
Та що йому? Він край обороняє
Від ворогів, а ворогом весь світ.
Чи знаєш полк цей?
О, туди, туди
Хотіла б я з тобою, милий, йти!

Вецлар, квітень 1920

Із збірки
«СЛЬОТА»

* *
*

Закурились зелені ліси,
Горді гори вповились імлою.
Що мені ти, осене, даси
За красу, яка була весною?

Дам тобі передсмак небуття
І хвилину тихої задуми,
Відірвуться мислі від життя
І полинуть, як осінні шуми.

* *
*

Обсіли небо хмари сірі,
Розкислось на шляхах болото,
І вітер, як жебрак на лірі,
Своє маленьке «тірі-лірі»
Стихенька бренькає під плотом.
Сльота...

Довбач в ялицю клювом стука,
І крук над церквою літа.
Велика, сіра, близорука
З-за плотів вилазить скука
І світ до лона пригорта.
Сльота...

* *
*

Падуть дощі, і позіхає ліс
Синявою імлою.
Нараз «тарах!» гукнув десь кріс,
І вітер вість грізну поніс
Далекою луною.

Здригнувся дуб, збудилася зі сна
Осика трепетлива.
«Що сталось?» — «Труп...» — «Хто? Де?» — «Сарна,
Вбила її куля навісна,
Сарня осиротила».

І піднялись на лапки заяці,
І зиркають тривожно:
На ременах, на патиці
Сарну криваву два стрільці
Несуть в село... «Як можна!»

* *
*

Почула стріл і, щоб не було лиха,
Тельмом побігла в гавру медведиха.

Ах, як же втішилась дітьми дрібними,
Що їх застала в хаті ще цілими.

А діти в крик: «Матуся йде з діброви!
Розказуй нам, матусю, що про лови!»

«Про лови? Що? Стрільці сарну забили
Та ще й мале сарня осиротили».

«Сарну? За що? Вона ж блага собою,
І живиться не м'ясом, а травою».

«Блага? Пусте! Ми всі для чоловіка
Лиш звірята, чи виє хто, чи квіка,

Чи гавкає. Для нього всі ми ворог,
І має він для нас лиш кулі й порох.

Не лиш для нас, на ближніх йде війною
І один одного вбиває в бою.

Ти й не догадуєшся, синку любий,
Який той чоловік жорстокий, грубий,

Яка у ньому злість і хитрість скрита,
При нім — то ангел навіть Лис Микита.

Дух пущі най вас перед ним заступить,
Бо як стріне, то вб'є і шкіру злупить».

* *
*

І знову ніч, і знову день
Без сонця, квітів, без пісень,
Одноманітний.
Лиш ті круки

Зловіщо крячуть, лиш хрести
Сухі і порохняві руки,
Мов на нові готові муки
Безрадно в пітьму простягли
На роздорожжях.
Ген в імлі,
Далеко дуже від землі,
Сумними довгими ключами
Летять у вирій журавлі,
Прощаючись надовго з нами
Своїм «кру-кру!».
А на межі
Хитається сухе будяччя,
Стрясає каплі дощові,
І здалеку здається, наче
Й воно також за літом плаче.

* *
*

Заховався в сивій хмарі
Зелемінь.
Не ходити нам у парі...
Амінь!
Не ходити нам у парі
по плаях,
Що згубили в сивій хмарі
свій шлях.
Що згубили, бо не дбали
про його,
Сніги слід позадували —
о-го-го!

* *
*

Кругом спокій. В селі поснули люди,
В хатах погашено огні.
Між хмарами самотня зірка блудить
Вдалечині.

Поміж людьми, в краю брехні й облуди,
Чи ти пройшла свій шлях, чи ні?
Чи дух твій ще понад провалля блудить,—
Скажи мені!

* *
*

В глухім ярі, у дідьчому проваллі
Лежить закопаний топір зі сталі.
На Купала Івана опівночі
Від нього сяйво б'є і сліпить очі.

Пропащий, хто в цей яр тоді попаде,
Не верне в хату і за стіл не сяде,
За Довбушем і Дзвінкою плаями
Забутих предків побіжить слідами.

ПОЕЗІЇ 20—30-х РОКІВ

ХОЧ КРЯЧЕ ГАЙВОРОН

Хоч кряче гайворон
Й гукає Див —
Не висох Сян і Дон,
Пливе, як плив.

Ще наш Дніпро шумить
Й лама граніт,
Народ спічне на мить —
Й здивує світ.

Нема таких кайдан,
Щоб люд скувать,
Наш дім, наш храм, наш лан,—
Не дать! Не дать!

ЖИЙ І ВІР!

Безконечний простір
Без шляхів і доріг,
Небо темне без зір,
Обездворений двір,
Без плугів переліг...
Я втомився, знеміг,
Я не чую вже ніг,
І валюся на шлях
у сльозах.

Що ж тепер? Що тепер?
Вітре, ти хоч повій!
І скажи, чи я вмер,
Чи живу, чи роздер
Ворог, крук-чорнопер
Мою душу, край мій,
Чудо снів, чудо мрій —
Чи роздер і пожер
Чорнопер?

Навіть вітру нема,
Навіть вітер мовчить.
Вколо пустка німа —
Пити хочеться, пить!
Так щось душу палить,
Так щось серце стиска,
Молот б'є до виска:
«Злій судьбі вперекір
Жий і вір!»

ВЕСНОЮ

Цвіт вишні осипається
З галуззя на острішки.
Хтось у ставі купається,
Лунають жваві смішки.

Під хатою на призьбі спить
Дідусь — крізь сон зітхає.
Під воротьми потік журчить,
З хмар місяць визирає.

На небі що там зір! Що зір!
Немов овець отари.
Ведуть з собою розговір,
На землю сиплють чари...

НЕ ТРАТЬ НАДІЇ

1

Не зраджуйся, читаючи в книжках
Старих про незнастанні бої,
Про війн кривавих божевільний жах,
Про збурення Ніниви і Трої,
Про те, що чоловік весь вік
Творив і — бурив чоловік.

Мабуть, йому так писано було
Безмилосердною рукою,
В природі теж, що відцвіло,
Під снігом нидіє зимою,
А глянь, як надійде весна,
Все оживе і збудиться зі сна.

Ні! Ні! Не вір, що безнастанний бій,
Руйнування і пролив крові —
Се шукання шляху до вічних мрій,
Шляху в країну волі і любові.
Вір кріпко! Бо коли б не те,
Життя було б безглузде і пусте!

2

Не кидай плуга серед ниви,
Не жалуй зерна на засів,
І йди спокійно, терпеливо
На шелест кіс і бреньк серпів.

Коли ж тобі не дасть зла доля
Збирати жито восени,
Ти працював для свого поля,
А збіжжя хай пожнуть сини.

З нас кожний місце власне має,
І на роботу єсть свій час,
Нехай же рук не опускає
Ніколи і ніхто із нас.

3

В великому світів просторі
Сіяє безліч ясних зір,
І безліч хвиль буяє в морі,
І безліч листя в темнім борі
Провадить з листям розговір.

4

Не трать надії! Ще твій край
Буде, неначе з Бога рай,
Неначе свято, мов неділя,
Колосся повний, повний зілля,
І миру тихого, й любові.
А гомін каже: «Край твій в крові!»

Не трать надії! Близький час,
Ще вчує світ господній глас,
Господній він побачить палець,

І встане люд твій, як страдалець,
Як мертвий Лазар з домовини.
А гомін каже: «Люд твій гине!»

5

Хоч зламані списи
Й подертий стяг,
Високо їх неси
В своїх думках!

Високо їх неси
В своїх думках —
Синам передаси
На новий шлях.

Хоч нині чорна ніч,
Так завтра день,
Гони розпуку пріч,
Співай пісень!

Широких, як простір
З землі до зір,
В побіду правди вір,
В побіду вір!

* *
*

Вишневий сад,
З ліщини пліт,
Біжить полем доріжка до гаю.
Ах, як я рад
В оцей мій світ
Вернути. Та чи верну? Не знаю.

Що птах, то спів,
Що лист, то шум,
Кожне дерево казку шепоче,
Немов той гнів,
Немов свій сум
Тобі розказать воно хоче.

Ні! Ні! Дарма.
Мене нема,
Нема того, що був я давніше.
Пташки — мовчіть!
Листки — спічніть!
Шуми, гаю, тихіше, тихіше.

ВОНА ТАМ Є...

Стояв я сам-один, немов на варті
Забутий вояк у чужій землі,
І України я шукав на карті,
Шукав, шукав, та не було її.

Розірвана граничними стовпами,
Осяяна загравою пожеж
І розпанахана ворожими мечами,
Конала тихо серед власних меж.

Кругом кістки, череп'я, попелище,
Незвісного непройдений простір,
А в тім просторі, чую — ближче й ближче
Іде і вовком виє голод-звір.

Ні, ні! Не встою довше я на варті,
Закрию очі, кину кріс, піду...
Я України не знайшов на карті,
Може, в душі її я віднайду.

Вона там є. Єдина, неподільна,
Від Сяну срібнолетного по Дон,
Така розкішна, чиста, ясна, вільна,
Немов найкращий молодечий сон.

Прийде момент, коли сей сон скінчиться,
І буде дійсність кращою від мрій,
А поки що хай цілий світ валиться,
Хоч сам-один, ти вір і кріпко стій!

НА ГАГІЛЦІ

Дівочий жвавий хоровід
Живим вінком круг церкви в'ється,
А на колоді сивий дід
Сидить, і дивиться, й сміється.

«Гей, молодосте золота,
Минула ти! Цить, серце, цить!..»
І старість молоді літа
З глибин душі благословить.

В ЖНИВА

Коса покоси косить,
А вітер по полях
Хапає і розносить
Зловіще «шах, шах, шах».

Бренять серпи, як струни,
Сніп за снопом паде...
Від лісу хмара суне...
Спішіться! Буря йде!

З ОСІННІХ ДУМОК

Пожовклі стерні по полях,
І гине слід по журавлях
Ген-ген в далечині.
Капличка в тіні трьох беріз,
Скрут — і з гори скотився віз
В село, в ярку, на дні.

Ярок глибокий, весь в садах,
Село не спить, бо по хатах
Ще блимають огні.
Вйо, коні, вйо! Ось вже наш пліт,
Хтось вибіг з хати до воріт,
І хтось стоїть в вікні.

Спинився віз. Нараз — в очах
Погасло світло по хатах,
З села нема сліду...
Кругом імла, а в тій імлі
Летять ключами журавлі
І... я іду, іду...

* *
*

Пригадалася осінь торішня,
Жовтим листом осипаний тин,
І прийшла ти до мене, як пісня,
З піднебесних безгрішних вершин.

І прийшла ти до мене, як пісня,
Що співає без звуків, без слів...
Пригадалася осінь торішня,
І повіяв вітрець від верхів...

ЗИМОЮ

Сипле, сипле сніг,
Криє переліг,
Білим килимом лягає
Аж під наш поріг.

Легкий білий пух,
Наче той кожух,
Криє землю, щоб не знала
Стужі й завірюх.

Тишина кругом.
Спи спокійним сном,
Заки збудишся весною
З рутяним вінком.

* *
*

Ви молоді, не вам цей спів,
Це відгомін минулих днів.
Нам осінь, а для вас весна,
Розспівана і голосна.

Нам шелестять сухі листки,
А вам квітки, а вам пташки.
Вам лет до зір, вам лет до хмар,
Молодості найкращий дар.

Степан Чарнецький

1881—1944

Із збірки
«В ГОДИНІ СУМЕРКУ»

ГОВЕРЛА

Я бачу знов тебе! Он стать твоя біліє,
І око знов моє по твому блудить склоні.
Ось бач: вже сонця жар тепло на світ весь сіє,
Лиш ти одна сумна у сніговій опоні!..

Поглянь довкола лиш: Хом'як вже зеленіє,
Вже Піп Іван підняв чоло в блідій короні,
Вже долом Прут шумить, вже літній вітер віє —
Лиш ти одна сумна у сніговій опоні!..

Горо, моя горо! Тебе я розумію...
Твоя судьба — в снігу красніти та в інею,
Твоя душа — в зими обіймах вічно мліє,

Ти все повита сном, і літо над твоєю
Короною теплом ніколи не повіє —
Гей, яка схожа ти із долею моєю!..

ХОМ'ЯК

Мов велетень грізний з горбів синявих краю
Обідраним хребтом над зелень виринає,
Здається: щоглим чолом блакитів досягає,
На ньому зломи скель в промінні сонця сяють.

Між зламами верхів буйні вітри гуляють,
На склі корчик сів і цвітом розцвітає,
Сльозою джуркало у стіп її спливає
І котиться долів і губиться у гаю.

В той край летить душа, там серце відпочине,
Буятимуть думки в небеснії простори,
І око переб'є голубе, ясне море...

О світ краси! У стіп його скрізь карли-гори,
Над ним лиш небо перлозоре, ясне, синє,
І херувимів спів з його просторів лине...

ПРИ ВОДОПАДІ

Куди сповершені гранітні горді стіни
І смерековий ліс у вічній млі дрімучій —
В провалині страшній, у темних борів тіні,
Мов срібнолетний вуж, там повзе Прут ревучий.

Глянь в пропасть, звідкіля той дикий рев несеться,
Де хвиля з лоскотом в безодню поринає,
Де бовван на стрімкій підводній скелі дреться
І береги піни завоями вбирає.

Де в коло челюсті, обриви скель холодні,
На чолах їх віки пером дощів порили
Природи засуд сей страшний в своїй погрозі;

Хто боввани ті вздрить, що гинуть у безодні,
Хто хвиль почує рев — геть гордість! Хай безсилий
Дух задрижить в покорі і тривозі!..

ПО БУРІ

Притихла буря... Низько над землею
Тягнуться хмари втомлені, понурі;
Сонце сховалось під сіру кирею,
Хати здрімались, задумані, хмурі...

У густій мряці потонули гори,
Тишина глухо звисла над ними,
І тільки вітер в лісовому морі
І тільки вітер в лісовому морі
Поміж листками застогне сухими.

І тихим зойком в лісі понесеться,
Та серед яру темного сконає,
І знов так тихо, як в серці по бурі...

Все в сон запало — спокій в душу преться,
А там горою, під небесним плаєм,
Тягнуться хмари втомлені, понурі...

ГУЦУЛЬСЬКА ПІСНЯ

Мою колиску шум смерек пестив
І Пруту шуми;
Понад колибу зимний вітер вив
Болючі думи.

Мені табір овець ріднею став
У полонині;
Вже змалку — гей! — я верхи покохав
Та срібно-сині...

В ПОЛОНИНІ

Гори слонили мряки сині,
Туга дрімучий ліс покрила,
В глибокій сумерку години
Отара хмар по небі плила...

Гей, коби ти, дівчино мила,
Була в ту хвилю в полонині!
Пусто... Ліс туга оповила,
Склонились гори в мряки сині...

НАД КАЛАМУТНОЮ ВОДОЮ

Над каламутною водою
стою в задумі,
Уся моя душа, здається,
втонула в шумі.

Глухо об берег хвиля плеще
та в камінь б'ється,
І однотонна якась дума
в хвилях несеться.

Ріко співуча! Кілько в тобі
болісних стонів!
Кілько в тобі за душу рвучих
тихих півтонів.

З далеких гір летиш в долину
бистро, нестримно,
Тебе не спинять у дорозі
спека, ні зимно.

В негоду сплав береш на плечі
з ялиць високих
Та несеш скорим хвилі ходом
у світ широкий.

І по дорозі думу мрієш
про сині гори,
Про Довбушеві горді стіни
та темні бори.

А я над твоїми водами
стою в задумі,
Уся моя душа втонула
у твому шумі...

Та бачиться мені однака
судьба з тобою:
Як сплав, в негоду й моє щастя
пішло з водою...

ДО НЕЇ

* *
*

Прийди, сповита в чар пригаслих рут,
Як день конати буде;
Прийди з устами, наче маків жмут,
Відслони білі груди...

Вколиши душу звуком срібних струн,
В вечірній чар привдійся,
Розжари грудь кривавим блиском лун
Та й... з мрією розвійся!

* *
*

Коби я міг, як тії білі квіти,
Що на твоїх чарівних грудях в'яли,—
Коби я завжди міг при тобі мріти,
Краси твоєї чаром зір поїти,—
Як білі квіти, що на грудях в'яли...

Коби я міг, як тії білі квіти,
Що на твоїх чарівних грудях в'яли,—
В твої промінні очі все глядіти,
Під подихом твоїм в нестямнім шалі мліти
І в'янути, як квіти ті конали...

* *
*

Не раз в вечірнюю годину
Я йду поблиз твоєї хати
І чую, як тугою линуть

Звуки вечірньої сонати
В край зоряних світів...

Я чую: ти сама їх граєш,
Як і колись. Чи на наругу?
Чи споминів у них шукаєш,
Чи присипляєш свою тугу —
За сном щасливих днів!?

* *
*

Не раз душа моя скимить
В глухі беззвіздні ночі,
І сум туманний давить грудь
І до землі толочить...

Не сниться стать мені твоя,
Ні твої сині очі,
А душа стогне і скимить
В глухі беззвіздні ночі...

* *
*

Ти їдеш там, де млисте, зимне море
Мутними хвилями змиває береги,
Де небо півночі студене, непрозоре
Спов'є всі думи мрякою нудьги...

Ти їдеш там, де в холоду обіймах
Найкращі квіти нидіють і схнуть,
Де весна й осінь в нерозривних спіймах,
Мов рідні сестри, поруч себе йдуть.

І прийде час вечірньої години,
Поглянеш оком на дрімуче море:
Над ним полярна чайка лине вдаль,

І, оповита сірим сконом днини,
Почуєш хвилі тихі розговори,
А душі в нас один сполучить жаль.

* *
*

Як сумно ти грала в той вечір розлуки,
Як жалко твій спів линув вдаль,
Неначе закляти хотів в свої звуки
Весь біль мого серця і жаль...

Ридали всі струни, акорди стогнали,
І серце щеміло в грудях;
Душа вирівалась, і руки дрижали,
І сльози блистіли в очах.

Так дико твоєї гри линули звуки,
Мов море розбурханих фаль,
Шо рвали з собою все горе розлуки,
Всю тугу, і смуток, і жаль...

НЕ ЙДИ ВІД МЕНЕ

Не йди від мене ти, що все сіяла
На небі мого щастя, як промінна зоря,
Диви: найкращі квіти доля потоптала,
І стежку заступили темні тіні горя...

Не йди!..

* *
*

Твій голос — то слізна без слів
Молитва білих квітів,
То тихий мелодійний спів
Із зазірних засвітів...

Твій голос — то страшний проклін,
Аж серце каменіє...
Твій голос — то надгробний спів
Над труною надії...

* *
*

Ти була для мене цвітом рідних піль,
Снігу білим пухом з верхів моїх гір,
Ти була для мене сумом чорних ріль
І пошумом бору, що шлеться в простір...

Ти була для мене тим співом без слів,
Що в смерк весняний усипляє луги,
Була ти луною далеких огнів
І образом тьмавим моєї нудьги!

ЗА ТОБОЮ!..

Не раз по тобі тужу в розжалення годину,
Як вітер жалісно об рами б'є віконні;
Надворі смутна ніч... Дощ стогне без упину
Та дзвонить на вікні мелодьї однотонні...

Душею я в той час в світи забуті лину
І геть волочу всі гадки терплячі, сонні...
Надворі темна ніч... Дощ стогне без упину
Та дзвонить на вікні мелодьї невгомонні...

В кімнаті тишина — мені так дуже смутно,
Каяття, біль і жаль на мої груди сіли
І віко кам'яне від труни відвалили...

Лишень на дні душі скимить щось ледве чутно,
Безслідно стогін стих — з дощу сплітаєсь грою,—
Душа моя, душа ридає за тобою...

КУЛЯВИЙ * СОНЕТ

Як прийде осінь тиха, сумовита
І вбере поле жовтою травою,
Земля затужить за леготом літа,—
Затужу за тобою...

Як прийде осінь тиха, сумовита
І все овіє тихою тугою,
Земля застогне — сумна, в скиби зрита,—
Заплачу за тобою...

А як прийдуть зими беззвіздні ночі,
Повні тривоги ожидання й болю,
Як студінь стисне чорну землі груду...

Забуття тінню вслоню твої очі...
Як забіліє сніг на моїм полі —

...Може, забуду!..

---

* Кульгавий.

В ПІВСВІТЛІ

Тиха, сумна, як мрії тінь повійна,
Ти крізь душі моєї йшла кімнати,
Світи, де була пустка безнадійна,
Ти стала цвітом устеляти.

Тиха, сумна, як сонця блиск вечірній,
Що в срібній млі осінній потопає,
Ти щезла. В душі простір став безмірний,
На ньому туга панахиду грає.

* *
*

Слухай! Клянуся: орлиної крила
Розпущу ще раз і злину горою;
Ще розжариться в грудях моїх сила,
На лет зірвуся... Лиш ти будь зі мною.

Ще раз зірвуся в зоряні блакити
До зір, над хмари, у безмір простору,
І хоть вже сонцем не буду ясніти,
Ше, може, блисну світлом метеору.

ОСІНЬ

ОСІНЬ

Осінь холодна, непривітна, зимна...
Покутну пісню вітер в полі віє,
Над світом хмара сповершилась димна,
Як килим смутку, втрати, безнадії...

Осінь холодна, непривітна, зимна...
Покутну пісню в полі вітер віє —
І в душу хвиля тиснеться нестримна
Тих тонів смутку, втрати, безнадії...

З ГАМЕРЛІНГА

Гей, гей! Чимало полетіло
Пташат від своїх гнізд,
Чимало хмар перекотилось,
Чимало згасло звізд!

Гей, гей! Чимало із левади
Сплило води у ліс,
І серця мрій чудових, ясних
Чимало час розніс?..

* *
*

Часом моє серце такий тисне біль,
Як сумерку тиша понад стерні злине...
Розстогнаний вітер гуде серед піль,
Стеблом помітає та безслідно гине.

Часом моє серце такий тисне біль,
І сум чорний лине із темних вигонів,
А сонна симфонія за шумом топіль
Впивається в душу акордами стонів...

НА КЛАРНЕТІ

* *
*

Мов нині бачу все: у залі балевій
Веселий гамір слів за шумом шовку в'ється,
І мерехтить кругом світил дрімучих рій,
І гомін музики меланхолійно ллється...

У вирі ми пливем! Я подих чую твій
І голос твій дзвінкий, і дрож руки твоєї,
Мені в очах погас світил тремтючих рій,
Я тихо прошептав: о будь, ах будь моєю!..

* *
*

Гей, знаю, що не підеш ти в життя за мною,
В життя, що мріє тінню беззвіздної ночі,
А прецінь серед виру з такою тугою
За тобою беззвіздно блудять мої очі...

Як хвиля срібних звуків чаром нас овіє,
Я стать твою принадну обійму рукою,
Душа моя про щастя злоті мрії мріє —
Хоть знаю, що не підеш ти в життя за мною.

МІЙ АЛЬБОМ

НА ДОРОГУ

Казали мені люди, що в нову податись
Гадаєте дорогу. Вже і костюм шиють,
Мирт жде, щоби вінком голівку вашу вбрати,—
Все готове... Ще тільки перед світом криють.

І в тім невдала фарса! Бо й пощо таїти,
Я ж певно не торкну докором струн сумління,
Бо я вас розумію: жити, жити, жити!..
В нову дорогу йдете — по нові враження!..

Не жаль мені годин, прожитих разом з вами,
Хоть їх не раз душа з тугою споминає,
Не раз уста вишневі надять ще чарами —
Минуло... Що ж робити? «Все йде, все минає...»

Вам здавалось, що я би дуже зажурився
Та в рими вас врізьбив і мого серця болі?..
Дарма! В життю так часто. Перший акт скінчився.
Боюся, що у другім випадете з ролі...

Угору завіса! Нехай життя година
Безжурно вам минає скорим птаха летом;
Від серця вам бажаю: щастя, долі, сина,
А син ваш, ясна пані, щоби був поетом!

Шоби великий жар кохання взяв у груди,
А в серце — тиху тугу зоряної ночі,
Шоб вмів орлом знестися над життя, над бруди,
А мав би певно син ваш ваші сині очі...

Шаслива вам дорога! Непроглядну вслону
Киньте на наше вчора — завтра йдіть стрічати,
Може, вам скрань вбере у золоту корону,
А доля цвітом щастя шлях буде встеляти...

Іди, іди! В моїй душі глуха пустеля
Оживиться... Ось слухай: йде юрба криклива;
Хто зна, чи ще коли зійдемось — mia bella* —
Йди на життя нове, іди — і будь щаслива!..

---

* Моя прекрасна (*іт.*).

В ТОМЛЯЧУ ХВИЛЮ

Чи тямиш ту бліду погаслу хвилю,
Вбрану в мелодію розжалених піль?
Мряки лягали на пусту долину,

І смуток нісся від далеких ріль,
Котився ген над згаслими ланами
Та опинявся на верхах топіль...

Сонце давно вже вснуло над лісами,
Тонули в млі верхів'я синіх гір,
І якась туга мріла понад нами...

Туга, що душі рвала ген до зір
В далекий світ розмріяння, спокою,
В манячий безмір — в незнаний простір...

Тихо було. Повільною ходою
Сходила ніч. Від лісу сумно плив
Посвист вітрів, що скаргою сумною

Вдирався в грудь,— а з-понад зжовклих нив
Йшов зимний шум і шепоту словами
Твою розмрійну білу скронь пестив.

Чи тямиш ти хвилину обезтями,
Молитву душ — без звуків та без слів,
І тиху ніч з дрижучими звіздами?

А в ній відлетну пісню журавлів,
Як линули над нами в тій годині,
Чи тямиш?.. Гей, минуло стільки днів!..

А прецінь, ще в моїй душі і нині
В томлячу хвилю поворотних снів
Будяться тихі звуки лебедині —
Се та відлетна пісня журавлів...

МІСЯЧНА СОНАТА

Часом, як смерк розстелить сірі крила
І довгі дні стануть западати,
Ти в дім приходиш, моя ясна, біла,
І крізь самотні тихо йдеш кімнати.

Віє від тебе запах рож весняних,
Шо заквітчали голову дугою;
Ідеш до мене, а в очах коханих
Тремтить жалоба срібною росою...

Мовчки сідаєш поруч мого ложа,
Топиш у мені добрі тихі очі,
На твоїх грудях гасне біла рожа,
Сповита в чари місячної ночі...

Ти знову кличеш у світи забуті
На стрічу сонцю — сонцю золотому?..
Звідки ж той безмір смутку в кожній нуті,
Смутку, неначе шуми, що їх віє
Вечірній вітер понад сонне море...

І знов на струни, що покрились ржою,
Кладеш легенько свої білі руки,
І чути пісню...

Люблю тебе! Все тужу за тобою...
В тобі відбився сум землі моєї,
В тобі відбились зорі світла грою
І сонця скін в скривавленій киреї...

Люблю тебе, як ранній сміх природи,
Як даль степів, завіяних снігами,
Люблю тебе, як небо в час негоди,
Люблю тебе!..
. . . . . .

І так усе, як смерк розстелить крила
І сірі тіні стануть западати,
Ти в дім приходиш, моя ясна, біла,
Крізь опустілі тихо йдеш кімнати,

Мовчки сідаєш поруч мого ложа,
З усміхом дивишся у мої очі,
На твоїх грудях гасне біла рожа,
Сповита в чари місячної ночі...

В РОЗМРІЯНЬ БОЛІСНІЙ ГОДИНІ

В розмріянь болісній години,
Як смерк прислонить сонні гори,—
Вітер з травою в полонині
Веде таємні розговори.

В розмріянь болісній години,
Як зашумлять вечірні бори,
А небом хмари плинуть сині,—
Сум крізь душі іде притвори...

Тебе я жду в таку годину...
Мені здається, що в вечірній
Мелодьї гір твій чую спів...

Я жду тебе, моя дівчино!
Прилинь! Промов! В тиші безмірній
Потоне гомін твоїх слів...

В розмріянь болісній годині
Не раз тебе ввижає зір
Крізь осіннії мряки сині,
Крізь вільних чорних піль простір...

Пливеш до мене з шумом гір,
Де плесо рік шумить зелене,
З дрижанням мерехтячих зір
На крилах мрій летиш до мене.

І, як сон осінньої ночі,
З туманів срібних виринаєш,
Смутна стаєш переді мною...

Топиш в мені погаслі очі
І знов у сірій млі щезаєш,
Та спокій мій іде з тобою...

* *
*

Я іду... Чорна ніч слонить тінню мене,
Вітер спомини звіє по мені,
Мов скиталець блудний, човен мій пожене,
Гей, на море, на хвилі на сині.

Я іду. Чи найду супокійний остров,
Чи забуду, як стріну затишшя,
Чи, як тінь, паде там вслід за мною любов,
Мені душу тугою вколише?..

Я іду... Я іду... Серед бурі огнів
В вічну путь, в забуття, серед ночі,
Тілько море шумить свою думу без слів,
Тілько жалібно мева кигоче.

ХВИЛІ

В КАВ'ЯРНІ

Минають дні, минають ночі,
Ти за буфетом все сама;
В утому вбрали твої очі
Сліди недоспаної ночі,
Жалоба в них тремтить німа...

Скажи, маленька, чи ніколи
В тебе не будиться душа
І чи заплакати не хоче,
Що марно йдуть і дні і ночі,—
Ти за буфетом все сама?..

«ТАМ, ДЕ ГОРА ЧОРНА, СУМНА»

Не раз в душі моїй снуються
Старої пісні тихі звуки;
Кімната, смерк, скрізь тіні в'ються,
Сум надвечірньої години,
Поруч рояля стать дівчини —
Золоті коси, білі руки,
І пісні тихі, сумні звуки...

Не раз ще крізь душі притвори,
Мов візія, в туман сповита,
Тяжка, як смуток Чорногори,
Снується арія сумовита,
Снується призабута нута,
Мов з глибини душі добута
І власним серцем пережита...

БАРКАРОЛА

Ходи, дівчино! Над ручаєм
Шпаркий нас човен жде.
Гей, попливем дрімучим гаєм,
Води задуманої плаєм
Нас хвиля поведе!..

Ходи, дівчино! В тихім гаю,
Довкола берегів,
Лісні нас квіти повітають...
В шовкових травах серед маю
Русалчин вчуєм спів.

Заквітчана, в ясній короні,
Полинеш, скарбе мій,
В імлистій сріблені обслоні,
І попливем на гладкій тоні
В світ забуття і мрій!..

І занесе нас срібна хвиля,
Як птахи скорий лет,
Де вільхи розстелили гілля...
Гей, понесе нас срібна хвиля,
Де гнеться очерет...

Байдужні нам життя незгоди,
Байдужний світу гнів,
Нас серед тихої природи
На сон вколишуть темні води,
Тужливий сум лісів.

Ходи, дівчино! Над ручаєм
На нас човенце жде...
Гей, попливем дрімучим гаєм,
Води задуманої плаєм
Нас хвиля поведе...

НА ВИСТАВЦІ

Із полотна глядиш на мене
Таким безмірно сумним зором,
А в ньому тиха меланхолія
Змішалась з вдаваним докором...

У кутиках усток вишневих
Таїться скромно відтінь злоби,
І є щось в тобі із Мадонни
Й з опереткової Ніоби...

О пані! Тут тебе у рамі
Так дешевенько мож купити,
А я не знав ціни й готов був
Життям за тебе заплатити...

ЗА ЛІЛІЄНКРОНОМ

Гей, чи заглянеш ти коли
В світ моїх дум?
Чи він розжарить грудь твою,
Зворушить ум?

Може, в далекий підеш світ
Із цих сторін.
Я, що у тій долині зріс,
Тут стріну скін.

В народу мого сум та біль
Я пісню вбрав,
І мовчки звук той у душі
Моїй ридав...

Гей, звідкіля в грудях твоїх
Зловіщий спів,
Чом на дідівські скарби впав
Твій жах і гнів?

Чом на зіниці ти свої
Так бров стягнув —
Прости, прости, що твій дідусь
Поетом був...

НЕ ЖДУ СПОКОЮ!..

Не жду спокою! Бурі жду,
Шоби заграла громом;
Най олов'яним звоєм хмар
Над моїм стане домом...

Її святих огнів я жду,
Коли над головою
Розсвітять темний небозвід
Кервавою луною!

Не жду спокою! Бурі жду,
Шоби вітри завили,
Шоби у грудях молодих
Іскри в пожар займили!

Най прийде буря, грім, огонь,
Най прийде завируха —
Розіб'ють сірі тумани,
До бою скріплять духа!..

Із збірки
«В ГОДИНУ ЗАДУМИ»

ІЗ ДНІВ БУРІ

ІВАНОВІ

Іване без роду, Іване без долі,
Куди не ходив ти, кого не видав?
У спеку і стужу, у лісі і в полі
Ти гинув, а славу сусід добрий взяв...

На сербських зарінках * клалась твоя сила,
На волинській млаці твій гріб вже присів,
І серед Поділля сіріє могила,
Де впало в двобою двох рідних братів.

Подільські берези й покутські тополі
Шумлять все по тобі, що марно ти впав;
Іване без роду, Іване без долі,
Ти загинув, а славу сусід добрий взяв.

Твій батько на гіллі повис в літню днину,
Ти гинув інакше: für Kaiser und Land **.
Та всім вам однаку дали домовину —
Й печаттю вам символ: Name unbekannt! ***

І ТЕБЕ МЕНІ ЖАЛЬ...

І тебе мені жаль, сірий сину півночі,
Що ідеш день чи ніч — і не знаєш куди;
Ржа утоми лягла на твій голос і очі,
І чоло вкрила тінь недостатків, біди...

І тебе взяв указ із сільської оселі,
Від розораних скиб чи буйного лану,
І голодний бредеш в дрантивенькій шинелі
У невідомий світ, у чужу сторону...

---

* Берег, покритий галькою.
** За кайзера і батьківщину (*нім.*).
*** Ім'я невідоме (*нім.*).

Іван Труш.
ПОХМУРИЙ ДЕНЬ
Олія, картон.

Олена Кульчицька.
ПІЗНЯ ОСІНЬ
Кольоровий лінорит.

А там стріне тебе гучний постріл гармати,
Або тихший привіт: добре кована сталь;
Кров обмиє чоло... Бідний сірий солдате,—
І тебе мені жаль!.. І тебе мені жаль!..

ДЕ ЙШЛИ НА ПРИСТУП

Далеко за хатами
Посеред моря трав,
Порослий шуварами,
Дрімав півдикий став.

Заріс, зчорнів, запався,
Змережив зіллям дно,
Хіба лиш місяць клався
Ніччю на те багно.

А як назустріч днині
Тонули зорі в млах,
Ставали тіні сині
І кріс несли в руках.

З КАСАРНІ

Ходить смуток по темній касарні,
Тихо ходить попід сірі стіни.
За ним світло збитої ліхтарні
Снує довгі чудернацькі тіні.

У куточку при розгрітій печі
Гуртом сіли втомлені камрати
І торочать довгі сумні речі
Про листи, що не приходять з хати.

Про другів, що томляться в неволі,
Про загоєні в шпиталях рани,
Про гроби, розсіяні по полі,—
Та про Чортків, Бучач, Бережани.

ГЕЙ, СИПЛЕ СНІГ...

Гей, сипле сніг, невпинно сипле сніг,
І біла ніч приходить.
За мною сто завіяних доріг,
А віддаль тугу родить.

До тебе, краю бідний мій,
За горами-ріками
Я в студінь, в ніч під шум завій
Раз в раз лечу думками...
Добраніч, краю рідний мій,
Журбою оповитий,
Розвіяв вітер цвіт твоїх надій —
І смутком ти залитий!
В широкий світ, хоч не для тебе, ні!
Розбрелись твої сили,
І в неприв'ітній, зимній чужині
Ростуть твої могили...

ПРИ ОКОПАХ...

При окопах — в сірий день осінній,
Де ще ранком стояли солдати,
Впав від кулі отаман курінний,
Впав сердега при дулі гармати...

А соколи далі полетіли,
Полишили свого отамана,
Лиш ясені два над ним шуміли,
Як на грудях застигала рана...

Із ясенів зжовклий лист спадає,
Плаче ніч сумна, як холопська доля,—
Отаману «упокій» співає
Зимний вітер, що летить від поля...

ДЕ АЙСТРИ ВМИРАЛИ

В огороді коло хати,
Де айстри вмирали,
Жовнярики молодого
Стрільця поховали.

Та не встигли витесати
Хрестика з дубини,
Посадили на могилі
Чорний кущ тернини.

Вбрали її в білі айстри
З грядок коло хати
Та й пустились селом далі —
Могили копати...

ПРИ ДОРОЗІ

На Поділлю при дорозі,
Що йшла вздовж ланів,
В спеках, в стужах, на морозі
Малий хрест чорнів...

Місяць сяєвом стелився
На стерні пусті:
Йшли стрільці... Слізьми залився
Ісус на хресті...

ДЕ ПЕРЕПРАВЛЯЛИСЬ...

Несуться хвилі рвучі,
Шумить підводний вир.
Над берегом на кручі
Дрімає монастир...

Іде вечірня хвиля,
Темніє небосклін.
Об берег плеще хвиля,
І тужно плаче дзвін...

Летить псалом на шпилях
У темряві нічній
За тих, що в рвучих хвилях
Знайшли на дні спокій...

ВИЄ БУРЯ КОЛО ХАТИ

Виє буря коло хати,
Стріху рве буйну;
Гей, післала стара мати
Сина на війну.

І хрестом благословила
На криваву путь,
Срібний хрестик положила
На синову грудь...

Шумить буря, гне ялиці,
Тріщить старий тин;
Гей, привидівся вдовиці
У воротях син.

Летів з бурею поночі
Серед піль, дібров,
Лиш закриті в нього очі
І на грудях кров...

ЯК БРАЛИ ДЗВОНИ...

Ранком, як стало лиш світати,
Прийшли під церкву царські слуги.
Як стали дзвони забирати,
Поніссся плач жалю і туги...

Так дзвони плакали, ридали,
І плач їх бив в мужицькі груди;
На віз солдати їх кидали,
А він мовчав, мовчали й люди...

Вже їдуть... Все село в тривозі,
Хтось там зітхнув, хтось сльози ронить.
А дзвін ридає по дорозі:
«Хто ж на вечірню вам задзвонить?..»

ВОЄННІ ІДИЛІЇ

I

Погоріла наша хата, погоріла,
І стодола з вітром, з димом полетіла,
Осталися на подвір'ю стіни голі,
Ходить вітер по світлиці і стодолі...
...А мамуню положили на дно ями...
...А татуньо поїхали з москалями...
...А ми ходим цілу днину коло хати...
...А смерком йдем до сусіда ночувати...
...А у нашім огороді діл копали,
Молодого жовнярика поховали...

II

На вулиці днюють... Як стане смеркати,
Сусід їх закличе до теплої хати,
В кутку хліб поставить та мисчину страви
Та й на ніч лягати каже коло лави.

Вже довго бідують... Хату їм спалили,
Мама з жалю вмерла, тата полонили,
Мама вже на правді, дітям сну немає,

НА ПІДСЛУХАНУ НУТУ

Прийшов до мене біль,
Прийшов та й сів за стіл;
Ішов від рідних піль,
Ішов від рідних сіл...

Казав, що там пожар,
Вся сила пекла й лють,
Що там до синіх хмар
Стовпи огненні б'ють...

Що буря все змела,
Зосталось вісім хат,
А на краю села
Упав мій рідний брат.

Такі думки снував
Мій біль — проворний ткач —
І тихо піддавав:
Терпи, мовчи, не плач!..

ПІСНЯ СОЛЬВЕЙГИ

Кленовим листям вікна вбрала,
А хату — чарами пісень,
З Сольвейги піснею чекала
І ніч і день, і ніч і день.

Кленове листя буря збила,
В ніч задзвонив об шиби страх,
А рано вістка прилетіла,
Що він над Сочею поляг.

ПІСНЯ КІЛЬЧАСТИХ ДРОТІВ

У бурю-негоду, як падають громи,
Співаємо пісню без впину, без втоми,
А в пісню вплітаються громи й проклін.
Ідуть до нас гості, ідуть з двох сторін — гура!

І літом в пожежі гарячої днини,
Як все вколо сохне, рвесь віддих людини,
Як сріблом на сонці виблискує кріс,
Співаємо пісню, аж луни б'ють в ліс — гура!

А в сумну осінню вечірню годину,
Як вітер від поля ридає без впину,
Як сірі колоди лежать на стерни,
Співаємо з вітром осіннім: засни, засни!..

З ПОЛОНУ

Згаса днина. Плакав дзвін,
І промінь сонця блід,
В село з далеких ген сторін
Прибився інвалід.

В душі незгоєній ніс біль,
І смерть у собі мав,
Як взрів вигони рідних піль,
Заплакав, заридав.

З Берестя йшов... І падав з сил,
Вмлівав, вставав і йшов,
Минав забутих сто могил,
І на ногах мав кров...

І при воротях станув він,
Як промінь сонця блід,
І плакав дзвін, і плакав дзвін,
І — плакав інвалід...

ТИХА МОВА

У МАРУСІ

У Марусі коло хати
Заіржали коні:
Приїхали попасати
Улани червоні.

Попасали, спочивали
На любій розмові,
Біле личко цілували
І брови шовкові.

А з полудня доріженька
За ними курилась,
У воротях Марусенька
Тяжко зажурилась.

А як в нічку лягла спати,
Сплеснула в долоні:
Приснились їй коло хати
Улани червоні...

І В МЕНЕ БУВ СЕРДЕЧНИЙ ДРУГ

І в мене був сердечний друг
В днях долі і недолі,
Лишився там, де сонний луг
Говорить з вітром в полі.

Молоду жінку друг мій мав,
Як одно серце в грудях,
А його жінку (він се знав)
Любили другі люди.

І на війну пішов мій друг,
Гадав, що втишить болі —
І впав від кулі там, де луг
Говорить з вітром в полі.

ОЙ ЯК УМЕР СТАРИЙ БАТЬКО

Тихо закрив старий повіки,
За життя тяжко гарував,
В поті і труді на вигоди
Молодій жінці заробляв.

Вдова остала молоденька,
Ламала руки, дім ридав,
Добрий сусід горнув небогу
І білі руки цілував.

На могилки несли старого,
Жалібну пісню хор завів,
Затихли люди, грали дзвони,
Сусід вдову нещасну вів.

Вернули в хату, смерк вкотився,
Ладан по хаті залітав.
Добрий сусід горнув небогу —
І білі руки цілував.

ДРАМА

І в мене є спомин маленької лялі,
Не тямлю, хто нею мене вщасливив;
Як льон, мала коси, уста — як коралі,
І то була перша, що я полюбив.

Грудьми її була сніжна порцеляна,
Я вбрав її чаром дитячих гадок.
А придане мала та перша кохана:
Повнісіньку скриньку чистеньких шматок.

Було, прийде хлопчик з сусідньої хати,
Що паяца дуже вродливого мав,
Бувало, як станем весілля справляти,
Від радості й щастя аж дім весь лунав...

Та склалося лихо. Хтось вкрав мою лялю,—
Казали, що, певно, недобрий сусід,—
А я плакав гірко, що лялька без жалю
Втекла із паяцом від мене у світ...

МІЙ АЛЬБОМ

ПОНІССЯ ЗА ТОБОЮ...

Понісся за тобою, як тихий плач берези,
Утаєний мій жаль в глуху і темну ніч;
Котились за тобою невиплакані слези,
Тих сліз ніхто не бачив, лиш чорна зимна ніч.
Часом у сні побачу уста твої знімілі
І очі, вдивлені в таємну, дивну ніч;
Кладеш на мої скроні долоні добрі, білі,
Ніхто про те не знає, лиш чорна зимна ніч.

НА ЗЛАМАНОМУ КЛАРНЕТІ

Хай тобі сниться трубадур,
Що в ніч, як місяць скрився,
Під дому твого сірий мур
Утомлений прибився.

В його зіницях жаль дрижав,
Чоло зорали труди,
В руках розбиту лютню мав
І рану мав у грудях...

Німий, вдивлявся в сірий двір,
Що в нічні тіні вбрався.
А глянув ранок з-поза гір —
Він далі в світ помчався...

* *
*

Eh, vive la vie! * Нехай заграє сміх,
В огню керви життя нехай порине,
Геть сум з чола! Туди, де море втіх,
Де забуття! В одній шумній годині
Переживем терпіння днів усіх!
Нехай заграє сміх!

Eh, vive la vie! Най пісня рвесь пуста!
І струями най шумно ллються вина,
Ти нахили вишневії уста,
Ах, ти у пристрасні обійми йди, дівчино,
Най злучить нас на хвилю гра пуста!
Гей, нахили уста!..

НА МУТНИХ ХВИЛЯХ

Колись село тебе пестило,
Сад легким сумом засипляв,
Понад колискою твоєю
Шопена дух не раз витав.

І брав тебе малу на руки,
Дівочі сни твої беріг,
І мрів, що ти життя перейдеш
З душею білою, як сніг.

Та помутніли чисті води,
З рук твоїх випало весло,
Життя на каламутних хвилях
Тебе в болото занесло...

ВИНА, ДІВЧИНО!

Вина, вина, дівчино!
Червоного, як кров!
Най вип'ю за минуле,
За молодість, любов,

---

* Хай живе життя! *(Фр.)*

За мрії, що погасли
Від холоду життя...
На вічний вип'ю спомин,
На вічне забуття!
Любив я сині очі,
Горнув в обійми світ,
В душі, немов в руїнах,
Все спомином шумить...
З-за сірої опони
Підноситься мара,
Сумна, як в катеринці
Мелодія стара...
І будиться наново
До сили, до життя,
І ломить білі руки,
І молить забуття!

ВІДЗВУКИ

(З мотивів Шопена)

НОКТЮРН ES-DUR

Гасне день,
Туман долину слонить,
В садах біліє цвіт вишень,
Між листям вітер дзвонить.

Прийде ніч,
Така багата в чари,
На небі блисне море свіч,
На землю злинуть мари.

Всне село,
Втомлені втихнуть люди,
А я розпалене чоло
На твої склоню груди...

Я уста
Твої займу в пожари!
Тихо... З піль мряка йде густа,
І ніч розносить чари...

НОКТЮРН d-MOLL

Гей, овіяв мене дим мужицьких хатин,
Вбійчий запах шальвії та рути,
Де вишневий садок, срібна вільха і тин
Шепче слово задуми і смути...

Де смерком із-за хат, від ланів конюшин
Линуть тужні сопілчині нути,—
Гей, овіяв мене спомин кращих хвилин,
Що їх серце не вспіло забути...

ПРЕЛЮДІЯ DES-DUR

Гей, снилося мені село весною,
Вінки садів, черемхи білі квіти,
І кучеряві верби над водою,
Що в тихі хвилі затопили віти.

Бачу: пастух товар додому гонить,
Останній промінь гасне за верхами,
А тишина така, що дзвоном дзвонить...
Лиш синій дим снується над хатами...

А серед піль стежиною вузькою,
Понад ячменів та пшениці море,
Пливе твій дух, задуманий співаче,

І ловить в душу шуми над водою,
Садів розцвілих сонні розговори
Та звук сопілки, що у лузі плаче.

СОНАТА A-MOLL

Грай мені, грай... Ти знаєш, як настане
Смерк і в кімнаті розснуються тіні,
Коли бліда звізда у вікна гляне
І хорим світлом стелиться на стіни,—

Якась мара скрадається з-за печі,
Блідий опир скриваєсь за фіранку,
А ніч в вікно такі шепоче речі
Сумні, як спомин про давню коханку...

Грай мені, грай... Я знаю: за водами,
Там є остров, сповитий в мрійну глушу,
Де лиш тополі сонно мріють мрію.

В осінню ніч з тремтячими звіздами
Везе човно зболілу бідну душу...
Грай мені, грай — я, може, ошалію...

ЖМУТОК

(З Гейне)

ПОСЛАНЕЦЬ

Коня вороного сідлай
І, як зійде зоря,
Лети — чи море, степ чи гай —
До Дункана-царя.

Сховайся в стайні у куток,
Старий конюх там є;
Його спитай, котру з доньок
Цар Дункан віддає.

Як скаже, що чорнявую,
То скоро повернись,
Як скаже, що білявую,
То дуже не спішись.

Скрути мені лиш добрий шнур
І ключку зав'яжи,
Поволі їдь та й словечка
Нікому не кажи!..

ЗА РОКОМ РІК

За роком рік відлітає,
В гріб покоління падуть,
Тільки любов не минає,
Мої бажання не мруть.

Ще раз мені взріти
І перед видом твоїм,
Вмираючи, шепотіти:
Ти була для мене усім!..

ЧОМУ ТАК РОЖІ ПОСУМНІЛИ?

Чому так рожі посумніли,
Скажи, скажи, чому?
Чому квітки в траві змарніли,—
Чи осінь ждуть німу?

Чом пташка жалісно співає
Між гіллям між сухим?
Чом з жовтих трав смерком злітає
Якийсь цвинтарний дим?

Чому так слізно сонце світить
І криється у млах,
Земля зчорніла неодіта,
По ночах ходить страх?..

Чом туга так мене зв'ялила,
Додолу смуток гне?
Скажи, скажи: чому ти, мила,
Покинула мене?..

У СИНЮ ДАЛЬ

У синю даль твій шлях біжить,
І йдеш ти рад не рад,
А за тобою плач летить,
Оглянешся назад —

І щось твою зворушить грудь,
Шось спомини несе,—
Вернися в дім, зі мною будь,
Моє ти щастя все.

Та шлях веде угору, в ліс,
Де пустка жде німа,
Туди, де серцем ти приріс,
Вже вороття нема...

ГЛЯДИТЬ СУМНА ЯЛИЦЯ

Глядить сумна ялиця
На зимні береги,
Над нею студінь злиться,
Окутують сніги.

Про пальму тихо мріє,
Що в сонячній землі
В жарі проміння мліє
Самотня на скалі.

НІЧ ОСІННЯ ГУЛЯЄ...

Осіння ніч гуляє,
Дощ люто в шиби б'є;
Куди тепер мандруєш,
Кохання ти моє?

Пуста, самотня хата,
Заводить з вітром піч,
А сумні оченята
Вдивились в темну ніч...

ДУРНИЙ ТОЙ СВІТ...

Дурний той світ, сліпий на все
І бреше, що несила,
Про тебе злобну вість несе,
Що ти є дрантя, мила!

От чернь дурна, сліпа й пуста!..
Де їм тебе пізнати?!
Не знають, як твої уста
Уміють цілувати!

ДВА ГРЕНАДЕРИ

До Франції два гренадери йшли,
Що були в російськім полоні,
А як у німецьку господу зайшли,
Схилили чоло на долоні.

Пірнули сердеги в журливих думках
Об рідного краю злій долі,
Що військо велике розбите у прах,
А цісар, їх цісар в неволі.

Заплакали гірко, і сльози рясні
В очах їх жалібно тремтіли.
Один з них промовив: «О, горе мені,
Як рани старі заболіли».

А другий говорить: «Скінчився наш спів,
Не жаль було б нині вмирати,
Та жінка і діти зостались самі,
Прийдеться самим загибати».

«Пусте жінка й діти! При чім вони тут!
Гей, інші тепер в мене болі.
Як будуть голодні — в старці хай ідуть,—
Мій цісар, мій цар у неволі.

Ось слухай: як стріну в дорозі я скін,
Сповни мою волю послідню,
Візьми мертве тіло до рідних сторін,
Щоб в землю я ліг свою рідну.

Та знай: в домовину мені не забудь
Рушницю покласти у руку,
Пропам'ятний хрест мій положиш на грудь
І вірну припашеш шаблюку.

От бачиш, я, брате, так хочу лежать,
Немов на шпильдвах, в домовині,
Аж чую в могилі я громи гармат
І гомін копит на долині.

Як цісар над гріб мій конем надлетить,
За ним стануть кулями бити,
Я встану із гробу й візьму в руки щит,
Шоб цісаря ним заслонити!»

БІДНИЙ ПЕТРУНЬО

Івась і Катруся гуляють аж гей,
І хата веселлям лунає;
Петро стоїть мовчки в фрамузі дверей
І сумно на них поглядає...

Йвасеві й Катрусі промінний цей день:
Справляють заручини нині,
А бідний Петруньо стоїть, наче пень,
В обідраній сірій свитині...

І водить за ними свій погляд журний,
І нишком стає бурботіти:
«Гей, гей, яке щастя, що я не дурний:
Прийшлось би життям наложити».

Із збірки
«СУМНІ ІДЕМ»

УКРАЇНІ

Що кривавих пісень Тобі в жертву не ніс,
А беріг їх у серці на дні,
Що вінків не сплітав з Твого болю і сліз,—
Прости мені!

Що не млів, не ридав, співчуття не просив,
Хоч йшли дні і роки йшли грізні,
Що своїх почуттів на базар не носив,—
Прости мені!

Що до Тебе приплив від чужих берегів
І снував свої думи сумні,
Що домашнім богам поклонитись не вмів,—
Прости мені!

Я співець сумних дум, тихих мрій, добрих снів,
Моє щастя й спокій вдалині;
Що вино я люблю, і дівчата, і спів,—
Прости мені!..

СМЕРЕКА

Я знав колись твій рід... На склонах Чорногори,
Де в хмарах громи сплять, орлів де вітчина,
Стоять твоїх сестриць великі темні бори,
Над ними ходить ніч, сон, зорі, тишина...

Там вирвали тебе із рідної оселі,
В чужий віддали світ — далеко від сестер;
Веліли нидіти в глухій міській пустелі
Та тінню прикривать брудний, обдертий сквер.

І знаю я, що все в нічну глибоку пору
Знімаєш болісно зчорнілі рамена
І думи свої шлеш у рідну Чорногору,
Де в хмарах хмари сплять, де орлів вітчина...

ПРИ ЗАХОДІ

На синій шибі сонних хвиль
Стелився сонця срібний луч,
Ліг фіолет на зелень гіль,
І кров багрила стіни круч...

А хвилі глухо на долині
Вечірню думу вигравали,
Тиху, як сон, як тайна ночі...
Гей, хвилі преглибокі, сині,
Що так у душу зазирали,
Як її очі...

І гарно було. Чорний ліс
В обіймах мряк стояв та мрів,
А вітер сум на гори ніс
Понад вершки смерек, грабів...

І все у сумерках губилось,
Блідли барви, а хвилі грали,
І сонце багряну кирею
Скидало, за гору котилось
І гасло... А як тихо стало,
Я чув, як в грудях заридало
Серце за нею!..

З ЖИТТЯ І СЦЕНИ

«ОЙ НЕ ХОДИ, ГРИЦЮ...»

На сцені Гриць вмирав... На залі тінь снувалась,
На душу втомлену глибокий сум лягав,
На лиця кам'яні задума тиха клалась,
Тонуло в тиші все... На сцені Гриць конав...

В півсвітлі сумерку лице твоє тремтіло,
І сльози линули з розжалених зіниць,
І дрож утаєна стрясала біле тіло,
А там в штучній агонії конав невірний Гриць...

І стало жаль мені, що прийде та година,
Коли впаду і я на сцені життьовій,
Без оплесків та брав, не плаканий юрбою...

І мріялось мені в душі, моя дівчино,
Чи у годину ту з-під твоїх чорних вій
Бодай одна сльоза покотиться за мною?..

«ХАТА ЗА СЕЛОМ»

Ідуть цигани... Гамір дивних слів
Ген-ген далеко чути;
Понурий вигляд тих дітей степів,
Їх пісні не збагнути.

Цигани йдуть... Табор шатро розбив
Далеко серед поля,
З грудей циганський тужний спів поплив,
Спів дикий, як їх доля!

Туга якась вас воліче світами
З блідим п'ятном скитальства на чолі!
Не спинять вас в дорозі бурі, громи...

Моя душа циганська із шатрами
Тими зрослась — здаєсь, на край землі
За вами йшла б, нещасні діти Шоми!

«НАДІЯ»

...А з ночі скавуліло море
Пісні своєї сили й суму,
Вершились хвилі, наче гори,
Вбрані в сніжні завої шуму...

Йшов дощ... Вітри на кручах вили,
Небо кервавилось луною,
Шаліла буря, громи били,
Чайки скигліли над водою...

А досвіта, як гасли зорі,—
Море, густою вкрите млою,
Так тихо, жалібно шуміло...
А хвилі в соннім розговорі
Несли поволі до прибою
Баренда тіло...

«ТРАВІАТА»

Безголосно, мов сон, у хату
Вкотився смерк. Високі стіни
Прибрались в довгі сірі тіні,
Запах камелій плив в кімнату.

Блідава світляна пасмуга
Кладеться на лице дівчини.

Сумно. Годинник б'є години,
В дрижачім світлі мріє туга.

А поруч ліжка — в білій шаті
Смерть в романтичній сіла позі —
Та на гребені вигравае...

Блукає пісня по кімнаті
Про ту любов, що «терня й рожі
Людям в один вінок вплітає...»

«ТОСКА»

Гей, дзвонять дзвони, дзвонять. Рим шаліє,
В оргію сплітаються спіжеві * звуки;
Летить псалом, росте, то знов німіє —
Понад дахи, склепіння, вежі, луки...

В'ється товпа, немов хребет гадюки,
В її очах огонь екстазу тліє,
Товпа пливе, хвилює, зносить руки,
А понад нею шум надземний віє...

Гей, Риме, Риме! Голос твоїх дзвонів,
Шо так насильно поза хмари лине,
Коби не гинув в безвістях дороги —

Міг би забрати в'язку тихих стонів
І жменю смутків з нашої долини
Та жбурнути їх божествам під ноги...

«PAGLIAZZO»

Чому уста твої тремтять нервозно,
Чому скажений жаль глядить з-за вій?
Гей, хто б в життю так все приймав серйозно...
Rigi Pagliazzo!.. Смійся, смійся, смій!..

Навіщо біль в глухім топити стоні?
Усе в життю судьба несе сліпа,
Вбери дзвінки і сплесни у долоні,
La gente paga. Бачиш: жде товпа...

А Недду другий стане пригортати,
Другий їй буде партнером на хвилю —
Та вір, що грають одну з кращих дій...

---

* Мідні.

Гей, вперве ось прийшлось тобі пізнати
Життя без злуд, а ти падеш в безсиллю,
Спектакль зриваєш... Бідний... Смійся, смійся, смій...

ОСІНЬ

I

На пусте поле сонце кладеться
Лучем безсилим, тихим, блідим,
Над чорні скиби сонно снується
Тяжкий, синявий, запашний дим.

Іде по скибах з подувом вітру,
Пливе від ватри (палять пирій).
Злякана птаха плаче в повітрі,
Шо завернула з шляху в вирій...

II

Тихий сум по полі ходить,
Сині смуги диму водить,
Сів під корчиком тернини,
Задивився в сумерк днини...

Задивився на діброву,
Шо вела з дощем розмову,
І зітхає сумовито:
Де ти, літо, де ти, літо?..

III

Глибока повінь листя на городі
Пливе барвами бронзи, ржі і крові,
Блідаве сяйво сонця на заході
Дрижить, як спомин згаслої любові.

А добра осінь з сірих хмар склепінням
Жовтим завоєм вкрила всі діброви.
І перед змінним щастям і терпінням
Встелила стежку з бронзи, ржі і крові...

IV

Ходить осінь, тужить дні і ночі,
Плаче з вітром в сльоту і негоду,
Блудить в полі, закриває очі,
Жовті коси рве і кида в воду.

Ходить осінь, в вікна зазирає,
Б'є об душу спомином і плаче...
Смерк, негода, дощ на струнах грає,
А на всохлім дубі ворон кряче.

V

Прийшла до мене осінь в гори,
Прийшла у срібному завою,
Вбирала смерекові бори
Кервавих заходів луною.

На буйні трави в полонині
Стелилась жовтою іржою —
І грубі хмари темно-сині
Вела поволі за собою.

Над берегом ріки ставала,
Мов серед круч шукала броду,
І зжовкле листя калинове
Метала раз у раз у воду.

VI

Село нудьгує... Дерева рядами
В глухім каміннім сні
Понурені дрімають,
Димові хмари в'ються за хатами...
(А ті бліді осінні дні
Сумом лягають
В душу людини).

Непомітно з села краєм дороги
Безхатній пес біжить
В широке поле...
А вітер зжовклий лист мете під ноги
І тихо шелестить:
Гей, де ти, доле,
Де щастя години?!

VII

Осіння днина згасла... Смутно...
Сумерк надходить,
А сонця і не було...

Хтось над водою ледве чутно
Плаче-заводить:
Літо минуло...

На голі стерні місяць сходить,
А дощ з імлою
Пожовклі трави мочить...

В пустому полі вітер ходить
Та й за собою
Тугу волочить.

VIII

І рож не стало...
День у день сонце палило
Землю... Зів'яло
Все у городі,
Потому громи прийшли і тучі,
Пооббивали рожі квітучі.
І рож не стало...

І з чим я зрана
Під твої вікна прийду, кохана?
Горіли спеки і бурі вили,
Квіти в городі скрізь поломили.
І рож не стало...

IX

Гей, були рожі, чар-весна,
І вина лились шумно,
Де взялась осінь з-поза хмар —
І жовкне май... Як сумно...

Бурхлива молодість пройшла,
Що кров'ю в жилах грала,
Приснився сон, рожевий сон,
Всі чари доля взяла...

Було кохання. В раменах
Твоїх душа вмлівала,
Минувся май, проснився сон,
І туга лиш зосталась...

X

Прийшов до мене спомин з давніх днів.
Грали музики, плили чари ночі,
І нісся пристрасний циганський спів,
І уста теплі були, й сині очі...

Прийшов до мене спомин, як кошмар,
І пазурями впився в мої груди,
І шепотів: йде осінь, в'яне яр,
А завтра,— гей, нас завтра вже й не буде!..

З НЕВИСЛАНИХ ЛИСТІВ

I

Пишу до тебе лист. Якась знемога
На душу впала. В'ються день за днем,
Як болотяна осіння дорога,
Бита від ночі до ночі дощами...
Йде днина в днину, повна туги й суму,
Сльота на вікнах скорбну думу грає,
Ніч в сонну світ обмотує задуму —
І отупінням на душу лягає...

Пишу до тебе лист. Три дні й три ночі
Дощ, з-за обслони хмар не видно неба,
(Тому так дуже тужать мої очі,
Тому мені тебе так дуже треба...)
Бездомний часом вітер-волокита
Задзвонить в шиби піснею від поля.
Гляну, скрізь пусто. Лиш в лахман сповита
На полі ходить бідна хлопська доля...

Легенда каже, що в осінню днину,
Як дощ безвпинно ржаві трави мочить,
Як вітер зжовклу хилить деревину
Та бороздами смуток свій волочить,
Як тихий сумерк на дорогу ляже
І сірі мряки вздовж ровами бродять,—
В таку годину (стара казка каже)
Зболілі душі на поля виходять

І під вечірні получутні шуми
Блудять стернею, йдучи в сонну воду,
Та заплітають свої тужні думи
В мелодію тиху граючого броду...
Оповідають собі всяку повість:
Що пережили, виділи й чували...
І снують сумно безконечну повість
Про білі айстри, що в городі в'яли,

Про вмерлі рожі, зрубані явори,
Про сірі птахи, що в вирій летіли,
І про човни, потоплені на морі,
І про забуті по лісах могили,
І про жовняра, що вернув додому,
Та на порозі хати впав без сили,
А як везли на могилки сірому,
То самі дзвони в церкві задзвонили...

Пишу до тебе лист, хоч добре знаю,
Що ті стрічки до тебе не долинуть,

Не долетять вони до твого краю,
Зітруться, зжовкнуть і дотла загинуть...
Та пишу лист... Мені усе здається,
Що ми в дорозі стрінулись з собою
Та що душа твоя ось тут снується
У таку хвилю й мріє враз зі мною...

II

Ще нині мені сниться сталь блискуча
І проникливий куль ворожий свист,
Над нами вітром пролітала туча,
Люди клалися, як осінній лист.
Потому стихло. Холод, шум, знемога,
Біль, сон, безтяма, а у грудях жар —
І довга, довга, як вічність, дорога,
І небо чорне від навислих хмар...

Лютився холод... На мужицькім возі
Везли нас з поля через села, ліс,
Товариш глухо стогнав по дорозі,
Зламану руку й кулю в грудях ніс...
Добились вози... Взяли нас в кімнати,
Старий монастир став нам за шпиталь:
Пожовклі стіни, мури, вікна, грати —
Усе на душу навівало жаль...

Чи знаєш сум шпитального склепіння,
Де визирає біль з усіх сторін?
Дрижать в повітрі смутки і терпіння,
І зимна смерть чаїться біля стін.
Кругом тебе зболілі сонні очі,
А в них безсилля, втома, туга, жаль,
І все тобі здається серед ночі:
Чийсь стогін втих, хтось відіходить вдаль.

Потому йдуть тупі години скуки,
Що сушать мозок, в кусні серце рвуть,
Числищ на стелі риси, щерби, луки,—
І кожна твоя думка, наче ртуть...
То знову душу окрилює туга
За всім, що згасло з чаром давніх літ,
І виринає з мряки спомин друга,
Молоді мрії, як весняний квіт.

І ти — в тій келії, моя добра доле,
Не раз у сні відвідуєш мене,
Потім обоє йдем в далеке поле,
Де осінь тихо зжовклий лист жене...
Самітньо мріють верби придорожні,

Їх шум розносить вітер по полях,
І перед нами дві стежки розбіжні,
І душу дивний заливає страх...

Минає сон. Крізь вікна у кімнату
Впадає блиск світання. День іде,
Ті самі тіні перейдуть крізь хату,
Ту саму скуку вечір приведе.
Так волічеться час. Одна картина
Перед очима вічно тут стоїть,
Лінивим кроком переходить днина,
І всі ми вірим, що забув нас світ...

Оноді рано принесло новину:
Зі сну збудив нас розплаканий дзвін,
В вікні збіліло: сніг покрив хатину,
Що притулилась до шпитальних стін...
Зима... Вже, певно, забіліли гори,
Може, й замовкли й шуми наших рік,
Лиш зеленіють смерекові бори —
Як символ того, що триває ввік...

Іде зима з предовгими смерками...
Заки у печі спопеліє грань,
Спомини добрі сірими нитками
Оснують душу в думань срібну ткань,
Мороз інеєм ме' всрібляти поле,
І білі квіти на вікні зітне...
В таку годину, моя ясна доле,
Може, згадаєш всіх їх — і мене...

III. З ДОРОГИ

Іду від тебе. Бачиш: осінь плаче
І тихо ржавий лист мете під ноги;
Ще придорожнє гордиться будяччя,
І хмарка синя знялась вздовж дороги...
На зжовклій ниві, що в туман сповита,
Бабине літо ткань пряде майстерну...
Гей, в мені знов збудився волокита,
Іду від тебе, йду — і не поверну...

По стерні пісня блудить невесела,
А в мені туга кличе: мандрувати
На гори, доли, за міста і села,
У дикі дебри, де не видно хати.
Гей, мандрувати в світ без плану й цілі;
Ніхто ж мене не кликав на прощання,
Тільки за містом верби зашуміли
Мелодію сумну, як моє кохання...

Ніщо з собою не беру в дорогу,
Тільки про тебе спомин, моя доле,
На мою тугу, втому і знемогу
Пільгою буде шлях пустий і поле —
Таке, як море,— без меж і без краю,
І зжовклі бори, і зоряні ночі,
І сіра птиця, що зблукала в гаю,
І твої добрі, ясні, тихі очі...

За мною з листя шелестом несеться:
Ніхто ніде не жде тебе в гостину!
Іду. Дорога в синю віддаль в'ється...
Гей, може, стріну затишну долину,
Смерком огонь розложу, заспіваю,
Задивлюсь в грань як дужається з тьмою,
Згадаю літо, і тебе згадаю,
І сподівання ті, що вже за мною...

Згадаю казку про царя старого,
Що знав дівчину з ясною косою,
Та налякався щастя, втік від нього
Вночі у світ; казали: згинув в бою...
А по нім плакав край, други і жінка,
Дівчина з жалем теж його згадала,
Та, як велить одвічна поведінка,
Його слідами — з другим мандрувала...

Іду від тебе. Там мене чекає
Спокійна осінь в золоті і крові,
Там мені тиху думу заспіває
В ржаву хустину вбраний верх діброви,
Там ранки стріну такі, як опалі,
І довгих-довгих мряк лілові смуги
І рябини усміхнені коралі,
Й смерки, залиті випарами туги...

Іду. Назустріч добрий вечір лине,
Лягають тіні. Світ, мов простір моря,
А надо мною небо темно-синє
І серед хмар — одна вечірня зоря.
Гей, зоре моя, добра, ясна зоре!
Будь ти одна зі мною серед ночі,
Хоч я моряк, що без стерна на море
Виплив й несеться вдаль, у світ за очі.

Хоч, може, кручі ждуть мене зрадливі,
І вир підводний здружиться зі мною,
Попливу далі в сонці, в мряці, зливі
На світа край,— лиш ти будь надо мною...
А згаснеш ти — і тьма заллє простори,
Не задрижу й не зіб'юся з дороги;
Мені ж байдуже: доли це чи гори,
Чи битий шлях, чи дикі перелоги...

. . . . . .
Йду й посилаю я листа з дороги —
Сухий, колючий, як оте будяччя...
Тут осінь зжовклий лист мете під ноги
Й разом зі мною за тобою плаче...
Темніє небо, вкрите бурунами...
Гей, хто з нас збагне долю прехимерну?
Шелестить зжовкле листя під ногами,
Що йду від тебе — й до тебе поверну...

СУМНІ ІДЕМ

З п'ятном німих терпінь явились ми на світ,
З чолом, заквітчаним в зів'ялий ранком цвіт,
Життя прибрало нас в зір згаслих діадем —
Смутні ідем...

В осінній сірий день нас смуток породив,
Беззвідних ночей шум в колисці нас пестив,
В тісний обруч судьби скронь втомлену кладем —
Смутні ідем...

Над нами не шумить труба бурхливих днів,
Не гріє сонце нас, ні громів дикий спів,
Безголосно колись торбани покладем —
...І в смутку відійдем...

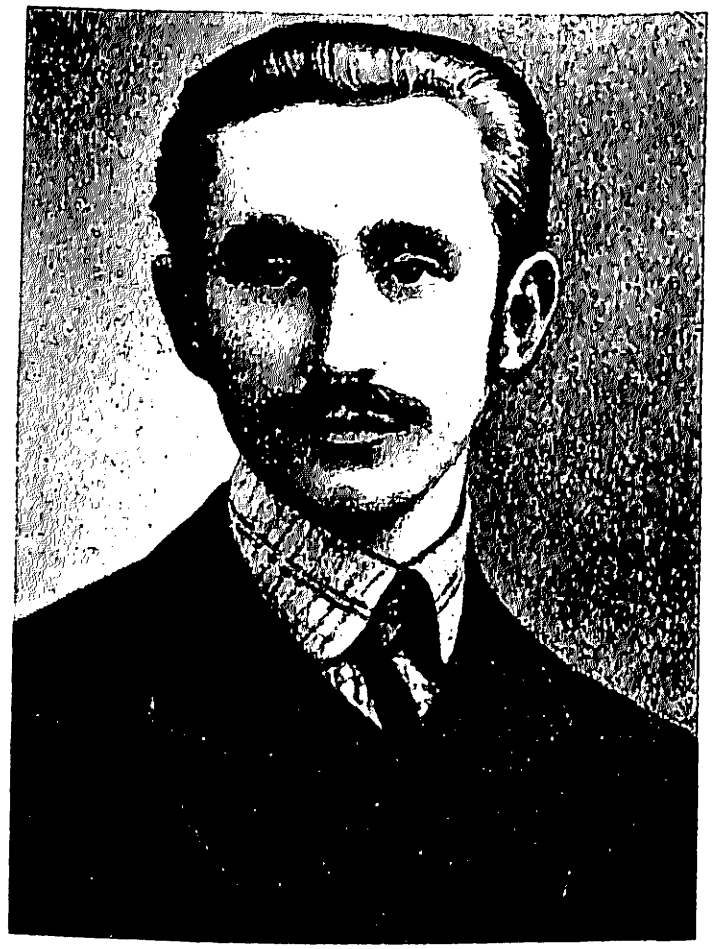

Сидір Твердохліб

1886–1922

Із збірки
«В СВІЧАДІ ПЛЕСА»

* *
*

Пізнав я той смуток, що скроні не клонить,
І сльози, що в серці на дні леденіють,
А сліз тих зіниця ніколи не ронить...
І регіт крізь сльози. Слова каменіють...
Страх душу питає, куди йде дорога?..
А крик мій мовчанням ридає у груди,
Нім з гніву і страсті зродився —
Лишається жалість велика на Бога...
Я мав своє щастя!.. Ідиллю осяйну...
Де ділось? Умерло!.. Нім сон той проснився,
Розкрилися очі...
Таку саму тайну
І ти маєш, брате!..

ІКАРІВ ПЛАЧ

NOCTURNO

Артистові-маляреві
Юліанові Панкевичеві

На сонні ниви, на левади
Місяць сріблисті ллє каскади,
Сипле брильянтів срібні рої
На польні рожі і пової.

На ясні ниви, на левади
Леготом ельфів мчать громади,
Ловлять розсипані брильянти,
Сльози тремтючі, адаманти.

Ловлять розсипані брильянти
Сльози тремтючі, адаманти,
Линуть зі скарбами на гори
У зачаровані комори.

У зачаровані комори
Ельфи крізь сонні мчать простори,
Носять ті сльози, що упали
В днину на світі й сріблом стали...

Погаснуть зорі — на розсвіттю
Вийде людина у лахміттю,
Перехреститься, ме орати,
Скибу сльозами поливати.

За жемчугом зі сконом днини
Ельфів громада в світ полине,
На золотисті візьме вози
Дорогі перли, людські сльози...

* *
*

Заплакали в небі з жалю херувими
Над людськими злими судьбами,
Ймив голову демон руками багрими
І німо залився сльозами...

Скотилися сльози... Вітри їх носили,
На сніг їх стинали морози,
Аж впали на людські стежки, на могили
І знов замінились у сльози...

* *
*

Як заблисли срібні зорі в розцвіті весни,
Загоріли, полетіли, впали в бур'яни.

Гасли зорі, попеліли сльози в бур'янах —
З вітром мрії полетіли в білих серпанках...

Десь далеко грають сурми, гомін тихо йде:
Ой, де ж твої білі мрії, де спочили, де?..

ЗОРІ МЕРКНУТЬ...

На кучерявих пнях діброви
Нічка сріблисті тче основи,
Срібним промінням тче, гаптує,
Внизу дрижучі листи туї,
Внизу дрижучі...

На веретені мого серця
Смуток сріблисті тче десені,
Різноманітні творить взори,
Меркнуть на небі метеори,
Меркнуть на небі...

ЦАРІВНА ІРІС

Марусі

Царівна Іріс по млах походжає,
Райдугу злоту на світ напинає...
Кладе на хмари дрібонькі алмази,
Жар-аметисти, рубіни, топази,
Кожда хмаринка брильянтами грає,
Царівна Іріс по млах походжає.

Луком фонтанни жемчужить хмарини,
Міниться небо при заході синє...

Остань між нами, царівно фонтанни!
Великі сонця погасли. Останнє
Скане за хвилю... і зчиниться темно!..
Осяй, царівно, печаль нашу земну!
А хоч не зцілиш ні одної рани,
Царівно Іріс, з людьми най остане
Твій промінь ясний!..

ПЕРЕД СХОДОМ СОНЦЯ

— Мамо! Ти мовиш, що в день,
В якому я народився,
В білих коронах вишень
Весняний чар золотився,
Дзвінко лящів соловій,
Усе сміялось, а сонце
Брильянтів сипало рій
В світлицю, в наше віконце?

Чому ж, о матінко, тепер
Надворі дощ і хуртовина,
Чом солов'їний спів умер?..
Ой мамо, ніч на твого сина
Так жалісно вікном глядить,
Ніч сумно дивиться на мене —
Над ліжком хилиться, і зрить
І плаче-плаче, нене!

— Не бійся, сину, плачу,
Се дощ струями так ллється...
Уранці в хмарі дощу
Веселка розів'ється!..
Тепер засни — за часок
Буде і сонце, і день,

А я піду у садок,
Нарву тобі ярих вишень...
. . . . . .
Хора дитина стихла, вснула,
Погас каганчик, а з кімнати
Тихеньким кроком вийшла мати,
Аби дитина не почула.
А за годинку й за часинку
Зарожевіло за вікном,
Приходить мати, кличе: синку!
А він, синок... спить вічним сном.

* *
*

На захід сонця гнесь кедрина,
Шумить зі скель в вечірню даль,
На берег моря хуртовина
Викочує кораль...
І чують кедри — буртить море,
Коралі вітер вдаль поніс,
Розвіяв в полі, ліг на гори
Дощем кривавих сліз.
І бачать, як опали хвилі,
Затих їх плач, сконав їх шум —
Розсіяв захід на три милі
Сівбу кривавих дум...

* *
*

Як широкі землі божі,
Все тут має свою ціль,
В небо лине запах рожі,
Роси кануть в чашу зіль.

Легіт віє з гір на море,
Шумить ночі темний бір,
З моря плач іде на гори,
Рання мла несесь до зір.

Все тут має мету, Боже,
Як широкий світ —
Тільки людський дух не може
Віднайти мети...

* *
*

Ніч. Б'ють повагом години,
До молитви склав я руки.
Сім... і вісім... дев'ять лине...
Лине, линуть в тишу звуки.

Ген на небі меркне зоря,
Я молюся, а з молитви
Ллється скорбна псалма горя —
Моє ложе — вістря бритви...

Б'є тремтінням лихорадки
Дев'ять... десять... одинадцять...
У глибоку тьму кімнатки
Впало звуків всіх дванадцять.

КРИК ДУШІ

Ви навчили мене гіпокриз'ї, брехні,
Пси, вампіри, раби конвенансу!
Оплювали мені мої мрії сніжні,
Мою білу, як ангел, романсу!..
Ви навчили мене гіпокриз'ї, брехні!

Хай суддя вам сплатить той ваш злочин і гріх,
Усе те, що терпів я три роки!
А чого не терпіть я не хтів і не міг:
Так терплять лише душі високі!
Хай суддя вам сплатить — кривду, злочин і гріх!

Пси! Злочинці! Земля нехай скине вас з пліч!
Хай ніде для вас місця не буде!
А як смерть загасить скверний блиск ваших віч,
Гріб най костей не прийме!.. Ви — Юди.
. . . . . .
А всі кажуть, що ви — добрі люди!

ТИМ, ЩО В БОЛОТІ

Поглухли, посліпли в безстидній дрімоті,
Ні легіт не війне над їх головами,
Шувар не шелесне від гнилої ями,
Посліпли, поглухли — в болоті.

Не війсь над мерцями русалчиним летом,
Не страш, не жахай їх кличем Вернигори!

Не встануть, хоч будуть валитися гори,
Хоч пекло стрясе очеретом!..

Хай сплять, не буди їх! На Йвана Купала,
Як блиснуть їх лиця світлами блудними,
Мов Сфінкс, похилися студений над ними,
Шоб песя душа їх сконала!

ТАНЕЦЬ

Ой кобзи рясно грали,
Лунав веселий сміх,
Мов звізди, очі сяли,
Сріблистий танець біг,
Сріблистий танець

Біг, а кобзи перестали —
Замовк веселий сміх,
Кінкети погасали,
Кутами царив гріх —
Кутами царив —

Сміх!

СЕРЦЕ

— Співаче! Най громом поллється твій зов!
Той сльози лиш сіє, сей виточив кров,
Навіщо збільшати знемогу?
Сліз нині на світі у кожного вбрід,
О будь моя пісне — дорожний граніт!
Скрізь горя так много, так много...

Най нині шукають в піснях забуття!..
В тобі най могуча життя б'є струя!..
Сіроми ждуть світла, розради!
Твій спів будь — веселка, будь сонце і сталь,
Най люди забудуть всю людську печаль...
Ой серце! Чи я би не радий!..

* *
*

Я даром, даром дав усе,
Шо мав святе, усе їм дав!
Нащо ж кудись ріка несе
В незнану даль мій бідний сплав?..

В душі великий жаль тремтить,
Хоч сліз не скочує на вії,
Жре серце біль і грудь ранить,
Ран час не лічить, ні події.

Із ран моїх не кане кров,
Тупий їх біль, німа їх мова,
І не тремтить від смутку бров —
На смуток той не знає слова...

В душі великий жаль тремтить...

МОЙРА

По синяві мчиться кораблик горою,
Що срібні у нього вітрила...
Пливе срібний місяць, мандрує з прибою,
На синь його Мойра спустила.

Чи плесо, як гребінь, чи піниться море,
Він лине, пливе, аби плисти...
А паруси сяйво кидають в простори,
То срібне, то знов золотисте.

Пливе, не закине свій якор на звенце,
Кружляє, а все по блакиті!
Глядить — у віддалі без впину блукає
По сірому-сірому світі

Човенце моє...

ІКАРІВ ПЛАЧ

Сонце!.. Сонце!.. Я спинився,
Посумнів мій дух в безмеж,
Там на плямах пише вічність
Загадочне слово: вмреш!..

Земле!.. Земле!.. Збився я з плаю,
Загубив орлиний слід —
Вдарив крильми, лет схитнувся
І паду — вже тисяч літ!..

ВАСИЛЕВІ ПАЧОВСЬКОМУ

Ой матінко, зоре,
Вже ревниться в шумі,
І кличе, і грає,
І зве мене в море,
Ой мати моя!
На шпиль посилає
Мені у задумі
Пісні забуття —
За морем стужився вже я,
Забуття!

Не йди, сину, в море!
Ти, мати, навчала,
Та чую я стони...
Рідня мені гори,
А брат мені шпиль,
Та море гомоне...
Як буря заграла,
Рознісся плач хвиль!
Ах, як утишити цю квиль?..
Кину шпиль, задля хвиль
Кину шпиль!

Тут гарно на горах,
Хоч сумно так, нене,
І слова не чути...
Душа моя хора —
Не бачу людей!
Захтілось отрути,
Бажання шалене!
Хай серце зморозить іней —
У людей мій вірей —
У людей!

Там зве мене море
На безмір без краю!
О матінко, зоре,
Поглянь у долину,
Судно мене жде!
Тебе я покину
І шпиль покидаю,
На хвилю, на синю
Туга мене вниз поведе!..
Море жде, плач іде,
Море жде!..

ХРИЗАНТЕМИ

Найкраща мрія перемрієсь,
Зчорніє сонце золоте,
А тихий смуток не розвієсь —
Усе гніте, усе гніте...

БАТЬКОВИМ ТІНЯМ

Така осіння сіра смута
Тебе взяла із мого дому,
Відвічна тайна незбагнута
Упокоїла твою втому.

Така безсонячна година,
В якій останні рожі жовкли,
Тебе взяла від твого сина...
Уста твої навіки змовкли...

Роздерли шати хризантеми,
Вікно вмивалося сльозою,
Ридав мій дім, мої тереми,
Кожний кут плакав за тобою.

Скрізь — надходячий сумерк ночі
Гасив останні блиски днини,
Твої навіки згаслі очі
Востаннє лили дві сльозини...
. . . . . .
Прощай!.. Ітимуть дні рядами,
Аж зрине ранок мого свята...
Та чи з тобою, з всіми вами
Стрінусь в долині Асафата?..

* *
*

Далеке море, срібна мріє!
Ще нині виджу гребінь хвиль...
Я бачу, чую — шум твій віє,
Хоч ділить нас три сотні миль!

Непроходимі маєш броди,
Таємно шепче гамір твій,
Твій безмір срібний, сині води —
Найкращий сон мій, мрія мрій!..

І жаль тяжкий!.. Я свого друга
До тебе, мов до волхва, вів...

Страшна була моя недуга...
Ласкаво лазур твій шумів —

Навколішках молив я з кручі,
З плачем припав до срібних струй:
— Верни йому життя, могуче!
Ти маєш силу-міць, рятуй!..

...Он плач на тебе рветься з груди,
На тебе смуток мій паде,—
Не вдіяло ти, море, чуда!..

По хвилях чорна барка йде...

АМУЛЕТ

Друже! Бачиш образок на стіні?
На картині малій в чорних рамах
Захід сонця між дерева лісні
Багряніє, снуєсь в темних плямах,
Кругом сніг розсипаєсь на пні,
На снігу тім скривавлені плями...
Глухий біль давить груди мені,
Як дивлюся на те вечорами...
. . . . . .
Ту картину малу в чорній рамі
Прибивала над ліжком мені
Рука друга, що вже рік лежить в ямі.
Тямлю, як чоловік той вмирав —
Жива кров з таких споминів кане!
Є хвилини в життю... Хто їх знав —
Той сумний цілий вік свій остане...

Проминуло. Тільки ще на стіні,
На картині оцій в чорних рамах
Захід сонця між дерева лісні
Багряніє, снуєсь в темних плямах...
Тільки ще сипле сніг й усі пні
Обсипає — кервою... сціпами...
Проминуло!.. Тільки думи смутні,
Амулет сей остав поміж нами!..

ДЕСЬ ДАВНО, МОВ СНИТЬСЯ...

Десь давно, мов сниться, сміялися очі,
І сміх мені грав на рожевих устах,
Чужі мені були пригноблені ночі,
Зажура і смуток не клались на шлях!

Десь давно, мов сниться, летять мої мрії,
Як голуби білі, все небом було!
Йде хмара, а сонце з-за хмари ясніє,
І серце у грудях дужало, росло!

А нині блідий я, уста мої змовкли,
Світла позгасали, упали у море...

ДО УПАДУ

Чорний птах летить над нами,
Крила, кігті простягнув,
Зойк його несесь світами,
Кров червонить острий клюв,
Звізди плямляться кервою,
Крила б'ються — грім гуде!
Леденіє світ грозою —
На скитальців страх паде...
Крапля, повінь, море крові!
Мре до щаду людський рід!..
Птах скиглить —
На клич Єгови
Тихо, звільна гине світ!..

ОСІННІЙ ВИХОР

Осінній вихор так жалісно грає,
Заводить, стогне, шумить за вікном,
Мов окаянник, скимить, завиває,
Б'ється під вікнами чорним крилом...

Душе проклята! Душе з того світа!
Чую твій голос і плач чую твій,
Про що тебе жалість пригнала з засвіта?..
Буду молитись за твій упокій!

Глядять в темряву смутні мої очі,
Зник окаянник, пропав за ним слих...
Запіяв півень у сумерках ночі —
Осінній вихор ущух і притих...

БАЖАННЯ

Час, в якому прийде
Моя смерть, як зав'яну,
Хай се квітень буде,
Райське сонячне рано!

Най в садку соловій
Мені дзвонить востаннє,
Рож, ясминів, лелій
Йде за трумном зітхання!

Час, в якому прийде
Моя смерть, як зав'яну,
Хай се квітень буде!
Райське сонячне рано!..

ПІЗНЯ ОСІНЬ

Пізня осінь блудом блудить
Між кущами в'ялих рож,
Квітів вже вона не збудить,
Сіє сльози сірих рос.

У лахміття грішне тіло,
Як жебрачка, зодягла,
Розпустила косу білу,
Де поступить, в'ється мла...

Розпустила три морози
І студено-срібну біль
Та й холодні сіє сльози...
Сад порошить заметіль.

* *
*

Журба поорала чоло моє бідне,
І сивіє з горя мій волос,
Втомився я смутком, дрижить плачем голос,
А зірка остання і никне, і блідне,
Журба поорала чоло моє бідне...

Ще двадцять два роки мені не минуло,
Ніщо не вчинив ще я, люди,
Не жив я, а гасне життя мені в грудях
І серце не б'ється... Мене мов не було —
Ще двадцять два роки мені не минуло.

Ліг смуток століття на душу скалою,
Скривавились серце і крила...
Як марно по світу пішла моя сила!
Заквітчана юність пішла мов з водою —
Ліг смуток століття на душу скалою!

Якщо б мене мати в світ вивела вдруге,
Я вже не шукав би людини...
Самотній прожив би й умер у пустині,
Ніхто не ридав би... Не плакали б други,
Якщо б мене мати в світ вивела вдруге.

Журба поорала чоло моє бідне,
І сивіє з горя мій волос,
Втомився я смутком, дрижить плачем голос,
А зірка остання загине безслідне,
Журба чоло моє бідне зорала.

А двадцять два роки мені не минуло...

ЖОВНЯРСЬКІ ПОХОРОНИ

Михайлові Яцківу

Ой не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони,
Наперед рівним кроком йдуть жовняри,
А за ними — поволеньки — сунуть мари...
Ой не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.

«Є на трумні, білій трумні гвер * і чако **,
Ой по тобі, Івасуню, стільки знаку...
Наперед йдуть жовняри в рівнім гліду ***,
Ой по тобі, Івасуню, стільки сліду...
Наперед грають сумно музиченьки,
Ой який же ти, Івасю мій, бліденький!..»

Не співають, не співають антифони ****,
Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
На лафеті від гармати біле трумно,
І нема кому співати. Дуже сумно...
І не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.

«Поклоніться добрим людям в селі, мамо,
Та й скажіть, що Івасуня вклали в яму...
Розкажіть, що Івасеві труби грали...

---

* Гвинтівка.
** Військовий кашкет.
*** Стрій.
**** Церковний хор.

Твому серцю, мамо, жалю завдавали!..
Поклоніться і до Марти!.. Ворон кряче,
Тут по буйній головоньці вітер плаче...»

Не співають, не співають антифони,
Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
На лафеті від гармати біле трумно,
І нема кому співати. Дуже сумно...
І не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
Йдуть жовнярські — Івасеві похорони...

З ГІР

НА СТЕЖЦІ

На білому тілі берези
Хрест витяла людська рука,
Вниз кануть зі знамені слези,
На стежечку ллється ріка.

На стежці мотиль умирає,
Зранив йому вбійця крило —
І плаче береза, й зітхає,
Що всюди на світі є зло.

ГОМІН ГІР

Шпиль вінчають хмар отари,
Мов з вулканів темний дим,
Зорі сяють, через хмари
Блиском блимають блідим.

По узбіччях стогнуть дуби,
Лине гомін, чути шум —
В хмарах трублять дивні труби,
Йде на доли жах і сум.

Дін... Дон, дін, дон... Дзвін півночі!
Йде черців по шпилю сім...
Відверніть лице і очі —
Сусе Христе!.. Вдарив грім.

Олена Кульчицька.
СПОКІЙ
Акватинта.

ГЛЯНЬТЕ НА ШПИЛІ!

Олімп добути йдуть великани —
Гори від ружжя блискати стали,
З гуком валяться зломи і скали,
Б'ються з богами грішні титани!

До неба друться, дзвонять мечами,
Зевса стягнути вниз забажали!..
Громом по горах труби заграли,
Чи пощастить їм в битві з богами?..

Ой горе, горе! Бачу наяві,
Там, на Бескидах,—грецькі герої
З фресків старинних пруться на бої
І каменіють в битві кривавій!

Гляньте на шпилі!..

* *
*

Попри шпилі мідяними рядами
Сунуть хмари пекельної кари —
Гріх карають лицарі з рушницями,
Триста років заковані в хмари...
А ті хмари розійдуться імлою,
Як народ підійметься до бою!

Дні і ночі, рано й вечір чекають,
Чи не йде зов степів від Славути?
Йдуть літа, води в море тікають,
Але гомону труб — не почути...
А ті хмари розійдуться імлою,
Як народ підійметься до бою!

— Лицарі! Товариство! В пожарі!
Ваші чола скам'яніли від болю,
Лице стидом загоріло у хмарі,
Що народ не скидає неволю!
А всі хмари розійдуться імлою,
Як народ підійметься до бою!..

ТУЧА

Валиться туча грімуча, студена,
Від блискавки грому горить небосхил,
Під градом трепече від жаху вселенна,
Земля умирає, збавляється сил...

Валиться туча і блискають громи,
Кривавляться небо, і гори, і лан,
І смерть скаженіє — гудуть хмароломи,
Вже всесвіт сповився в смертельний саван!

Над нами местна нависла десниця,
Все нищить до щаду таємний прокліп,
Ми молимся, небо — студене, як криця!..
Поклін тобі, Боже, червоний поклін!

* *
*

Бездонний провал сатаніє,
І грозить, і звіриться хлань,
Із хлані, що вітер повіє,
Морозить тьма стонів, зітхань.

Скрегоче, гуде у темряві
І клубиться чорним вужем,
Аж блисло огнями у тьмаві!
Який се заклятий терем?..

То пекло! У нім херувими,
Що впали в визвольній борбі,
Риданнями плачуть страшними,
Що сили не мали в собі!..

Хоч плачуть, долоні стискають,
Ненависть палає в очах —
До неба сто рук витягають,
А небо — сповилось в імлах...

В ПІТЬМІ

Гоп! го-оп!..
зблукав я в пітьмі у лісі,
Темінь лягає в зимний яр...
Цить!.. Не відгукнесь лист на горісі,
Ані не блисне промінь з-за хмар.

Чую, в темряві смута літає,
Сто невидимих тягнеться рук...
Ляк прошибає, дух завмирає,
Глуша діймає, тихо, ні згук!

Шось забіліло... Дух чи дріада!?
Шось зшумотіло серед мряк...
Йду по вселенній, путник — монада —
Йду чи найду ж я — камінний знак?..

ЯК ТУЖИТЬ ТРЕМБІТА

Співцеві «Швейцарії»

Як тужить трембіта, як грають отари,
Як срібно дзвіночки ридають!
Як квилить узлісся, як плачуть флояри,
Як ревне ридання лунають!

Як гарно на горах — у серці як сумно!
Великий Самотнику думи!
Ой виджу я, виджу очима задуми
«Хатину в долині, як трумно...»

Мені розстелилась поламана рожа,
Я «місця лукавого молю,
Де дух не займив би крилами недолю».
Чужинче! Журба наша схожа!..

Ой виджу я, виджу очима задуми
«Хатину в долині, як трумно...».

ПРОПАСТЬ

Я кинув там камінь і слухав —
Прогалина тихо ковтнула...
Приповз я і глянув без руху,
Тривога слова всі забула...
Втім, скічка біжить на долину!
Хто здержить? Стрілою майнула —
Упала в прогалину синю
І — мовби ніколи не була!..

Я радо б журбу свою кинув,
Що серце від неї холоне,
Хай слід би за нею загинув!
Плитка на се пропасть бездонна...

ЗАГУДІЛИ ВОДОПАДИ

Загуділи водопади,
Заридали серед скал,
В сонці сяють дві каскади,
З зойком мчиться в пропасть вал.

Що одна — то біла шарфа
З похоронного вінця,

А що друга — ревна арфа
Жалкується без кінця...

Сумовито, без відради,
Сам блукаю серед скал,
Загуділи водопади,
З зойком мчиться в пропасть вал...

НАД ОЗЕРОМ ЩИРБСЬКИМ

«Молодій музі»

I

Над озером Щирбським ні пташка не пирхне,
Край плеса ліщина не шепче,
Ні рожі не дишуть, вітрець не чичирхне,
Так тихо, ні плесо не плеще!

Не місяць сріблистий опівночі впав
На землю, на бездну між гори,
До збіч смарагдових краями пристав —
То озеро срібне — як море!..

Світає на горах... Сріблистий безкрай
Фіолетом займився до сходу,
Хвилюється топ'я, шепоче розмай,
Хтось станув край синього броду.

II

Край озера старець столітній стоїть,
Чоло гранітове суворе...
Сто гір, сто провалів держить від століть,
Володар він, цар на всі гори.

Вкотилося сонце йому над чолом,
Озареним щитом корони!
А озеро присло зір тисяч кругом,
До ніг йому грає, гомоне:

«Добрий день, Криване!..» Столітній нанаш
У плесі лице умиває
І кучері сиві... І свій отченаш
Устами без слів вимовляє...

III

А іноді вдосвіта, кажуть, Криван
З свічада мечі добуває,
Стає на високий, найвищий курган,
Монголам грозу присягає!

Народе словацький! Вже з гір огняні
Стовпи довкруги загоріли!
Словаки! Гетьмани! У бій! До борні!
Монголи народ одоліли!

Вдар, пушко словацька, над озером — грим!
Пожежа в краю загогоче,
А озеро морем розллється грізним
І ганьбу у крові сполоче!

. . . . . .

Я слухаю... Тихо... Вітрець не чичирхне...
Край плеса ліщина не шепче,
Ні рожі не дишуть... ні пташка не пирхне...
І плесо не плеще... не плеще!..

В СВІЧАДІ ПЛЕСА

Ідуть круги від берегів,
На глибінь ринуть, ринуть,
Встає, то тихне гнів кругів,
Зриваються, то гинуть...

Від скель землі іде півкруг
І ропіт хвиль рокоче —
Чи плесо йде, чи скеля в рух,
Чи твань морочить очі?

Змінчиві людські думи йдуть,
Душа думками грає —
І мруть, і йдуть, і йдуть, і мруть,
І цілі в них немає!...

NONNENSTEIN*

Скотився з гір граніт униз,
Зарився в урочиська,
На ньому виріс кипарис,
Немов вежа готийська.

---

* Камінь черниці (*нім.*).

У стіп його, об скелі бік
У мушлях друться води,
В скалі шайтан чи чоловік
Поклав мраморні сходи.

У гріб ідуть!.. Я проти сів
І жду — ось-ось з яскині
Ударить дзвін, озветься спів
І вийдуть монахині

Усі з лілеями в руках!..

САМОТНЯ СОСНА

Самотня сосна, одинока
Верхів'ям хилиться, тяжить
У пропасть... Пропасть чорноока
Своєю тайною манить...

На скелях Богом позабута
Думає сосна, гей у сні,
Яка се тайна незбагнута
В зіницях пропасті на дні?

Влюбилась сосна в чорноокій,
В найглибшій тайні з тайн усіх,
Заснула б в пропасті глибокій —
Земля держить в кліщах своїх...

НА ОЗЕРІ ПІДЗЕМНІМ

Ту стань! Підземне море
В Гадес ввійти боронить,
Бач, хвиля берег боре
І в камінь глухо дзвонить.

Без вітру плещуть води
На озері підземнім,
Судно тне чорні броди,
На плесі сунесь темнім.

Я верну звідси нині,
Побачу сонце, днину,
Та виб'є час в годині —
Не верну вже на світ...

ЯК Я ВИБИРАВСЯ З ЖУРБОЮ...

Як я вибирався з журбою
В чужину за тисячу миль,
Без впину летів наді мною,
Проводжав мене чорний мотиль.

Куди б я не мчався в дорозі,
Убити — даремна зусиль!
Аж десь на гранітнім порозі
За тучами щез мій мотиль.

Вернув я свою Україну
З чужини з-за тисячі миль,
Дивлюся на смуту осінню,
І знов коло мене — мотиль...

ФІНАЛ

За сонцем лугами вела мене туга
І туск сього світа — на гори,
Далеко-далеко від берегу Буга,
Невже там загубиться горе?

Я станув на шпилю... Шуміли вершини,
Їх шумом строїв я сопівку,
Іду я, від шпилів мелодія лине,
Вітрець вигравае веснівку.

Займається небо, йде зазоря днини,
Зміняються в день темні ночі,
В душі виринають забуті картини,
Сльозами жемчужаться очі.
За сонцем лугами вела мене туга
І туск сього світа на гори,
Вернув я на доли — і знов темна смуга,
Жура йде за мною і горе...

Остап Луцький

1883–1941

Із збірки
«З МОЇХ ДНІВ»

ФРАГМЕНТИ

I

Студентська хата, вечір, смерк —
на небі ясні зорі...
На сповідь споминів, думок
зійшлися душі хорі.

Маляр бездольний і поет,
студентка при роялі —
у мовчанці важкій сидять
без докорів, без жалів...

Меланхолійних тонів чар
пливе кудись — світами —
і відзиваються серця
далекими думками...

Дрожать у споминах німих
невимріяні мрії...
Життям зморожені цвітки —
нарциси і лелії...

Гадки продумані стають
видніше, доскональше...
Душа за звуками пливе
все дальше, дальше, дальше...

В той другий, вимріяний світ
без сліз, судьби прокльонів,
де лиш нескінченна краса
і музика півтонів...

В такий далекий лине край
душа, від звуків п'яна,—
і сниться їй найкраща з мрій,
найкращий сон — омана...
. . . . . .
Скінчилась пісня... Та в душі
все відгомоном грає...
На сіру канву темна ніч
містичний цвіт кидає...

II

Ти граєш...
Звуки чарами спливають
в мої зболілі груди.
Так, грай, о грай мені, кохана,
а може, легше буде...

Грай довго-довго. Най ріками
ся звуків струя ллється,
аж поки серце моє з твоїм
навіки не зілється.

Най доброта твоя безмірна
в тій музиці витає,
і най мій смуток незабутий
востаннє заридає...

Нехай колишні сни присняться
сильні, палкі, хоробрі!
На хвилечку хоч щирі будьмо,
на хвилю будьмо добрі.

Ти знаєш... Я ж люблю так дуже,
як ти що-небудь граєш...
Відроджуюсь, живу наново —
ти знаєш се, ти знаєш...

Якісь незнані, щирі, добрі
у душу звуки кануть...
Весна мине, і сон минеться —
вони одні остануть.

Зневіра — найстрашніша хвиля —
заслонить нам повіки,
а хвилі ясні, тихі, добрі
остануться навіки.

І хоч останній сон розвієсь,
як цвіт на вихру хвилі,
то все ж весь чар життя і вартість —
се власне — ясні хвилі.

О грай, так грай мені, кохана,
най серце в грудях б'ється...
Погідним чаром цвітів ранніх
мелодія поллється.

Най в глибині душі озвуться
давні чарівні тони —
і най весна мені приснiться —
поля, луги, загони...

Тоті вечірні дзвонів жалі
у церкві на дзвініці...
Най раз сльозами ще заллються
сумні мої зініці!..

. . . . . .

Меланхолійно, тужно, сумно
шумлять ліси, діброви...
Я все самітно жив на світі
без сонця, без любови...

Без музики, людей, любові
я вічно-вічно нидів,
і хоч не раз ридав і плакав,
то сліз ніхто не видів.

Не раз, бувало, ходжу, ходжу,
відтак знов мовчки ляжу...
Ти грай — а я тобі всю долю,
мій жаль цілий розкажу.

. . . . . .

Є смуток, що найкращі душі
в терпінню виробляє,
і є, що всі найкращі мрії
навіки забиває.

Є біль, що бурею і громом
на душу нашу лине —
і є терпіння довгі роки,
як срібні павутини.

Я до життя, до сонця рвався,
що там на небі сяло,
за щирістю тужив — відтак,
відтак вже сил не стало!

Вся молодість моя — се туга,
що рвала душу мою
за щастям, за життям, за чаром,
за сонцем, за красою.

А нині бачу: туча висить
над моїм сірим домом...
Гармонія, краса — се мрії,
все сном було, фантомом.

І натерпівся я в життю мойому,
перетужив — без міри!

Чергою мрії ясні гасли —
і я остав без віри...

Чарівне сонце днів весняних
померкло і поблідло...
Душа з вершин давніх спадала
так прикро, сумно, підло...

Вкінці у пропасть бруду впала,
як ярмарочна кукла,
остання квітка в ній зів'яла,
остання струна пукла.

. . . . . .

Сумні, похилені від вітру,
стоять самітні лози...
В душі незгійний жаль палає —
невиплакані сльози...

Жаль за розкішним сном дитинним,
за всім, що вже минуло...
А прецінь, прецінь — вір, кохана,
колись інакше було...

. . . . . .

Іду самотньо... З ніг спадаю,
як нерозумні діти...
А ти всміхався так до мене,
розмайний, гарний світе!

Де той чарівний сад цвітистий,
широке ясне поле?
Де сон мій, де мій сон коханий,
де сон мій, доле, доле?..

. . . . . .

Світ в мряці темній потопає,
і місяць в хмарах гине —
по хрусталевих зимних хвилях
самотній човен лине.

. . . . . .

Та плачеш? Люба, добра!
Я твої сльози бачу!
Кохана!.. Я —
я вже давно не плачу...

Я тілько сліз пролив даремних,
а сонця мав так мало...
Не плач, кохана, сон не верне —
минулося, пропало.

Ті сльози оловом спадають
в мої зболілі груди!
Не плач, заграй мені, кохана,
а може, легше буде...

Краків, 1904

СПОМИНИ

* *
*

Вже і цвіти у лузі зацвіли,
солов'ї так тужно щебечуть,
що здається — ті промені сонця
в душу чари предивнії мечуть.

Так тут гарно на тім світі божім,
так чарівно, та любо, чудесно...
Ах, здається — всі надземні чари
розпливлися в тобі, весно, весно!

* *
*

Задрижали цвіти любі, чарівні,
заспівали солов'ї о весні,
і щебечуть під вікнами ніч і день,
дивні чари навіває цвіт вишень.

Душі сниться сумовитий дивний сон...
Заглядає сонце ясне до вікон...
Розливається світами чар пісень —
жду і жду тебе, дівчино,— ніч і день!

НА ОЗЕРІ

(М. Конопніцька)

Вода тиха-тиха,
як сон...
Вітер віє стиха,
як сон...
Лодка так втікає,
як сон...
Гадка в хмарах блукає,
як сон...

* *
*

Часом, коли вже довгий сірий день пройде
і я сиджу самотньо в тінях ночі,
тоді нагадуються все мені
твої безмірно щирі, добрі, тихі очі!

Пливуть години, а я все гляджу
в твої безмірно щирі, тихі, добрі очі...
Часом, коли вже довгий сірий день пройде,—
і я сиджу самотньо в тінях ночі.

* *
*

Тих жаль мені, що у життю своєму
не знали гордих і геройських мрій,
яким ні раз не пролетів близь дому
шалений грім, завзятий лютий бій!

Тих жаль мені, що дух їх покорився
і вгнувся рад в ярма важкий закон...
Їм у життю ніколи не приснився
промінний, ясний сон!

Як хвиль хребти, все у важкім тумані
шляхом протоптаним гуртами тихо йдуть...
І хоч померли вже давно зарані —
тривожно смерті ждуть...

* *
*

Нехай шаленим шумом хвиль
заграє океан,
і най в чоло моє заб'є
скажений гураган —

я не подамся! Йде вже час
весняної обнови!
Відділить зерно чистеє
від зайвої полови!

А поки що — най світ цілий
лютує і скрегоче!
Я тобі, світе, кождий жаль
відважно кину в очі!

* *
*

Ти мене, дівчино люба, не тривож!
Розливається грядками запах рож...
Розцвітає мак червоний, як огень...
Не пройде нам, люба, марно чарів день!

Такі ясні звуки линуть ген в простір,
Піднімаються нам душі — аж до зір.
З очей твоїх радість ллється, як від рож...
Не тривож мене, дівчино, не тривож!

* *
*

Глянь, як тужно простягають руки
горді сосни верхів — за тобою,
і які бездольні сірі звуки,
з яким смутком, жалем і любвою
в'ються шуми від рана до рана
за тобою, дівчино кохана!

В'ються шуми від рана до рана,
шумом знявся Реброваč високий.
Сосна кожна вже від шуму п'яна,
розривається гомін широкий,
грізно виє на кожному скруті
кожна хвиля в шаленому Пруті!

Гонять шуми від рана до рана,
небом чорнії сунуться хмари.
Де-де блисне, мов огненна рана,—
дрижать з ляку овечі отари.
Скрізь від мряки і сумно, і темно.
Гей, вернися, вернися!.. Даремно...

Даром сосни простягають руки
і потоки женуть з гір на доли.
Хоч страшна для всіх хвиля розлуки,
ти не вернеш... Скажи, чи ніколи?
Навіть в казці? Ні як сон-омана?
Гей дівчино, дівчино кохана!

* *
*

Шовковії трави,
шовковії трави
далеко простяглися,

доріженьки наші,—
доріженьки наші
далеко розійшлися...

Шовковії трави,
шовковії трави
від вітру сумно гнуться,—
доріженьки наші,
доріженьки наші
ніколи не зійдуться...

Шовковії трави,
шовковії трави
на коси налягають,—
доріженьки наші,
доріженьки наші
вже терном заростають...

Доріженьки наші,
доріженьки наші
у мряці сірій гинуть,—
зів'ялії трави,
зів'ялії трави
в безкраї сумно линуть...

* *
*

Гей гори!.. Верхами
гнуть шуми лісами!
Вже мені нікуди
так добре не буде,
як з вами,
як з вами!

Смереко, смереко,
висока смереко!
Не грай так розбільно,
шуми вільно, вільно,
далеко, далеко...

Прощавайте, други!
Ліси і яруги,
і ти, моя пісне,
гинь, бо серце трісне
від туги, від туги...

Бувай здоров, верше,
мій зелений верше!
Вже нам так не буде,

до смерті не буде,
як перше,
як перше...

* *
*

Гей весно, весно, весно мила,
чом ти так скоро перецвіла?
Глянь, кілько смутку в щирій груді!
Чи так то, весно, вічно буде?

* *
*

...І остало нам по тобі
все забути...
Гей, чи то так, весно люба,
мусить бути?

Із збірки «В ТАКІ ХВИЛІ»

* *
*

Багато, други, похибок нескладних,
І недостач, і промахів гірких
Найдеться, певно, в моїх строфах сірих,
Листках дрібних...

Та не журюся, що в тім слові сірім
Не стало звуку, чар красок змарнів...
Вложив я в нього щиро і сердечно
Журбу і радість із найкращих днів...

Всю тугу щиру і гірку нерівність,
І розмах крил, і неповинний карб —
Усе зберіг я в оцих строфах сірих,
І се життя мого єдиний скарб.

Тому-то й вірте: не втішаюсь тужно,
Що, може, й я за двадцять-тридцять літ
Сяк-так можливий стих напишу
І вам на спомин вічний лишу...

Тремчу, кохані, що за вмілість горду,
Без недостач, гіркого каяття
Ворожий Час заплати зажадає
Від життя...

Розвіється весь чар життя, і сила,
І щирих дум сердечна простота...
Останеться: ненависна розвага,
Студений досвід, горда нищета.

І хоч тоді між скрути розчарувань
Поплив би я свобідно і безпечно,
То все ж з жалем нагадував би хвилі,
В які колись, кохані други милі,
Пливло до вас моє невміле слово
Так недоладно, але так сердечно...

Олена Кульчицька.
НА СХИЛІ ЖИТТЯ
Олія, полотно.

* *
*

Серед ланів широких, нив зелених
і верб старих, що йшли селом рядами,
колись душа моя росла... З літами
я відійшов від них. Дарма до мене

шептали жито й гай слівце пещене.
Я відійшов. Незнаними стежками
від нив у світ, де ждали вічні драми,—
мов лист, що вихор по загонах жене.

Схилилися вниз колоси на полю,—
пшеничний колом, синії блавати.
Шуміли верби, мов над сином мати,

прощалися, тремтіли з жалю, болю...
Я відійшов. Незнаними стежками
від нив у світ, де ждали вічні драми...

* *
*

О. Кобилянській посвята

Темна ніч над бором ходить,
жаль глибокий, смуток родить,
за промінним сонцем плаче
і заводить.

Все, що цвіло, сонцем сяло,
вже відцвіло, вже зів'яло,
і, мов любий сон дитинний,
все пропало.

Верне сонечко, загріє,
леготом весни повіє,
але наші всі турботи
чи розвіє?

За весною літо прийде,
на злотисті ниви вийде,
але наше, наше щастя
з ним чи прийде?

* *
*

Коли днесь вийду на луги, у поле,
де жито яре тьмиться, зеленіє,
а вітер легкий по загонах віє,
тоді тебе доперва й бачу, доле!

Щойно тоді весь біль, що в серці тліє,
і жаль німий, що в грудях зріс поволі,
окови рве й по довгих днях в неволі,
як олово, паде на всі надії.

Безмежна, сіра туга душу горне,
а глум їдкий над долею глумиться...
незгійний біль, немов сто ран ятриться,

і чую — йде безсилля непоборне...
Вертаю в дім, вниз вітер жито клонить,
а сум важкий невпинно дзвоном дзвонить.

* *
*

Нудьгує став... хоч стільки цвітів бачив,
пісень так много чув і щирих, ясних втіх.
...От-от все ковром забуття покриє
холодний білий сніг...

Падуть жмутки... жаль серце огортає:
із давніх мрій що ж лишиться при мені?
Даремно сонце з-поза хмари гляне
на змерзлих хвиль стурбовані гребені...

Ах так! Таж навіть спомини погідні
життя гірке розвіяло-рознесло!..
...У шуварі самітно човен гнеться,
а там — на хвилях — порохнаве весло...

* *
*

Ой повисли чорні хмари,
повисли, повисли,
не зійдеш, мій смутку тихий,
ні з серця, ні з мислі.

Чи то цвіти ярі сяють,
чи сніжок спадає,
все до мене личко твоє
жалісно моргає.

В тиху ніченьку весняну
лугом тихо ходиш,
сни солодкі, мрії срібні
за рученьку водиш,

а як осінь сіра прийде,
вниз головку клониш
і за снами весняними
тихо-тихо дзвониш...

Ось і нині... Хмари чорні
оловом повисли...
Не зійдеш, мій смутку тихий,
ні з серця, ні з мислі.

* *
*

Мені вас жаль, жаль, сосни бідні,
вам так самітньо тут і сумно...
Крізь ваші гілля, сонцю рідні,
вітри шалені в'ються шумно.

Вітри шалені, непогідні
крізь тихі гілля ваші гонять,
аж десь колись вам, сосни бідні,
вони на вічну путь задзвонять...

Мені вас жаль, жаль, сосни рідні!..

* *
*

Відбився я від вас, лани широкі,
пішов у світ далекий і зрадливий...
Чужий для мене став чар піль, ярів, потоків,
погідний неба плай і час літньої зливи.

Блават мені не слався по дорозі,
куди ішов я, ні цвітки пахучі...
Студений вихор нив!.. В страшній тривозі
все дальше гнав мене — від тучі.

О, і не раз, коли в самітню днину
німа розпука сумом серце крила
й мене, зболілого, від туги з ніг валила,

не раз, не раз в гірку, важку годину
отруйний сум всі спомини морозив,
з очей моїх стрясав криваві, зимні сльози.

* *
*

Настане час, час вічної розлуки...
Скінчиться пісня, втихне біль,
заграє вихор з чорних піль —
і прийде час, час вічної розлуки.

По довгих днях, днях жалю, смутку, муки
поллється дикий шум топіль...
Ударить дзвін — скінчиться біль
по довгих днях, днях жалю, смутку, муки.

І вийде ніч незнана, незбагнута,
розвіються послідні сонні мрії —
зів'ялі цвіти навесні.

Опадуть духа вічні-вічні пута,
а з ними всі мої давні надії
заснуть в глибокім тихім сні...

* *
*

Життя — се вічний жаль і вічна туга.
Се гордий лет серед відвічних ран,
Меланхолійна пісня і сумний пеан,
Любові усміх, жалісна наруга...

Любові усміх — жалісна наруга,
Заклятий танець, чарівний оман...
Межа цвітиста, а терновий лан...
І вічний жаль, і вічна, вічна туга.

* *
*

Гей, де я, де я? Все і все
без думки, без пуття...
Гіркий, нестримний, тихий плач...
Змарноване життя!

Кінчиться шлях — і губиться
ген-ген в густих імлах...
Остання струна зірвана.
...Але той страх, той страх!..

* *
*

Надії огники сконали —
і ви мене любити перестали...

А як думки мої марніли,
як блідли снів блавати сині? —
не знаєте, либонь, донині...

Ви й знати сього не хотіли!

* *
*

В моїй душі огонь горить,
а серце рвесь даремно...
Де гляну — сум, весь світ мовчить,
і темно скрізь, так темно...

Хтось струну серця мого рве!
Все темінь ночі криє...
А там — в душі — огонь горить
і буря люта виє!

Га! Годі, годі! Ні! Вже вмить
зірву страшні окови!
. . . . . .
...«Ха-ха! Вспокійся, хлопче, цить! —
Не будь такий нервовий!»...

* *
*

Меланхолійна осінь йде,
скрізь цвіти горді клонить,
іде під сірий тихий лан —
і дзвонить, дзвонить, дзвонить...

Ще хвиля... вмовкне птахів спів
веселий, молодечий...
Прощайте, други весняні,
я — з вами — не полечу!

Як вернете — знов прийде май
і сонечко весняне,
хоч може — може ся весна
не всіх, не всіх застане...

Поллється пісня чарівна
на ниву золотую...
Не бійтесь, други,— я ваш спів
і там, і там — почую...

* *
*

Б. Лепкому посвята

Сонце, сонце! По сірих годинах
перші лучі прийшли, завітали —
і в хрустальних, тремтячих перлинах
зв'ялі цвіти так любо засяли.

Чую, чую — з далекого краю
лине пісенька сонцем промінна —
і любується з нею у гаю
вся природа завмерла, осіння.

Все здіймаєсь до ясного сонця,
скрізь сріблисті красуються трави...
Прилетіли до мого віконця
замість смутку — білесенькі пави.

Прилетіли до мого віконця,
білі пера сніжисті розп'яли...
Як же рад я вам, промені сонця,
що до мене хоч раз завітали!

І хоч знаю, що чари се змінні
(снігом вкриються цвіти, мурави),—
як же рад я вам, гості промінні,
як же рад я вам, білії пави!

* *
*

В'ється сонечко злотисте
понад стріхи сірих хат,—
по болонню сонно блудить
запах м'ят...

А над нами небо синє
сяє блиском ясних втіх.
Небо синє й сонце бачу
в усміху очей твоїх!

Перед нами шлях втвирає
радість весняна...
Чом до мене не говориш,
любочко моя?

Віє запахом живиці...
Без вагання, оборож,
гей, дівчино, щирі будьмо!
Добре?.. Шо ж?..

* *
*

І не питай мене, чом сум
глядить з-за моїх вій,
чом жаль бездонний і важкий
повис над чаром мрій...

Вже сонце меркне, в морі хмар
темніє неба звід.
Остання з зір шибла в простір,
остався тільки — слід.

Скінчився сон, сон давніх дум,
скінчилась хвиля мрій...

...А ти питаєшся, чом сум
глядить з-за моїх вій...

* *
*

Най цвіти-рожі зацвітуть,
де око твоє гляне...
У мрячну даль, в далеку путь
мій жаль бездонний кане.

З жалем-тугою піду я,
де листя зв'яле лине,
де сріблом в'ється журба моя,
мов нитка павутини.

Весна минула, з юних вій
розвіяв світ полуду,—
та я тих днів, весняних мрій
ніколи не забуду!

* *
*

Прийде, вірю, днина, хвиля —
і зійдемося ми знов.
Впаде зв'ялий лист з бадилля,
зацвіте нам знов любов!

Горя збудемося й туги,
жаль розвіється в простір.
Тихо, любо — щирі други —
злетимо до злотих зір.

У безмежному просторі
забуття — наш рай найдем.
Мов дві хвилі в синім морі,
попливем...

СОННА МРІЯ

Смеркається... Ярами — ген від бору
йдуть тіні сірі довгими імлами...
Вертають спомини — і душу хору
обсотують таємними нитками...

І сниться сон... Сон хвилі весняної,
гарячий легіт сонячної спеки...
Твої кохані очі фіалкові,
як марево божественне, далеке...

Вишневий сад розцвівся в ясну днину,
барвінок долом стелиться і рута.
Давно загублену знаходимо стежину —
між нами пісня тиха, незабута.

Сердечна пісня... Згодом ніч настане,—
скінчиться мрія, що в ній жаль хороню.
Тепер — здається — чую ще на скрани
твою кохану, ангельську долоню...

* *
*

Прийдіть до мене, душі нещасливі,
всі, в кого серце сум гризе і біль,—
я вам сердечну пісню заспіваю,
розбільну пісню наших сірих піль.

Прийдіть до мене, тихі і бездольні,
із горем ваших щирих, теплих сліз,—
безмежних жалів слухати будемо
під гіллями заплаканих беріз.

Прийдіть, що з болем на життя розпутті
даремно ждете давніх снів і мрій,—
я вас до груді щирої пригорну
і мир вам дам — спокій...

Любов'ю туги ваші всі розважу,
зайду до ваших бідних сірих хат —
і на чоло долоню вам положу,
як брат, як брат...

НА ВЕРХАХ

(Коханим другам
з Ворохти — на спомин)

Все бажав би вам сказати
дуже просто, дуже щиро!
(З листа)

Співали нам потоків бистрі води
і всіх пташин чудесні хороводи.
Лісів дрімучих довгі тихі шуми
були для нас, як добрі, ясні думи.

Отар гірських дзвіночки невгомонні,
немов кохані, любі мрії сонні,
скрізь йшли за нами — дебрями, верхами —
і зацвітали нам в душі — квітками.

То знов, немов грізні, шалені водопади,
дрижали нам серця від щастя і досади!
Як нині, бачу, чую... Милий Боже!
Що ж кращого життя нам дати може?

* *
*

Шумить вода у Пруті,
в безкраї ллється шум,
вертають сни забуті
роєм сердечних дум.
Погідне небо синє,
а на нім безліч звізд,
птишня тужливо лине
до своїх теплих гнізд.

Здається, світ весь тоне
у мріях і у снах,
а душу срібні дзвони
ведуть на ясний шлях...
Шумить вода у Пруті,
в безкраї ллється шум,
вертають сни забуті
роєм сердечних дум...

НА КУКОЛІ

Аж тут чудес і чарів пишне море!
Хом'як, Говерла, Шпиці — всюди гори!

Прощайте, сни о сонцю і о весні!
Тоті верхи ще більш, як ви, чудесні!

Над всякі сни, над всякі мрії й думи
миліші тут ялиць безмежні шуми!

Як грає тут усе, красками як міниться,
то так в життю нічо ніколи не присниться!

Аж тут душа розкішна і свобідна,
як гори, горда, як сонце, погідна,

як небо синє — чиста і безхмарна...
Гей, хвиле, стань! Бо ти напрочуд гарна!

* *
*

Гей, вівчарику мій
на далекій ген-ген полонині!
Заграй мені пісню таку,
щоби вчули верхи темно-сині!
Щоб почули її
груні всі, джерела, водопади!
Най хоч раз в мені серце заб'є
гоном сили і шумом розради!
Грай, вівчарику, грай,
щоб твій голос світами розплився,
бо я нині — чи віриш мені? —
бо я нині красою — упився!

* *
*

Спокійна, ясна ніч. З верхів
вниз джуркала спадають,
дорогою цвітки рясні цвітуть
і світляки, мов перли срібні, сяють.
Вертаємо. Зриваємо цвітки —
а вже їх справді добра в'язка.
Перекотився гарний день,
як сон дитинний або казка...
Заслухані в мелод'ю власних душ,
ідем стежиною лісною,
не раз звертаючи наш зір
до гір, що вкрились легкою імлою.
Чудесна ніч. Співаємо... Втім — пробі!
Таж ми згубили шлях!
А темно скрізь — як в гробі!

* *
*

Ненавиджу тебе, спокійне, сіре горе,
твоїх гіркаво-солодкавих слів!
Люблю надземні зоряні простори,
погоду неба, громів дикий гнів!

* *
*

Досить вже тих марних турбот нужденних,
гірких пригноблень, докорів усіх!
Нестримним гоном лютих стріл огненних,
з душі най ллється гордий юний сміх!

* *
*

Або най буря йде! І най гуде, шаліє
зрадливих кривд безмірна метушня!
Пожежі жду! Най блиском заясніє —
і най згорить в ній молодість моя!

Михайло Рудницький

1889–1975

ІЗ РІЗНИХ ВИДАНЬ

ОСІННЄ

Снується пряжа з гір аж до долин,
І на важких завісах хмар
Стихає сонно сонця згар
І — ніби вдарив десь вечірній дзвін.

І згарди гранню брисли на ліси,
Торкнувся скляних плес зефір,
І бір заграв у тисяч лір
На срібних струнах антифон краси.

І простягнулися на сон поля,
Й завили голови в опал...
Побрела в світ імлиста даль —
І хтось чолом до чорних скиб приляг.

І хтось од смути і журби поблід,
Що діти босі, в лахманах,
Що вмерла манна на ланах —
І залишився лиш кривавий слід.

ЗИМОВИЙ СОНЕТ

Ви любите зиму? А я ще більше: літо,
І ось чому не в силі зимову поему
Зложити в дарі вам. Про білий сніг пусте му
Пересівати даром крізь діряве сито.

Захоплений, гляджу на білим пухом вкриту
Студену далечінь і... забуваю тему...
Щось з мрії є у ній. Коли це ми підемо
Полями стежкою. Та не крізь сніг, крізь жито.

Чудово від гадок, що зимну шату смерті
Зітре звитяжно сонце, мов молодість, уперте,
І піснею надій життя пориви вславить.

Та краще ще: не ждати. Начеб вік жилося,
У літнім сонці йти, і щоб не чути навіть,
Коли сніжинки перші упадуть на волосся.

НА ПЛЯЖІ

Розкіш півсонних мрій. Міцно заплющую
вії. Дощ іскор. Мить — і все погибло.
Дві хвилі ллються з міццю щораз дужчою:
золото сонця й море — живе срібло.

П'ю час і просторінь. Любо. Солодкою
втомою душа плаває, мов корок,
що хилитається далеко за лодкою.
Вода й небо — шнур розсяяних пацьорок.

Пнусь оцим шнуром між дві прогалини:
небо й море. Хто швидше його видре?!
Тіло, від сонячних цілунків спалене,
сиплеться піском перластої клепсидри.

Щораз легше. Ше мить, блаките, і плистиму
птахою до тебе, як цар легкоперих.
Або розсиплюся в піску огнистому,
який візьмеш, море, вдаривши об берег.

ЖДУТЬ ПЕРЕД ДОМОМ

Ждуть перед домом коні,
Хай ще в останній раз
Збіжу по стежці в сад.
Останній промінь згас
На небосхилі.
Спішу, спішу до вас,
Мій діду!
Як я безмежно рад,
Як рад,
Що їду!
Хай ще в останній раз,
Востанне на дорогу,
На кожну стежку
Гляну,
Де крізь дерев мережку
То сонячну, то темну
В кожніське ясне рано
Шукав я твого, твого
Тихесенького сліду
Даремно.
Їду вже, їду!
Хай лиш останній раз
Прощу солодким вратам,
Коли шукав тебе...
Вдаль кличе перелаз,
Ти була там усюди —

Тепер тебе нема там...
І більше вже не буде.
Ні втрат...
Вороний кінь гребе,
Повитий в сумерк сад
Всміхаєсь блідо-блідо.
Я їду, їду, їду!

ЛИШЕ ТОБІ ОДНІЙ

Лише Тобі одній відкрию крадькома
розніженість мою, від світу заздро вкриту,
і Ти лише одна побачиш, що нема
в душі моїй для Тебе й грудочки граніту!

Лиш Твій єдиний погляд може з почувань
шорстких, немов листки будяччя та кропиви,
мережити нитки, що враз, куди не глянь,
сплітаються в шитво півусміхом пестливим.

Лише Твої слова втишають мою вразу
до простих слів: чому в чужих устах вони
не мають, як у Твоїх, за кожніським разом
сп'янілого від щастя чару новини?

Лише при Тобі хочу зберегти полуду,
що каже вірити, за чим тужив давно:
у найсвятішу тайну та найбільше чудо,
коли завмерла кров зміняється в вино.

ДОСТОТУ ОСЬ ТАКУ

Достоту ось таку я вимріяв собі:
хай буде, наче примха мрій, свобідною!
Нехай її словами не обіднюю,
хай буде всім далека — небу та юрбі.

Достоту ось таку Тебе я тут зустрів:
живу, мінливу, з'єднану з хвилиною,
подружену з життям і правдою єдиною:
що вік і вічність — кілька спільних днів.

ОСТАННІ ДНІ

Останні дні. Як соромно загаєні!
Небо над нами буде плакати...
Як важко вірити, що однака ти
в пізньому пориві та розкаянні!

Роки бажань за мить вдоволення
кинь, як весло, на хвилі повені!
Чи знаєш дні, минулим цьковані,
наче жагу добитого оленя?!

ВЕСНЯНИЙ ЛЕГІТ

Весняний легіт, огрітий промінням,
що пестить, радує, запаморочує,
має чар Твоєї ніжності дівочої
з усміхом і серцем ще не вродженим.

Чую подих Твій, що захолов у сні,
і струмінь свіжих сил від Твого прокиду...
П'янкий від радощів і від думок, іду
назустріч небезпечній, мов повінь, провесні.

* *
*

І що ж, що Ваше серце нічим не пробудне!
І що ж, що я йому, як власному, не вірив,
Без дров у хаті ждав на май у грудні,
Хоча не вибирався в країну факірів?!

І я, як Ви, не люблю ніяких трагедій,
Полишимось знайомі. Здержу навіть подив,
Що Ви така холодна, неприступна леді,
І я, мов ученик, якого прут злагодив.

Життя — не квітка. Душа — не мѐтелик.
І найсильніші дуби ломить одна буря.
Глузуєте з моїх ненайдених Америк
І з мене, що шукаю уст та ніг Меркурія.

Ви, ох, в таких літах, що віршових освідчин
Не прийняли б ніяк... А втім, я Ваш товариш...
Ваш досвід поруч мого, так сказати: тітчин,
І кожна з струн скреготітиме, в який тон удариш.

Тому числити буду кожніське, маленьке
Слівце, щоб не злякати Вас необачним скоком...
Ви, прошу, на мої зелені витребеньки
Глядіть (як усі старші) піввибачним оком.

І вибачте, що заки ми себе ще знаєм,
І заки доля чуб мені перетеребить,
Я біля вікон Ваших плистиму трамваєм
У вірі, що тоді він — Лоенгрінів лебідь.

* *
*

Прийти не можу нині. Я стільки довгих днів
зриваю дні з стіни, рву пір'я з крил і рвуся,
що коли б знічев'я погляд Ваш зустрів,
у поглядах своїх з усіми розійдуся.

Я міг би призабути, що я також лиш гість,
всі бачили б мене, а я, крім Вас,— нікого.
І буде дуже сумно: смішне хтось оповість,
а я в цім не найду ні крапельки смішного.

Ні, ні! Прийти не можу. Бо з чемності висот
закутини душі неімовірно прості:
хто може оповісти один лиш анекдот —
себе,— хай дома чай п'є і не ходить в гості.

РОНДО

Єдина Ти ведеш мене в світи
далекі, наче пориви від глини,
свобідні міццю творчої людини,
щасливі, як бажання віднайти
зі згарищ літ хоч іскру, що не згине
від подиху Твоєї теплоти!
Мов тихий ранок після хуртовини,
до мене вміла з усміхом прийти
єдина — Ти.
І хоч є думи спутаної днини,
чим не допита чаша гіркоти,
чим сумнівів непоглядні тіні,
коли для мене зможеш зберегти
чутливе серце, дружнє та єдине,
єдина — Ти?

* *
*

Коли Твоє ім'я для мене словом стало,
що в силі заступити зміст найкращих слів,
коли мій кожен висказ кров'ю паленів,—
Ти, мабуть, думала, що я кохав замало,
щоб бути щирим смів.

Коли моє ім'я для Тебе словом стане,
яке заступиш першим із буденних слів,
коли до Тебе зійде спізнений мій спів,—
повіриш, що занадто серце було п'яне,
щоб бути щирим смів.

МОЖЕ, ВЖЕ ЗАВТРА...

Може, вже завтра, вже завтра між нами вирине
молодший, кращий, що жестом єдиним самовпевненим
візьме, мов м'ячик, серце Твоє розневірене,
і Ти, як у фільмі, захопишся, певне, напевне, ним.

Та нині, ще нині — Ти, що єдина, одна вести
можеш мене, як той вітер, на днів роздорожині,
ніжністю стримай від мене отруту ненависти...
З нею б'ються даремне безсилі всі, переможені.

ЖДУ ЛИСТА

Жду листа.
Ні! Одного слова:
«Здорова,
Побачимось...»
Днина без Тебе
пуста.

А ночі?
В гарячому потоці
п'ю нектар Геби —

Твої уста.
Вранці серце
втомлене
від радощів.

Навіть гра дощів
ненависних
чудова!
Не жду листа.
Ні слова.
Тебе!

ВРАЖІННЯ

Сказати щиро Вам, химерна та змінлива
царівно мрій чужих та власного настрою,
як зрадно за вражінь химерною чергою
іти та завертати і не вийти з дива?

Сказати щиро Вам, що Ваша ясна грива,
рум'янці пустуна і сукня в моднім крою,
слова та сміх сказали, що переді мною
пуста безжурна дама, смішками щаслива.

Вражіння перших стріч так швидко заніміло!
Вдивившись нині в Вас, найменше вірю в силу
очей моїх, де б'ються Ваших віч всі змішки.

Коли іду від Вас, в грі мрій їдкий, мов Гайне,
чую, що лиш собі лишили Ви всі тайни,
мені ж віддали лиш — пусті слова та смішки.

НА ЦВИНТАРІ В МЕНТОНІ *

Коли б не тиша моря, неба, міста й скель,
на цій терасі смерті міг би менестрель
місяцю сказати те, що в сонцю Амор
в силі тут творити. Навіть зимний мрамор
не стримав би жаги сумними квітами.
Очима, п'яними теплом, вповитими
серпанком кольорів, втишати можна біль.
Хто не хотів би жити в якій-небудь з віл
під цим горбком з грабами, в тіні кипарисів?
На кожнім схилі висить, як віками висів
домик-голубник, що вперто тулиться
до мурів, як п'ялун під нами й вулиця...
У цьому захисті з добрячих хвиль та Альп
колись жахав сусідів, наче дикий скальп,
дірявими очима войовничий замок.
Нині — все малюнок. З золотих рамок,
навішених над містом, вкритим цеглою,
цвинтар вниз глядить з душею непідлеглою!
В могилах та хатах однаково всі сплять.
Життя тут — вічний сон. Землі кожніська п'ядь
Подушку кладе під дім та домовину.
Чи вірив тут хто в смерть, йдучи на сон загину?
Коли кладемо свіжі квіти сплячому

* Ментона — купалеве місце на французькій Рів'єрі і близь італійського кордону, відоме своїм лагідним кліматом; туди з'їжджаються недужі на груди з усього світу. У Ментоні відкрили одні з найстарших печер т. зв. первісної людини; окремий музей зберігає найдені в них розкопки (*приміт. авт.*).

Іван Труш.
ОДИНОКА МОГИЛА
Олія, картон.

Олена Кульчицька.
ХАРОН
Пам'яті Батька
Із циклу «Тіні незабутих предків»
Акватинта.

З росою пелюстків чи з болю плачемо?
Земля, з якої ллється вічно сік цитрин,
солодощі вина налила у полин.
Земля і небо — морем, а повітря пахне,
мов зв'язана китиця, пряжею Арахни.
Різьби гір сніжні, променем мережані,
стоять, як ми, мрійні, у вічній межіні.
А погляд, що спокійно, мов чужинець, вмер
у пристані оцій, сміється до печер,
де сном віків камінних спали наші предки.
Поріг Італії мріє з усміхом кокетки
і кличе тугою давно знайомою...
Коли не можна жити нині з Ромою
вірлів — бунтарською та ясною, як меч,
ви, її тіні, вкрийте радощі утеч
від метушні овець! — дайте не завзяту
долю лицаря — не Цезаря, ні Като! —
а дайте стріти тихо свою Утику
цвинтарним сторожем у цьому кутику!

НАД МОРЕМ

Вода, мов книжка, левада, наче степ,
хвилюють на гірському скелястім березі...
Не хочу захисної тиші нестелеп,
ні творчих хвилювань... молитв, ні єресі!

Нитками добрих променів, безсилими
й барвистими, мов очі, в'яжу
в одну китицю всі найкращі килими:
траву й небо, море, ліс і пляжу.

Як у добі палат з піску, у днях
зітхань — зринати серцю у вірей даю!
Кортить виводити значки на димарях
полоканою в бризках крейдою...

Піна наввиринки на гордім камені
всміхнулась порожнечі й усіх мудрот тайні...
Молодощі! — бульки... млин... руки мамині —
і піняве, мов тепле молоко зі стайні...

Над головою і в ногах води і неба глиб
у кольорах ще граються з дитиною...
Повітря пахне димом, сіллю моря й риб
і, мов недільна призьба, сирою глиною.

Чайки над моряками... це несвистані
пісні про крила втіхи та про клюви болю...

Бажанням рвуться з криками та свистом пристані,
розніжені від сонця, мов снодійне моло...

Ех! Плисти би світами нестриманих вітрил!
Зв'язати весь свій вік з морською будкою!
З рушницею в руках вітати небосхил
або мережку плес будити вудкою!

Є в морі тайни, не збагнені авгурами.
Та в кожній тайні — море, яке навіть вітер
не в силі в темну ніч торкнути жмурами,
ні віщими пальцями телеграфних цитер!

О море! Весь твій скарб тритонів і перел,
геройських тіл, з чужим і власним золотом
не має стільки тайн, що вітертий котел,
розклепаний сільським дебелим молотом!

В усіх твоїх течіях переварені
сполуки всіх матерій, пристрасна стихіє,
є слабші, ніж в одній безсилій царині
найменший мій котел: серце, яке мріє...

Твоя краса розлита в реві катаракт
і міць, лютуюча з-над прірв борвіями,
є слабші, ніж відбитий трав'яний смарагд
сльози чи усмішки над моїми віями!

А втім: кидатиму своє знесилене
й бадьоре тіло в твою вічну воду,
кохаючи, як ти, мінливі милини,
пестливо-легкий і жахливий подув!

МАНДРІВНИЙ СОНЕТ

Ми розлетілися нараз з родинних гнізд
у світ чужий дорогою прегладкою.
В черзі вражінь ми звиклись навіть з гадкою,
що у житті лиш форми, а не конче зміст.

Зустрілись ми чужі в однім з найкращих міст,
де нині все лишилось тільки згадкою.
І вечори стають хиткою кладкою:
вернутись, стати, йти? Чи я лиш гамлетист!

Тебе несе вперед рвучкою хвилею
криклива доля оперових звізд!
Весь чар її, що з нею власну вилаю!

І як колись серця — що мент бездумні вів —
блукали вдалечінь, так нині кожен лист —
іде крізь радощі в серпанку сумнівів.

З УСІХ ЗАХОПЛЕНЬ...

З усіх захоплень, Еросе, хіба
не кращою, не найдорожчою
стає невпинних починів доба,
якій частіше шлях промощую?

Пошуканка за тайнами книжок!
Серце ще годинам незапродане!
Серця і годин розкинений клубок
на любощі та дружні сходини!

Кохання й дружба зроджені одним,
мов перший бунт — любов'ю щирості!
Слів, поривів, зворушень перший стрим,
зроджений, мов бог, бажанням вирости!

Час, книжки, любов — путами раба.
Ключ споминів давно запер усе.
Та не минає радісна доба
твоїх старих захоплень, Еросе!

НЕ ЗАСОРОМЛЮСЬ...

Не засоромлюсь дати щирість втраті,
вчорашня любко, нинішня знайомо!
У кожнім русі й обрисі чужому
ловлю з тремтінням тінь Вашої статі.

В танцю дорожніх легких порошинок,
що полишає слід Вашого кроку,
бачу поему, як воля, широку
й любу, як кожний відданий Вам вчинок!

Нехай від правди наповниться чаша:
тужу, мов цвинтар,— та був би вже в силі
ще нині порох моєї Бастілії
зрадити владі безглуздій, як Ваша.

ДНИНА СТАЄ ЩОРАЗ КРАЩОЮ...

Днина стає щораз кращою,
ніч від бажань чутливішою...
Серцем при Тобі міцнішаю,
пам'ять про світ запропащую!

Все, що палило отрутою,
хвилею ллється цілющою...
Очі сп'янілі заплющую,
мрії Тобою розпутую!

Ти є криницею опію,
Ти є солодкою Летою!
Зорі для Тебе розметую,
втрачені скарби розкопую!

Щастю й Тобі не віддячити!
Хто з нас устами неситими
перший від радощів питиме
сльози зворушення: я чи Ти?

* *
*

Наші руки сплетуться, як перше...
І уста наші зіллються ще раз.
Все було вже... З нами й без нас,—
Та чи воскреслі згадають померше?!

Як нам няти віру нашій зорі добрій?
Не все крихке — прозоре...
Щастя, слово, скло?!
Не втече від хмар і найясніший обрій,
Радощі у скруті і у втісі горе —
Все це вже було.

Розбити би сонце в тисячні атоми?
Як би няти віру в його вічну суть!
Що сказати думам, що, мов ліс, гудуть,
Все найближче в любці — найбільш невідоме.

НАТЯКИ

Кілько даремних зусиль
для простого щирого речення,
що мало би гордий твій стиль
і силу твого всезаперечення.

Кілько гірких сподівань,
що образ твій спогадом виведу,
кілько гамлетових «стань»!

Ти — невпійманна, як стиль,
строга, як норми граматики,
глуму і лірики шпиль:
натяки, натяки, натяки!

...

ТІЛЬКИ ВІРШ

Тільки вірш. Тільки обчімхана строфа.
Як від похмілля спросоння проблема...
А сонце в ролі старій філософа
Всміхається хитрим більмом Поліфема.

Серце — єдиний предмет, спільний нам, там,
Де Ти лишилась, і тут, де я застиг.
Нудьга... Яка нудьга! Мов гіпопотам,
Не бачу власних обважнілих ніг.

Лінощі з днями безглуздої праці
Йдуть марне, щоб мозок від мрії став п'яним!
Ти ось зі сонцем замерзла у мряці,
А я і криги від Тебе тут танем.

З клубка згадок вимотую образ Твій.
Гляджу, немов жебрак на списки бірж.
Що з заліза волі та вогню надій?
Тільки строфа. А може?.. Ні! Ледве чи вірш.

МІЖ ДВОМА

Як розділити між двома бажання
Палкі та щирі, мов ви — дві царівні?
Щоб серце і досвід покласти нарівні,
У зустрічах треба кохати й розстання...

Як не цінити ніжного кохання,
Погляд, і доторк, і слово наївні?!
Та є спокуси... На досвітку півні
Навіть не зрадять, яка з них остання...

Великосердно усіх вас оціню:
Не винно сонце, що падало тінню...
Чи винен я тут — лякаючись сонця,

Б'ючого сяйвом незмінного щастя
Й того, яке лиш у блимі віддасться,
Що в Епікура не вдавсь, ні в Платона?

НЕ ЖАЛУВАТИМУ

Не жалуватиму, що я зустрів Тебе,
Як мрій моїх останнє твориво,
Що час, який життя невпинно з крил скубе,
Твій образ дав мені хоч поривом
Виявити!

Ніщо не втрачене. Твоя душа митця
Відродить ще мої полудені
Захоплення й знехтовані серця,
Стрясе літа моєї студіні
Подувами!

Я опов'ю Тебе бажаннями згадок
Про пестощі, з якими зв'язую
Імення найсолодших втрачених жінок,
Жаги й самотності екстазою
Вимріяних!

У чистих споминах находжу скрізь Тебе,
Що ж кращого я міг би винайти?!
Померло тільки те, що мусило,— слабе.
Живе з минулого: ця днина й ти —
Пам'яткою!

Ти кидаєш бадьоро завтрашній свій день,
Як щедрий дар мені... крилатому
Ширянню ластівки — вітри моїх пісень!
Втраченого!

ЖАГУЧИЙ СОНЕТ

Недільний вечір модної нудьги...
Як часто тужу я за ним у тижні!
Ось увійдеш, і всі тут стануть ріжні,
І кожне слово набере ваги!

Тобою перешлють мені боги
Дар зберігати тайни, як Ти, ніжні,
Як можуть знати ці наївні ближні
Про наш союз — свободи чи жаги?!

Як можеш Ти не знати, що Твої лиш
Бальзами уст є ліком, яким цілиш
Мою жагу, як ніч, запаморочену?

Тебе нема, І ось нараз відчув я,
Що паленію лавою Везувія,
Немовби мій огонь скрив тайну злочину!

ЖАЛЬ

Жаль потрачених стріч
і уст-рож
полишених...
В викидів чорну ніч
серця дрож
запише їх.
Минула доба туг,
немов гріх
без пристрасти...
Кохання гордий дух,
коли б міг,
як лист, рости!
Трачу останній жаль
в спомині
зимнім, як лід
про кров стрінутих краль...
Що мені
звіє їх слід?!

ПРО ПАЛКІСТЬ ПОЧУВАННЯ

Про палкість почування мало
сказали ми гарячих слів.
І того, що в очах палало,
в слова ніхто ще не посмів
ловити.

Зате очима ми ловили,
як світ від іскор їх горів
і як нараз: все вигоріле
знялося, сяйвом всіх вогнів
залите.

ЗАХОПЛЕННЯ

В Твому звичайному імені —
всі незвичайні зворушення:
радощі, примхою стримані,
примха — музика придушена.

Дивно — якою це тайною
в Тобі слова перетоплені.
Бачу Тебе скрізь звичайною
у незвичайнім захопленні.

ПРИМІТКИ

До видання включено вірші українських поетів, які належали до літературного угруповання «Молода Муза», що створилося у Львові 1907 р. і проіснувало до першої світової війни. Але при впорядкуванні книжки свідомо не дотримано виключно «молодомузівського» періоду. Річ у тому, що поети, які входили до цієї групи, активно працювали в літературі й пізніше, в наступні десятиліття, але окремими виданнями виходили поетичні твори лише Петра Карманського, Василя Пачовського та книжка Степана Чарнецького — після його смерті. По кілька віршів П. Карманського, С. Чарнецького, С. Твердохліба включено до Антології української поезії 1957 р. (в 4 томах) та 1984—1986 рр. (в 6 томах). Дане видання — систематизований збірник, що містить поетичні твори молодомузівців всіх етапів їх літературної діяльності. Твори публікуються в основному за прижиттєвими поетичними збірками в хронологічному порядку, а також за журнальними публікаціями та іншими виданнями і в окремих випадках за рукописами (машинописними текстами).

При підготовці текстів максимально збережено лексичні, синтаксичні та морфологічні особливості мови кожного автора. При розбіжності в текстах різних видань перевагу віддано останньому, яке здійснювалося при участі автора і виявляє його останню волю.

Твори подаються за сучасним правописом, за винятком тих випадків, коли правописні відхилення виконують певну роль (ритм, рима тощо). Авторські дати та пояснення подаються як посторінково (із зазначенням «приміт. авт.»), так і в примітках, якщо вони не прив'язані до тексту або взяті з інших джерел.

Петро Карманський

Карманський Петро Сильвестрович народився 29 травня 1878 р. в містечку Чесанові (тепер ПНР) в родині теслі. Закінчив Перемиську гімназію, потім навчався на філософському факультеті Львівського університету, але через матеріальні нестатки змушений був припинити навчання. В 1900—1904 рр. навчався у колегіумі Ватікану, а по його закінченні повернувся у Львівський університет. У 1907 р. брав участь у боротьбі студентської молоді за український університет у Львові, за що був ув'язнений і провів місяць у тюрмі. Вчителював у гімназіях Тернополя і Львова. Став одним з учасників літературної групи «Молода Муза».

Перші вірші П. Карманського були надруковані в 1899 р. в журналі «Руслан». Того ж року вийшла перша його поетична збірка «З теки самовбивці». До «молодомузівського» періоду творчості поета належать його збірки «Ой люлі, смутку» (1906), «Блудні огні» (1907) та «Пливем по морі тьми» (1909). Про саму «Молоду Музу», її учасників і загалом атмосферу тогочасного літературного і культурного життя у Львові письменник розповів пізніше у книзі спогадів «Українська богема» (Львів, 1936).

В роки першої світової війни П. Карманський деякий час працював у Німеччині та Австрії в таборах українських військовополонених разом з Б. Лепким та В. Пачовським. Багато років письменник проживав за океаном, переважно в Бразілії (з 1922-го по 1932 рік), редагував газету «Український хлібороб». Після повернення на батьківщину на початку 30-х рр. до 1939 р. працює учителем гімназії у Дрогобичі. Цей період життя і творчості поета відбитий у збірках «Al Fresco» (1917), «За честь і волю» (1923) та поемі «Плач бразілійської пущі» (1926).

Після встановлення на західноукраїнських землях Радянської влади П. Карманський викладає у Львівському університеті. У 1940 р. прийнятий до Спілки письменників України. У 1944—1946 роках був директором Меморіального музею Івана Франка у Львові. У 40—50-і роки вийшли поетичні збірки поета «До сонця» (1941), «Поеми» (1941), «На ясній дорозі» (1952). В останні роки життя поет здійснив переклад «Божественної комедії» Данте, перша частина якого вийшла 1956 р. у співавторстві з М. Рильським, дві наступні досі чекають видання.

Помер П. Карманський 16 квітня 1956 р. у Львові.

До цього видання ввійшли поетичні твори П. Карманського з його основних збірок, періодичних видань та рукописів. Не включено твори з останньої прижиттєвої книжки поета «На ясній дорозі» з огляду на її декларативний характер та культівську тематику багатьох віршів.

Із збірки «З ТЕКИ САМОВБИВЦІ»

Вперше вийшла у Львові 1899 р. Збірка написана під впливом книги «Страждання молодого Вертера» Й. В. Гете і ліричної драми «Зів'яле листя» І. Франка.

Подається за цим виданням.

Моя цитро, цитро, моя ти потіхо!

Цитра — струнний, переважно щипковий інструмент, поширений в Австрії та Німеччині.

Із збірки «ОЙ ЛЮЛІ, СМУТКУ»

Вперше вийшла у Львові в 1906 році.

Подається за цим виданням.

Цикл «Надгробні стихирі» вперше був опублікований в журн. «Літературно-науковий вісник».—1902.— Т. 18.

Ой нависли чорні хмари...

Тібер (Тібр) — ріка в Італії.

«Як розгорнеш колись книгу твого життя...»

Беатріче — героїня книги «Нове життя» італійського поета Данте Аліг'єрі (1265—1321); повне її ім'я — Беатріче Портінарі; це молода флорентійка, дружина Симона де Барді, яка померла в неповному 25-річному віці. Данте бачив її всього тричі. В книзі «Нове життя» його кохання переростає почуття окремої людини і трактується як сила, здатна оновити світ.

«Як побачиш сліпця, що край шляху пристав...»

Ікар — герой давньогрецької міфології, який на крилах із пір'я, зроблених його батьком Дедалом, піднявся у небо, але так високо, що крила, склеєні воском, розтопилися від сонячного тепла. Ікар упав у море і загинув.

І знов доводиться ридати

Лотос — водяна багаторічна рослина.

Підуть літа

Зефір — у давньогрецькій міфології бог західного вітру; в переносному значенні — теплий вітерець.

Чогось так сумно

Бескид — гірський хребет у західній смузі Карпат.

Поринуть дні за днями...

Тірренське море — частина Середземного моря між Апеннінським півостровом і островами Сіцілія, Сардінія і Корсіка.

«Прийде пора — розстанесь сумерк ночі...»

Голгота (Голгофа, Голгофта) — пагорб в околицях м. Єрусалима, де, згідно з євангельським переказом, був розіп'ятий Христос. Символ терпіння і страждань.

Лета — в давньогрецькій міфології ріка забуття у підземному царстві. Напившись із неї води, душа людини забуває про своє земне життя. Канути в Лету — бути забутим.

Пішов би я...

Канцона — в Італії та Франції XV—XVIII ст. лірична пісня, близька до народної, пізніше — «пісня без слів» в інструментальній музиці.

Пішов би в темні гіпогеї...

Гіпогей — підземне царство, підземелля.

Містерії — жанр середньовічного театру, в якому сцени релігійної тематики чергувалися з побутовими інтермедіями.

Пішов би я між темні бори

Асфодель — рід переважно багаторічних рослин лілійних; поширені в Середземномор'ї.

Ангистрофа

Демон — у давньогрецькій міфології божество, яке допомагає або заважає людині в здійсненні її намірів; у християнстві — злий дух.

Клейнод — військові знаки та атрибути влади старшини запорозького козацтва (прапор, бунчук, булава, пірнач тощо); у переносному значенні — коштовні речі.

Фінал

Філістер — самовдоволена і обмежена людина, обиватель.

Із збірки «БЛУДНІ ОГНІ»

Вперше вийшла у Львові 1907 р.

Подається за цим виданням.

Кілька поезій циклу «З тюрми» раніше були надруковані в газеті «Буковина».— 1907.—22 квіт.

Заспів

Залізняк Максим (роки народж. і смерті невід.) — запорозький козак, один з керівників народного повстання Коліївщини (1768) на Україні. Був схоплений російським військом і засуджений на довічну каторгу.

Кривавий плач України несеться

Прометей — у давньогрецькій міфології титан, захисник людей від сваволі богів. Він викрав з Олімпу вогонь і подарував його людям, за що був прикутий до скелі і приречений на муки: орел щоночі викльовував його печінку, яка за день відростала знов. Це тривало тисячі років. Звільнив Прометея Геракл, убивши орла. Образ Прометея — поборника справедливості — один з найвеличніших у світовій літературі та мистецтві. В українській літературі до нього зверталися Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, А. Малишко та ін.

Емігранти

Паращук Михайло Іванович (1873—1963) — український скульптор. Один з авторів пам'ятника А. Міцкевичу у Львові. Створив скульптурні портрети діячів української культури І. Франка, В. Стефаника, С. Людкевича. З 1924 р. жив і працював у Болгарії, де став автором низки монументальних скульптур.

Якби знати

Соната — жанр камерної інструментальної музики, де в різних співвідношеннях розвиваються контрастні теми.

Із збірки «ПЛИВЕМ ПО МОРЮ ТЬМИ»

Вперше вийшла у Львові 1909 р. з передмовою М. Яцківа.

Подається за цим виданням.

Танець

Виспянського «Весілля»...— Драма-памфлет польського драматурга і театрального діяча Станіслава Виспянського (1869—1907).

За що тебе скатовано...

Тіртей (2 пол. VII ст. до н. е.) — давньогрецький поет-лірик. Афіняни послали його в Спарту замість військової допомоги, і він зумів підняти бойовий дух спартанців. Ім'я його стало втіленням громадянської поезії.

«Приходиш до мене, як мрія весняна...»

Фата-моргана — рідкісний вид міражу, коли на обрії з'являються і зникають зображення різних предметів, що знаходяться за горизонтом.

«Ні, ти не винна! Ти свята без плями...»

Каїн — у біблійній міфології старший син Адама і Єви, який із заздрощів убив брата Авеля, був проклятий Богом і приречений на вічне блукання.

Палімпсест

Палімпсест — пам'ятка писемності, переважно рукопис, на пергаменті, з якого стерто старий текст і на його місці написано новий.

Агасфер

Агасфер — персонаж середньовічної легенди, засуджений Богом на вічне життя за те, що штовхнув Христа, коли його вели на страту на Голгофу.

Coda

Кода — заключна частина твору або додатковий віршовий рядок у канонічній строфі, який завершує твір.

Цикута — рід багаторічних трав'янистих рослин, містить отруйну смолисту речовину.

Із збірки «AL FRESCO»

Вперше вийшла ймовірно 1917 р. (на титульній сторінці рік не зазначено) із вказівкою на місце видання: Львів — Київ.

Подається за цим виданням.

Інтродукція

Інтродукція — вступ до твору.

Ніоба — в давньогрецькій міфології дружина фіванського царя Амфіона, яка мала багато дітей і насміхалася з богині Латони, у якої їх було двоє. Діти Латони Аполлон і Артеміда із почуття помсти повбивали всіх дітей Ніоби, а сама вона з горя скам'яніла. Образ Ніоби став символом матері-страдниці.

Українська балада

Юда (Іуда Іскаріот) — за біблійним переказом один з учнів-апостолів Христа, який продав його за 30 срібняків, а потім повісився від докорів сумління. Образ Іуди став символом підступу і зради.

Ідилія

Ідилія — одна з основних форм буколістичної (пастушої) античної поезії; у переносному значенні — подружнє життя без сварок і турбот.

Осел і статуя Венери

Венера — в римській міфології богиня весни і плодів. Пізніше була ототожнена з грецькою богинею кохання і краси Афродітою.

Шевченкове свято

Шопен Фридерик (1810—1849) — польський композитор і піаніст. Твори його (мазурки, полонези, ноктюрни) відзначаються красою і досконалістю.

Гріг Едвард (1843—1907) — норвезький композитор, автор багатьох романсів і пісень, написав музику до драми Генріка Ібсена «Пер Гюнт».

Блаженні нищі духом

Заточник Даниїл — давньоруський письменник кінця XII — першої половини XIII ст., гаданий автор твору «Моління Даниїла Заточника», спрямованого проти боярства та монастирського духівництва.

«Раз скаржився мені покривджений діяч...»

Лари — у давньогрецькій міфології добрі духи, охоронці домашнього вогнища, пізніше — душі предків.

Пенати — у давньогрецькій міфології боги — покровителі дому, родини, батьківщини. Повернутися до пенатів — повернутися додому.

Меценат — багатий покровитель. Від імені Мецената — римського політичного діяча I ст. н. е., який прославився покровительством поетам та художникам.

«Діло» — щоденна газета, яка виходила у Львові в 1880—1939 рр.

На утечі

Тірольці — мешканці австрійських Альп.

Да святиться війна!

Синекура — у часи середньовіччя дохідна церковна посада, не зв'язана з обов'язками; в переносному значенні — добре оплачувана посада, на якій нічого не потрібно робити.

Політична школа

Грільпарцер Франц (1791—1872) — австрійський письменник, автор драм, поезій та новел. На сцені українських театрів ішла його п'єса «Горе брехунові». П. Карманський перекладав вірші Ф. Грільпарцера.

Із збірки
«ЗА ЧЕСТЬ І ВОЛЮ»

Вперше вийшла у м. Прудентополі в Бразілії 1923 р.
Подається за цим виданням.

Порвім на кобзах струни...

Гонта Іван (р. н. невід.—1768) — один з керівників народного повстання на Україні в 1768 р.— Коліївщини. Служив сотником надвірних козаків магната С. Потоцького, перейшов на бік повсталого народу. Був схоплений царським військом і переданий польській шляхті, яка піддала його тортурам і стратила.

І прийде час...

Нініва (Ніневія) — стародавнє місто в Ассирії, у VIII ст. до н. е. столиця країни. Пізніше зруйноване вавілонянами й мідійцями.

Пісня віри

Сізіф — у давньогрецькій міфології цар Коринфу, що, обдуривши богів, зумів уникнути смерті, але був приречений у підземному царстві викочувати на гору камінь, який, досягши вершини, знову скочувався вниз. Вислів означає марну працю.

В перші роковини падолиста

Вірш присвячений роковині створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), яка була проголошена 1 листопада 1918 р. Проіснувала до липня 1919 р., коли польські війська під командуванням генерала Галлера окупували західноукраїнські землі. Під час ЗУНРУ, 22 січня 1919 р., було оголошено акт злуки Західноукраїнської Народної Республіки з Українською Народною Республікою (УНР).

ПІД СОНЦЕМ ТРОПІКА

Розділ складається з поезій, написаних за океаном. В жодну із збірок поета ці вірші не входили.

Автопортрет. De profundis.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1923.— Т. 80.

Подається за цією публікацією.

Нірвана — поняття релігії джайнізму та буддизму, яке означає стан найвищого «блаженства» людської душі, що звільняється від земних бажань і зливається з духовною першоосновою світу. Поринути в нірвану — віддатися стану цілковитого спокою.

Дон-Кішот (Дон-Кіхот) — персонаж твору іспанського письменника М. Сервантеса (1547—1616) «Вигадливий ідальго Дон-Кіхот Ламанчський». У переносному значенні — ідеаліст, мрійник.

Ереміт — пустельник, схимник.

На рівнику. Карнавал на рівнику. В лісах Парани. Великдень у Куритбі. За Шімароном.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1922.— Т. 77.

Подається за цією публікацією.

Парана — штат на півночі Бразілії.

Куритиба — столиця штату Парана.

Захід сонця. Палення рос.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1923.— Т. 78.

Подається за цією публікацією.

Антей — у давньогрецькій міфології титан, син бога морів Посейдона і богині землі Геї. Був непереможним, доки доторкався до землі. Символ сили, яку дає зв'язок з батьківщиною.

Ріо-де-Жанейро.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1923.— Т. 79.

Подається за цією публікацією.

Байтата.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».— 1923.— Т. 81.

Подається за цією публікацією.

Вампір.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1924.— Т. 82.

Подається за цією публікацією.

Вампір — вид кажанів, поширений у лісах тропічної Америки. Живляться кров'ю тварин, нападають на людину. В переносному значенні — кровопивця.

Пуща опівдні.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1924.— Т. 83.

Подається за цією публікацією.

В лісовій пущі.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1924.— Т. 85.

Подається за цією публікацією.

Підзворотниковий пейзаж. Мій ювілей.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1923.— Т. 81.

Подається за цією публікацією.

Арлекін — персонаж італійської комедії масок, слуга-недотепа, що бере участь у розвитку інтриги; блазень.

«Піду в чужий широкий світ...»; «О тайно, що палиш наш

ум...»; «Невже так можна, щоб усе...»; «Відійдеш в забуття, пилиночка нікчемна...». — Вперше надруковано в журн. «Світ».— 1925.— № 7 — 8.

Подається за цією публікацією.

Епілог.— Вперше надруковано в журн. «Світ».—1927.— № 12.

Подається за цією публікацією.

Ігвасу (Ігуасу) — ріка і водопад у Бразілії.

Троглодит — печерна, первісна людина; в переносному значенні — невіглас.

Хам — у біблійній міфології один з трьох синів Ноя, від яких заселилася вся земля після всесвітнього потопу. Був проклятий богом за те, що насміявся над наготою батька. В переносному значенні — нахаба, брутальна і безтактна людина.

Я не клену; Пісня; Як прагну я життя! — Вперше надруковано в журн. «Світ».—1927.— № 15—16.

Подається за цією публікацією.

Клепсидра — водяний годинник у стародавніх Індії, Єгипті, Греції та Римі.

Пеан — у стародавній Греції хоровий гімн на честь урочистих подій; урочиста пісня.

Між гори спалених гілляк...— Вперше надруковано в журн. «Світ».— 1929.— № 1.

Подається за цією публікацією.

Так, я любив тебе, Галичино! — Вперше надруковано в журн. «Світ».— 1929.— № 3.

Подається за цією публікацією.

22 березня 1928.— Вперше надруковано в журн. «Світ».—1929.— № 8—9.

Подається за цією публікацією.

«На білий камінь сяду...»; «Сьогодні був у мене гість...»; «Ми розійшлися...»; «Ні, не забув я вас...». — Вперше надруковано в журн. «Світ».—1929.— № 10—12.

Подається за цією публікацією.

Фіміам — ароматний дим при спалюванні запашної речовини; курити фіміам — лестити комусь. У вірші П. Карманського — приємні спогади з рідного краю.

Йов — біблійний персонаж, якого бог випробував, посилаючи йому нещастя та різні хвороби.

Датан — біблійний персонаж, виступав проти Мойсея, коли той виводив євреїв з Єгипту.

Єрихон — старовинне місто в Палестині; за біблійною легендою, стіни Єрихона повалилися від звуків труб завойовників.

Снишся мені; Бразілійський травень; Аргентінський пейзаж.— Вірші взято з рукописної збірки вибраних поезій П. Карманського, яку автор підготував до друку, але яка з якихось причин не вийшла. Публікації цих творів не виявлено. Подаємо за машинописом, який зберігається в сина письменника Б. П. Карманського. Висловлюємо йому подяку за дозвіл використати цю збірку для даного видання.

Плач бразілійської пущі.— Поема була надрукована в Бразілії у м. Порто-Уніон в 1926 р. Видання це — бібліографічна рідкість, оскільки на батьківщину потрапила його мала частина. П. Карманський у статті «Лист без адреси» (Світ.— 1929.— № 8—9.— С. 12) писав: «Я видав у Бразілії збірник віршів «За честь і волю», і він опинився десь в Парані в депозиті мойого друга вкупі з міхами з кукурудзою, зі смальцем і шмаром... Поверх того я видав три книжечки в Бразілії: драматичну картину «Буря», «Бразілійські співомовки» і «Плач бразілійської пущі», видав хіба на те, щоби бразілійським щурам дати змогу розважати себе в пору дармування і нудьги». У бібліотеках Львова знаходиться чи не єдиний примірник — фонд М. Возняка Львівської наукової бібліотеки ім. В.. Стефаника АН УРСР.

Уривок з поеми подаємо за цим виданням.

Азазель — в уявленнях іудаїзму демон, противник Єгови, спокусник.

З ВІРШІВ 30—50-х РОКІВ

Вірші, об'єднані в цьому розділі, взяті з машинописної збірки вибраних поезій П. Карманського, підготовленої автором до друку, але не виданої. Публікації цих творів не виявлено.

«На ріках каламутних ми сиділи...»

Вандали — давньогерманські племена, які завоювали Рим (455 р.) і знищили в ньому багато творів мистецтва. В переносному значенні — неуки, руйнівники культури.

Візія майбуття...

Кентавр — у давньогрецькій міфології химерна істота: напівлюдина-напівкінь.

Гефайстос (Гефест) — у давньогрецькій міфології бог вогню, покровитель ковальського ремесла.

Дантон Жорж-Жак (1759—1794) — діяч Великої Французької революції 1789—1794 рр., один з вождів якобінців. Був засуджений революційним трибуналом і страчений.

Еден (едем) — за біблійною легендою земний рай людини до гріхопадіння; благодатний, щасливий край.

Сибіленські (сивіленські) книги — збірки пророцтв та передбачень у Стародавньому Римі, які приписуються легендарним пророчицям Сивіллам.

Тамерлан (Тімур) (1336—1405) — середньовічний правитель і полководець. Здійснював руйнівні походи в Іран, Закавказзя, Індію. Відзначався жорстокістю.

Ясир — полон із бранців, що його захоплювали турки й татари під час розбійницьких нападів на слов'янські, зокрема українські, землі в XV—XVIII ст. Страждання полонених відображено в українських історичних піснях і думах.

Мрії, мрії...

Гуаші (гуачо) — етнічна група, що створилася у деяких латино-американських країнах від шлюбів іспанців з індіанськими жінками; вели бродячий спосіб життя, були пастухами, пізніше влилися у склад націй.

Ave, Caesar!

Патриції — родова аристократія в Стародавньому Римі, яка тримала в своїх руках всю повноту влади.

«Як стомлені в пустині бедуїни...»

Бедуїни — арабські кочівники на Аравійському півострові та в деяких районах Північної Африки.

Не хочу лаврів, ні кадила...

Анафема — в християнстві відлучення від церкви й оголошення довічного прокляття; у переносному значенні — прокляття.

Дорі

Кравченко Уляна (Шнайдер Юлія Юліївна) (1860—1947) — українська письменниця, залишила спогади про І. Франка.

До поета

Гулівер — персонаж роману англійського письменника Джонатана Свіфта (1667—1745) «Мандри Гулівера»; велетень, що здійснив мандрівки у країну маленьких людей — ліліпутів та інші краї.

Ти знову наш...

«Уся земля Романа і Данила...» — Роман Мстиславич (р. н. невід.—1205) — галицько-волинський князь, у 1199 р. об'єднав Галичину з Волинню у єдине Галицько-Волинське князівство. Данило Галицький (1201—1264) — князь Галицько-Волинської землі, об'єднав землі Південно-Західної Русі. Розбив війська німецьких рицарів, брав участь у боротьбі проти монгольського засилля. За його князювання розвивалися торгівля, ремесла, культура, було засновано місто Львів.

ІВАН ФРАНКО (з циклу)

Тема життя і творчості І. Франка займає важливе місце в поезії П. Карманського. У 1941 р. у пресі з'явилося кілька фрагментів з поеми про Каменяра «Його дорога»: «Тріумф поета» //«Вільна Україна».—1941.—5 січня, «На вершинах» //«Література і

мистецтво».—1941.— № 1 та «Сіяч» //«Література і мистецтво».—1941.— № 5. Фрагменти, вміщені в цьому виданні, взяті з рукопису збірки вибраних поезій, підготовленої автором. Вони розташовані не за роками написання, а за хронологією життя І. Франка.

Подається за текстом авторського машинопису.

Із збірки «ОСІННІ ЗОРІ»

Збірка лірики під цією назвою була укладена другом поета, літературознавцем Я. Яремою, назва належить П. Карманському. До неї увійшли твори, які до цього не друкувалися. Машинопис збірки зберігається в сина поета Б. П. Карманського. Висловлюємо вдячність Богдану Петровичу за дозвіл надрукувати вірші з цієї збірки.

Подається за текстом машинопису.

Ерос

Ерос — у давньогрецькій міфології, бог кохання.

«Жив,— кажуть,— Фідіас, що різав з кості слона...»

Фідіас (Фідій) (поч. V ст. до н. е.—432—431 рр. до н. е.) — давньогрецький скульптор, творчість якого є одним із найвищих досягнень світового мистецтва.

«Ніч місто саваном накрила...»

Дифірамб — жанр античної лірики, в ширшому значенні — хвалебний твір.

«Приваблизість твоя не жде пера...»

Панегірист — автор похвальної промови (панегірика) на чиюсь честь.

«Хотів би я портрет твій змалювати...»

Леонардо да Вінчі (1452—1516) — італійський художник, скульптор, архітектор, учений, інженер, один з найвидатніших діячів європейського Відродження. Гуманістичний ідеал краси втілений в його портреті Мони Лізи (Джоконди).

«Прийдеш до мене, й зустріч родить свято...»

Кастаньєти — іспанський народний інструмент з двох пар зв'язаних дерев'яних пластинок у формі мушлі.

«Ти знов мене з летаргії збудила...»

Летаргія — патологічний стан, схожий на сон; забуття.

Василь Пачовський

Пачовський Василь Миколайович народився 12 січня 1878 р. в с. Жуличах Золочівського повіту на Львівщині в сім'ї священика. Навчався в гімназіях у Золочеві та Львові, після чого вступив у Львівський університет. Однак виступив за викладання українською мовою і тому невдовзі мусив перейти до Віденського університету.

В 1901 р. видав першу збірку поезій «Розсипані перли», яку тепло привітав І. Франко. Після неї вийшли його драматичні поеми «Сон української ночі» (1903), «Сонце руїни» (1911), збірки «На стоці гір» (1907), «Ладі й Марені терновий огонь мій» (1913). Був одним з організаторів літературної групи «Молода Муза».

Під час першої світової війни Василь Пачовський, як і Богдан Лепкий, скульптор Михайло Паращук, працював педагогом у таборах українських військовополонених російської армії, а після закінчення війни був гімназійним учителем у Закарпатті, що дало йому матеріал для поеми «Князь Лаборець» (1924), книги «Срібна земля».

У 1933 р. В. Пачовський переїздить до Львова. Хоч і перебуває у дуже скрутних матеріальних умовах, багато пише й перекладає. Він, зокрема, створює драму «Роман

Великий», працює над великою драматичною поемою «Золоті ворота», що так і лишилася незакінченою, перекладає сучасною українською мовою «Повість минулих літ».

Помер В. Пачовський 5 квітня 1942 р. у Львові.

До видання ввійшла значна частина поетичного доробку відомого українського поета різних періодів: ліричні поезії із збірок, цикли та окремі поезії із періодики та поема «Князь Лаборець».

Із збірки «РОЗСИПАНІ ПЕРЛИ»

Вперше вийшла у Львові в 1901 р.

Подається за цим виданням.

І. Франко в статті «Наша поезія в 1901 році» присвятив її розглядові окремий розділ, назвавши молодого автора «правдивим, талановитим поетом», що «надзвичайно глибоко вслухався в мелодію нашої народної пісні і нашої мови» (Франко І. Зібр. творів у 50 томах.— К., 1982.— Т. 33.— С. 176). У 1933 р. збірка «Розсипані перли» вийшла другим виданням.

Із збірки «НА СТОЦІ ГІР»

Вперше вийшла у Львові 1907 р.

Подається за цим виданням.

На мотив Гейне

Гейне Генріх (1797—1856) — великий німецький поет, автор збірок «Книга пісень», «Подорожі й картини», поеми «Німеччина» та ін.

НА ГОРИ

Цикл присвячений українському громадському діячеві, видавцеві й перекладачу Євгену Олесницькому (1860—1917).

За шумом бурі

Содома (Содом) — за біблійним переказом, одне з двох міст (Содом й Гоморра), мешканці якого погрузли в розпусті і за це були знищені вогнем з небес. У переносному значенні — хаос, безладдя.

Папоротин цвіт

Бирчак Володимир (1881—1946) — український письменник, один з учасників літературної групи «Молода Муза». Автор оповідань про життя галицького міщанства та інтелігенції, історичних повістей «Василько Ростиславич», «Володар Ростиславич», досліджень з історії української літератури.

«Я дрався на сам верх і падав від утоми»

Світенький Михайло — священик з с. Ладичин на Поділлі, прихильник молодих письменників. Про нього розповідає П. Карманський у книзі спогадів «Українська богема» (Львів, 1936).

Із збірки «ЛАДІ Й МАРЕНІ ТЕРНОВИЙ ОГОНЬ МІЙ...»

Вперше вийшла у Львові 1913 р. Сповнена мотивів слов'янської міфології.

Подається за цим виданням.

«Не вернеться заквітчана в червоні маки...»

Лада — персонаж слов'янської міфології, богиня сонця, кохання, достатку. Її прославляли у весняних та весільних обрядових піснях і хороводах.

Марена — персонаж слов'янської міфології, богиня весни і вроди.

Михайлові Яцківу

Яцків Михайло Юрійович (1873—1961) — український письменник, один з організаторів і учасників літературної групи «Молода Муза».

«Змалюю тебе я у драмі кохання...»

Ботічеллі Сандро (справжнє ім'я Алесандро Філіпені) (1445—1510) —італійський живописець. Автор низки творів на релігійні та міфологічні теми («Мадонна», «Весна», «Народження Венери»).

«Старайтеся кращими бути...»

Бетховен Людвіг ван (1770—1827) — великий німецький композитор, автор симфоній, сонат, увертюр, концертів. Обробив для голосу в супроводі фортепіано українську пісню «Їхав козак за Дунай».

«О я, необачний, линув в ясні зорі...»

Гієна — рід хижих звірів; гієновий собака — хижий ссавець родини собачих. У переносному значенні — хижий, кровожерний.

«Полинеш зі мною, подібна царівні...»

Ганг — ріка, що протікає в Індії і Пакистані. Священна ріка індусів.

«В Рів'єра ді Гарда місячна ніч...»

Рів'єра — побережжя Середземного моря в Італії та Франції, зона туризму.

З циклу

«РОЗГУБЛЕНІ ЗВІЗДИ»

Вірші циклу взяті з добірок, що друкувалися під такою назвою в журналі «Світ» протягом 1928-го і 1929 рр. У журнальних публікаціях вірші мають нумерацію, яка повторюється щоразу з першого номера при кожній новій публікації, тому ми не повторюємо її, замінивши цифри на три зірки.

«Надоїла чужина, аж благає дівчина...»; «Як в космічній сфері злучаться дві зорі...»; «Ой ти мене не забудеш...» — Вперше надруковано в журн. «Світ».—1928.— № 8.

Подається за цією публікацією.

«Ой козаче, соболю, візьми мене з собою на Вкраїну далеку...» — рядки з української народної пісні, яка стала основою сюжету вірша В. Пачовського.

«Розгублені звізди, розсипані перли...»; «Не в'ються квіти в квітнику...»; «Ой кілько по світу...» — Вперше надруковано в журн. «Світ».— 1928.— № 19—20.

Подається за цією публікацією.

Паладій — сріблясто-білий ковкий метал, належить до типу платинових металів.

Яничари — регулярна піхота в Туреччині з XIV до поч. XIX ст. Комплектувалася з представників християнських народів і була опорою влади турецьких султанів. З XVI ст. яничари перетворилися на замкнену військову касту, яка відігравала значну роль у державних справах. У переносному значенні яничар — перевертень, зрадник.

Калінсо — в давньогрецькій міфології німфа, яка сім років тримала в полоні Одіссея.

«Україно, рине кров червона...»; «Склав тобі я зорю слави...»; «Ой прости прокляття, кинуте у вічі...» — Вперше надруковано в журн. «Світ».—1928.— № 23—24.

Подається за цією публікацією.

Пантеон — античний храм, присвячений богам; монументальна споруда, де поховано видатних людей.

Діадема — пов'язка на голові давньогрецьких жерців; вінець князів та царів як символ влади; коштовна жіноча прикраса у вигляді невеликої корони.

Авреоля (ореол) — слава, пошана.

Богуславка Маруся — героїня української народної думи «Маруся Богуславка». Перебуваючи в турецькій неволі, вона визволяє «сімсот козаків». На цей сюжет написана низка художніх творів української літератури.

Папоротин квіт.— Вперше надруковано в журн. «Світ».—1929.— № 4.

Підзаголовок кількох поезій циклу «Розгублені звізди».

Подається за цією публікацією.

«Із'явилась в ніч по шлюбі...»

Афродіта — в давньогрецькій міфології богиня кохання і вроди.

Космічний круг.— Надруковано в журн. «Світ».—1927.— № 21—22.

Подається за цією публікацією.

Триптих, присвячений Ользі Кобилянській.

Кобилянська Ольга Юліанівна (1863—1942) — видатна українська письменниця, автор повістей «У неділю рано зілля копала», «Земля», оповідань «Битва», «Банк рустикальний» та ін.

Петро Карманський.— Вперше надруковано в книзі спогадів П. Карманського «Українська богема» (Львів, 1936).

Подається за цим виданням.

Сріберний дзвін.— Цей уривок з однойменної поеми взято з книги: В. Пачовський. Срібна земля.— Львів, 1938.

Подається за цим виданням.

Князь Лаборець.— Поема надрукована в журн. «Літературно-науковий вісник».— 1924.— Т. 82.— С. 20—21.

Подається за цією публікацією разом з авторськими примітками.

Про князя Лаборця не збереглося історичних даних, деякі історики вважають цю постать легендарною. В. Пачовський вважав Лаборця історично достовірною особою. У книзі «Срібна земля» (Львів, 1938) він намалював панораму історичних подій, на тлі яких показує князя Лаборця. Вважаємо доцільним навести уривок з цього опису, що стосується постаті князя Лаборця: «Історичні права українців до Закарпаття сягають від часів великого князя Олега Віщого (880—914). Під Київ прийшли мадяри під іменем угрів 895 р. під натиском печенігів. Угри вийшли з первісних своїх осель над рікою Обом за Уралом. Кочуючи, дійшли вони на початку IX ст. до краю між Доном і Дніпром. Звідтіль за намовою греків нападали на сусідів. Та коли ударила ззаду на них орда печенігів, посунулись вони 860 р. в степи між Дніпром і Дунаєм і звідтіль напали на слов'ян.

Саме тоді в Греції панував цісар Лев Мудрий (886—911), що воював нещасливо з магометанами в південній Італії та на Сіцілії. Тоді під боком Царгорода виросла велика Болгарська держава за царя Симеона Великого (893—927)... На Закарпатті були тоді білі хорвати, яких князь, Лаборець, піддався під руку болгарського царя Симеона й цим зірвав зносини з київським Олегом Віщим, що володів червенськими городами. Цар Симеон назвав себе самодержцем ромеїв, та Греція не мала сили виставити проти нього війська. Але їй вдалося намовити угрів ударити на Болгарію зі сходу від Дунаю. Та цар Симеон у змові з печенігами взяв їх у два вогні й змусив їх покинути Чорномор'я. Угри пішли під Київ 895 р. й опинилися ордою без землі. Греки виєднали їм в Олега військову допомогу на перепуск через блок червенських городів до Паннонії, щоб вони з півночі, від Карпат, ударили на болгарське царство. Греки обіцяли Олегові закарпатські землі Лаборця, землі пізнішої Срібної Русі з її копальнями срібла й золота у Кремниці й Шавниці, щоб тільки він згодився пітй війною на болгарське царство. Олег зміркував, що угри можуть бути доброю граничною сторожею на краю Руської держави, тим-то й дав свою згоду на допомогу. Таким чином, угри з Олеговим військом рушили на обсаду Закарпаття. Вони, отже, без війни відійшли з-під Києва й по них остало тільки місце їх відпочинку, зване Угерське.

Коли угри перейшли Верецький перевал, князь Лаборець на чолі білих хорватів станув до бою проти них над річкою Латорицею, вийшовши з твердині на горі коло Мукачева, де сьогодні стоїть замок Вартоплянка. Угри звичаєм орди вдарили передньою лавою й повтікали в гори, гонені Лаборцем. Утішений Лаборець серед гір святкував уже перемогу та гостив своє військо вином. Воно, як каже народна традиція, весело гостилося й усе позасипляло кам'яним сном. Тоді угри позаймали всі верхи та плаї й окружили княжий табор з усіх боків. Лаборець зірвався зі сну, вдарив у бубни на сонне військо. Військо позривалося до бою, але опинилося у пастці угорської орди. Серед бою полягло все військо, тільки хоробрий князь Лаборець пробився та втік на захід. Але над річкою Свіржавою упав під ним кінь — його догнали й повісили на дереві. З часу, відколи-то загинув славний князь Лаборець, річка Свіржава зоветься Лаборцем».

Порівнюючи цей історичний екскурс з поемою «Князь Лаборець», бачимо, що автор ставив своїм завданням не стільки відтворити епізоди минулого, як передати дух епохи, показати зв'язок наших предків з природою, порушення чого веде до нещастя. Поема цікава і своїм етнографічним та мовним колоритом.

Золоті ворота; Марко Проклятий. Ці уривки з «містичного епосу» «Золоті ворота» подаємо за виданням: *Пачовський В.* Золоті ворота.— Львів, 1937.

Марко Проклятий — фольклорний образ страдника-мандрівника, якого за гріхи не приймає ні земля, ні пекло. Він мусить аж до страшного суду носити з собою важку торбу, в якій сховані його злочини (голови вбитих його матері й сестри), і її можуть полегшити лише добрі діла.

Богдан Лепкий

Лепкий Богдан Сильвестрович народився 9 листопада 1872 р. в с. Кругулець на Тернопільщині в родині священика. Закінчив Бережанську гімназію, вищу освіту здобув у Віденському та Львівському університетах. Після університету кілька років (1895—1898) працював вчителем Бережанської гімназії, викладав українську та німецьку мови й літератури.

На початку 1889 р. Б. Лепкий з дружиною переїжджає до Кракова, де стає викладачем щойно відкритого тут лекторію української мови й літератури. Він опиняється в атмосфері інтенсивного літературного і культурного життя тодішньої духовної столиці Польщі, заприязнюється з молодими польськими письменниками, представниками літературної групи «Молода Польща» С. Виспянським, В. Орканом, К. Тетмайєром, С. Пшибишевським. Водночас оселя Б. Лепкого стає своєрідною українською амбасадою у Кракові, тут часто бували В. Стефаник та О. Луцький, які навчалися у цьому місті, гостювали М. Коцюбинський, О. Кобилянська, Ф. Вовк. Письменник часто приїздить до Львова, приєднується до літературної групи «Молода Муза». Одна за одною виходять поетичні та прозові книги Б. Лепкого, його літературознавчі дослідження.

Перша світова війна застала письменника в с. Яремчі на Гуцульщині, звідки він через Угорщину добрався до Відня, а потім опинився у німецькому містечку Вецлярі, в таборі для українських військовополонених. З 1925 р. Б. Лепкий знову в Кракові на посаді професора української літератури Ягеллонського університету. На літні місяці виїздить у с. Черче, де українська громада збудувала для нього невелику віллу, що дістала назву «Богданівка». У 20—30-і рр. Лепкий активно працює переважно над історичними повістями «Вадим», «Каяла», «Крутіж», «Орли», тетралогією «Мазепа».

Друга світова війна застала письменника в Кракові. Він втратив роботу в університеті й опинився без засобів до існування. Помер Богдан Лепкий 21 липня 1941 р. в Кракові.

До даного видання увійшла частина поетичної спадщини Б. Лепкого, що охоплює всі періоди його творчої діяльності. В основу покладено книгу «Писання.— Т. І: Вірші.— Київ — Ляйпціг, Українська накладня Коломия — Вінніпег», що вийшла в 1922 р. До цього тому були включені вірші зі збірок: «Стрічки».— Львів, 1901; «Листки падуть».— Львів, 1902; «Осінь».— Коломия, 1902; «На чужині».— Львів, 1904; «Над рікою».— Львів,

1905; «З глибин душі».— Львів, 1905; «Поезіє, розрадо одинока».— Львів, 1908; «З-над моря».— Жовква, 1913; «Доля».— Вецлар, 1917. У багатьох виданнях вірші повторювалися. Тому, як зазначав автор у післямові до «Писань», він намагався об'єднати їх у цикли і «не хотів розривати їх з в'язанок» (С. 372). Ми включили також частину творів із збірок «Для ідеї».— Львів, 1911 (збірка присвячена М. Шашкевичу), «Сльота».— Львів, 1926, та з публікацій в західноукраїнській періодиці 20—30-х рр.

У примітках максимально використано авторські коментарі до творів, вміщені в першому томі «Писань», із зазначенням у дужках сторінок видання. Тексти творів, де не зазначено джерело публікації, подаємо за першим томом «Писань».

ІЗ РІЗНИХ ЦИКЛІВ

ДО ПІСНІ

Цикл складають вірші із ранніх збірок «Стрічки» та «Листки падуть», включені пізніше до першого тому «Писань». Вірш «Ні! Я не лізу на котурни...» подаємо за збіркою «З глибин душі».

НАД РІКОЮ

Вперше цикл був надрукований в альманасі «За красою».— Львів, 1905, присвячений О. Кобилянській, і ввійшов до збірки «Над рікою».

В РОЗТОКАХ

Цикл написаний під враженням від поїздок у гори. Б. Лепкий пише з цього приводу в поясненнях до «Писань»: «Туди приїхав я перший раз 1894 р. літом. Між Кутами та Тюдевом висока скеля над Черемошем — Сокільське, яке так любив Ю. Федькович. Сокільське зробило на мене таке сильне враження, як жодна гора в світі... До Розтік навідувався я з тої пори кожного року хоч на короткий час, і вони так і остались в моїй уяві як якась зачарована країна краси» (С. 384—385).

Лови

Секвестор — «так називався в Галичині податковий урядовник, що стягав насильно податки» (С. 386).

Хрест на кручі

Маржина — худоба; воли, корови й молодняк. Вівці називають також дробом. (с. 386).

Риндар — скорочене орендар (с. 386).

В бога вівці заганяє...— «гуцули вірять, що вівчарі по смерті пасуть на небі божі вівці — зорі» (с. 386).

ОСІНЬ

Б. Лепкий зазначає, що цикл написаний переважно восени 1901 р. у Кракові. Пізніше до нього були додані вірші «Глуха і зимна осінь», «Мій шлях», «Листки падуть» та «Журавлі», що став пізніше народною піснею. З приводу останнього, зокрема, сказано, що вірш був написаний восени 1910 р. у Кракові. «Я вертав з театру,— розповідає письменник,— з драми Виспянського «Noc listopadowa.» («Листопадова ніч»), під ногами шелестіло пожовкле листя, а над головою лунали кроки відлітаючих журавлів. Вірш склався немов із себе, без мойого відома і праці. До його підібрав музику мій брат Лев Лепкий...» (с. 387).

ІЗ ЗАПИСНОЇ КНИЖКИ

Вірші цього циклу написані в основному під час праці письменника в таборі українських військовополонених у Вецлярі в 1914—1920 рр.

Вірш життя (за О. С. Пушкіним).— «Переклади з Пушкіна... зготовив я як студент університету. Я тоді перекладав Гейне, Лермонтова, Конопніцьку, Шеллі, Короленка й других чужих авторів» (с. 387—388).

«Неділя. Вечір...» — Цей твір — один з відгуків побуту у Вецлярі. Вецлар, старовинний город над рікою Ляном, славний своїм собором (початки з IX ст., романци-

на), із найвищого суду, Reichgericht (тепер у Лейпцігу) та з побуту Гете, року 1772. На хаті, де жив великий творець Фавста, прибита таблиця з мармуру, так само на гостинниці, до якої заходив він на чарку вина.

Мешкання поетової любки, Шарлотти Бов (Льотті), стоїть неткнуте, мов малий музей. Так само дві кімнати Єрузалема (на Шіллерплацу), до якого заходив Гете, з яким грав у шахи і провадив філософські розмови (Єрузалем, як відомо, це прототип Вертера, до якого додав Гете власні переживання).

Року 1915 бачив я ще липу, під якою любив сидіти Гете, а криниця, біля якої він стрічався з Льоттою, так і стоїть донині. Біля неї кам'яне зідеалізоване погруддя поета.

За Вецларом — табір, у якому жило 10 000 українських полонених. В таборі були школи, театр, бібліотека, гончарня і кустарня, церква православна і методистів, «Січ», крамниці й усякі організації та товариства...

Гаєрсберг — вулиця, на якій я мешкав.

Обертор — так називали старинну башню недалеко мойого помешкання, долішня башня була над Ляном, як сісти від залізниці в город» (с. 388).

Принагідно зауважимо, що недалеко від описаних місць розкинувся Бухенвальд (Буковий ліс) — місце зустрічей Гете з Шарлоттою, згодом страхітливий фашистський табір смерті, що стало темою творів сучасних українських поетів (І. Драча, Б. Олійника, Н. Білоцерківець).

ВЕСНОЮ

Цикл склали вірші поета, написані в різні роки.

Час рікою пливе.— Дещо видозмінений текст цього вірша в поєднанні з віршем І. Франка «Як почуєш вночі...» із збірки «Зів'яле листя» став народною піснею, поширеною у західноукраїнському регіоні.

СТАРА ПІСНЯ

Вперше надруковано цикл у збірці «Над рікою».— Львів, 1905.

Подається за цією збіркою.

«Іди, доню,— каже мати...» — перша строфа вірша — цитата з поеми Т. Шевченка «Тополя».

НА ПОЗИЧЕНІЙ СКРИПЦІ

У циклі зібрано твори, написані за фольклорними мотивами. Б. Лепкий писав з приводу віршів цього циклу: «На тому місці не можу не згадати сліпого на одне око музиканта з Поручина, котрий чудово грав на скрипці. Це був великий, хоч невчений митець. Не можу не згадати Соловейкової Каськи в Жукові, що так гарно співала народних пісень, і Тодоски (прізвища не тямлю) з Доброкута, що сама складала співанки. Згадую також моїх тіток Глібовицьких, які скоро й вірно переймали пісні з уст народу, мов який фонограф. Я записав їх був кількасот і цілий збірник передав пок[ійному] О. Нажанківському. (Дещо записав від мене Ф. Колесса). Всім їм та ще нашій найбільшій співачці С. Крушельницькій завдячую ті ні з чим не порівняні враження, які дала мені наша народна пісня.

«На позиченій скрипці» — це тільки слабий відгук сильних вражень — я грав лиш на позиченім інструменті» (с. 389).

З-НАД МОРЯ

В основу віршів циклу лягли враження від поїздки по Адріатичному морю влітку 1911 р. «Більшість віршів циклу написана в Абатії, в одній з кімнат готелю Рояль на першому поверсі, вікна якої виходили прямо на море» (с. 389).

Рококо

Рококо — стильова течія в західноєвропейському мистецтві першої половини XVIII ст., для якої характерні еротичні ситуації, постійні орнаментальні мотиви. Твір Б. Лепкого стилізовано під цю школу.

INTERMEZZO

«Більшість віршів цієї низки постала у Вецларі у вільні хвилини від таборової праці. Звідси й назва «Intermezzo» (с. 389).

Інтермеццо — дослівно: проміжний, середній; в музиці — інструментальна п'єса, що займає проміжне становище між основними частинами твору; в широкому значенні — перерва між основними заняттями.

СЕЛО

Цикл присвячений пам'яті батька.

Василеві Стефаникові («Ти, хлопе, землю край...».— З видатним Українським письменником В. Стефаником (1871—1936) Б. Лепкого єднала багатолітня дружба, яка почалася в час навчання Стефаника на медичному факультеті Краківського університету. У книзі спогадів «Три портрети» (1937) Б. Лепкий один з розділів присвятив В. Стефаникові, якого вважав «найбільшим знавцем і недостижимим маляром Хлопського життя».

ПІД ВЕЧІР

Острів смерті.— Твір написаний під враженням однойменної картини швейцарського живописця А. Бекліна (1827—1901), твір цей мав широку популярність на початку XX ст.

Із збірки

«ДЛЯ ІДЕЇ»

Вірші із збірки поезій під такою назвою, присвяченої сторіччю від дня народження видатного українського поета-просвітителя Маркіяна Шашкевича (1811—1843). Збірка вийшла у Львові 1911 р.

Подається за цим виданням.

Мрія

«З Дністрових хвиль Русалка вирина...» — образ символізує вихід альманаху «Русалка Дністровая» (1837), що був першою на західноукраїнських землях книгою, писаною українською народною мовою.

На суді

«Русалка вийшла у Будимі...» — альманах «Русалка Дністровая», виданий М. Шашкевичем, Я. Головацьким та І. Вагилевичем, був надрукований у Будимі (Будапешті). Більша частина тиражу, надісланого до Львова, була піддана арешту (заборона знята після 1848 р.). Видавці зазнали переслідувань. У львівських архівах збереглися протоколи допитів (опубліковані в журналі «Зоря».—1888.— № 1), на основі яких у вірші Лепкого описана сцена суду над Шашкевичем.

ШЕВЧЕНКО

Б. Лепкий, за власним визнанням, мав намір створити віршовані життєписи визначних діячів української історії та культури. Йому вдалося написати тільки про М. Шашкевича та Т. Шевченка. Книжка віршів про Шевченка виходила двічі: вперше під назвою «За люд».— Краків, 1914; вдруге — «В Тарасові роковини».— Відень, 1915. Вірші супроводжують ремарки, які пояснюють факти, що лягли в їх основу.

Частину віршів шевченківської тематики автор включив у перший том «Писань», звідки їх передруковуємо.

«Я приклад вам даю. З нужденної хатини...»

«В Давида виріс я, що з Голіафом б'ється...» — за біблійним переказом, іудейський пастух Давид (згодом цар) подолав у єдиноборстві філістимлянина-велетня Голіафа.

МИКОЛІ ЛИСЕНКОВІ

Цикл уперше був надрукований в журн. «Літературно-науковий вісник».—1904.— Кн. I, а потім ввійшов до збірки «Над рікою».—1905.

Подається за цією збіркою.

Лисенко Микола Віталійович (1842—1912) — видатний український композитор. Цикл написаний під враженням від знайомства з Лисенком у Львові.

Чорногора — гірський масив в українських Карпатах, у межах Закарпатської та Івано-Франківської областей.

ІВАН ФРАНКО

Подається за публікацією в журн. «Жіноча доля».— Коломия, 1930.— № 22.

КРУШЕЛЬНИЦЬКІЙ

Подається за збіркою «Стрічки» (1901).

Крушельницька Соломія Амвросіївна (1873—1952) — видатна українська співачка, виступала на оперних сценах багатьох країн Європи, Африки, Америки, мала світову славу. Часто приїздила в Галичину, брала участь у концертах, присвячених видатним культурним подіям, зокрема відзначенні роковин Т. Шевченка.

ПАВЛОВІ ГРАБОВІ

Грабовський Павло Арсенович (часто підписувався псевдонімом Павло Граб (1864—1902) — видатний український поет. Був засланий царським урядом у Сибір, де й помер у м. Тобольську.

ЧУПРИНЦІ

Опубліковано в газ. «Українське слово».— Львів, 1921.—11 жовт.

Подається за цією публікацією.

Чупринка Грицько (Григорій Аврамович) (1897—1921) — український поет.

1914—1920

Твори цього циклу написані в роки першої світової війни під враженням побаченого і пережитого. Б. Лепкий писав у коментарях до цих поезій: «У воєнних віршах часто-густо не говорю я як одиниця, а хочу передати почування коли не загалу, так тих гуртів, серед яких я жив і працював» (с. 392).

БУРЯ (ФРАГМЕНТИ)

Як зазначає автор, під такою назваю він написав велику поему, яка при пересиланні до Америки загубилася. В автора збереглися тільки деякі розділи, які він включив до книги «Писання.— Т. I».

Подається частина з них за цим виданням.

ОСТАННІЙ ЛИСТ КАТРУСІ

Фрагмент з циклу «Листи Катрусі». За свідченням автора, в основу творів лягли розповіді сільської вчительки, яка пережила страхіття війни.

НА ЧУЖИНІ

Вперше збірка Б. Лепкого під такою назвою вийшла в 1904 р. У цьому виданні вірші подаємо за книгами «З глибин душі» («Розривалося серце моє...», «Небо синє, велике, високе...», «То'сь ми далеко, рідний краю...», «Ой біда мені...») та «Писання.— Т. I» («На чужині», «Тямлю, як на свята великодні...»).

НАШ МІНЬЙОН

Твір написаний за мотивом вірша Гете «Міньйон».

Міньйон (Міньйона) — персонаж вірша Гете: загадкова дівчина супроводжує групу німецьких акторів; символ туги за ідеалом. Гетевська символіка набуває у вірші Лепкого гострого драматичного звучання, продиктованого конкретними історичними обставинами, зокрема боротьбою населення західноукраїнських земель за національне визволення.

СЛЬОТА

Вірші із однойменної збірки.— Львів, 1926.

Подається за текстом цього видання.

ПОЕЗІЇ 20-30-х РОКІВ

Хай кряче гайворон.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1922.— Т. 75.

Подається за цією публікацією.

Жий і віp!; Весною.— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1922.— Т. 76.

Подається за цією публікацією.

Не трать надії...— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».—1922.— Т. 77.

Подається за цією публікацією.

Заголовок даний упорядником.

Вона там с...— Вперше надруковано в журн. «Літературно-науковий вісник».— 1923.— Т. 79.

Подається за цією публікацією.

На гагілці.— Вперше надруковано в журн. «Дзвони».— Львів, 1931.— № 1.

Подається за цією публікацією.

Гагілка (гаївка) — весняний хоровод, частина календарної народної обрядовості, джерела якої сягають дохристиянських часів.

Вжнива.— Вперше надруковано в журн. «Дзвони».—1931.— № 6.

Подається за цією публікацією.

«Пригадалася осінь торішня...» — Вперше надруковано в журн. «Дзвони».—1931.— № 6.

Подається за цією публікацією.

Зимою.— Вперше надруковано в журн. «Дзвони».—1932.— № 1.

Подається за цією публікацією.

«Ви молоді, не вам цей спів...» — Вперше опубліковано в журн. «Дажбог».—1933.— № 1.

Подається за цією публікацією.

Степан Чарнецький

Чарнецький Степан Миколайович народився 21 січня 1881 року в с. Шаньківці на Тернопільщині в селянській родині. Навчався у Львівській гімназії, але незабаром був виключений з неї, і середню освіту здобув у Львівській реальній школі, після чого вступив у Львівський політехнічний інститут на шляхово-будівельний факультет. Однак С. Чарнецький так захоплюється літературою й театром, що полишає навчання в інституті, зближується з літературними угрупованнями «Молода Муза» та «Молода Польща», весь віддається заняттям літературою та мистецтвом: друкує вірші й фейлетони, виступає у пресі з рецензіями на театральні вистави, перекладає для українського театру п'єси та лібретто опер з німецької та польської мов. 1908 р. виходить перша його поетична збірка «В годині сумерку». В 1913 р. С. Чарнецький працював режисером і художнім керівником театру «Руська бесіда».

Під час першої світової війни письменник був мобілізований до війська, але за станом здоров'я від служби звільнений. Співпрацював у тогочасній українській пресі («Діло», «Українське слово», «Шляхи»), пізніше був референтом преси у Львівському магістраті. Виходять його поетичні збірки «В годину задуми» (1917), «Сумні ідем» (1920), дослідження «Нарис історії українського театру в Галичині» (1934). Після возз'єднання західноукраїнських земель в УРСР Степан Чарнецький працював науковим співробітником Львівської наукової бібліотеки (сьогодні Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника Академії наук УРСР).

Помер письменник 2 жовтня 1944 р. у Львові.

Вірші для цього видання взяті із трьох збірок С. Чарнецького, які вийшли за його

життя. В 1959 р. Львівське книжково-журнальне видавництво видало «Вибране» поета, але тексти творів були дуже відредаговані, що негативно позначилося на мові та стилі автора. В даному збірнику ці правки не враховуються.

Із збірки «В ГОДИНІ СУМЕРКУ»

Вперше збірка вийшла у Львові 1908 р.
Подається за цим виданням.

Говерла

Говерла, Піп Іван, Хом'як — гірські вершини українських Карпат у районі хребта Чорногори.

ОСІНЬ

З Гамерлінга

Гамерлінг Роберт (1830—1889) — австрійський поет, прозаїк, драматург.

МІЙ АЛЬБОМ

На дорогу

«Все йде, все минає...» — вислів з поеми Т. Шевченка «Гайдамаки».

ХВИЛІ

Баркарола

Баркарола (від барка — човен) — пісня або твір для музичного інструмента із розміреним супроводом, що нагадує плюскіт хвиль.

На виставці

Меланхолія — стан пригніченого настрою, смуток, туга.

За Лілієнкроном

Лілієнкрон Дятлев фон (1884—1909) — німецький письменник, представник поетики імпресіонізму, автор поеми «Погфред», в якій реальність переплетена з фантастикою.

Із збірки «В ГОДИНУ ЗАДУМИ»

Вперше вийшла у Львові 1917 р.
Подається за цим виданням.
Відбиває враження і настрої воєнних років.

В касарні

Чортків, Бучач, Бережани — містечка на Поділлі.

Пісня Сольвейги

Сольвейга (Сольвейг) — героїня драми норвезького письменника Генріка Ібсена (1828—1906); музику до цього твору написав композитор Едвард Гріг.

З полону

Берестя — давня назва міста Брест, що належить тепер до території БРСР.

МІЙ АЛЬБОМ

На зламаному кларнеті

Трубадур — провансальський мандрівний поет-співець часів середньовіччя; у переносному значенні — той, хто прославляє щось.

ВІДЗВУКИ

Цикл віршів за мотивами творів Ф. Шопена. Поезії циклу відбивають настрої поета, переважно мінорні, пов'язані з прощанням з молодістю; навіяні музикою великого польського композитора.

ВІДЗВУКИ (З МОТИВІВ ШОПЕНА)

Ноктюрн es-dur

Ноктюрн — лірична інструментальна п'єса; поетичний твір, у якому зображено нічні сцени.
Es dur — тональність мі мажор.

Ноктюрн g-moll

g-moll — соль мінор.

Прелюдія des-dur

Прелюдія — вступ до музичного твору, в ширшому значенні — вступ.
Des-dur — ре бемоль мажор.

Соната a-moll

A-moll — ля мінор.

ЖМУТОК

Цикл містить переспіви поезій великого німецького поета Генріха Гейне, гірка іронія яких була співзвучна з настроями самого С. Чарнецького. Варто відзначити смислову близькість цих переспівів з оригіналами, водночас прагнення знайти українські відповідники образом першотвору. Часом С. Чарнецький йшов за перекладацькою традицією української літератури XIX ст.

«Бідний Петрунь о».— Так передано назву вірша Гейне «Бідний Петер». Імена персонажів — Грета й Ганс — стають Катруся й Івась.

Два гренадери

Гренадер — у XVII—XVIII ст. солдат, навчений метати ручні гранати; гренадери — добірні частини в європейських арміях XVII—XX ст.
«До Франції два гренадери йшли, // Що були в російському полоні...» — вказівка на поразку наполеонівських військ у Росії в 1812 році.

Із збірки «СУМНІ ІДЕМ»

Вперше вийшла у Львові 1920 р.
Подається за цим виданням.

«З ЖИТТЯ І СЦЕНИ»

Цикл навіяний театральними асоціаціями. Ліричний герой С. Чарнецького проймається настроями персонажів п'єс та опер, що ставилися на сцені українського та польського театрів у Галичині.

«Ой не ходи, Грицю...» — вірш навіяний виставою за п'єсою українського письменника Михайла Старицького (1840—1904) «Ой не ходи, Грицю», що була в репертуарі багатьох галицьких театральних труп.

«Хата за селом» — вірш навіяний виставою за повістю польського письменника Юзефа Ігнаци Крашевського (1812—1887), постановку якої здійснив театр «Руська бесіда».

«Надія» — вірш навіяний виставою за п'єсою голландського письменника Генріха Гейєрманса (1864—1924), що в оригіналі мала назву «Загибель Надії». П'єса в українському перекладі С. Паньківського («Надія») була поставлена на сцені галицького театру (1907) та театру М. Садовського в Києві (1908).

«Травіата» — вірш навіяний мотивами однойменної опери італійського композитора Джузеппе Верді (1813—1901).

«Т о с к а» — вірш навіяний мотивами опери італійського композитора Джакомо Пуччіні (1858—1924).

«Pagliazzo» — вірш навіяний оперою італійського композитора Руджеро Леонковалло (1858—1919) «Паяци». (Правильно мовою оригіналу «Pagliaccio»).

Сидір Твердохліб

Твердохліб Сидір Антонович народився 9 травня 1886 р. в містечку Бережанах на Тернопільщині. Закінчив народну школу в м. Дрогобичі і гімназію в м. Ярославі. Вищу освіту здобув у Львівському та Віденському університетах. Після повернення в Галичину працював гімназійним учителем у Львові. Брав активну участь у літературно-мистецькому житті міста, був одним з учасників літературної групи «Молода Муза».

Оригінальна поезія у творчій спадщині С. Твердохліба посідає порівняно невелике місце, натомість він багато й плідно перекладав польською мовою твори українських письменників: Івана Франка, представників молодої тоді української поезії та прози — Миколу Філянського, Олександра Козловського, Олександра Олеся, Михайла Яцківа. Так, завдяки трьом збіркам Яцківа, що вийшли польською мовою в його перекладі, письменник цей став не менш відомий польським читачам того часу, ніж українським. І. Франко написав розгорнуту статтю з приводу Твердохлібового перекладу його вірша «Каменярі», де назвав його перекладачем, який добре володіє польською мовою, має широку духовну культуру і вироблений естетичний смак.

Перекладав також С. Твердохліб з української мови на німецьку (поему Т. Шевченка «Гайдамаки»), з польської на українську.

Оригінальні поезії Твердохліба друкувалися на сторінках журн. «Світ» (1906), а 1908 р. вийшла його єдина збірка «В свічаді плеса».

Пропольські симпатії С. Твердохліба привели до того, що після окупації Західної України Польщею він пішов на пряму співпрацю з пілсудчиками, за що поплатився життям: 16 жовтня 1922 р. був убитий на вулиці в м. Золочеві.

Із збірки
«В СВІЧАДІ ПЛЕСА»

До видання увійшли вірші з збірки «В свічаді плеса» (Львів, 1908). Подається за цим виданням.

ІКАРІВ ПЛАЧ

N o c t u r n o

Панкевич Юліан Іванович (1863—1933) — український художник. Автор портретів Т. Шевченка, І. Франка, жанрових композицій, пейзажів та ілюстрацій до книг.

Ельфи — в давньогерманській міфології духи природи, які живуть у повітрі, землі, горах, переважно прихильні до людини. У народних казках виступають як веселі істоти.

З о р і м е р к н у т ь

Метеори — явище спалаху в атмосфері, викликане тим, що в неї з космосу проникають невеликі тверді тіла, які рухаються з великою швидкістю і внаслідок зіткнення з повітрям світяться.

«Н і ч. Б'ю т ь п о в а г о м г о д и н и...»

Псалма (псалом) — релігійна пісня або молитва, що входить у книгу псалмів — псалтир.

Т и м, щ о в б о л о т і

Вернигора — образ богатиря в українських народних казках, який валить гори, розчищаючи дорогу до щастя.

Купало (Іван Купайло) — персонаж слов'янської язичницької міфології. Свято

Івана Купала відзначала переважно молодь співами пісень, хороводами, киданням вінків на воду та перестрибанням вогню.

Сфінкс — у Стародавньому Єгипті — кам'яна фігура лева в лежачому стані, у давньогрецькій міфології — крилате чудовисько з головою й тулубом лева, у переносному значенні — загадкова, незбагненна людина.

М о й р а

Мойри — у давньогрецькій міфології три Мойри — три богині долі: одна пряде нитку життя, друга розподіляє долі, третя обриває нитку життя. Мойри були невблаганними і не підкорялися волі богів.

ХРИЗАНТЕМИ

Б а т ь к о в и м т і н я м

Долина Асафата — долина з давнім караїмським кладовищем з південного боку Чуфут-Кале, біля Бахчисарая, у Криму. В переносному значенні — долина плачу.

З ГІР

Г л я н ь т е н а ш п и л і!

Олімп — найвищий гірський масив у Греції. У давньогрецькій міфології Олімп вважали місцем перебування богів на чолі з Зевсом. У переносному значенні — вершина успіху, слави.

Т у ч а

Саван — поховальний одяг з білої тканини в мусульман — від назви місцевості поблизу Багдада. В переносному значенні — білий сніговий покров.

В п і т ь м і

Дріада — в давньогрецькій міфології дріади — німфи, які є покровительками дерев.

Монада — поняття, яке в деяких філософських системах означає найпростішу неподільну єдність, основоположні елементи буття.

Я к т у ж а т ь т р е м б і т и

Флояра — вид сопілки, поширений на Гуцульщині.

З а г у д і л и в о д о с п а д и

Арфа — струнний щипковий інструмент давнього походження, використовується як оркестровий, ансамблевий і сольний інструмент. Один з улюблених образів поетів-молодомузівців.

Н а о з е р і п і д з е м н і м

Гадес — бог підземного царства, пекло.

Остап Луцький

Луцький Остап народився 1883 р. в с. Луці біля Самбора на Львівщині. Навчався у Празькому та Краківському університетах. У Кракові познайомився з Василем Стефаником та Богданом Лепким, брав участь у літературно-мистецькому житті. Приїхавши після закінчення навчання до Львова, стає одним з активних учасників літературної групи «Молода Муза». Видав три поетичні збірки: «Без маски» (Коломия, 1903) під псевдонімом О. Лунатик, «З моїх днів» (Львів, 1905) і «В такі хвилі» (Львів, 1906). Перекладав з польської, чеської, німецької та російської літератур, виступав зі статтями та рецензіями про нові книги української літератури. Йому, зокрема, належить програмна стаття «Молода Муза», в якій викладені естетичні засади цієї літературної групи; надрукована в газеті «Діло», стаття ця викликала різке заперечення І. Франка.

Після першої світової війни О. Луцький відходить від літературної творчості і цілковито віддається фінансовим справам, був також послом, а потім сенатором польського сейму.

Восени 1939 р. О. Луцький був репресований. Помер у м. Котласі в 1941 році.

До видання увійшли поезії О. Луцького з двох його поетичних збірок — «З моїх днів» та «В такі хвилі». Із першої збірки «Без маски» творів не включаємо, оскільки це пародії, які не мають самостійної художньої вартості, відбивають факти конкретної літературної ситуації. Пародія «Іван Храмко», наприклад, була безтактним і грубим випадом проти І. Франка, який дав О. Луцькому різку відповідь відомим віршем «Лунатикові». В радянський час вірші О. Луцького не публікувалися.

Із збірки
«З МОІХ ДНІВ»

Вперше вийшла у Львові 1905 р.
Подається за цим виданням.

Фрагменти

Містичний — таємничий, такий, що грунтується на вірі в існування надприродних сил і здатності людини вступати в контакт з ними. Містичні настрої характерні для творчості молодомузівців, для модернізму як літературної течії взагалі.

На озері

Вірш є переспівом однойменного твору польської письменниці Марії Конопніцької (1842—1910).

Із збірки
«В ТАКІ ХВИЛІ»

Вперше вийшла у Львові 1906 р.
Подається за цим виданням.

На верхах

Ворохта — село на Гуцульщині (тепер Надвірнянський район Івано-Франківської обл.).

Михайло Рудницький

Рудницький Михайло Іванович народився 7 січня 1889 р. в містечку Підгайцях на Тернопільщині в сім'ї нотаря. Закінчив Бережанську гімназію та Львівський університет, у якому здобув учений ступінь доктора філології (1914). Продовжував освіту в Парижі та Лондоні, де познайомився з багатьма діячами європейської культури. Повернувшись на початку 20-х рр. до Львова, був професором таємного Українського університету аж до його закриття польською окупаційною владою у 1925 р.

М. Рудницький займається журналістикою: працює у газеті «Діло», журн. «Світ», деякий час редагує журн. «Назустріч». В 1922 р. виходить його збірка поезій у прозі «Очі та уста», в 1929 р.— книжка оповідань та есе «Нагоди й пригоди», згодом видає книги літературознавчих досліджень «Між ідеєю і формою» (1932) та «Від Мирного до Хвильового» (1936).

У 1937 р. М. Рудницький обраний професором української літератури Львівського університету, але уряд не затвердив цього обрання. Професором Львівського університету він став після возз'єднання західноукраїнських земель в УРСР: викладав англійську та українську літератури.

У повоєнні роки М. Рудницький брав активну участь у літературно-мистецькому житті Львова. Виходять книги його спогадів та літературних портретів: «Письменники зблизька» (три томи, 1958 — 1964), «Змарнований сюжет» (1961), «В наймах у Мельпомени» (1963), «Ненаписані новели» (1966), «Непередбачені зустрічі» (1969). До кінця життя письменник активно виступав у пресі зі статтями та рецензіями на літературні й театральні теми.

Помер Михайло Рудницький 1 лютого 1975 року.

Вірші М. Рудницького окремим виданням не виходили, вони розсипані в різних періодичних виданнях 20—30-х рр., що виходили переважно у Львові. Проте ці поезії майстерністю, високою культурою письма привертали до себе увагу. Вони, зокрема, були включені упорядниками в антології української поезії, що виходили в Києві (1930) та Львові (1936), різні тематичні збірники, календарі тощо. Недавно добірка поезій М. Рудницького була вміщена на сторінках журналу «Жовтень» (1988, № 5).

До цього видання увійшли твори переважно з періодики 20—30-х рр., збірників та антологій.

Осінніс.— Подається за публікацією в літературному зб. «Терем».— Львів, 1919.

Зимовий сонет.— Подається за виданням: Антологія української поезії.— К., 1930.— Т. 2.

На пляжі.— Подається за календарем «Світ».— Львів, 1926.

Ждуть перед домом.— Подається за виданням: Антологія української поезії.— К., 1930.— Т. 2.

Лише тобі одній.— Подається за публікацією в журн. «Світ».— 1928.— № 12.

Достоту ось таку.— Подається за публікацією в журн. «Назустріч».— 1934.— № 14.

Останні дні.— Подається за публікацією в журн. «Назустріч».— 1934.— № 14.

Весняний легіт.— Подається за публікацією в журн. «Назустріч».— 1934.— № 14.

«І що ж, що Ваше серце нічим не пробудне!..» — Подається за виданням: Українська та буковинська поезія XX віку.— Харків — Київ.— 1930.

Факір — мусульманський мандрівник або жебрак-чернець; в Індії — фокусник, приборкувач змій.

Меркурій — у римській міфології бог торгівлі, покровитель мандрівників.

Лоенгрін — герой однойменної опери німецького композитора Ріхарда Вагнера (1813—1883).

«Прийти не можу нині. Я стільки довгих днів...» Подається за публікацією у зб. «Терем».— Львів, 1919.

Рондо.— Подається за публікацією в журн. «Світ».— 1928.— № 12.

«Коли ім'я Твоє для мене словом стало...» — Подається за виданням: «Українська та буковинська поезія XX віку».— Харків — Київ, 1930.

Може, вже завтра...— Подається за публікацією в журн. «Назустріч».— 1934.— № 20.

Геба — у давньогрецькій міфології богиня вічної юності, дружина Геракла. На горі Олімпі підносила богам на банкетах нектар та амброзію.

Враження.— Подається за публікацією в зб. «Терем» (Львів, 1919).

На цвинтарі в Ментоні.— Подається за публікацією в журн. «Світ» (1925, № 6).

Цезар Гай Юлій (108 або 110—44 рр. до н. е.) — римський диктатор і полководець. Здійснив реформу календаря.

Утика — стародавнє місто в Тунісі, на побережжі Середземного моря. Зруйноване в VII ст. арабами.

Над морем.— Подається за публікацією в журн. «Світ».— 1928.— № 23—24.

Натяки.— Подається за виданням: Антологія сучасної поезії.— Львів, 1936.

З усіх захоплень.— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1927.— № 1.

Не засоромлюсь...— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1926.— № 9.

Днина стає щораз кращою...— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1928.— № 12.

«Наші руки сплетуться, як перше...» — Подається за публікацією в журн. «Світ».— 1929.— № 4.

Мандрівний сонет.— Подається за виданням: Антологія сучасної поезії.— Львів, 1936.

Тільки вірш.— Подається за публікацією в журн. «Світ».— 1929.— № 4.

Поліфем — у давньогрецькій міфології один з циклопів. Коли Одіссей з дванадцятьма товаришами потрапив до печери Поліфема, той з'їв кількох з них. Одіссей випік йому його єдине око і під животами овець, тримаючись за вовну, вибрався з товаришами з печери.

Між двома.— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1929.— № 5.

Епікур (341—270 до н. е.) — давньогрецький філософ, засновник епікуреїзму, суть якого полягала в досягненні розумної насолоди.

Платон (427—347 до н. е.) — давньогрецький філософ. Згідно з його поглядами, матеріальний світ є тінню світу ідей.

Не жалуватиму.— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1925.— № 5.

Жагучий сонет.— Подається за публікацією в журн. «Світ».—1929.— № 5.

Про палкість почування; Жаль.— Подається за публікацією в журн. «Літературно-науковий вісник».—1923.— Т. 77.

Захоплення.— Подається за публікацією у виданні: Антологія сучасної поезії.— Львів, 1936.

Зміст

КРАСИ СВІЧАДО
Передмова Миколи Ільницького 5

ПРОБНИЙ ЛЕТ (Тло для книги)
Вступна стаття Богдана Рубчака 18

РОЗСИПАНІ ПЕРЛИ

Петро Карманський

Із збірки
«З ТЕКИ САМОВБИВЦІ»

«Пекельний жар, жажда в'ялить...» 46
«Моя цитро, цитро, моя ти потіхо!» 46
«Немов літа, минають дні...» 47
Прощання 47
«Сумно ллються звуки цитри...» 48
«Коб' ти знала, як страждаю...» 49
«Цвітом ти мене дарила...» 49

Із збірки
«ОЙ ЛЮЛІ, СМУТКУ!»

Ой люлі, смутку! 50
Не раз вечірньою добою 50
«Як тиха ніч пов'є долину...» 51
Ой нависли чорні хмари... 51
Забудь мене... 52
«Тебе нема, нема спокою...» 52
«Як розгорнеш колись книгу твого життя...» 55
«Ми не зійдемося ніколи...» 55
Мені не жаль... 56
«Як побачиш сліпця, що край шляху пристав...» 56
«А все ж таки мені здається...» 57
І знов доводиться ридати... 57
Підуть літа... 57
Чогось так сумно... 58
Віють вітри... 58
Поринуть дні за днями... *(На березі Тірренського моря)* 59
В годину сумерку 59
Над колискою 60
«Цвітуть сади, кує зозуля...» 60

Ткаля 61
Мати 61
Бурлацька 62
Навіщо сі думи? 63
«Затлілись ясні зорі...» 64
«Куку! куку! Дзвінко лллється...» 64
В тіні пальми... 65
«Прийде пора — розтягнесь сумерк ночі...» 65

НАДГРОБНІ СТИХИРІ

Наспів 66
Стих I
(«Не жаль мені, що люті муки...») 66
Стих II
(«Як ф'ялка, розцвівшись у краплях роси...») 67
Стих III
(«Всьо минеться, всьо розрушить...») 67
Стих IV
(«Душе вбога! Кинь нікчемну...») 68
Стих V
(«Не тіла ради, не тіла...») 68
Стих VI
(«Як ранній легіт, цілує очі...») 69
Стих VII
(«Як гляну в прогалину горя...») 69
Finale 69

ПСАЛМИ

Пішов би я 70
I. «Пішов би я у храм спокою...» 70
II. «Пішов би в темні гіпогеї...» 70
III. «Пішов би я між темні бори...» 73
Антистрофа 73
IV. «Хотя й замкну померклі очі...» 73
Мені не страшно 74
Моїм найближчим 74
I. «Піду від вас — піду світами...» 75
II. «Відійду з-поміж вас, як мрія...» 75
Фінал 75

Із збірки
«БЛУДНІ ОГНІ»

Заспів 77
Кривавий плач України несеться 77
Емігранти 78
Як неоперену пташину 79
Двигну тебе на крилах туги 80
I. «Як самота на душу склонить крила...» 80
II. «Ідеш від мене... Йдеш шукати...» 81
III. «Ув'ю вінок зі споминів о тобі...» 81
IV. «Коли в тюрму прийдуть вечірні тіні...» 81
V. «Коби ти знала, скілько муки...» 82

VI. «Двигну тебе на крилах туги й жалю...» 82
VII. «І в сумерках буденщини пропаде...» 82
VIII. «У мріях я тебе злеліяв...» 82
IX. «Скажіть їй все: як я тужив за нею...» 83
X. «Ми мусим розійтися, друже!» 83
XI. «Коби я міг сказать тобі словами...» 83
Просвічення Сідартха 84

З ТЮРМИ

«Запала ніч. Втишились в'язні...» 87
«Поник головою на зимнії грати...» 88
«Північ. Молодь сидить на тюремних прічáх...» 88
В моїй душі страшна порожня 89
Якби знати... 89

Із збірки
«ПЛИВЕМ ПО МОРІ ТЬМИ» 91

Leitmotiv 91
Kennst du das Land... 92
Танець 93
Поклін тобі 93
Ходіть до мене... 93
За що тебе скатовано... 94
Пісня заколисна 94
Остров 95
Вітай мені тихе... 95
Роздерлось небо... 96
Поснули вілли... 97
Круг сонця спускаєсь... 97
Лежать, як велетні... 97
Avanti! 98
Несіть мене, хвилі... 98
Ніч на Адрії 99
«В обіймах винограду заснули білі бози...» 99
«Приходиш до мене, як мрія весняна...» 100
«Не раз, як сонце лягне за горою...» 100
«Ходи, мій псе! Склонись мені на ноги...» 100
«І вже нам, кохана, ніколи не стати...» 101
«Гей, пристроїв я образ твій в гірлянди...» 101
«Так само хвиля золотиться в морі...» 101
«Як скорбна вдовиця за мужа труною...» 102
«Ти тямиш сей вечір? На горах і скелях...» 102
«Снуюся над морем. На серце упала...» 103
«Чоло моє побілене журбою...» 103
«Коли часом вночі здійме тебе тривога...» 103
«Прийду до тебе після літ розлуки...» 104
«Ні, ти невинна! Ти свята без плями...» 104
«Майнула ти на моїм небосхилі...» 105
«Осінній вітер б'є в моє вікно листками...» 105
«Як по літах життя візьмеш до рук сю книгу...» 105

Палімпсест 105
Мева 106
«Покинув я пристань діточого раю...» 106
Прощай, мій краю! 109
Агасфер 109
Знемігся я життям... 110
Місячна соната 110
Не жив я ще... 111
До другів-поетів 112
Coda
I. «О, не гудіть мене, що я співак зневіри...» 112
II. «Я не чую до вас ні крихітки жалю...» 113
III. «Несесь мій віз вибоями, горбами...» 113
IV. «Гіркий я став, брати, нещирий і жорстокий...» 114
Finale
I. «Як лилики у тьмі, кружляють наші душі...» 114
II. «В танець! Наш день зійшов посеред сліз і труду...» 114
Епілог 115

Із збірки «AL FRESCO»

Інтродукція 116
«Болить мене душа... Що? Знов сей клятий біль?!» 116
Українська балада 117
Ідилія 117
Осел і статуя Венери 118
Шевченкове свято 118
До моїх черевиків 119
До мойого плаща 119
Жаби 120
Блаженні нищі духом 120
«Раз скаржився мені покривджений діяч...» 121
Мрія 121
«Спустивши вуха вниз, під себе взявши хвіст...» 122
На утечі 122
Політичний нюх 123
Да святиться війна 124
Під віденськими перинами 125
Політична школа 125
Грачі 126
«Духом все молоді, тілом дряхлі діди...» 127
Героям 127
Кривавий сміх 128
I. «Долийте ще вина! Долийте лиш такого...» 128
II. «І впала з-під повік остання сльоза...» 128
III. «Так з вами я пішов на ваш празник життя...» 129

Із збірки «ЗА ЧЕСТЬ І ВОЛЮ»

За рідний край 130
Порвім на кобзах струни... 130

Розвіяли нас бурі... 133
Ще раз піти на рідне поле... 133
Далеко ти, мій краю рідний! 134
Чужиною 134
Моя ти земле! 135
Останній лист до матері 136
І прийде час... 137
Пісня плавців 137
Пісня віри 138
В перші роковини падолиста 139
Ви тямите? Раби! 139
Жертва 140
Ми на жертівник дій... 141
За Збручем 141
Ждала, молилася... 142
Усе як в казці... 142
Народе, жертво розбою! 143
Нехай розбиті ми... 144
Лист до галичан 144
Нам не похилить зганьблення чола! 145
Лисиці власні мають ями 146
Який чудовий сон!.. 146
Чуєте дзвін? 147
Ми тут зросли 147
Стрілецька присяга 148
Спіть, герої, спіть! *(Колискова пісня)* 149
Галицький пейзаж 149

ПІД СОНЦЕМ ТРОПІКА

Автопортрет 150
De profundis 151
На рівнику 153
Карнавал на рівнику 154
В лісах Парани 154
Великдень у Куритибі 155
За шімароном 156
Захід сонця 157
Палення рос 158
Ріо-де-Жанейро 158
Байтата 159
Вампір 160
Пуща опівдні 160
В лісовій пущі 161
Підзворотниковий пейзаж 161
Мій ювілей 162
«Піду в чужий широкий світ...» 162
«О тайно, що палиш наш ум...» 163
«Невже так можна, щоб усе...» 163
«Відійдеш в забуття, пилиночка нікчемна...» 164
«Якби-то можна на стежках життя...» 164
Епілог 164
Я не клену... 169

Пісня ... 169
Як прагну я життя! ... 170
«Між гори спалених гілляк...» ... 170
«Отсе мій світ, моє марне...» ... 170
Так, я любив тебе, Галичино! ... 171
22 березня 1928 ... 171
На білий камінь сяду... ... 173
Сьогодні в мене був гість... ... 173
Ми розійшлися... ... 174
Ні, не забув я вас... ... 175
Снишся мені... ... 175
Бразілійський травень ... 176
Аргентінський пейзаж ... 176

ПЛАЧ БРАЗІЛІЙСЬКОЇ ПУЩІ
(уривок з поеми) ... 177

З віршів 30—50-х років

«На ріках каламутних ми сиділи...» ... 186
«Одкривайте двері й вікна відчиніте...» ... 187
Візія майбуття
I. «І прийде день! Жорстокі та грізні...» ... 187
II. «На гори вийде демон-чоловік...» ... 187
III. «Розмріяні під неводом антен...» ... 188
IV. «Пропаде сатана, що нашим серцем вихрить...» ... 188
Трагедія бога ... 189
«Над прірвою ми станули на мості...» ... 189
Мрії, мрії... ... 190
«Весна! Весна! Весна вже шістдесята» ... 191
Ave, Caesar! ... 191
«Як стомлені в пустині бедуїни...» ... 192
Не хочу лаврів, ні кадила... ... 192
Ніч ... 193
Щастя ... 193
Романтик ... 194
Революція ... 195
«Лютує шторм на Чорнім морі...» ... 196
«Мов камея смарагду, в платиновій оправі...» ... 196
«Вітер ходить по садках, шевелить листками...» ... 197
«Я вірю: прийде час, ущухне хуртовина...» ... 197
Я вірю: буде це остання вже війна ... 198
Моїм ровесникам ... 198
Рік 1942 ... 199
22 червня 1941 ... 200
Мова рідної землі ... 200
«Незнаним вояком умерти...» ... 201
Дорі ... 201
До поета ... 202
Горі серця! ... 203
«Один я в джунглі. Фойса тне ліани...» ... 203
Так день у день ... 204
«Горе серця нам переорало...» ... 204
З глибин душі *(Елегія)* ... 205

Ти знову наш... ... 205
«Скінчить би вже тебе, журлива пісне...» ... 206
«Ні, не помру я непомітно, просто...» ... 206

ІВАН ФРАНКО
(з циклу) ... 207
В Нагусвичах ... 211
Сіяч ... 212
Мати-природо! ... 212
Право молоді ... 213
Моїм звеличницям ... 213
«Куди пішли ви, дні мої прекрасні...» ... 214
Дух поета ... 214

Із збірки «ОСІННІ ЗОРІ»

Ерос ... 215
Заспів ... 216
«Жив — кажуть — Фідіас...» ... 216
«Не знаю, хто ти, і цілком не дбаю...» ... 216
«Хоч ти не пуплях, ні надмірно гарна...» ... 217
«Зійшлися ми знічев'я, випадково...» ... 217
Елегія ... 218
«Чи з неба кримського, як гори білить сніг...» ... 219
«Дивуюся, які ти маєш чари...» ... 219
«Киньмо розмову надто патетичну...» ... 220
«Зустрілися, поговорили...» ... 220
«Питаєшся, що я люблю у тобі...» ... 221
«Така ти сонячно-погідна...» ... 221
«Я з мрій про тебе вимережив килим...» ... 221
«Скажи, чого ти відновила крила...» ... 222
«Лютує шторм на Чорнім морі...» ... 222
«Нехай не сходить сонце, хай не бачу...» ... 223
«Дай руку: підемо удвоє...» ... 223
«Хоч це романтика, не зрозуміла...» ... 224
«Мені є зайві всі аксесуари...» ... 224
«Читаю в книзі твого серця вперто...» ... 225
«У тобі стільки свіжості та палу...» ... 225
«Шодня злітались до вікон сороки...» ... 226
«О знаю, ти примхлива та уперта...» ... 226
«Як цвіт троянди, повен аромату...» ... 226
«О ти, що личком пристидаєш сонце...» ... 227
«Коли з беріз повиснуть голі віти...» ... 227
«Хай завтра принесе страждань безодню...» ... 228
«Ні, не любов це, лиш душі потреба...» ... 228
«Я з уст твоїх, як бджілка з чаші квіту...» ... 229
«Ніч місто саваном накрила...» ... 229
«Не спокушай мене приманами...» ... 230
«Привабливість твоя не жде пера...» ... 230
«Гей, розспівався ранок вересневий...» ... 230
«Хотів тобі послати в дарі квіти...» ... 231

«Барвінком постелюся на дорозі...» 231
«Зійшлися ми якось, як завжди, випадково...» 232
«Чи це любов — їй-богу, я не знаю...» 232
«Твій усміх... В ньому брила льоду тане...» 235
«Сьогодні в мене превелике свято...» 235
«Я знаю, не для мене квітнеш ти...» 236
Чому? 236
«Хотів би я портрет твій змалювати...» 236
«Немає в мене змоги зобразити...» 237
«Зустрінемось, і миттю забуваю...» 237
«Солодке личенько твоє...» 238
«Хотів я пам'ятник здвигнути довговічний...» 238
Запізно 239
«В душі моїй озвалась ти струною...» 239
«Прийдеш до мене, й зустріч родить свято...» 240
«Дай руку цю, хай милуюся нею...» 240
Інтермеццо 241
«Тебе зустрів я в ясний день травневий...» 241
«Ти снилася мені. Удвох на кручі...» 242
«Коли, бува, зустрінемось в трамваю...» 242
«Цілу ніч не спав я, мила...» 242
«Божеська Іріс, кинь ширяти хмари...» 243
«Якби ти знала, скільки світла й чару...» 243
«Нам травень килим простелив зелений...» 244
«Востаннє захід кліпнув сонним оком...» 245
«Цвітуть останні далії в городах...» 245
«Ти, як огонь, стихійна та жагуча...» 245
«Не уведу тебе в салон з портретами...» 246
«Я не за те люблю тебе, кохана...» 246
«Як в сонці вранішнім лілеї пелюстки...» 247
«Ти пам'ятаєш тихі дні осінні...» 247
Світлані 248
«Осінь малює в парку кіноваром...» 248
«Я не журюся, що солодку манну...» 249
«В коханні ти розсудлива й рахманна...» 249
«Не знаю я, чи з'єднані з собою...» 250
«Листя каштанів спурхує на стежку...» 250
Дорі 251
«Всю ніч висовує мохнаті лаби...» 252
«Не хочу, ні, щоб ти мене кохала...» 252
«Ти п'єш мене очей твоїх лазуром...» 252
«Ше раз з тобою під жасмином сісти...» 253
«Я знаю, ти лиш граєшся зо мною...» 253
«Ти знов мене з летаргії збудила...» 254
«Творю тебе по власній уподобі...» 254
«Я не жалуюсь (чуєш, кохана?)...» 255
Епілог 255
«Ти від'їхав од мене без слова...» 256
«Розвіялась моя остання мрія...» 257
«Ми розійшлися — й не збагну причини...» 257
«Не маю, мила, я від тебе сина...» 257
«Осінні дні мандрують, як черниці...» 258

«Забулися юнацькі п'яні мрії...» 258
«Ні, ні! Таки забути я не можу...» 259
«В осінні ночі, темні і холодні...» 259
«Я знаю, наші розійшлись дороги...» 260
«Вже попелом надії понялись...» 260
«Ми розійшлися, і не маєм сина...» 261
«Я уявляв: вернусь утомлений з роботи...» 261
«Вечір замріяний, сріблом политий...» 262
«Ше раз синь неба в твому бачить оці...» 262
«Я знов зустрів тебе, неземна з'яво...» 263
«Ти поїхала. Як посмутніло...» 263
«Так, як звичайно, золоті світанки...» 264
«Як екзотичний квіт оранжерійний...» 265

Василь Пачовський

Із збірки «РОЗСИПАНІ ПЕРЛИ»

Розсипані перли *(В альбом Дзюні Х.)* 268
«Вічно весни повертають...» 271
«Моя Дзюню, моя роже...» 271
«Ой я маю вже надію...» 272
В альбом Галі С. і Надії Ш. 273
В альбом Олі Г. 273
«Скрізь весело труби трублять...» 273
«Сідаймо на човен обоє...» 274
«І знов був я на забаві...» 274
В альбом Ганнусі М. 274
«Ой як банда загриміла...» 275
«Минувся баль, минувся баль...» 275
«Знов журюся, ой журюся...» 276
«Ой, як море, стогне горе...» 276
«Зашуміли густі лози...» 277
«Чого крячеш, гайвороння...» 278
«Вітер гне вдолину явір і калину...» 279
«Я знов стрінув забуту...» 279
«Надворі вітер дув холодний...» 280
«Ой гай, гай, шумить гай...» 280
«Ой ти, соловій, золоте перо...» 281
«Чому-то, як море хвилює...» 281
«Я знов стрінув кохання...» 282
«Не зозулька пір'я ронить...» 282
«Летів лебідь попід хмари...» 283
Буковинські зорі 283
В альбом Стефці Б. 284
Зоньці Р. 284
«Я не голуб сизокрилий...» 285
«Із-за гори вітер віє...» 285
«Не зозулька надлетіла...» 286
«Сумно мені, сумно...» 287
В альбом Олі Д. 287
«Мій коник-вороник жене і дзвінками...» 288

В альбом Стефці П. 288
«Віє вітер на калину...» 291
«Ведуть дружби до шлюбу...» 291
«До вечері в шлюбнім строю...» 291
Дамен-вальс 292
«Знов я бачу їх на муку...» 294
«Стогне вітер, стогне важко...» 295
Дзюниній мамі 295
«На крила всіх пісень своїх...» 295
«Гей, закуй мені, зозуле...» 296
«Ти була мені все рада...» 296
«Ой вже їду з того дому...» 297
«Тілько щастя, що при тобі...» 297
«Ой від вітру лози гнулись...» 298
«Ой чого ти рожевієш...» 298
«Моя Стефцю, моя зірко...» 299
Віднайдені перли *(В альбом Стефанії М.)* 299
«Дзюню, моя зірко...» 300
Шумка 301
Орлиний лет 302

Із збірки
«НА СТОЦІ ГІР»

Твій соловій 304

НАД МОРЕМ

Соната
I. «Слав я очі у безкрає...» 305
II. «Там, де в зорях море грає...» 305
III. «Розстелилась моя туга...» 305
Над морем світла 305
Ніч на морі 306
Туга 309
«Засміялася до мене...» 309
Дрижання душі 310
На мотив Гейне 310
В світлі сонця 311
Жалість 311
Самотність 312
Любов 313
Мірамаре 314
До схід сонця 315

НА ГОРИ

Спів відлетних журавлів 320
Освячення 320
Весілля 321
Зелений гай 322
Іграшка 322
«На гори, на гори...» 323
«У сумерку літньої тиші...» 324
Царівна Млака 324

Дощова заграва 325
За шумом бурі 326
По тучі 327
Папоротин цвіт 328
Наша тінь 329
«Мамо, я впав на стоці гір...» 331
Видіння 331
«Я дрався на сам верх і падав від утоми...» 332
А я прокляв би Прометея 333
Два демони 333
Золотий сум 334
«Я плакав у сні, мені снилася мрія...» 335

ПУРПУРОВИЙ ТАНЕЦЬ

Пурпуровий танець 335
Видиво 336
«Вічний народе, генію туги...» 337
Фінал 338

Із збірки
«ЛАДІ Й МАРЕНІ ТЕРНОВИЙ ОГОНЬ МІЙ...»

«Не вернеться заквітчана в червоні маки...» 339

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ А. РАЇСА.

«В тебе личко, як лелії...» 340
«Як грає лице твоє ясне...» 340
«Як був би сказав, що хотів я...» 343
«Я присягав при блиску зір...» 343
«Коли йду до тебе, у грудях так б'ється...» 343
«На гори в гай золотокрилим...» 344
«Ой стогне у грудях, кохана...» 344
«Гей дівчино, гордовино...» 345
«Шепочуть вишні, сяють квіти...» 345
«Знов ллється сердечна хвиля пісень...» 346
«Жалю ти мій, жалю, зоре на розсвіті...» 346
«Царівна моя розказала...» 347
«Трубіли блакитні гусари...» 347
«Як мовлять мені про кохану...» 347

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Б. ГЕЛЕНА

«Хто є ти, красуне чудова...» 348
«Сміється луг і річка, і сміхом ходить гай...» 348
«Ти мислиш, що всі мої мислі...» 349
«Пались в поцілунках кривавих...» 349
«Смійся, мила, кращий сміх...» 350
«Питаєшся, чи правда се...» 350
Михайлові Яцківу 350
«Чи зломить тебе моя зрада...» 351
«Гориш ціла, горю і я...» 352
«Розкрий мені груди з обслони...» 352
«Місяць світить, сипле сніг...» 352
«Дві подруги посварились...» 353

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Г. ЛЕЇЛА

«Змалюю тебе я у драмі кохання...» 354
«Глумлюся над жінками я...» 354
«Полюбив я дві дівчини...» 355
«Вився голос скрипки тонкий, кучерявий...» 355
«— Старайтеся кращими бути...» 356
«Із-за неї душа моя чиста...» 356
«О, я, небачний, линув в ясні зорі...» 357
«Ой як піду, люба, подавати руки...» 357
«Вікном під вечірню годину...» 358
«Тихо вечір у садочку...» 358
«Як стріну фіалку у гаю...» 358

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Г. ХРИЗАНТА

«Вийшов з гір я на плай...» 359
«Чому лиш шум вітру іде на діброву...» 359
«Він добру опінію має...» 360
«Не коли мене шпильками...» 360
«Не можу повісти про себе...» 361
«Ой не сплю, не сплю, ніч за ніччю горю...» 361
«Ой приснилась мені мила...» 361
Срібна царівна 362

ГОРІШНІ АКОРДИ: ДІЯ Д. ОНІЛЛА

«Щебеч мені, щебеч мені...» 363
«Пахла ясна ніч маєва...» 363
«Полинеш зі мною, подібна царівні...» 364
«В Рів'єра ді Гарда місячна ніч...» 364
«Як смуток на мене, то я похилюся...» 365
«Не гладь чола мого, чудова...» 365

РОЗГУБЛЕНІ ЗВІЗДИ

«Надоїла чужина, аж благає дівчина...» 365
«Як в космічній сфері злучаться дві зорі...» 366
«Ой мене ти не забудеш...» 366
«Розгублені звізди, розсипані перли» 367
«Не в'ються квіти у барвінку...» 368
«Ой кілько по світу...» 369
«Україно, рине кров червона...» 370
«Склав тобі я зорю слави...» 371
«Ой прости прокляття, кинуте у вічі...» 372

ПАПОРОТИН КВІТ

«Кам'янець у млі леліє...» 373
«Ти продала без каяття...» 374
«Із'явилась в ніч по шлюбі...» 375

КОСМІЧНИЙ КРУГ

I. «Читаю книги чинів і стремління...» 375
II. «Був, є і буде дух мій споконвіку...» 375
III. «Я знов умру, похований між вами...» 375
Петро Карманський 376

Сріберний дзвін *(Уривок з поеми)* 379
Князь Лаборець *(Міт Срібної Землі)* 381
Золоті ворота *(Уривки)* 404
Пісня перша. *Марко Проклятий* 406

Богдан Лепкий

Із різних циклів

ДО ПІСНІ

Заспів 412
Серця мого біль 412
Молоді пісні 413
Поезія 414
«Ні! Я не лізу на котурни...» 414

НАД РІКОЮ

«Одинокий сиджу над рікою...» 415
«Над полем зимний вітер віє...» 416
«З кадильниць срібних дим снується...» 416
«Весна до нас рік-річно повертає...» 417
«Цить! То не хвиля шумить...» 417
«Намалюй мені, друже, картину...» 417
«Вечірній дзвін, вечірній дзвін...» 418
«Світів бездонні океани...» 419

В РОЗТОКАХ

Наші гори 419
Ніч над Черемошем 420
До Черемоша 420
Гірський став 420
Лови 421
Така чудова нічка 422
Хрест на кручі 422
До одинокої ялиці 423
Як шумно хвиля грає 424
На небі сонце гасне
I. «На небі сонце гасне в вечірній синій млі...» 425
II. «На небі сонце гасне, на землю нічка йде...» 425
III. «Студена хвиля плеще об круті береги...» 426
На склоні гір 426
Бувайте здорові! 427

ОСІНЬ

Останній птах в вирій летить 427
Відчинилися небесні шлюзи 428
Минуло літо 428
Осіння ніч на скелі *(Малюнок)* 428
Гостина 429
Не люблю осінньої ночі 429
Гість *(Малюнок)* 430
Спогад 431
Журавлі 432

Коли в саді ... 432
Мій шлях ... 433
Листки падуть ... 433
Бачиш? ... 434
Цить! ... 434
Сонце гасне ... 435
Перший сніг ... 435
Finale ... 436

ІЗ ЗАПИСНОЇ КНИЖКИ

Мій спів ... 436
Чогось очі ... 439
Картинка ... 439
Субота. Вечір ... 440
Віз життя *(За Пушкіним)* ... 440
Я вас жалую ... 441
Я знаю ... 442
Жаль ... 442
Не раз обгорнуть безталанну душу ... 442
Великий бачу тихий сад ... 443
Скільки разів ... 444
В городі духа ... 445
Ходить вітер очеретом ... 446
Люблю я тиху ніч ... 446
Зимою ... 446
Життя буденне ... 447
Згадки з дитячих ранніх літ ... 447
На новий рік ... 447
Буря ... 448
Тішся! ... 448
Неділя. Вечір ... 449
Під вечір ... 450
Не відбирайте надії ... 450
О стріхи мої низькі ... 451
Як ранком на весну ... 452
Весна ... 452
Серед ночі ... 452
Скільки снів! ... 453
Терцина ... 454
До рідного краю ... 454
Цить, серце! ... 455

ВЕСНОЮ

«Все, що тільки я чув...» ... 455
Соловію малий ... 456
Молоді літа ... 457
Чи тямиш? ... 457
В очах твоїх я небо бачу ... 458
Не пригадуй мені тої хвилі! ... 458
Не проклинай мене! ... 459
Зелений Зелемінь ... 459
«Ані слова! Ні одного слова!» ... 460

Куди не ступлю ... 460
Бувас, в вечірню годину ... 460
Часом на проході в городі ... 463
Час рікою пливе ... 463
Бувас ... 464
Сталося ... 464
Помежи нами ... 465
Не знаю, де вона ... 465
Коли ти, мила ... 466
Розвіялися сни мої рожеві ... 466
Вечірня пісня ... 467
Рожевий квіте ... 468

СТАРА ПІСНЯ

«По дорозі стрілою мчать коні...» ... 468
«— Добрий вечір, паніматко!» ... 468
«Не рад би я, дитино, сидіти...» ... 469
«Іди, доню,— каже мати...» ... 469
«Іди, доню! — слова оті...» ... 469
«Калино-малино, чом листячко рониш...» ... 470
«А як день той прийде...» ... 470
«Паде зів'яле листячко...» ... 471
«Яке пониження страшне...» ... 471
«До милої мені близько...» ... 471
«Шовкова хустка, шовкова...» ... 472
«Не залунає вже в ушах моїх...» ... 472
«Крик і гамір, як на ярмарку в місті...» ... 472
«А молода бліда, бліда...» ... 473
«Розливайтеся, солодкі вина...» ... 473
«Я виджу ї. Весела, говірлива...» ... 473
«Повсихали сині квіти...» ... 474

НА ПОЗИЧЕНІЙ СКРИПЦІ

Там, у лісі ... 474
Ой вийду я ... 475
Як була би я зозуля ... 475
Не рости, берізко ... 475
Ой заржи, заржи ... 476
Вчора квітка, а нині ... 476
Та хто ж тую доріженьку?.. ... 477
Ой зацвіла синя квітка ... 477
Нема ріки ... 477
Ой зриваю ... 478
Здорова, мила ... 478
Замерзає річка ... 479

З-НАД МОРЯ

Задивився я на море ... 479
Чи може що кращого бути? ... 479
Лодко на голубих хвилях ... 480
Незглибиме синє море ... 480
Місячна ніч ... 481
Моє горе ... 481

Тільки звуки ... 482
Біла чайко ... 482
Перед бурею ... 482
Яка чудова ніч ... 483
Океан і дівчина ... 484
Понад хвилі ... 484
Рококо ... 484
Чого ж ти, море ... 485
Хоч ... 485

INTERMEZZO

Intermezzo
I. «Коли умру і в тихім гробі ляжу...» ... 486
II. «Неси в душі свою найкращу думу...» ... 486
III. «Подруго моя мила...» ... 486
IV. «Невже ж піду я сам на сам...» ... 487
V. «Отсе моя трагедія...» ... 487
VI. «Життя — борба» ... 487
VII. «Життя — як той потік...» ... 487
VIII. «Від зла тікай...» ... 488
IX. «Товаришу! Люби життя...» ... 488
X. «Щастя — дитина мала...» ... 488
XI. «Розійшлися дві дороги в полі...» ... 488
XII. «Усе, що злого було поміж нами...» ... 489
XIII. «Самотня хмарка сива...» ... 489
XIV. «Цвітуть квітки, шумить трава...» ... 489
XV. «Гадали ми: зустрінемося...» ... 489
XVI. «Зелений дуб стоїть посеред поля...» ... 490
XVII. «Сховай в душі глибоко, ген на споді...» ... 491
XVIII. «Якась блудна зірниця...» ... 491
XIX. «Піди в город і білі хризантеми...» ... 491
XX. «Прийди до мене. Не жахайсь спокою...» ... 492
XXI. «Шелести осінні, шепоти розвійні...» ... 492
XXII. «Немов з віночка відорвався...» ... 492
XXIII. «Зів'яне кожний вінок...» ... 493
XXIV. «Снуйся, снуйся, нитко павутини...» ... 493

СЕЛО

Ідилія ... 493
Сонет ... 494
У жнива ... 494
Сонети
«Там, в долині, при битій дорозі...» ... 497
«На порозі сидить смуток сірий...» ... 497
Василеві Стефаникові ... 498

ПІД ВЕЧІР

Як сонце згасне ... 498
Острів смерті *(До образу Бекліна)* ... 500
Сповідь землі ... 501
Доля ... 504
Мої пісні ... 505

Із збірки
«ДЛЯ ІДЕЇ»

Мрія ... 506
«Русалка Дністрова» ... 506
На суді ... 507
Ви бачили вірла? ... 507
Плач рідної мови ... 508
Весна народів ... 508

ШЕВЧЕНКО

Умер поет ... 509
«Я примір вам даю. Мене судьба так била...» ... 509
«Я примір вам даю. З нужденної хатини...» ... 510

МИКОЛІ ЛИСЕНКОВІ

I. «Відозвіться, ниви сонні...» ... 510
II. «Іде в осінню ніч...» ... 511
III. «Минеться ніч, розвієсь тьма...» ... 512

КРУШЕЛЬНИЦЬКІЙ ... 512

ПАВЛОВІ ГРАБОВІ ... 513

Іван Франко ... 514

1914—1920

«Спочинь, серце, на хвилину...» ... 514
Що то за грім? ... 515
Пожовкло листя ... 515
Хтось мене кличе ... 516
Де єсть твій дім? ... 516
І в мене був свій рідний край ... 516
Напис на стрілецьких гробах ... 517
Батько і син ... 518
Стрілець до дівчини ... 518
Стрілець до матері ... 519
Карпати ... 520
Вночі ... 520
Де ж ви? ... 521
Де не станеш ... 522
Возьми мене ... 522
Сніжок ... 523
Ніч як день ... 523
Блиск, гук, півнеба запалало ... 524
Вороне чорний! ... 524
Думка полоненого ... 524
Фрагмент ... 525
Чупринці ... 526

БУРЯ
(Фрагменти з поеми)

Самотній плуг ... 526
Одинокий ... 526
На варті ... 527

Зустріч ... 528
Краєвид ... 529

ЛИСТИ КАТРУСІ
(Із циклу)

Останній лист Катрусі ... 529

Із збірки
«НА ЧУЖИНІ»

На чужині ... 533
«Розривалося серце моє...» ... 534
«Тямлю, як на свята великодні...» ... 534
«То'сь ми далеко, рідний краю...» ... 535
«Ой біда мені...» ... 536
Наш Міньйон ... 536

Із збірки
«СЛЬОТА»

«Закурились зелені ліси...» ... 538
«Обсіли небо хмари сірі...» ... 538
«Падуть дощі, і позіхає ліс...» ... 538
«Почула стріл і, щоб не було лиха...» ... 539
«І знову ніч, і знову день...» ... 539
«Заховався в сивій хмарі Зелемінь...» ... 540
«Кругом спокій. В селі поснули люди...» ... 540
«В глухім ярі, у дідьчому проваллі...» ... 541

ПОЕЗІЇ 20-30-х РОКІВ

Хоч кряче гайворон ... 541
Жий і вір! ... 541
Весною ... 542
Не трать надії ... 542
1. «Не зраджуйся, читаючи в книжках...» ... 542
2. «Не кидай плуга серед ниви...» ... 543
3. «В великому світів просторі...» ... 543
4. «Не трать надії! Ще твій край...» ... 543
5. «Хоч зламані списи...» ... 544
«Вишневий сад...» ... 544
Вона там є... ... 545
На гагілці ... 545
В жнива ... 546
З осінніх думок ... 546
«Пригадалася осінь торішня...» ... 546
Зимою ... 547
«Ви молоді, не вам цей спів...» ... 547

Степан Чарнецький

Із збірки
«В ГОДИНІ СУМЕРКУ»

Говерла ... 550
Хом'як ... 550
При водопаді ... 551
По бурі ... 551
Гуцульська пісня ... 552
В полонині ... 552
Над каламутною водою ... 552

ДО НЕЇ

«Прийди, сповита в чар пригаслих рут...» ... 553
«Коби я міг, як тії білі квіти...» ... 553
«Не раз в вечірнюю годину...» ... 553
«Не раз душа моя скимить...» ... 554
«Ти їдеш там, де млисте, зимне море...» ... 554
«Як сумно ти грала в той вечір розлуки...» ... 555
Не йди від мене ... 555
«Твій голос — то слізна без слів...» ... 555
«Ти була для мене цвітом рідних піль...» ... 555
За тобою! ... 556
Кулявий сонет ... 556
В півсвітлі ... 557
«Слухай! Клянуся: орлиної крила...» ... 557

ОСІНЬ

Осінь ... 557
З Гамерлінга ... 557
«Часом моє серце такий тисне біль...» ... 558
На кларнеті
«Мов нині бачу все: у залі балевій...» ... 558
«Гей, знаю, що не підеш ти в життя за мною...» ... 558

МІЙ АЛЬБОМ

На дорогу ... 559
В томлячу хвилю ... 560
Місячна соната ... 560
В розмріянь болісній годині ... 561
«Я іду... Чорна ніч слонить тінню мене...» ... 562

ХВИЛІ

В кав'ярні ... 563
«Там, де гора чорна, сумна» ... 563
Баркарола ... 563
На виставці ... 564
За Лілієнкроном ... 564
Не жду спокою!.. ... 565

Із збірки
«В ГОДИНУ ЗАДУМИ»

ІЗ ДНІВ БУРІ

Іванові ... 566
І тебе мені жаль ... 566
Де йшли на приступ ... 569
З касарні ... 569
Гей, сипле сніг ... 569
При окопах ... 570
Де айстри вмирали ... 570
При дорозі ... 571
Де переправлялись ... 571
Виє буря коло хати ... 571
Як брали дзвони ... 572
Воєнні ідилії
I. «Погоріла наша хата, погоріла...» ... 572
II. «На вулиці днюють... Як стане смеркати...» ... 572
На підслухану нуту ... 573
Пісня Сольвейги ... 573
Пісня кільчастих дротів ... 573
З полону ... 574

ТИХА МОВА

У Марусі ... 574
І в мене був сердечний друг ... 575
Ой як умер старий батько ... 575
Драма ... 576

МІЙ АЛЬБОМ

Понісся за тобою ... 576
На зламаному кларнеті ... 576
«Eh, vive la vie!» ... 577
На мутних хвилях ... 577
Вина, дівчино! ... 577

ВІДЗВУКИ

(З мотивів Шопена)

Ноктюрн es-dur ... 578
Ноктюрн d-moll ... 579
Прелюдія des-dur ... 579
Соната a-moll ... 579

ЖМУТОК

(З Гейне)

Посланець ... 580
За роком рік ... 580
Чому так рожі посумніли? ... 581
У синю даль ... 581
Глядить сумна ялиця ... 581
Ніч осіння гуляє ... 582
Дурний той світ ... 582

Два гренадери ... 582
Бідний Петруньо ... 583

Із збірки
«СУМНІ ІДЕМ»

Україні ... 584
Смерека ... 584
При заході ... 585

З ЖИТТЯ І СЦЕНИ

«Ой не ходи, Грицю...» ... 585
«Хата за селом» ... 586
«Надія» ... 586
«Травіата» ... 586
«Тоска» ... 587
«Pagliazzo» ... 587

ОСІНЬ

I. «На пусте поле сонце кладеться...» ... 588
II. «Тихий сум по полі ходить...» ... 588
III. «Глибока повінь листя на городі...» ... 588
IV. «Ходить осінь, тужить дні і ночі...» ... 588
V. «Прийшла до мене осінь в гори...» ... 589
VI. «Село нудьгує... Дерева рядами...» ... 589
VII. «Осіння днина згасла... Смутно...» ... 589
VIII. «І рож не стало...» ... 590
IX. «Гей, були рожі, чар-весна...» ... 590
X. «Прийшов до мене спомин з давніх днів» ... 590
З невісланих листів
I. «Пишу до тебе лист. Якась знемога...» ... 591
II. «Ще нині мені сниться сталь блискуча...» ... 592
III. З дороги ... 593
Сумні ідем ... 595

Сидір Твердохліб

Із збірки
«В СВІЧАДІ ПЛЕСА»

«Пізнав я той смуток...» ... 598

ІКАРІВ ПЛАЧ

Nocturno ... 598
«Заплакали в небі з жалю херувими...» ... 599
«Як заблисли срібні зорі в розцвіті весни...» ... 599
Зорі меркнуть ... 599
Царівна Іріс ... 600
Перед сходом сонця ... 600
«На захід сонця гнесь кедрина...» ... 601
«Як широкі землі божі...» ... 601
«Ніч. Б'ють повагом години...» ... 602
Крик душі ... 602
Тим, що в болоті ... 602

Танець 603
Серце 603
«Я даром, даром дав усе...» 603
Мойра 604
Ікарів плач 604
Василеві Пачовському 605

ХРИЗАНТЕМИ

Батьковим тіням 606
«Далеке море, срібна мріє!» 606
Амулет 607
Десь давно, мов сниться... 607
До упаду 608
Осінній вихор 608
Бажання 608
Пізня осінь 609
«Журба поорала чоло моє бідне...» 609
Жовнярські похорони 610

З ГІР

На стежці 611
Гомін гір 611
Гляньте на шпилі! 613
«Попри шпилі мідяними рядами...» 613
Туча 613
«Бездонний провал сатаніє...» 614
В пітьмі 614
Як тужить трембіта 615
Пропасть 615
Загуділи водопади 615
Над озером Щирбським
I. «Над озером Щирбським ні пташка не пирхне...» 616
II. «Край озера старець столітній стоїть...» 616
III. «А іноді вдосвіта, кажуть, Криван...» 617
В свічаді плеса 617
Nonnenstein 617
Самотня сосна 618
На озері підземнім 618
Як я вибирався з журбою... 619
Фінал 619

Остап Луцький

Із збірки
«З МОЇХ ДНІВ»

Фрагменти
I. «Студентська хата, вечір, смерк...» 622
II. «Ти граєш...» 623

СПОМИНИ

«Вже і цвіти у лузі зацвіли...» 626
«Задрижали цвіти любі, чарівні...» 626
На озері (М. Конопніцька) 626

«Часом, коли вже довгий сірий день пройде...» 627
«Тих жаль мені, що у життю своєму...» 627
«Нехай шаленим шумом хвиль...» 627
«Ти мене, дівчино люба, не тривож!» 628
«Глянь, як тужно простягають руки...» 628
«Шовковій трави...» 628
«Гей гори!.. Верхами...» 629
«Гей весно, весно, весно мила...» 630
«...І остало нам по тобі...» 630

Із збірки
«В ТАКІ ХВИЛІ»

«Багато, други, похибок нескладних...» 631
«Серед ланів широких, нив зелених...» 633
«Темна ніч над бором ходить...» 633
«Коли днесь вийду на луги, у поле...» 634
«Нудьгує став... хоч стільки цвітів бачив...» 634
«Ой повисли чорні хмари...» 634
«Мені вас жаль, жаль, сосни бідні...» 635
«Відбився я від вас, лани широкі...» 635
«Настане час, час вічної розлуки...» 636
«Життя — се вічний жаль і вічна туга» 636
«Гей, де я, де я? Все і все...» 636
«Надії огники сконали...» 637
«В моїй душі огонь горить...» 637
«Меланхолійна осінь йде...» 637
«Сонце, сонце! По сірих годинах...» 638
«В'ється сонечко злотисте...» 638
«І не питай мене, чом сум...» 639
«Най цвіти-рожі зацвітуть...» 639
«Прийде, вірю, днина, хвиля...» 640
Сонна мрія 640
«Прийдіть до мене, душі нещасливі...» 640
На верхах 641
«Шумить вода у Пруті...» 641
На Куколі 642
«Гей, вівчарику мій...» 642
«Спокійна, ясна ніч. З верхів...» 643
«Ненавиджу тебе, спокійне, сіре горе...» 643
«Досить вже тих марних турбот нужденних...» 643
«Або най буря йде! І най гуде, шаліє...» 643

Михайло Рудницький

Із різних видань

Осіннє 646
Зимовий сонет 646
На пляжі 647
Ждуть перед домом 647
Лише тобі одній 648
Достоту ось таку 648
Останні дні 649

Зміст 710

Весняний легіт 649
«І що ж, що Ваше серце нічим не пробудне!» 649
«Прийти не можу нині. Я стільки довгих днів...» 650
Рондо 650
«Коли Твоє ім'я для мене словом стало...» 651
Може, вже завтра... 651
Жду листа 651
Вражіння 652
На цвинтарі в Ментоні 652
Над морем 655
Мандрівний сонет 656
З усіх захоплень... 657
Не засоромлюсь... 657
Днина стає щораз кращою... 658
«Наші руки сплетуться, як перше...» 658
Натяки 658
Тільки вірш 659
Між двома 659
Не жалуватиму 660
Жагучий сонет 660
Жаль 661
Про палкість почування 661
Захоплення 661

ПРИМІТКИ 662

Литературно- художественное издание

РАССЫПАННЫЙ ЖЕМЧУГ

Поэты «Молодой Музы»

Петро Карманский
Василь Пачовский
Богдан Лепкий
Степан Чарнецкий
Сыдир Твердохлиб
Остап Луцкий
Михайло Рудницкий

Составитель *Н. Н. ИЛЬНИЦКИЙ*

Киев, издательство художественной литературы «Днипро»
На украинском языке

Редактор *Л. С. Пономаренко*
Художник *О. М. Коспа*
Художній редактор *Я. М. Яковенко*
Технічний редактор *О. М. Грищенко*
Коректори *В. М. Барташ, Л. Г. Лященко*

ИБ № 4886

Здано до складання 24.09.90.
Підписано до друку 24.05.91.
Формат $60\times100^{1}/_{16}$. Папір офсетний № 1.
Гарнітура таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 49,395. Умовн. фарбовідб. 77,423.
Обл.-вид. арк. 39,898. Тираж 10 000 пр.
Зам. 0—262. Ціна 4крб. 90к.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».
254655, МСП, Київ, вул. Артема, 25.

Р-65 **Розсипані перли:** Поети «Молодої Музи» / Упоряд., автор передм. та приміт. М. М. Ільницький.— К.: Дніпро. 1991.— 710 с.

ISBN 5-308-01046-3

Збірник складають кращі поетичні твори П. Карманського, В. Пачовського, Б. Лепкого, С. Чарнецького, С. Твердохліба, О. Луцького, М. Рудницького, які входили до літературної групи «Молода Муза», що існувала у Львові від 1907 р. і до початку першої світової війни. Об'єднавшись навколо журналу «Світ», митці шукали у творчості нових шляхів, засвоювали ідеї, мотиви, форми тогочасної світової літератури, вступали в нове русло загальноєвропейського культурного розвитку. До видання вміщено статтю Богдана Рубчака «Пробний лет».

Р $\frac{4702640102—056}{M205(04)—91}$ 56.91

ББК 84 Ук—5я43

14